Autoare de bestseller #1 *NEW YORK TIMES*
Distinsă cu MEDALIA CARNEGIE pentru *O MARE DE LACRIMI*

RUTA SEPETYS

SFÂRȘITUL ȘOAPTELOR

Decembrie 1989

EPICA

— București, 1989 —

ÎN EUROPA, TOATE REGIMURILE COMUNISTE SE PRĂBUȘESC RÂND PE RÂND. Românii nu se bucură de libertate, ci se află în continuare sub brațul de fier al dictaturii lui Nicolae Ceaușescu.

Într-o țară închisă, izolată și condusă prin impunerea sentimentului de frică, Cristian Florescu, un adolescent de șaptesprezece ani, care visează să devină scriitor, este șantajat și racolat de Securitate. Nu-i rămân decât două posibilități: să-i trădeze pe toți din jurul lui, tot ce iubește, sau, folosindu-se de noul lui statut, să facă tot ce poate pentru a submina sistemul totalitar, din interior. Cristian riscă totul ca să demaște regimul autoritar și pe cel mai diabolic dictator din Europa de Est, să ofere o voce poporului român și să arate lumii ce se petrece în țara lui. Când apare scânteia Revoluției, se alătură plin de entuziasm și luptă pentru schimbare și, în sfârșit, pentru Libertate.

EPICA

RUTA SEPETYS

SFÂRȘITUL ȘOAPTELOR

Decembrie

1989

Editor: Anca Eftime Penescu

Redactor: Anca Eftime Penescu
Lectori: Stejărel Olaru, Dana Popescu
DTP: Simona Bănică

I Must Betray You, Ruta Sepetys
Copyright © 2022 by Ruta Sepetys
Cover design by Theresa Evangelista
All rights reserved including the right of reproduction in whole or in part in any form. This edition published by arrangement with Philomel, an imprint of Penguin Young Readers Group, a division of Penguin Random House LLC.

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin Editurii Epica.
Copyright © 2022 Editura Epica. Toate drepturile rezervate.

Aceasta este o operă de ficțiune istorică bazată pe întâmplări și situații reale. În afară de persoanele din aparatul de stat de la momentul relatării faptelor, toate celelalte nume, personaje, locuri și evenimente sunt produsul imaginației autoarei și orice asemănare cu persoane și nume reale este pură coincidență.

ISBN: 978-606-9713-10-5

București, 2022

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SEPETYS, RUTA
Sfârșitul șoaptelor : Decembrie 1989 / Ruta Sepetys; trad.: Gabriela Stoica, Ioana Socolescu. — București : Epica, 2022
ISBN 978-606-9713-10-5
I. Stoica, Gabriela (trad.)
II. Socolescu, Ioana (trad.)
821.111

RUTA SEPETYS

SFÂRȘITUL ȘOAPTELOR

Decembrie 1989

Traducere din limba engleză și note de
GABRIELA STOICA și IOANA SOCOLESCU

EPICA
București, 2022

În memoria bravilor elevi și studenți români

21 decembrie 1989

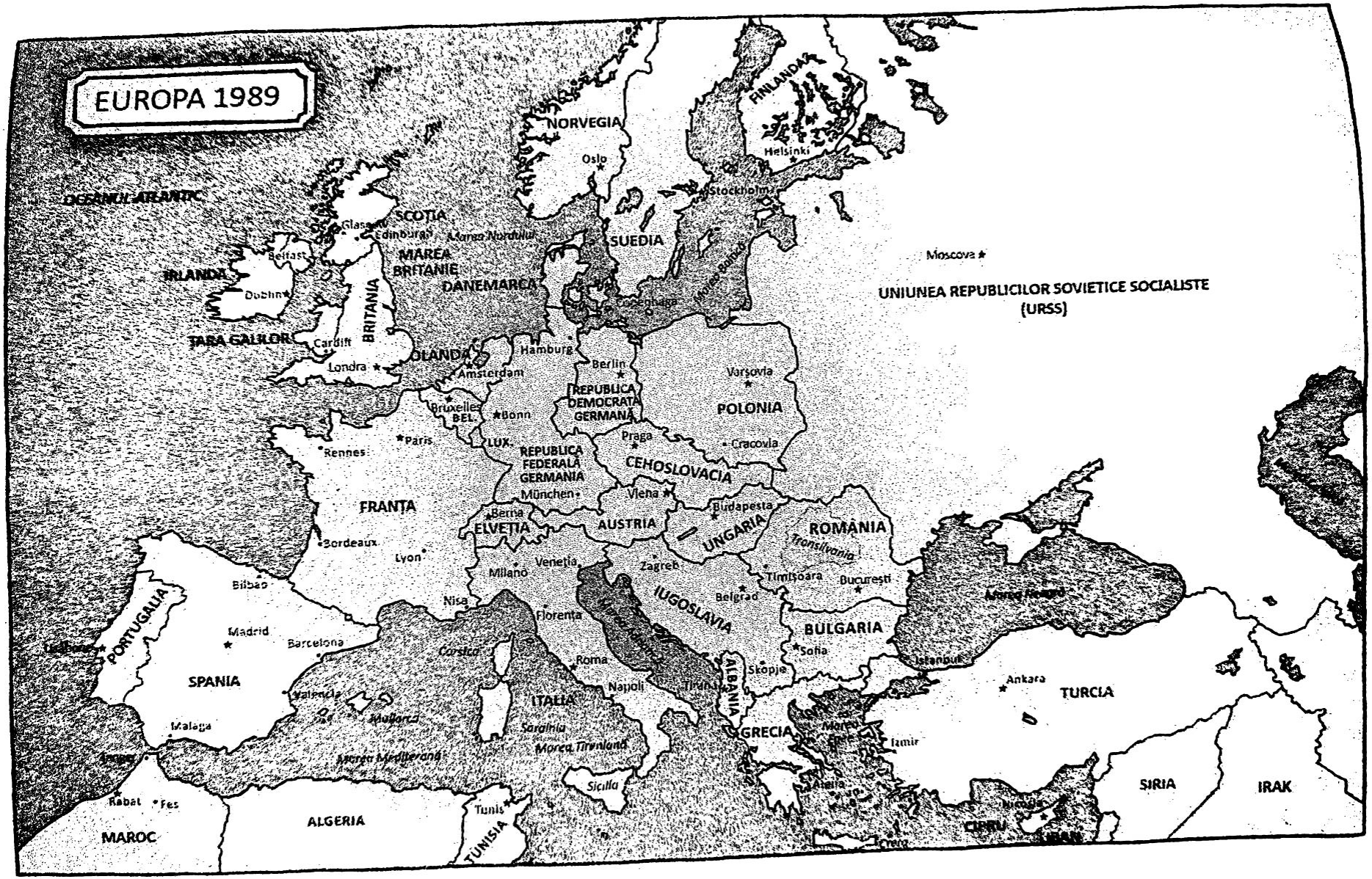
EUROPA 1989
OCEANUL ATLANTIC
NORVEGIA
Oslo
FINLANDA
Helsinki
Stockholm
SUEDIA
SCOȚIA
Glasgow
Edinburgh
Marea Nordului
IRLANDA
Belfast
Dublin
MAREA BRITANIE
DANEMARCA
BRITANIA
ȚARA GALILOR
Cardiff
Londra
OLANDA
Amsterdam
Hamburg
Berlin
REPUBLICA DEMOCRATA GERMANA
Varșovia
POLONIA
Moscova
UNIUNEA REPUBLICILOR SOVIETICE SOCIALISTE (URSS)
Bruxelles BEL.
Bonn
LUX.
Paris
Rennes
REPUBLICA FEDERALA GERMANIA
Praga
Cracovia
CEHOSLOVACIA
München
Viena
Budapesta
FRANȚA
Berna
ELVEȚIA
AUSTRIA
UNGARIA
ROMÂNIA
Transilvania
Bordeaux
Lyon
Milano
Veneția
Zagreb
Timișoara
București
Bilbao
Nisa
Florența
Belgrad
IUGOSLAVIA
Marea Adriatică
PORTUGALIA
Madrid
Barcelona
Corsica
Sofia
BULGARIA
Roma
Skopje
Istanbul
Ankara
SPANIA
Valencia
Napoli
ALBANIA
TURCIA
Malaga
Mallorca
Sardinia
Marea Tireniană
ITALIA
GRECIA
Izmir
Marea Mediterană
Sicilia
SIRIA
IRAK
Rabat
Fes
Tunis
ALGERIA
TUNISIA
MAROC
Creta
CIPRU

SUB RAMA POLEITĂ

Trăiau în întuneric.

Erau ca niște umbre.

Cu mâinile vârâte în adâncurile buzunarelor, cu degetele înghețate strânse pumn.

Nu se priveau ochi în ochi, de teamă ca frica să nu pună stăpânire pe ei. Și totuși, ochi invizibili erau ațintiți necontenit asupra lor. Chiar și în întunericul cel mai adânc.

Îi urmăreau.

În permanență.

Veșnicul sentiment că românii erau sub supraveghere.

Așa era descrisă atmosfera: împovărată de norii unei furtuni mocnite.

Și nu sunt vorbe goale.

A fost cândva un elev, un tânăr bucureștean. El a scris toate acestea.

Și se gândea că făcuse o greșeală.

Vorbind de greșeli, sunt oameni care cred că Dracula ar fi personajul cel mai temut, când se gândesc la România. Oare atunci când vor afla adevărul vor avea coșmaruri?

Dracula e o simplă ficțiune și nu are nicidecum legătură cu istoria României. Dar e drept că a existat cândva un monstru iubitor de sânge, care a locuit într-un castel din România. A rămas

în turnul lui vreme de douăzeci și patru de ani. Și-n timp ce Dracula își alegea doar anumiți oameni care să-i cadă victime, monstrul acesta a ales să fie întruchiparea răului și a cruzimii.

Pentru toată lumea.

I-a privat de hrană, curent electric, adevăr și libertate.

Cetățenii României au continuat să rabde cu stoicism, dar au cunoscut îndeaproape tirania terorii.

Câți, mă întrebați?

Douăzeci și trei de milioane de oameni.

Cu nume și povești rămase în mare parte neștiute. Până când...

O cutie de metal. Găsită lângă un mormânt. Înăuntrul ei, un manuscris.

Așa a ales acest băiat să-și spună povestea.

Din biroul lui Cristian Florescu

BUCUREȘTI, ROMÂNIA
1989

1

UNU

Frica și-a făcut apariția la sfârșitul orelor.

Era octombrie. O zi cenușie de vineri.

Dacă aș fi știut, aș fi fugit. Aș fi încercat să mă ascund.

Dar nu aveam de unde să știu.

Pe coridorul școlii, în lumina slabă, l-am zărit pe cel mai bun prieten al meu, Luca. A venit spre mine, trecând pe lângă pancarta anostă care urla de pe peretele din beton:

OAMENI NOI AI ROMÂNIEI
TRĂIASCĂ COMUNISMUL — VIITORUL STRĂLUCIT AL OMENIRII!

La vremea respectivă, numai la comunism nu-mi stătea mie mintea. Ci la ceva mai mult mai iminent.

Orele se terminau la șapte seara. Dacă plecam la momentul potrivit, ieșeam odată cu ea — fata timidă cu bretonul care îi ascundea ochii. Ar fi părut o simplă coincidență, nu ceva forțat.

Luca a apărut lângă mine.

— Pur și simplu mor de foame, mi-a zis.

— Poftim!

I-am întins punga cu semințe de floarea-soarelui.

— Mulțam! Ai auzit? Bibliotecara zice că ai o influență proastă asupra noastră.

Am izbucnit în râs. Poate că era adevărat. Profesorii îl lăudau pe Luca, ziceau că e „o dulceață de băiat", dar despre mine spuneau că sunt sarcastic. Dacă eu eram genul de om gata să împartă pumni, Luca era cel care intervenea și oprea orice încăierare. El sărea imediat în ajutor, în timp ce eu preferam să privesc și să evaluez totul de la distanță.

Ne-am oprit ca Luca să stea de vorbă cu un grup de fete gălăgioase. L-am așteptat, deși mă grăbeam destul de tare.

— Hei, Cristian, mi-a zâmbit una dintre fete. Frumoasă frează. Te tunzi cumva cu cuțitul de bucătărie?

— Da, i-am răspuns. Și legat la ochi.

L-am salutat pe Luca și mi-am continuat drumul pe coridor, de unul singur.

— Elev Florescu!

Vocea îi aparținea directorului școlii. Zăbovea pe hol și vorbea cu un coleg. Tovarășul director și-a mutat greutatea de pe un picior pe altul, încercând să pară relaxat.

Dar nimic nu era relaxat vreodată.

În clasă, cu toții eram smirnă. Tovarășul diriginte ne ținea prelegeri și zbiera la noi, la toți cei patruzeci de elevi câți eram. Îl ascultam nemișcați și ne mijeam ochii sub lumina chioară. Eram „prezenți" când se striga catalogul, dar de cele mai multe ori mintea noastră umbla aiurea.

Luca și cu mine purtam la liceu uniformă bleumarin și cravată. Ca toți ceilalți băieți. Fetele purtau sarafane bleumarin și bentițe albe pe cap. Îți dădeai seama după matricolele cusute pe uniforme de la ce liceu sau școală era fiecare. Dar toamna și iarna uniformele erau acoperite cu paltoane, fulare tricotate și mănuși. Așa încercam să ținem piept gerului mușcător din clădirile de beton, complet neîncălzite.

Rece și întuneric. Încheieturi care te dor de frig. E greu să iei notițe când nu-ți mai poți simți degetele. E dificil să te concentrezi când se întrerupe curentul.

Directorul și-a dres glasul.

— Elev Florescu, a repetat. Vino la mine în birou! Am un mesaj de la tatăl tău.

Tata? Tata nu venea niciodată la școală. Cu greu apucam să-l văd până și acasă. Lucra în schimburi de douăsprezece ore, șase zile pe săptămână, la o fabrică de mobilă. Am simțit cum mi se strânge stomacul.

— Da, tovarășe director.

M-am îndreptat spre biroul tovarășului, așa cum mi-a ordonat.

Ar fi putut oare alții să înțeleagă? În România făceam cum ni se spunea.

Și ni se turnau pe gât multe lucruri.

În comunism ni se spunea că toți suntem frați și surori.

Dacă ne adresam unul altuia cu „tovarășe", se presupunea că eram toți egali, fără diferență de clasă socială. Tovarășii adevărați respectau regulile.

Eu doar mă prefăceam că le respect. Țineam unele lucruri pentru mine, precum interesul pentru poezie și filosofie. Dar mă prefăceam și în alte privințe. De exemplu, acum mă făceam că mi-am pierdut pieptănul, când, de fapt, îmi plăcea cum îmi stătea cu părul vâlvoi. Mă prefăceam că nu observ când se uitau fetele după mine. Și încă ceva: mă mai prefăceam că învăț limba engleză în folosul țării.

Asta era placa mea: „Cuvintele sunt arme. Voi putea lupta cu inamicii noștri americani și britanici nu numai cu armele, ci și cu vorbele".

Făceam la școală o pregătire militară care se numea „Pregătirea tineretului pentru apărarea patriei". De la paisprezece ani începeam deja să facem instrucție cu arme de foc. Oare în alte țări

era la fel? Acolo începeau mai devreme sau mai târziu? Îmi amintesc că mi-am notat întrebarea asta în caietul meu secret.

În realitate, dorința mea de a vorbi engleza nu avea nicio legătură cu lupta împotriva dușmanilor țării. Câți dușmani aveam, la urma urmei? Sincer vorbind, nu știam. Adevărul e că la ora de engleză erau o mulțime de fete inteligente și cuminți. Fete pe care mă prefăceam că nu le bag în seamă. Și dacă aș fi vorbit engleza fluent, aș fi putut înțelege mai bine versurile cântecelor pe care le ascultam pe ascuns la Vocea Americii.

Pe ascuns, da, ilegal. Multe lucruri erau ilegale în România, inclusiv gândurile și caietul meu. Dar eram convins că puteam păstra totul ascuns. La urma urmei, atmosfera era apăsătoare și greoaie, numai bună pentru a ține ascunse lucruri, nu-i așa?

Mi-am continuat drumul pe holul întunecat, spre biroul directorului.

Eram un fraier.

Doar că n-o aflasem încă.

2

DOI

Am intrat la secretariat. Mumia de secretară mi-a aruncat scurt o privire, apoi și-a coborât ochii în poală. Fără contact vizual. Mi-a făcut semn cu un deget zbârcit spre biroul directorului.

Stomacul mi s-a strâns și mai tare.

O cămăruță fără ferestre. Tavan înnegrit de fum de țigară. În aer, un iz de hârtie mucegăită. Pe peretele de deasupra banalului birou atârna un portret cu ramă poleită. Fix același tip de portrete pe care le vedeai în toată țara: în săli de clasă, în gări, în magazine, în spitale, chiar și pe prima pagină a manualelor.

Al lui.

Nicolae Ceaușescu.

Iubitul nostru conducător. Eroul nostru. Mărețul lider al Partidul Comunist Român și vampirul care sugea sângele a milioane de români. Metaforă ilegală?

Categoric.

Noul portret îl înfățișa pe eroul nostru cu obraji îmbujorați și părul șaten, des și ondulat. Alături de soția sa, Mama Elena, conducea România de douăzeci și patru de ani. Nu m-am mai oprit și asupra tabloului care arăta o versiune mult mai tânără a conducătorului nostru. În schimb, privirea mi-a fost atrasă de străinul de sub portret, un ins pe care nu-l mai văzusem niciodată.

La vreo treizeci și cinci de ani. Mai multă chelie decât păr. Cu palmele cât o lopată și umeri mult mai lați decât spătarul scaunului.

— Închide ușa, mi-a ordonat.

Am închis ușa de lemn în urma mea, dar nu m-am așezat. Nu mi se spusese încă.

Străinul răsfoia un dosar aflat în fața lui. O fotografie prinsă cu o agrafă de un colț înfățișa un tânăr cu păr negru, zbârlit și cu ochi palizi. Și instantaneu am simțit un gol în stomac.

Așezat la un metru distanță de mine nu era doar un bărbat mătăhălos, cu o singură sprânceană și cu lopeți în loc de mâini.

Nu.

Omul ăsta era deopotrivă călău, călăreț al Apocalipsei și spion. Era un agent al Securității, înfricoșătoarea poliție secretă din România. Era în posesia unui dosar și a unei fotografii.

Cu mine.

„Se spune c-ar fi un tip de la Secu la fiecare cincizeci de români", mă avertizase sora mea, Cici, cândva. „Sunt douăzeci și trei de milioane de români. Fă socoteala. Ăștia sunt peste tot."

Le spuneam „băieții cu ochi albaștri". Lăsând asta la o parte, securiștii erau, în general, ușor de identificat. Dacă aveai norocul să-ți permiți o mașină, trebuia să aștepți și cinci ani până să intri în posesia uneia. Era clar ce aveai să primești. Exista o singură marcă de mașini — Dacia. În câteva culori: alb, albastru sau verde. Însă securiștii conduceau Dacii negre. Unul din blocul nostru avea o Dacie neagră. Îl urmăream de la balcon. Eram curios, dar în același timp încercam să mă fac nevăzut.

Eram sigur că tovarășul din fața mea conducea o mașină din aia. Dar de data asta nu mai eram deloc curios.

Doar speriat.

Securistul s-a lăsat pe spate, făcând scaunul din metal să geamă din încheieturi sub greutatea lui. M-a străpuns cu o privire pătrunzătoare, care găurea zidul încrederii mele.

A așteptat și iar a așteptat, lăsând ca găurile să se umple de frică.

Și dintr-odată s-a mișcat. Picioarele din față ale scaunului s-au izbit puternic de podea. S-a aplecat peste birou și a expirat prelung, lăsând să iasă duhoarea de tutun care-i stătea pe limba galbenă, pătată. Și pe urmă a rostit niște vorbe care mă bântuie și azi:

— Te numești Cristian Florescu. Și știu ce ai făcut.

3

TREI

Cică știa ce făcusem.

Dar ce făcusem?

Adevărul e că mulți români încălcau regulile într-un fel sau altul. Altfel nici nu aveai cum, pentru că erau așa de multe. Și așa de mulți oameni care abia așteptau să raporteze că le-ai încălcat.

Un compozitor a scris versuri cu mesaje negative față de traiul din România. A fost internat într-un azil de nebuni.

Un student a fost descoperit că avea o mașină de scris neînregistrată. A fost trimis la închisoare.

Dacă aveai curaj să critici public regimul, puteai fi arestat sub acuzarea de „agitator politic".

Dar eu nu criticasem nimic public. Tot ce făceam, făceam în tăcere. În secret. Așadar, oare ce descoperise omul ăsta?

Oare antena mea radio de acasă? Bancurile pe care le născeam? Ghidul de călătorie?

Cumpăram pe sub mână tot felul de chestii în limba engleză de la unul pe nume Stea-de-Mare, un bișnițar din cartierul meu. Citeam în engleză toate chestiile alea clandestine și îmi dezvoltam vocabularul. Ultima mea achiziție era un teanc de pagini smulse dintr-un ghid de călătorie tipărit în Anglia. Ghidurile de călătorie și hărțile străine erau adesea confiscate de la turiști. Când le-am citit, am aflat de ce:

Condiții catastrofale în România.
Nicolae Ceaușescu. Lider fără scrupule. Megaloman.
Toată lumea ținută sub supraveghere.
Țara din Blocul de Est în care suferința umană a ajuns la paroxism.

Și chestia asta:

Românii sunt oameni inteligenți, frumoși și primitori, dar le este interzis să interacționeze cu străinii. Imaginați-vă un azil de nebuni unde nebunii conduc azilul și angajații sunt pedepsiți pentru sănătatea lor mintală. Cel mai bine este să evitați România. Vizitați Ungaria sau Bulgaria în schimb, unde condițiile de trai sunt mai bune.

Remarca despre supraveghere era adevărată. Practic vorbind, oricine era ținta unei acțiuni de filaj. Mama Elena Ceaușescu decretase că era necesar ca toate balcoanele apartamentelor să rămână pe deplin vizibile. Partidul Comunist avea dreptul să vadă absolut totul, în orice moment. Totul era deținut de către Partid. Iar ei, Ceaușeștii, dețineau Partidul.

— Ce le pasă lor! Ei nu trăiesc într-un bloc de beton, ca noi, am răbufnit eu odată.

— Sst! Să nu mai spui asta niciodată cu voce tare, mi-a spus mama, cu răsuflarea întretăiată.

Nu am mai repetat-o de atunci, dar am scris despre asta în caietul meu.

Caietul meu. Stai puțin. Era oare vorba de caietul meu?

Securistul din fața mea mi-a făcut semn să iau loc. M-am conformat.

— Știi de ce ești aici? m-a întrebat el.

— Nu, tovarășe locotenent.

— Tovarășe maior, vrei să zici.

Am înghițit în sec.

— Nu, tovarășe maior, nu știu de ce sunt aici.

— Atunci, lasă-mă să te luminez. Deții o colecție impresionantă de timbre. Ai vândut un timbru românesc de epocă. Tranzacția a fost făcută cu un cetățean străin și ai acceptat valută străină. În acest moment ești vinovat de trafic ilegal de valută și vei fi urmărit penal.

Am simțit un fior rece pe șira spinării. Imediat mi-a picat fisa:

Timbrul meu vechi.

Bancnota de un dolar american.

Se întâmplase acum două luni. De cât timp știau ei despre asta?

— N-am vândut timbrul, am susținut eu. L-am dat. N-am știut de...

M-am oprit. În România era ilegal să spui cuvântul „dolar".

— De... valută... decât câteva zile mai târziu, când am deschis clasorul. El a băgat-o în clasor, iar eu nu mi-am dat seama.

— Dar cum ai ajuns să vorbești tu cu un adolescent american? Interacțiunea cu străinii este ilegală. Trebuie să raportezi imediat orice contact cu străinii. Cred că ești conștient de asta.

— Da, tovarășe maior. Dar mama mea face curat în apartamentele a doi diplomați americani. Și autoritățile știu asta.

Dar existau și lucruri care nu erau cunoscute de autorități. Cel puțin așa credeam. Îl cunoscusem pe fiul diplomatului american în timp ce o așteptam pe mama. Ne-am împrietenit. Am făcut schimb de timbre. Am vorbit. Am tras cu ochiul la caietul lui și am decis să încep și eu un caiet al meu.

— Mama ta face curățenie în apartamentele diplomaților americani. Cum a obținut această slujbă?

— Cred că... prin intermediul unei prietene.

Sincer vorbind, nu îmi mai aduceam aminte.

— Eu l-am întâlnit pe american în timp ce-o așteptam pe mama. O conduc acasă de multe ori. Mama nu prea vede bine noaptea. Îi este teamă să meargă pe întuneric.

— Vrei să spui că te-ai implicat în tranzacții valutare ilegale cu un adolescent american pentru că mamei tale îi este frică de întuneric? Maică-ta nu are nicio legătură cu infracțiunea pe care ai săvârșit-o. Dar toată familia ta va avea de suferit.

Infracțiune? Toată familia?

Dar nu acceptasem niciodată acel dolar. Apăruse pur și simplu.

Cum de știa el despre asta? În minte îmi răsunau rugămințile fierbinți ale mamei și ale surorii mele:

Nu spune nimănui nimic.

Ține minte, Cristian, nu știi niciodată cine te ascultă.

Te rog, nu atrage atenția asupra familiei noastre.

L-am privit fix pe securistul din fața mea. Mi-au transpirat palmele instantaneu și-am simțit cum mi se zbătea o venă. În România, Securitatea avea mai multă putere decât armata. Bărbatul ăsta putea să ne distrugă. Putea face așa încât toată familia să fie urmărită. Îmi putea distruge șansa de a merge la facultate. Putea să-i lase pe ai mei fără serviciu. Sau și mai rău.

Securistul s-a aplecat și și-a sprijinit lopețile cărnoase pe birou.

— Văd că ai înțeles gravitatea situației. Mi s-a spus că ești un elev promițător, talentat, un bun observator. Mă simt generos astăzi.

Mă lăsa să plec doar cu un avertisment. Am răsuflat lung, plin de recunoștință.

— Mulțumesc! Eu...

— Îmi mulțumești? Încă nu ai auzit propunerea mea. Este ceva simplu și, după cum am spus, foarte generos din partea mea. Vei continua s-o conduci pe maică-ta acasă. Vei continua și interacțiunile cu fiul diplomatului american. Și îmi vei raporta detalii despre casa și familia diplomatului.

Nu era o propunere. Era un ordin, ba chiar unul care contravenea tuturor normelor de decență. Voia să devin un șobolan, *un turnător* care dă raportul despre viețile private ale altora.

N-aveam cum să le spun alor mei nimic. O minciună imensă. Ar trebui să-l refuz. Dar, dacă îl refuzam, ai mei ar fi avut de suferit. Eram sigur. În tăcerea lăsată în încăpere, securistul mi-a dat șah mat.

— Ia spune-mi, cum se mai simte Bunu?

Simpla menționare a numelui m-a înmuiat de tot.

Știa despre bunicul meu. Bunu era o lumină călăuzitoare, plină de înțelepciune și pilde filosofice. Bunu știa cât de mult iubeam poezia și literatura. Mă încuraja. În tăcere.

„Regimul vrea să credem că suntem neputincioși. Tocmai așa ne fură puterea", îmi spunea Bunu. „Dar cuvintele, creativitatea au forță, Cristian. Folosește-te de forța asta, de mintea ta."

Colecția de timbre era comoara lui Bunu. Era proiectul nostru secret.

Aveam și alte secrete, cum era leucemia lui Bunu. Pusese fulgerător stăpânire pe el.

— Să nu spuneți nimănui că e bolnav, ne implora mama, veșnic neliniștită.

Nu era nevoie. Oricine își putea da seama că omul care debordase până de curând de energie și sănătate devenise dintr-odată cenușiu și palid de boală. A fost suficient să ridice o tigaie de pe foc ca să-și fractureze încheietura mâinii.

Omul cu palma cât lopata și-a dres glasul.

— Este o propunere generoasă. Vom lucram împreună. Tu îmi dai informații și eu îți dau medicamente pentru bunică-tu. Nu o să pățească nimic.

Și așa a început totul.

Eu eram Cristian Florescu. Nume de cod „OSCAR".

Un spion de șaptesprezece ani.

Un informator.

|| RAPORT DE RECRUTARE A SURSEI „OSCAR" ||

Ministerul de Interne **STRICT SECRET**
Departamentul Securităţii Statului **[15 octombrie 1989]**
Direcţia a III-a, Serviciul 330

Pentru supravegherea informativă a diplomatului american Nicholas Van Dorn (nume de cod: „VAIDA"), am fost îndrumaţi de Sursa „FRITZI" către Cristian Florescu (17), elev la Liceul MF3. Mama lui Florescu lucrează ca menajeră la Van Dorn şi are acces la familie. Florescu ne-a fost descris drept un băiat inteligent, un observator tăcut, cu înclinaţie spre limba engleză. De asemenea, are acces la apartamentul şi la familia lui Van Dorn. Florescu a fost contactat la şcoală, sub pretextul acuzaţiei de comerţ ilegal de timbre, în vederea recrutării. Florescu a părut rezervat la început, dar a acceptat să ofere informaţii sub numele OSCAR atunci când i s-a oferit posibilitatea de a obţine medicamente pentru bunicul lui. Sursa OSCAR va fi folosită pentru:

- a interacţiona cu Dan (16), fiul lui Van Dorn;
- a identifica programul fiecărui membru al familiei Van Dorn;
- a identifica persoanele care frecventează reşedinţa;
- a furniza o schiţă detaliată a reşedinţei şi a amenajărilor interioare;
- a constata atitudinea generală a familiei Van Dorn faţă de R. S. România.

4

PATRU

Vinovăția e un animal de pradă.

Se furișează, se târăște, te încolțește și-ți sare la gât.

Și apoi așteaptă.

Am plecat de la școală, recunoscător pentru cei doi kilometri de mers pe jos până la blocul nostru. Dar, cu fiecare pas pe care îl făceam, vinovăția și frica se transformau în furie.

Ce fel de ființă vânează adolescenți și se folosește de un bunic bolnav ca să te șantajeze?! De ce nu am refuzat și nu i-am spus să se ducă dracului cu tot cu Dacia lui neagră? De ce am cedat atât de ușor?

Securistul avea un dosar. Cine mă turnase? Am aruncat o privire rapidă peste umăr, scrutând umbrele. Eram urmărit?

Încă nu știam: mulți dintre noi erau urmăriți.

Era o noapte întunecată. Pătura groasă de nori atârna apăsător deasupra orașului. Blocurile înalte, cenușii se înălțau amenințător de-o parte și de alta a bulevardului. Să locuiești în București era ca și cum ai fi trăit într-o fotografie alb-negru. Viața într-o rece monocromie. Știai că existau culori undeva dincolo de nuanțele cenușii de beton și de gri-închis ale orașului, dar n-aveai cum să ajungi acolo, nu puteai trece de granița asta fumurie. Până și vinovăția mea avea un gust cenușiu, de parcă aș fi înghițit un pumn de funingine.

Poate că nu era atât de rău pe cât aveam eu impresia. Trebuia doar să spionez un american, o singură familie, nu pe românii mei. În romanele polițiste românești Securitatea ne apăra întotdeauna de forțele malefice din Vest. Chiar dacă intrigile erau realiste, agenții erau întotdeauna previzibili. Poate reușeam să-i duc de nas.

Da, exact așa. Puteam învinge Securitatea.

Dar cum să trec de sentimentul de vinovăție? Așa ceva nu dispărea peste noapte. Ai mei aveau să-și dea imediat seama că ceva nu e în regulă.

Pe părinți îi puteam păcăli ușor. Tata era mai mereu plecat la muncă. În ultimii ani abia îi simțisem prezența. Era mai mult o umbră. Mama era mereu preocupată și îngrijorată și făcea tot timpul liste peste liste. Cred că făcea până și liste cu îngrijorări. Dar pe Bunu n-aveam cum să-l păcălesc. Și, cu siguranță, nici pe sora mea mai mare, Cici.

Așa că am inventat o poveste despre examene.

Se intra foarte greu la facultate. La Universitate erau și treizeci de candidați pe patru locuri. Șaptezeci de candidați pe un loc la Medicină.

„Filosofia", zisese Bunu. „Hrană pentru suflet. Dă la Filosofie! Vezi tu, comunismul este un produs al minții", obișnuia el să spună, bătându-se cu degetul la tâmplă. „Statul controlează câte alimente să consumăm, câtă electricitate primim, cu ce mijloace de transport ne deplasăm, toate informațiile pe care le primim. Dar cu filosofia, noi suntem cei care ne controlăm propriile minți. Ce-ar fi dacă ce este în interiorul nostru l-am putea împodobi și picta după bunul plac?"

Bunu vorbea adesea cu pasiune despre *ce-ar fi dacă*. Reflectam la toate astea la mine în caiet. Cum am putea picta sau schița în mod creativ? Dacă Occidentul era o cutie cu creioane colorate, viața mea era una cu creioane plumburii, uniforme și fără variații de ton.

Cei de acasă știau că voiam să merg la facultate. M-aș fi prefăcut supărat că locurile de la Filosofie s-au înjumătățit și atunci Cici și-ar fi dat ochii peste cap și mi-ar fi spus: „Prea le iei pe toate în serios, Cristi. Mulți români au diplome și nu le mai folosesc la nimic acum. În ziua de azi e periculos să fii considerat intelectual. Tare-aș vrea să renunți".

Am crezut că aveau să-mi creadă povestea. M-aș fi prefăcut îngrijorat și aș fi spus că sunt ocupat cu examenele. Iar ei n-ar fi avut nimic de comentat.

Bunu însă punea mereu întrebări.

Dacă avea să-și dea seama? Nu ar fi înțeles niciodată cum de devenisem informator tocmai eu. Un trădător. Ajunsesem mai rău decât cancerul care îl devora.

Atunci am auzit pașii.

Întrebarea mea își găsise răspuns.

Da, eram urmărit.

5

CINCI

Am tras adânc aer în piept și am ciulit urechile. Am aruncat o privire peste umăr.

Undeva în apropiere o umbră se zărea în întuneric. O fată. Ținea sub braț un băț mare și gros. Pe urmă i-am auzit vocea blândă:

— Bună!

— Bună! i-am răspuns.

Fata s-a apropiat și, fără să ne dăm seama, ne-am potrivit pașii.

Mi-a crescut pulsul.

Liliana Pavel. Era fata cu bretonul care-i ascundea ochii. Cea pe care voiam să o ajung din urmă, ca „din întâmplare", după școală. Născocisem un plan măreț, perfect pus la punct, dar se dusese pe apa sâmbetei după întâlnirea cu Lopătarul, securistul cu mâinile cât lopețile.

Liliana locuia în același bloc cu Luca și învăța engleza, ca mine. Era tăcută, inteligentă, un mister sub bretonul ei șaten și avea un simț ascuțit al umorului. Când răspunsurile mele aveau o tentă ironică, tovarășul diriginte nu se prindea, în schimb Liliana pricepea aluzia. O dădea de gol efortul de a-și ascunde zâmbetul.

Majoritatea elevilor se adunau în bisericuțe, dar pe Liliana o vedeam adesea rătăcind de una singură, cu câte o carte în mână. Copertele cărților și ale manualelor ei erau pline de desene cu flori și semne zodiacale. Uneori, atunci când se uita la mine într-un

anumit fel, aveam impresia că îmi citește gândurile. Și îmi plăcea treaba asta.

Blocurile noastre erau față în față, la capătul unei alei înfundate. Tatăl Lilianei era gestionar la o alimentară, un loc de muncă extrem de râvnit într-un oraș în care majoritatea oamenilor mureau de foame.

Spre deosebire de alte fete care pălăvrăgeau vrute și nevrute, Liliana nu vorbea cu orișicine. Pe când eram mai mici, m-a băgat în seamă o singură dată. Mă aflam în mijlocul unui grup de copii pe stradă și, din senin, s-a apropiat de mine și mi-a dat o bucată de Gumela.

„Poftim! Pentru tine!", îmi spusese ea.

Amicii mei își dăduseră coate.

Eram în culmea fericirii, dar nu voiam ca prietenii mei să știe asta. Ridicasem din umeri, cu indiferență prefăcută.

„E doar o gumă. Ți se sfărâmă toată în gură."

Eram idiot și atunci.

Îmi amintesc și acum aerul ei trist. Trebuiseră să treacă doi ani ca să se apropie din nou de mine. Era cazul să-mi cer scuze pentru că fusesem un nemernic la faza cu guma? Nu, probabil că nu-și mai amintea.

Mergeam amândoi în întuneric, într-o tăcere străpunsă din când în când de zgomotul bățului atins de ciment. Liliana l-a îndreptat spre un stâlp de iluminat și m-a întrebat:

— Cum spui în engleză la asta?

— *Streetlights*, i-am răspuns. Și știi ceva, cred că în alte țări astea chiar funcționează.

A râs.

Stâlpii de iluminat din București nu funcționau. Era prea costisitor. România era bogată în resurse, dar de câțiva ani încoace, „eroul" nostru exporta toate resursele țării ca să plătească datoria externă. Drept urmare, curentul electric și mâncarea erau raționalizate.

Am trecut pe lângă un șir lung de oameni aflat în fața unei Alimentare. Stăteau la rând, zgribuliți, cu cartelele de rație în mâini, așteptând să cumpere mâncarea refuzată la export de alții.

„Rusia primește toată carnea noastră. Nu-i așa că-i nedrept?" mă întrebase odată Luca. „Noi nu primim decât «patrioți»."

Uneori, în magazine se găseau adidași[1] și gheare de pui. Le numeam „patrioți" pentru că astea rămâneau în România. Umor negru, așa ne distram noi.

Am arătat spre Alimentară.

— Porția de patrioți delicioși, corect?

— Patrioți... și Gumela aia care îți place atât de mult, a adăugat Liliana.

S-a uitat la mine cu un aer serios, după care a izbucnit în râs.

Am râs și eu și am clătinat din cap.

— Îmi pare rău, am fost un măgar.

A încuviințat fără să scoată vreun cuvânt. Apoi mi-a zâmbit.

Încercam să nu mă uit fix la ea, dar îi tot aruncam câte o privire pe furiș. Avea la gât un fular mov. Nu prea găseai de cumpărat așa ceva. Oare era făcut de ea? Să o întreb? Știam că sub fular se afla colierul pe care îl purta mereu — un șnur din piele întoarsă maro, cu o amuletă argintie. Părul fin îi cădea în bucle lejere, care-i ajungeau la umeri.

Liliana s-a uitat la coada de la Alimentară și a strâmbat din nas. Întunericul din ultimii ani nu cuprindea numai lipsa curentului, era mult mai mult de atât. Pentru mine, întunericul era otrăvitor și contamina absolut totul. Oare și ea simțea același lucru?

A aruncat o privire peste umăr și a mormăit:

— Taică-miu mi-a spus că pe vremuri Bucureștiul era numit „Micul Paris". Pe vremea aia vedeai copaci peste tot, multe păsări,

[1] Așa erau numite picioarele de porc.

chiar și arhitectură în stil Belle Époque. Îți mai amintești de asta? m-a întrebat ea.

— Îmi amintesc câte ceva. Bunu a avut o casă și mi-a spus că Bucureștiul a fost cândva o destinație de lux, unde oprea chiar și trenul Orient Express.

— Serios!?

Am dat din cap.

Chiar se întâmpla. Mergeam acasă împreună cu Liliana Pavel. Făceam conversație. Dacă aș fi putut vorbi de asta, i-aș fi spus: „Da, Bunu mi-a zis că, după ce a fost în vizită în Coreea de Nord, Ceaușescu a decis să radă orașul cu buldozerele ca să ridice Casa Poporului și blocuri din beton. Iubitul nostru conducător a demolat biserici, școli și peste treizeci de mii case, inclusiv pe cea a lui Bunu. Ce zici de asta?". Dar nu puteam vorbi liber.

Nimeni nu putea.

— Mi-ar plăcea ca la noi în cartier să fie mai mulți copaci, a spus Liliana. Îmi lipsesc păsările.

Se plantaseră arbori doar în parcuri și pe bulevardele mari. Familiile, la fel ca a noastră, unde eram cinci persoane, au fost înghesuite în apartamente cu două camere, de mărimea unei cutii de chibrituri. M-am uitat la blocurile din beton pe lângă care treceam. Unele dintre ele nu erau nici măcar terminate. Nu aveau nici uși, nici lifturi, nici balustrade. Clădiri din astea apăreau peste tot prin oraș — scări cenușii spre nicăieri. Pereții din beton au dat naștere chipurilor împietrite.

Dar nimeni nu discuta despre asta.

Vom trăi cu toții împreună! Totul este colectivizat, împărțit în comun de Partid! Așa suna mantra. Când Ceaușescu ținea discursurile astea, dădea vertiginos din mână. Aplaudacii, susținătorii lui fideli, băteau cu entuziasm din palme, la nesfârșit. Oare oamenii ăia cu suflete goale și inimi împietrite simțeau vreun fior rece pe șira spinării? Căutasem cândva cuvinte din engleză ca să-i

descriu pe aplaudaci. Le notasem în caiet: *bootlicker, butt-kisser, fawner*[1].

Liliana m-a înșfăcat de braț și m-a adus cu picioarele pe pământ.

— Cristian!!! Vai...!

[1] Lingău, pupincurist, slugarnic.

6

ȘASE

Niște câini vagabonzi încolțiseră o fetiță aflată pe trotuarul de vizavi.

— Stai, nu fugi! i-am strigat.

I-am smuls Lilianei bățul din mână.

Un țipăt a sfâșiat întunericul.

Era prea târziu.

Animalele se năpustiseră asupra fetiței, cu mârâituri sălbatice. Se zvârcolea și-și ținea pumnii mici încleștați în dreptul gâtului, ca să se apere. Colții au apucat și au sfâșiat. Sunetele alea mă bântuie și azi.

Am alergat și m-am așezat în fața ei, s-o apăr.

— Culcat! le-am ordonat și am întins bățul, ca să-i țin la distanță.

Am coborât glasul, să-i domolesc. Mi-au sărit și alți oameni în ajutor. În cele din urmă, câinii au luat-o la fugă. Lumea a început să vorbească despre problema maidanezilor din cartier.

— Dacă nu-i omorâm noi pe ei, ne omoară ei *pe noi*! s-a plâns o femeie.

— Nu e vina lor, a intervenit Liliana pe un ton tăios.

Câini fără stăpân. Erau peste tot. Și Liliana avea dreptate. Nu era vina lor.

Când regimul a ras orașul cu buldozerele, câinii au rămas ai nimănui, în stradă. Înfometate și sălbăticite, bietele creaturi rătăceau prin oraș și vânau în haită. Acum o lună, copilașul unei profesoare de-ale noastre murise sfâșiat în cărucior. Unii oameni, ca Liliana, umblau înarmați cu bețe, ca să se apere.

Haina fetiței era ferfeniță. O mănușă de-a ei zăcea pe trotuar, plină de sânge.

— Te-au mușcat? a întrebat-o Liliana.

— Nu-mi pasă de mușcătură, a suspinat fata. Mama mea a stat la coadă luni de zile să-mi găsească un palton. Acum e în ultimul hal. Dacă se supără?

— O să înțeleagă. Hai, te ducem noi acasă, a spus Liliana și s-a uitat la mine, căutând aprobare.

Și-a trecut mâna ușor peste ruptura din geaca mea.

— Au sărit și la tine, mi-a șoptit ea. Ești bine?

Mâna ei pe geaca mea. Grija. Brusc, totul a trecut pe planul doi: dulăii, haina mea, până și întâlnirea cu securistul.

— Sunt bine. Tu ești bine? am întrebat-o.

A dat aprobator din cap.

Nu ne-am mai spus nimic după ce am lăsat-o pe fetiță în fața blocului. Mă întrebam dacă și Liliana se gândea la același lucru. Oare în alte țări se întâmpla așa ceva — să fii mâncat de câini pe stradă?

Am cotit pe strada noastră și am recunoscut silueta crăcănatului.

Stea-de-Mare.

Avea câțiva ani în plus față de noi. Purta Levi's, adidași și tricouri inscripționate de la concertele din Occident, cumpărate de la bișnițari. Uneori purta bocanci negri cu ținte argintii. Nu era ilegal să porți haine de-astea, dar era greu să faci rost de așa ceva. Erau foarte scumpe. Și foarte căutate.

Când oamenii îl întrebau pe Stea-de-Mare de unde își lua hainele, tipul ridica din umeri și spunea: „Am eu o cunoștință".

Am încercat să găsesc un cuvânt în engleză pentru a-l descrie pe crăcănat și l-am găsit pe acesta: *operator*[1].

Stătea în același bloc cu mine. I se spunea Stea-de-Mare pentru că-și pierduse un ochi, fusese cusut și îi rămăsese o cicatrice urâtă și strâmbă, în formă de stea. Îl urmau câinii noștri maidanezi, Turbatu și Fetița. Pe Fetița o hrăneau cei din blocul Lilianei, iar pe Turbatu îl hrăneam noi. Dar, din cine știe ce motive, câinii îl iubeau cel mai mult pe Stea-de-Mare.

Ne-am oprit în fața blocurilor.

— Mâine băgăm un film la video, ne-a șoptit Stea-de-Mare. Veniți?

— Mâine e sâmbătă. Avem școală, a răspuns Liliana.

— Aveți școală ziua, a ripostat Stea-de-Mare, dar chestia asta este mâine-seară. Hai, veniți?

Nu puteam să văd chipul Lilianei pentru că deja era întuneric. Dar am riscat.

— Mda, venim, am confirmat eu.

— Bine, vă adaug pe listă. Întreab-o și pe frumușica de soră-ta.

— Întreab-o singur, i-am întors-o eu.

— Să aveți bani la voi. Cinci lei de fiecare, ne-a atras atenția Stea-de-Mare.

S-a întors și s-a făcut nevăzut în întuneric, cu câini cu tot.

Liliana nu frecventa așa ceva. Probabil că părinții ei cunoșteau pe cineva care avea propriul video. Să ai un video nu era ilegal, ca în cazul unei mașini de scris. Dar era foarte scump și era greu să faci rost de un video. Cel mai ieftin costa treizeci și cinci de mii de lei, adică jumătate din prețul unei mașini. Oamenii aveau nevoie mai mult de o Dacie, decât de un video.

— Nu e obligatoriu să vii mâine, i-am spus eu.

— Bine. Și, dacă totuși vreau, pot să merg cu tine?

---

[1] Bișnițar

Oare am auzit bine? Am încercat să-mi dau seama dacă vorbea serios.

— Sigur că da. Te aștept în fața blocului, la nouă.

Am rămas țintuiți locului și nimic și nimeni din jur nu mai conta. Eram doar noi doi, învăluiți în întuneric.

— Cristian, mi-a șoptit ea deodată. Tu crezi că tot ce vedem noi e real?

— Ce anume să fie real?

— Ce vedem în videoclipuri sau în filmele americane.

Era o întrebare ciudată. Sau poate mi se părea ciudată pentru că mă întrebasem și eu același lucru, dar niciodată nu avusesem curajul să o spun cu voce tare. Dar cumva... mi-a trezit niște bănuieli. Era prea directă.

Iar m-am enervat. Nu pe ea, ci pe mine însumi. De luni de zile tot încercam să intru în vorbă cu Liliana Pavel. Acum eram în sfârșit singuri, stăteam de vorbă, stabiliserăm să ne vedem mâine-seară și, în loc să mă bucur, intrasem la bănuieli?

Bunu avea dreptate. Comunismul este un produs al minții.

Dar nopțile petrecute uitându-ne la filme reprezentau o formă de evadare. Ne adunam în secret să vedem filme americane dublate în română — aveam senzația că era ceva periculos și palpitant, ca și cum am fi câștigat un premiu care nu ne era permis. Lumea pe care o vedeam descrisă în filmele alea era la ani-lumină distanță de ce trăiam noi. Iar viețile incredibile pe care le vedeam pe ecran păreau doar rodul imaginației.

Așa și erau, nu?

7

ȘAPTE

Pește oceanic! Nicio masă fără pește!

Încă mai aveam curent în bloc.

Sfaturile pentru o alimentație sănătoasă, cu pește oceanic, se auzeau cu paraziți de la televizoarele din spatele ușilor de pe paliere. Deoarece nu prea se găsea carne, ni se recomanda să mâncăm pește oceanic. Dar nu exista pește proaspăt, ci doar tacâmuri de pește cu care mama făcea o zeamă lungă. Astea contau? Prea puțin îmi păsa ce auzeam la televizor.

Ghidul de călătorie englez a rezumat corect situația:

> *România are un singur canal de televiziune. Și o singură marcă de televizor. Televiziunea de stat difuzează doar două ore pe zi, un program anost și în principal propagandă și onoruri pentru Ceaușescu.*

M-am târât anevoie pe scările din beton până la apartamentul nostru de la ultimul etaj. Viața la bloc însemna să trăiești ca într-o comodă făcută din ciment. Fiecare etaj împărțit în mod egal în cutii, pentru fiecare familie în parte. Am urcat treptele, asaltat de mirosul de gaz lampant și de lucruri pe care nu aveam chef să le aud.

La etajul unu — un copil mic plângea de foame.

La doi — un bărbat beat țipa la nevastă-sa.

La trei — cineva a tras apa la toaletă.

La patru — tușea un bunic bolnav de leucemie.

Erai sigur de cel puțin două lucruri: nu aveai parte de nicio intimitate și oricând șeful de scară te putea da în gât la Securitate. La urma urmei, Partidul avea dreptul să știe *absolut totul.*

Totul era deținut de Partid.

Și Partidul controla... absolut *totul.*

„Ochi și urechi peste tot", se plângea Bunu. „Și înăuntru, și afară."

Se zvonea că existau dispozitive de ascultare peste tot: ascunse în pereți, în telefoane, în scrumiere. Drept urmare, *toți vorbeam în șoaptă acasă.*

Pe mama o obseda ideea că eram cu toții urmăriți. Îi tremurau mâinile. Privea speriată de jur împrejur. Era slabă și uscată precum țigările pe care le fuma. Căutasem cuvinte și expresii în engleză ca s-o descriu și le-am scris în caiet: *Jittery. Distressed. Flustered. Freaked out.*[1]

Mama mai avea puțin și exploda. Uneori ceda nervos și spunea lucruri îngrozitoare, iar după aceea plângea în hohote. În fotografia noastră de familie, mama privește atentă într-o parte, ca și cum ar fi văzut acolo ceva numai de ea știut. Tot timpul ne implora să vorbim șoaptă, să fim discreți.

Ar fi trebuit s-o ascult.

Dar pe atunci mă credeam tare deștept. Nu-mi dădusem seama că, de fapt, confundasem inteligența cu aroganța. O greșeală atât de gravă. Și prima dintre multe altele. Dar *aveam* destulă minte încât să *vorbesc în șoaptă.*

Micul nostru apartament găzduia patru „vorbitori în șoaptă" și pe Bunu.

[1] Agitată. Stresată. Îngrijorată. Speriată de moarte.

Bunu refuza să vorbească în şoaptă. Dacă bibliotecara era de părere că eu aveam o influenţă proastă asupra celorlalţi, atunci ar fi trebuit să-l cunoască pe adevăratul meu erou, Bunu. Îi admiram curajul. Îi admiram, de asemenea, şi ingeniozitatea. Din cauza lui Bunu, am înghesuit în bucătărie o canapea, fără să avem voie să facem asta.

„Nu-mi pasă că e interzis", ne anunţase Bunu când se mutase acolo. „Trăim cinci oameni în apartamentul ăsta! Am nevoie de un loc unde să dorm şi în bucătărie este cel mai cald."

Cu canapeaua asta în bucătărie, aveam mai puţin de o jumătate de metru distanţă până la aragaz şi la chiuveta minusculă din fontă. Cu greu puteam să ascultăm radioul.

În afară de canapeaua din bucătărie şi de maşina de cusut Ileana, care era a lui Cici, apartamentul nostru era la fel ca toate celelalte. În sufragerie se afla o masă ovală cu scaune, un bufet îngust şi o canapea extensibilă. Înainte ca Bunu să se mute cu noi, mama şi soră-mea dormeau în dormitor, iar eu dormeam cu tata pe canapeaua extensibilă. Bunu nu a fost de acord cu asta.

„Cuplurile ar trebui să doarmă împreună. Gabriel şi Mioara, voi luaţi dormitorul. Cecilia coase la maşină tot timpul, aşa că o să doarmă pe canapeaua extensibilă. Eu voi dormi în bucătărie."

„Dacă Cici ia canapeaua, eu unde mai dorm?" îl întrebasem.

„Aaa", exclamase Bunu, dând din deget. „Un tânăr are nevoie de spaţiu pentru anumite lucruri, nu-i aşa?"

Aveam, într-adevăr, dar sperasem că Bunu n-o să intre în detalii şi n-o să mă facă să mor de ruşine. Nu o făcuse. În schimb, negociase cu mama şi cu tata şi uite-aşa primisem un locşor doar pentru mine. Lângă uşa de la intrare, fiecare apartament avea o debara. Una singură pentru tot apartamentul.

„Dacă ne punem mintea la contribuţie, ne putem reorganiza, astfel încât Cristi să aibă camera lui."

Camera mea. Da, asta însemna că locuiam într-o debara.

Ghemuit într-o debara.

Am notat în caietul meu:

• *Una bucată bunic bolnav, dar temerar, pe o canapea în bucătărie.*

• *Ce era în debara a fost mutat pe balconul Mamei Elena și acoperit în mod ilegal.*

• *Una bucată adolescent instalat în debara, care meșterește la antene radio, scrie bancuri interzise, se gândește la Liliana Pavel și ține în secret un caiet cu relatări și opinii personale despre România.*

Toate fărădelegile astea m-au dus cu gândul la Lopătar. Probabil că genul ăsta de lucruri ar fi trebuit să le raportez despre familia americană. Lucruri de care eu însumi eram vinovat.

Da, eram vinovat.

Și-n timp ce urcam pe scări, mi-am dat seama.

Știam cine mă turnase.

8

OPT

— Ai întârziat, mi-a șoptit mama. Ce-i cu geaca ta, Cristian? Ce-ai pățit?

— O haită de câini a atacat o fetiță. Am dus-o noi acasă, am răspuns.

— *Noi?* a sărit cu gura Cici, întorcându-se de la mașina ei de cusut. Care noi?

I-am ignorat întrebarea. Am intrat în bucătărie să văd ce făcea Bunu și să aud bancul zilei. În fiecare zi, Bunu îmi spunea câte un banc.

— Cum te simți, Bunu?

De fapt, nici nu era nevoie să-l întreb. I se citea pe față — Bunu era cenușiu și verzui în același timp. Vocea lui suna ca un murmur.

— Mă simt foarte bine, m-a mințit el. De fapt, am o veste bună de la Bulă.

Un rânjet s-a strecurat pe chipul lui.

A glumi pe seama regimului era ilegal și te puteai trezi în beciul Securității. Chiar și așa, oamenii continuau să spună bancuri. Într-o țară fără libertate de exprimare, fiecare banc era ca o mică revoluție. Multe dintre ele erau cu Bulă.

Bunicul mi-a făcut semn să mă apropii, ca să-mi zică bancul. Pielea străvezie de pe mâinile lui Bunu scotea și mai mult în evidență venele albastre, mai-mai să o străpungă.

M-am aplecat spre el.

— Veste bună, a început Bunu și a zâmbit. Cică Bulă zice că România își repară tancurile. Pe amândouă.

Nici n-am apucat să râdem bine, că bunicul a rămas fără suflu și a început să tușească atât de rău, încât ai mei au venit în fugă să vadă dacă s-a întâmplat ceva. Tusea asta suna tare dureros, ca și cum în Bunu ar fi sălășluit o haită de lupi care-l sfâșia pe dinăuntru. Cum de a ajuns în halul ăsta? Fusese un om atât de voinic și de sănătos.

— Ți-ai luat toate pastilele de iod? l-a întrebat tata.

— Gabriel, a șuierat Bunu. Ce mi se întâmplă mie acum nu mi se trage de la Cernobîl.

— Cristian, du-te și numără cartușele de Kent din șifonier! Repede!

Mama s-a lăsat pe un genunchi tremurător, ca să fie mai aproape de Bunu.

Kent.

Kent era o marcă de țigări străine.

Kentul era folosit drept monedă de schimb. Pentru mită. Pentru comerț. Pentru piața neagră.

Aveam nevoie de pachete de Kent pentru o mulțime de lucruri: să mergem la doctor, să oferim cadouri profesorilor noștri, să-l mituim pe șeful de scară. Dacă erai bolnav și nu aveai pachete sau cartușe de Kent, nu aveai noroc. Dar trebuia să le drămuiești cu înțelepciune. Ori că aveai nevoie doar să-ți coasă cineva vreo rană, ori că voiai să-ți păstrezi piciorul întreg, trebuia ca tot timpul în casă să ai niște pachete de Kent. Odată, am ajuns la dentist, pentru o plombă, fără să am niciun Kent la mine. În loc să mă anestezieze, dentistul și-a proptit un genunchi în pieptul meu în timp ce mă tortura cu freza și cu cleștele. Am făcut o infecție la măsea și am avut fața inflamată o lună de zile. Psihicul meu este și acum „inflamat". Categoric, să nu lași acasă Kentul când mergi la dentist!

Oare de câte pachete de Kent aveau nevoie alți copii din alte țări pentru dentist sau pentru profesorii lor? Oare și alții își luau (ca noi) din shopurile aflate în hoteluri, cu valută, pachete de Kent? Mi-am notat aceste întrebări în caietul meu.

Marfa asta avea valoare. Dar degeaba aveai bani, dacă nu aveai ce să cumperi cu ei din magazine. Rafturile erau tot timpul goale, dar apartamentele doctorilor și ale stomatologilor probabil arătau ca niște magazine bine aprovizionate.

M-am îndreptat spre șifonierul din camera alor mei, dar deja știam câte cartușe erau. O consemnare recentă din caietul meu făcea referire la inventarul de mită al familiei — trei cartușe de Kent, două pachete aurii de cafea Alvorada, un săpun Fa și o sticlă de whisky Queen Anne. Vodca rusească valora ceva, dar noi nu mai aveam. Dăduserăm vodca la schimb pentru o radiografie anul trecut, când tatăl meu făcuse pneumonie și tușea cu sânge.

„Ar fi trebuit să bei vodca", îl sfătuise Bunu pe tata. „E mai bună decât medicamentele."

Până și sora mea cocheta cu piața neagră. Cici lucra la o fabrică de textile. După program, cosea haine și făcea retușuri pentru clienții ei. Era extrem de talentată și copia tiparele din cataloagele Neckermann din RFG[1]. Uneori, Cici lăsa cusutul deoparte pentru contrabanda pe piața neagră. Avea o cutie cu chei, pe care o ținea ascunsă sub canapeaua rabatabilă și-n care păstra o mulțime de lucruri care se găseau greu, unele dintre ele chiar interzise.

Tusea lui Bunu a încetat. Dar apoi a început să horcăie.

Zgomotul pe care îl scotea era sfâșietor. Un scrâșnet de cioburi de sticlă.

Mă aflam în camera alor mei și mă izbeam cu capul de șifonier. Să fiu martor la suferința lui Bunu mă sfâșia pe dinăuntru. Gândul că urma să-l pierd mă îngrozea.

[1] Republica Federală Germania sau Germania de Vest.

Dar totul avea să se termine curând.

Urma să-i ofer securistului informațiile pe care le dorea.

Iar el, în schimb, avea să-mi dea medicamentele necesare ca să-l fac bine pe Bunu.

Luasem decizia corectă. Nu-i așa?

Eram inteligent. Știam să mă prefac al naibii de bine. Ce s-ar întâmpla dacă aș întoarce foaia? Dacă l-aș spiona *eu* pe securist și i-aș lua-o înainte? I-aș cunoaște jocul și i-aș dejuca planurile.

Așa e, credeam că-l puteam păcăli pe Lopătar.

Ideea în sine era prostie curată sau curaj nebun?

Privind în urmă, era câte puțin din amândouă.

Curaj prostesc, de-a dreptul nebunesc.

9

NOUĂ

Gândurile negre m-au urmărit până în debara, la patul meu încropit din carpete, și mi-au rămas alături toată noaptea. Dar am reușit să trec peste ziua de sâmbătă la școală fără să mă gândesc la securiști sau la Bunu.

Mă gândeam doar la cum o să fie în seara asta.

Ce filme noi or mai fi băgat ilegal în țară șoferii noștri de TIR? Le aduceau în România prin Germania, Austria și Ungaria. Noi nu aveam de unde să știm când și dacă vin filme noi. Majoritatea filmelor erau traduse de o singură femeie. Nimeni nu știa cum o cheamă, dar peste douăzeci de milioane de oameni îi cunoșteau vocea. Prin ea ni s-a deschis o lume secretă și interzisă, una plină de posibilități.

— Așadar, ne vedem diseară? m-a întrebat Liliana în ziua aceea, la școală.

— Da, ne vedem la nouă, i-am spus eu.

Chiar se întâmpla. Liliana Pavel mergea cu mine să vedem un film la video.

Cu mine.

Am ajuns acasă de la școală. Mirel, un țigan din blocul meu, stătea jos, pe trotuar.

Familia lui locuia la parter. Fără să-şi mişte capul, Mirel mi-a făcut un semn din ochi. Am dat scurt din cap, făcându-l să înţeleagă că m-am prins.

Radio-Şanţ.

Eram urmăriţi de la fiecare balcon de babe care ţineau evidenţa tuturor celor care intrau şi ieşeau din bloc. Trăncăneau fără încetare.

Am ciulit urechile. Una dintre ele bârfea pe cineva. Pe mine.

I-am auzit vocea de undeva de deasupra.

— E un băiat liniştit, dar vorbeşte în engleză, să ştiţi. Ar fi frumuşel dacă şi-ar mai trece pieptănul prin păr.

I-am recunoscut vocea fără să mă uit la ea; era femeia trasă la faţă. Spre deosebire de celelalte vecine din bloc, asta nu era în vârstă. Copilul i se născuse prematur şi murise în spital, într-un incubator când, într-o noapte, Ceauşescu tăiase curentul electric. În câteva zile doar, chipul ei tânăr îmbătrânise cu douăzeci de ani. Cici era mereu dispusă să o ajute. Am vrut să scriu o poezie despre ea. Femeia trasă la faţă.

Aveam curent electric când am ajuns acasă, aşa că am luat liftul până la etajul patru. Uşile şubrede ale liftului s-au închis zgomotos şi-au scos la iveală noi idei contemporane comuniste scrijelite pe metal:

VIAŢĂ DE RAHAT

Viaţa era de rahat.

Am râs. De cele mai multe ori, chiar era de rahat. Dar nu în seara asta.

Părinţii erau încă la serviciu şi Bunu sforăia în bucătărie. Cici cosea la maşină o bluză croită dintr-o draperie veche.

— Stea-de-Mare speră să ajungi şi tu la film în seara asta, i-am şoptit. I-am spus că trebuia să-ţi spună ţie direct.

— Nu pot să vin, mi-a răspuns ea peste umăr. Mă duc la Popești. Am de modificat un costum pentru băiatul lor.

Probabil că și fiului lor i se scurgeau ochii după Cici. La douăzeci de ani, soră-mea era înaltă și drăguță, avea picioare lungi, ochi cenușii ca ai mei și părul negru. Lumea zicea că semănăm. După mine, ea semăna mai degrabă cu o păpușă exotică, cum sunt cele de colecție, nu genul ăla de păpuși din piață. Cici modifica haine pentru colegi și vecini. Era grijulie față de toți cei în vârstă din blocul nostru, iar ei o adorau.

Și eu la fel.

Fetele drăguțe ca Cici aveau în general și personalitate. Se foloseau de frumusețea lor ca să-și vadă interesul. Dar Cici nu făcea așa ceva. Sora mea era circumspectă și vigilentă, dar era totodată amuzantă și bună la suflet. Ne înghesuiam în bucătărie și ascultam amândoi ilegal muzică la Vocea Americii. Mă ruga să-i traduc versurile cântecelor și apoi fredona în șoaptă, dar stâlcea toate cuvintele. Înțelegea greu engleza și mă făcea să râd. Iar atunci când eu râdeam, Cici râdea și ea.

Și când Cici râdea, o făcea din toată inima. Aveam senzația că până și soarele cânta. Cer albastru, bucurie pură. Îmi imaginam că asta este libertatea. Și îmi doream să nu se sfârșească niciodată.

Dar astăzi Cici nu râdea. Stătea nemișcată la mașina ei de cusut și, deodată, umerii au început să-i tresalte.

— Cici?

S-a întors încet spre mine. Avea ochii roșii de plâns, iar obrajii parcă îi luaseră foc.

— Cici, ce...

Ea a clătinat repede din cap.

Și a dus un deget la buze.

10

ZECE

— Cici, ce s-a întâmplat? am întrebat-o șoptit.

Mi-a făcut semn să tac, după care s-a ridicat, a înșfăcat o pernă de pe canapea și a pus-o peste telefon. Și apoi încă o carte deasupra.

Se zicea că toate telefoanele erau ascultate. Uneori, aveam senzația că nu era de-ajuns să vorbim în șoaptă, iar atunci puneam o pernă pe telefon, pentru orice eventualitate. De obicei, porneam și radioul cu volumul dat la maximum, dar al nostru era stricat.

Cici s-a așezat din nou. Am tras un scaun de la masă lângă ea, ca să-mi poată șopti la ureche.

Dar nu mi-a șoptit nimic. Și-a încolăcit brațele în jurul gâtului meu. Și a plâns. Ce anume o supăra? În cele din urmă, și-a ridicat fața spre a mea, cu lacrimile șiroindu-i pe obraji.

— Vai, Pui..., mi-a șoptit ea.

Pui. Puiuț. Era porecla pe care mi-o dăduse ea. M-am uitat la sora mea cu chipul răvășit de lacrimi și m-am aventurat să ghicesc.

— Control la fabrică?

A făcut o pauză, părând stânjenită, și și-a ferit privirea. Apoi a dat aprobator din cap și s-a prăbușit din nou pe umărul meu. Plângea de mama focului.

Nu știam ce să-i spun sau cum să o fac să se simtă mai bine, așa că am lăsat-o să plângă, cum probabil că o făcuse în timp ce o controlase la fabrică. Femeile erau verificate periodic la locul de

muncă în vederea depistării unei eventuale sarcini. Examenele ginecologice realizate în cabinetele improvizate erau dezgustătoare și umilitoare, ca să nu mai spunem cât de neigienice.

Ceaușescu dorea să crească sporul natural, pentru a avea cât mai multă forță de muncă.

Creșterea populației însemna creștere economică. Dacă nu aveai copii, plăteai o taxă.

Toată lumea cunoștea decretele lui Ceaușescu:

Pruncii sunt proprietatea întregii societăți!
Femeile eroine dăruiesc copii patriei!
Oricine se eschivează de la procreare este un dezertor!

Mama reușise să aibă doar doi copii. Se simțea vinovată din pricina asta.

„Fertilitatea sub controlul statului? Asta este o încălcare a drepturilor omului!" se lamenta Bunu. „Cum pot familiile să aibă grijă de mai mulți copii când trebuie să trăiești fără curent electric și cu atât de puțină mâncare?! Cristian, nu ai nicio șansă în situația asta."

Bunu avea dreptate. Unii copii erau trimiși de mici la orfelinate, iar familiile lor erau asigurate că vor fi îngrijiți și educați în mod corespunzător, ca să devină buni tovarăși. Așa să fie? Erau condițiile din orfelinate mai bune decât cele din blocurile de beton? Scriam aceste întrebări în caiet și cugetam îndelung la ele.

— Vai, Pui!

Cici a inspirat adânc, adunându-și cu greu puterile. Apoi s-a șters la ochi.

— Îmi pare rău.

— Încetează! Nu ai de ce să-ți pară rău.

Ce aș fi putut să-i spun surorii mele? Ce aș fi putut să-i spun mamei mele, care fusese nevoită să îndure aceleași umilințe?

Trupurile lor erau proprietatea statului. Nu le puteam promite că lucrurile aveau să se îmbunătățească. În ultimii câțiva ani, chiar se înrăutățiseră. Aveam mâinile legate. Dar îmi doream să-i alin cumva durerea. Așa că m-am aplecat la urechea ei.

— Hei, ai auzit? Bulă zice că România repară tancurile țării. Pe amândouă.

Cici s-a uitat la mine cu ochii ei cenușii. A făcut o pauză, iar timpul parcă s-a oprit în loc. Și apoi a izbucnit în râs, râsul acela care îmi plăcea atât de mult. După care m-a bătut pe umăr.

Încet, zâmbetul i-a dispărut. A tras adânc aer în piept.

— Promite-mi că n-ai să te schimbi niciodată! Promite-mi, Pui! Trebuie să rămânem uniți!

S-a uitat la mine cu o privire atât de disperată, de imploratoare. Am simțit un junghi de vinovăție în piept. Ce s-ar întâmpla dacă Cici ar afla vreodată că am devenit informator?

M-ar urî.

Nu mi-ar mai vorbi niciodată.

Dar aveam de ales?

Am înghițit în sec. Cred că am reușit să încropesc un mic zâmbet.

— Desigur, i-am șoptit eu. Îți promit!

Înșelăciune. Trădare. Ipocrizie.

Am mințit-o pe sora mea. Persoana pe care o iubeam cel mai mult.

Dar la vremea aceea, nu m-am învinovățit pentru nimic din toate astea.

Am dat vina pe *el*.

11

UNSPREZECE

Ora 20:50.

O așteptam jos, în bloc. Ajunsesem mai devreme. Eram nerăbdător. Poate chiar puțin agitat.

Sora mea și-a dat seama că eram entuziasmat dintr-un motiv oarecare, dar nu m-a descusut.

— Nu avem apă caldă. O să îngheți la duș. Vreți să-ți pun niște apă la încălzit? mă întrebase ea mai devreme.

— Nu, păstreaz-o pentru Bunu.

Am făcut duș sub jetul rece ca gheața. Măcar curgea apa. Putea fi oprită în orice moment. Mi-am uscat părul la repezeală și l-am aranjat doar trecându-mi degetele prin el. Nu aveam nevoie de pieptăn.

— Te-a sunat Luca, m-a anunțat sora mea.

Am dat din cap, dar nu am spus nimic. Îl evitam pe Luca. Și el știa asta.

Cici m-a mângâiat ușor pe umeri și m-a expediat șoptindu-mi:

— Ai grijă! Vezi ce vorbești când e Stea-de-Mare pe lângă tine. Să n-ai încredere în el!

În timp ce o așteptam pe Liliana, l-am zărit pe securistul care stătea în blocul nostru. A coborât scările tropăind. Avea pe el o haină neagră și lungă și a lăsat în urmă un miros de fum de țigară.

Haină din piele neagră, Dacie neagră. Agenții secreți nu prea erau secreți.

Am ieșit în strada întunecată și m-am uitat după Liliana.

Încă nu mi se uscase părul, dar eram obișnuit cu frigul. Am sperat să nu fie prea evident faptul că făcusem duș și așa mai departe. Și, mai ales, speram ca ea să nu se fi răzgândit.

Nu se răzgândise. Mă aștepta în fața blocului ei. Norii de pe cerul întunecat s-au dat la o parte brusc, lăsând să pătrundă până la noi strălucirea palidă a lunii.

— Bună! i-am spus eu.

— Bună!

Fetița, cățeaua de la blocul ei, o păzea.

— I-a dat careva să mănânce? am întrebat-o.

— Se pare că da. Altfel, mi-ar fi mâncat pantofii. Suntem norocoși că o avem. Mulți se tem de ea.

— Eu nu mă tem de ea.

— Sigur că nu, din moment ce câinele de la blocul tău este un lup! mi-a întors-o ea și a izbucnit râs.

— Nu este lup.

— N-o fi lup, dar îl cheamă Turbatu.

— Mda.

Mi-am dus mâna la frunte, gândindu-mă ce să-i răspund.

— Îi ține bine pe oameni la distanță.

— Uite, am adus ceva, a spus ea, arătându-mi buzunarul interior al jachetei.

M-am aplecat să văd. Mă apropiasem așa de mult încât... mă concentram cu greu. Abia vedeam cutia metalică, dar am observat literele albe.

Nu. Nu putea fi adevărat.

Coca-Cola.

— Ce?! am șoptit eu. E originală? De unde ai luat-o?

— Tatăl meu a primit-o la serviciu. Cineva i-a dat-o la schimb și el mi-a făcut-o cadou de Moș Gerilă.

— O, dar nu putem să bem cadoul tău.

— De ce nu? s-a mirat Liliana. Ai gustat vreodată așa ceva?

Am clătinat din cap, în semn că nu. Erau o mulțime de lucruri pe care nu le gustasem niciodată.

— Dar *tu*? am întrebat-o.

— Nu, mi-a răspuns. Dar personajele din filme tot timpul beau așa ceva și m-am gândit că ar fi fain.

O Coca-Cola adevărată. Și avea de gând să o împartă cu mine.

Am aruncat o privire spre balcoanele blocului. Era prea târziu pentru babele curioase, dar nu erai sigur niciodată.

— Ei bine, nu putem s-o bem aici. Nici măcar cu Fetița lângă noi, am spus.

— Corect. Unde am putea merge?

Am ocolit blocul ei, cu cățeaua după noi. Am găsit un colț ferit și ne-am ghemuit, unul lângă altul, lipiți de peretele rece din beton.

Liliana a deschis cutia. A scos un fâsâit care a făcut-o pe Fetița să latre. Am râs. Mi-a întins-o.

— În niciun caz. Tu prima. Este cadoul tău. Ai așteptat zece luni.

A luat o înghițitură. Am mijit ochii la ea. Bretonul îi alunecase peste sprâncene, dar am văzut-o cum a strâns din pleoape. Am așteptat.

— Ei, cum e? am întrebat-o eu în cele din urmă.

Ochii i s-au deschis și un zâmbet i s-a întins pe față.

— Uau! Este, într-adevăr, grozavă. Dulce, dar puternic acidulată. Cu siguranță a meritat așteptarea.

Mi-a întins cutia de Cola.

Am luat o înghițitură. Sfârâia și exploda. O adevărată revoluție pe limba mea. Nu aveam cuvinte pentru a descrie. Am râs doar. Și Liliana a râs împreună cu mine.

— Dacă ai putea încerca ceva, m-a întrebat ea, sorbind încă o înghițitură, ce ar fi?

Mi-a dat cutia înapoi.

— O banană, am răspuns fără ezitare. Ai mâncat vreodată?

— Da, a chițăit ea, încercând să-și înăbușe un râgâit și un chicotit de plăcere după gura de Cola.

— Ai mei mi-au spus că, atunci când eram mic, am avut banane. Dar eu nu-mi mai aduc aminte. Când aveam treisprezece ani, o fată a venit cu o banană la școală. I-am simțit mirosul din celălalt capăt al clasei. După aceea, i-am tot rugat pe ai mei să-mi facă rost și mie de o banană. Este, într-un fel, o poveste amuzantă.

Am luat o înghițitură de Cola și i-am dat cutia înapoi Lilianei. Zahărul împreună cu bulele efervescente — ceva de necrezut.

— Și ce s-a întâmplat? m-a întrebat.

— Tot timpul mama s-a dat peste cap să ne facă frumoase zilele de naștere. Așa că, atunci când am împlinit cincisprezece ani, a făcut tot posibilul...

— Ca să-ți aducă o banană.

— Ei bine, nu chiar. Nu a putut să facă rost de o banană. Dar a făcut rost de la bișnițari de un șampon din Germania..., care mirosea a banană.

— Oooo...! a exclamat și și-a mușcat buza de jos.

— Exact. Dar am făcut mare tam-tam și — acum Coca-Cola mă energizase și prinsesem curaj — am să-ți spun un secret.

Liliana aștepta cu ochii mari.

— Șamponul ăla mirosea atât de bine — glasul meu a coborât până la șoaptă — încât am luat un gât de șampon când nimeni nu se uita, doar ca să spun că am gustat o banană.

— Vai, Cristian!

— Știu, e jenant. Dacă spui vreodată cuiva, am să fiu nevoit să te ucid.

— Nu îți face griji! S-ar putea să nu supraviețuiesc după Cola asta!

Și a izbucnit în râs.

Mă gândesc deseori la momentul ăla. Îi retrăiesc perfecțiunea. Liliana. O Cola adevărată. Un șampon cu aromă de banane. Uneori, nu recunoaștem momentele perfecte din viață. Decât când e prea târziu.

|| NOTĂ INFORMATIVĂ ||

[17 octombrie 1989]

Cristian Florescu (17), elev la Liceul MF3.

Surprins vineri seara cu Liliana Pavel (17), în cartierul Sălăjan, sector 3. După ce s-au întâlnit în incintă, cei doi s-au retras în grabă într-un loc ferit unde s-au angajat în discuţii clandestine şi în partajarea de obiecte ilegale.

Se recomandă monitorizare.

12

DOISPREZECE

Nu ne mai puteam opri din râs, euforici de la zahăr, dar și pentru că beam un produs de contrabandă.

Când am ajuns la seara de film, abia aveai loc să te miști înăuntru.

— Ați întârziat, ne-a șoptit Stea-de-Mare. Începe filmul. Va trebui să stați în spate. Vine și soră-ta?

— Nu, nu vine. Ce film e? l-am întrebat.

— Primul se numește *Greu de ucis*[1].

M-am aplecat și i-am șoptit Lilianei:

— *Greu de ucis*. Bulă zice că se face un film de acțiune despre România. Se numește *Greu de trăit*.

Am râs, iar Stea-de-Mare ne-a făcut semn să tăcem. Îmi doream să-i dau părul Lilianei la o parte de pe față ca să-i pot vedea ochii atunci când râdea.

Dar n-am făcut-o.

Peste treizeci de oameni stăteau înghesuiți în sufrageria minusculă și cu iz de mucegai. Fetele în față, băieții în spate. L-am zărit și pe Luca printre băieți. Eram norocos tocmai fiindcă întârziasem. Puteam sta rezemat de perete, lângă Liliana. În întunericul

[1] Die Hard

străpuns de strălucirea micului ecran de televizor, i-am simțit apăsarea brațului pe al meu.

Să te uiți la filme pe video era interzis. Securitatea ar fi putut da buzna oricând, ca să ne ia pe sus la secție. Asta nu făcea decât să ne sporească entuziasmul. Îmi simțeam tot trupul cutremurat de fiori precum cei de electricitate statică. M-am uitat în jur. Oare cum funcționa toată rețeaua asta cu filmele video? Sigur era o afacere mare. Cine multiplica atâtea casete video, ca să le distribui apoi, pe sub mână, bișnițarilor de cartier, precum Stea-de-Mare? Ăsta probabil făcea mai mulți bani într-o singură noapte decât câștigau majoritatea românilor într-o lună. La un moment dat, l-am zărit pe securistul din blocul nostru cu câteva casete video în mână. Oare fuseseră confiscate de pe undeva sau erau ale lui?

Toată lumea era hipnotizată de ecran și de vocea femeii care dubla filmul în română. Nimănui nu-i păsa de faptul că erau niște cópii de proastă calitate, cu imaginea neclară. Ne uitam la câte patru filme pe noapte și până dimineață aveam ochii înroșiți și privirea încețoșată, dar eram fericiți.

Liliana s-a aplecat să-mi șoptească:

— Tu o auzi că nu traduce și înjurăturile? Zice numai „Du-te naibii".

Avea gura atât de aproape de urechea mea. Liliana mirosea a flori, acel gen de flori al căror parfum plutește în aer primăvara, dar pe care nu îl poți defini. Mirosul și brațul sprijinit de mine mă împiedicau să mă concentrez și să mă uit la film. Numai la ea voiam să mă uit. Dar Liliana avea dreptate. Femeia care dubla din engleză în română înlocuia înjurăturile.

— Dacă asculți cu atenție, i-am spus eu, uneori poți să auzi cuvinte englezești interzise, ca „preot" sau „Dumnezeu".

Ea a dat din cap, apoi mi-a atins mâna.

— Ce să vezi! Beau Coca-Cola!

— Tăceți sau plecați! ne-a apostrofat o tipă de lângă noi.

Am râs, dar am încetat să mai vorbim. Nu voiam să fim daţi afară.

Când mă uitam la filme, în general urmăream acţiunea. Poveştile păreau neverosimile, dar, cu toate acestea, erau fascinante. Liliana însă era foarte atentă la detalii. Am decis să văd filmul aşa cum îmi imaginam că îl vedea ea. Şi am observat ceva.

Posibilitatea de a alege.

Opţiuni.

Personajele din filmele străine le aveau pe ambele.

În ţara noastră, statul repartiza locurile de muncă. La fel se întâmpla şi cu apartamentele. Noi nu aveam de ales.

Dar personajele din filme luau propriile decizii — ce să mănânce, unde să locuiască, ce fel de maşină să conducă, ce tip de muncă să desfăşoare şi cu cine să vorbească. Nu trebuiau să stea la coadă pentru mâncare. Dacă deschideau un robinet, curgea apă fierbinte. Dacă nu le plăcea ceva, se plângeau cu voce tare. Era absolut incredibil!

Dar partea cea mai incredibilă dintre toate — interacţiunile umane. Se uitau nestingheriţi unii în ochii altora, fără să-şi ferească privirea.

Se vedea cu ochiul liber cât de relaxaţi erau unii cu alţii. Părea atât de firesc.

Nu-şi făceau griji că puteau fi turnaţi.

Aşa cum îmi făceam eu.

13

TREISPREZECE

Dan Van Dorn. Fiul diplomatului american Nick Van Dorn. O cunoștință întâmplătoare devenise misiunea mea. Apartamentele diplomatice în care mama făcea curățenie erau situate lângă Ambasada Statelor Unite, pe strada Tudor Arghezi. Familia Van Dorn venise aici cu patru luni înainte, în iunie.

După ce am citit criticile din ghidul britanic de călătorie, mă întrebam deseori ce părere aveau străinii despre România. Regimul pretindea că iubitul nostru conducător era respectat în Occident — fiind considerat un nonconformist al Blocului de Est — deoarece era în dezacord cu conducerea Uniunii Sovietice. Am văzut reportaje despre Ceaușescu fiind invitat la întâlniri cu președinții americani. Ni se spunea că americanii îi admirau pe eroul nostru și pe mama noastră eroină.

Așa că, atunci când am aruncat o privire pe caietul lui Dan Van Dorn, la scurt timp după ce ne-am întâlnit, am fost surprins.

Lucra în camera de zi, iar eu mă aflam prin preajmă, așteptând-o pe mama.

— Ai teme de făcut? l-am întrebat.

— Nee, sunt notițe pentru eseul meu de admitere la facultate.

— Despre ce este eseul? l-am descusut eu.

— Despre România. Dar degeaba îl fac. Princeton scrie pe fruntea mea.

— Ai fost deja admis?

— Nu, dar tata a studiat acolo. Va face toate aranjamentele necesare, mi-a spus Dan cu dezinvoltură.

Va face toate aranjamentele necesare. Ce putea însemna asta?

Eram curios să văd cum arătau notițele pentru un eseu de admitere la un colegiu din Statele Unite, așa că, atunci când s-a dus la baie, am aruncat o privire pe caiet. Mă așteptam să scrie că românii se trag din daci și romani. Sau poate ceva despre Transilvania și castelele noastre. Dar nu asta scria.

România — la modul serios:

• Frica induce obediență. Cei care nu se conformează regulilor sunt internați în instituții de boli psihice.

• Amnesty International raportează încălcări ale drepturilor omului.

• Propaganda le este băgată pe gât oamenilor și sunt ținuți în ignoranță de către Ceaușescu și soția lui (ambii absolvenți de școală primară).

• Un ambasador al Statelor Unite a demisionat pentru că Washingtonul a refuzat să creadă că America a fost păcălită de Ceaușescu.

România — la modul amuzant:

• România a primit un transport de douăzeci de mii de Biblii din partea Statelor Unite. Ceaușescu le-a transformat în hârtie igienică.

• Președintele Franței relatează că Ceaușeștii au furat totul din apartamentul lor diplomatic din Paris: lămpi, opere de artă, chiar și robinetele de la baie!

• După jaful din Franța, regina Elisabeta a relocat obiectele de valoare din Palatul Buckingham, de teamă că

Ceaușeștii le vor fura în timpul șederii lor. Cu toate astea, Regina tot l-a uns cavaler pe „Drăculescu".

Atât am avut timp să citesc.

La început, m-am simțit jignit. Imperialismul american. Dar cuvintele acelea mi-au bântuit conștiința. *Abuzuri ale drepturilor omului. Propagandă. Ignoranță. Drăculescu.*

După ce am văzut caietul lui Dan, am decis să încep și eu un caiet al meu. Însemnările mele cu scris mărunt erau în engleză. Și îl țineam ascuns. Ascuns adânc sub salteaua mea din carpete, unde ridicasem marginea linoleumului, să fac un fel de buzunar secret. Noaptea, în debaraua mea, umpleam caietul cu gânduri și sentimente. Am încercat să-mi folosesc creativitatea scriind fraze și întrebări, așa cum îmi sugerase Bunu:

DO YOU HEAR ME?
RECITING JOKES,
LAUGHING TO HIDE TEARS OF TRUTH
THAT WE ARE DENIED THE PRESENT
WITH EMPTY PROMISES
OF AN EMPTIER FUTURE.[1]

Mă gândeam tot timpul la lista din caietul lui Dan. Încercasem să-l întreb chiar și pe Bunu despre asta acum câteva luni, când încă se simțea mai bine și ieșea la plimbare.

„Salutare, doamnelor!" le strigase Bunu cățelor de la balcoane. Își coborâse vocea și izbucnise în râs.

[1] *Mă auzi?/Spun glume/Și râd ca să ascund lacrimile adevărului./Adevărul că ni se refuză prezentul,/Cu promisiunea goală/A unui viitor și mai gol.*

„Măi să fie! Le-a băgat în seamă un bătrân. Vor întoarce treaba asta pe toate părțile jumate de oră de acum încolo. Ce țară nebună..."

Și exact atunci profitasem de ocazie:

„Fiindcă tot veni vorba de asta, am auzit câteva glume trăsnite despre niște chestii aproape nebunești."

Bunu își întorsese chipul subțire și ridat spre mine.

„Ce fel de chestii?"

„Că Ceaușeștii au șutit câteva lucruri în timpul vizitei lor în Franța. Aa, și că au transformat Bibliile primite din Statele Unite în hârtie igienică."

Privind drept înainte, Bunu mă întrebase:

„Și zici că erau doar niște glume?"

Nu-i răspunsesem. Îl luasem pe Bunu de braț și el continuase să-și târșâie picioarele pe asfalt. După care îmi spusese cu o voce ștearsă:

„Să nu spui nimănui *glumele* astea! Niciodată! Mă auzi, Cristi? Nimănui! Nici surorii tale, nici vreunui prieten și, mai ales, nu le spune în public."

Insinuase ceea ce credeam eu? Trebuia să aflu.

„Bunu, cumva Ceaușescu i-a păcălit pe americani?"

Bunicul meu se oprise în mijlocul trotuarului. Își întinsese mâna firavă și mă strânsese tremurând, cu degetele subțiri și reci.

Mă privise drept în ochi.

„Ești un băiat deștept, Cristian. Uite, înțelepciunea e ceva ce, mulțumesc lui Dumnezeu, țara asta nu ți-o poate lua. Dar să nu ai încredere în nimeni. Mă auzi? În absolut nimeni. În vremurile astea, nu trebuie să avem încredere în nimeni."

Cuvintele lui îmi revin adeseori în minte.

Mă plimbam cu Bunu și cugetam la ideea de încredere. În cine am putea avea cu adevărat încredere pe lumea asta? Ce anume ne pândește din umbră?

Habar nu aveam atunci că în câteva luni aveam să devin informator, iar cuvintele lui Bunu aveau să se adeverească.

Nu puteam avea încredere în nimeni.

Nici măcar în mine.

14

PAISPREZECE

Două săptămâni și două vizite mai târziu, și eu tot nu-l văzusem pe Dan.

Acum, o așteptam din nou pe mama pe hol, în fața apartamentului familiei Van Dorn. Nu mă mai contactase deloc Lopătarul, dar, dacă voiam medicamente pentru Bunu, trebuia să am ceva să-i dau la schimb. Și-n sfârșit, în seara aia, și-a făcut apariția Dan!

— Bună, Cristian! M-am gândit eu că ești pe aici. Intră! Mama ta îi așteaptă pe ai mei.

Apartamentul familiei Van Dorn ocupa aproape întreg etajul clădirii. Era scăldat într-o lumină puternică, galbenă ca lămâia, încălzit de la rețeaua electrică a Ambasadei SUA, aflată la capătul străzii.

Casa era mobilată somptuos, cu antichități. Biblioteci înalte până în tavan debordau de cărți interzise. Müller, Blandiana, Pacepa. Tablouri străine scumpe. Fotografii color înrămate, aflate pe rafturi. În America, fotografiile erau developate color? Oare toți americanii aveau lucruri scumpe, interzise și angajau pe cineva ca să le șteargă de praf?

— Vrei ceva de băut? m-a întrebat Dan.

Bineînțeles că da. Voiam și ceva de mâncare.

— Nu, mulțumesc.

— Aș vrea să-ți arăt niște timbre noi, mi-a spus el.

Timbre. De la ele mi s-a tras totul. L-am urmat pe hol.

Dan nu locuia într-o debara. Avea propriul dormitor, o încăpere de dimensiunea sufrageriei noastre. Pe perete era un afiș al unei trupe numite Bon Jovi și un tricou sport, cu autograf. A observat că mă uitam într-acolo.

— Dallas Cowboys. Texas. Fotbal american.

— Texas? Credeam că ești din New Jersey, am spus eu.

— Sunt. Dar nașul meu este din Dallas. M-au botezat după el.

Dan a făcut un semn cu mâna către o fotografie înrămată de pe raft.

— Compania lui de petrol este sponsorul oficial al echipei Cowboys.

Habar nu aveam ce însemna treaba asta, dar m-am prefăcut că știam despre ce era vorba. În poză, Dan și domnul Van Dorn se aflau pe un stadion enorm, alături de un cuplu — șateni și îmbrăcați la patru ace. Cu toții păreau relaxați și lipsiți de griji, la fel ca oamenii pe care îi vedeam în filme.

Cât s-a dus Dan să aducă clasorul, am cercetat amănunțit camera:

- Etajul al doilea, apartament spațios. Biroul lângă fereastra dormitorului. Lampă de birou. Geacă de piele pe scaun.
- Afiș Bon Jovi. Tricou sport Dallas. Naș bogat, sponsor din domeniul petrolului.
- Casetofon marca SONY WALKMAN. Stive de casete.
- Rafturi cu cărți și dosare.
- Hanorac alb inscripționat cu cuvântul BENETTON.
- Mai multe perechi de pantofi sport, toate mărci diferite.

În București, aveam o singură fabrică de încălțăminte, Pionierul, deci majoritatea oamenilor purtau pantofi la fel, anoști. Privirea

mi-a fost atrasă de o pereche de pantofi sport negri cu alb și roșu. Piele matlasată. M-am apropiat ca să deslușesc cuvintele:

Air Jordan.

— Uite, mi-a spus Dan, întrerupându-mi inventarul.

A adus o coală de clasor cu patru timbre americane.

— Serviciul Poștal al Statelor Unite le-a lansat anul ăsta. Dinozauri. Dar privește cu atenție. Pe ăsta scrie „Brontosaurus", dar este, de fapt, un Apatosaurus. Au făcut o greșeală, așa că este de colecție. Ar putea valora mult.

— Poșta americană face greșeli?

Dan a dat din cap. Apoi s-a bătut cu mâna în piept și a arătat înspre tavan.

— Uneori, a spus el, vorbind în crescendo. Dar agențiile guvernamentale din Statele Unite se străduiesc din răsputeri să facă totul ca la carte.

A zâmbit larg, apoi și-a îndreptat vocea spre lustra din tavan.

— Dar Statele Unite ar avea așa de multe de învățat de la România!

Avea o geacă de piele, un Walkman, Air Jordan și încă ceva.

Informații.

Dan Van Dorn știa că se afla sub supraveghere.

15

CINCISPREZECE

Mi s-a tăiat respirația și mi-a venit să tușesc.

Lustrele de pe tavan. Aveau dispozitive de ascultare? Oare și lustrele noastre de acasă aveau așa ceva? De ce nu-mi trecuse prin minte? Era mai logic să fie acolo, decât într-un telefon. Nu puteai să pui o pernă pe tavan. Cât de des avea Securitatea acces în apartamente, să instaleze dispozitive din astea?

Dinspre hol s-au auzit voci.

— Cred că au sosit părinții tăi, am spus.

Am ieșit împreună cu Dan. Mama vorbea în foaier cu doamna Van Dorn.

— Hei, amice!

Domnul Van Dorn l-a lovit ușor pe Dan cu pumnul în umăr.

— Tu ești băiatul Mioarei, nu-i așa? Cum te cheamă?

— Cristian. Sunt încântat să vă cunosc!

Domnul Van Dorn a dat încet din cap, cântărindu-mă din priviri.

— Sunt Nick Van Dorn. Asemenea. Engleza ta... sună destul de bine, Cristian.

În felul în care a spus-o a existat o ezitare. Să fi fost o simplă întrebare sau o curiozitate?

— Sunt sigur că vorbește engleză mai bine decât vorbești tu română, tată.

Dan a izbucnit în râs. Mama lui a făcut un comentariu, dar nu în engleză. I-a răspuns lui Dan într-o altă limbă.

Domnul Van Dorn s-a aplecat spre mine, jenat.

— Vorbesc cam prost română. Ne ajută soția mea. Are un talent aparte pentru limbile romanice.

Am dat din cap. Domnul Van Dorn își făcuse temele. Unii credeau că româna este o limbă slavă, din cauza apropierii noastre geografice de țările slave. Dar româna este o limbă latină, ca franceza sau italiana. Bunu le vorbea pe amândouă.

Am tăcut. Încercam să par nonșalant în timp ce notam în minte informații pentru Lopătar.

Van Dorn și-a pus o mână pe umărul soției sale. Degetele ei s-au înlănțuit instinctiv cu ale soțului ei. Afecțiunea lor era firească și lipsită de stresul permanent care împovăra relația părinților mei. Când a fost ultima dată când părinții mei s-au ținut de mână? Uneori aveam impresia că încercau să se evite toată seara și dimineața păreau și mai istoviți.

Domnul Van Dorn purta povara unui alt soi de oboseală. Costumul lui albastru era proaspăt călcat, dar el nu părea la fel de proaspăt și parcă și fața îl trăda. Probabil că petrecea multe ore la Ambasada SUA, dar avea și nopți lungi cu soția lui. După felul dezinvolt în care îi săruta degetele, așa se părea.

M-a surprins urmărindu-l și a ridicat o sprânceană. Mi-am mutat repede privirea în altă parte.

Oare roșeața care mi se târa în sus pe gât era vizibilă?

Domnul Van Dorn s-a întors spre mine, cu o expresie sinceră.

— E frumos din partea ta că-ți conduci mama acasă. E neplăcut noaptea prin București, nu? m-a întrebat el.

— Nu, nu este neplăcut.

El a dat din cap. Contact vizual prelungit. Evaluare. M-am simțit teribil de stânjenit, dar m-am abținut să ridic privirea către lustră.

— Nu. Ai dreptate, Cristian. Bucureștiul nu e neplăcut. Doar puțin... cam întunecat, a adăugat domnul Van Dorn.

— Nu e nevoie să vii să mă iei tot timpul, mi-a șoptit mama când am ajuns afară, pe stradă. Este mult prea departe. Ar putea fi periculos. Eu am voie să interacționez cu străinii, dar tu nu.

A privit speriată în spate.

— Soția lui nu este americancă, nu-i așa? am întrebat-o.

— Nu, este din Spania.

— Și ei ce cred despre România?

— De unde vrei să știu eu? mi-a aruncat mama. Eu doar le spăl veceurile.

— Soțul pare... cam obosit.

Și-a întors brusc capul spre mine.

— Este un om foarte bun.

Interesant.

Dacă doar le spăla veceurile, de unde știa treaba asta?

16

ȘAISPREZECE

— Cadou? De ce ai nevoie de un cadou? mi-a șoptit Cici a doua zi.

— Cineva a împărțit ceva cu mine. Vreau să-i întorc favoarea.

— Acest *cineva* e o fată? Cine e? a insistat sora mea.

Mi-am mușcat buzele ca să-mi opresc zâmbetul iminent.

— Liliana Pavel.

— Ooo! Lili e drăguță. Inteligentă. Ce a împărțit cu tine? Notițele de la școală?

Am clătinat din cap și mi-am coborât vocea:

— O Coca-Cola.

Cici s-a uitat la mine. A clipit de uimire. A schițat din buze: *O Cola?*

Am dat afirmativ din cap.

— A primit-o de Moș Gerilă, anul trecut.

— O Cola.

— Șșș...

Cici ar înțelege. Serviciu contra serviciu. *Reciprocate* e cuvântul în engleză. Nu puteam s-o las pe Liliana să împartă cu mine cadoul fără să-i dau ceva la schimb. Dar ce-aș fi putut să-i ofer? Să-i montez un amplificator pe antena TV ca să prindă bulgarii? Nu prea se putea compara cu o Cola.

Cici a aruncat o privire în jur ca să se asigure că Bunu nu ne vedea. A întins mâna sub canapea, de unde a scos cutia pe care o ținea sub cheie. A descuiat-o în poală. Am dat să mă apropii, dar mi-a făcut semn să rămân pe loc.

— Ce fel de lucruri îi plac? m-a întrebat.

Am ridicat din umeri.

— Nu știu. Ce și-ar dori o fată?

— Sincer vorbind, așa ceva.

Cici a ridicat două tuburi înguste, înfășurate în hârtie albă.

— Ce-s astea?

— Sunt tampoane. Se folosesc în loc de vată când ești la ciclu. Sunt mult mai eficiente.

— Fii serioasă!! Nu pot să-i dau așa ceva.

Plin de dezgust și fără să-mi dau seama, am ridicat vocea.

— M-ai întrebat ce și-ar dori o fată.

A scormonit prin cutie și a scos altceva.

— Ciocolată, mi-a zis.

— Categoric!

— Și mie ce-mi iese?

Am tras-o mai departe de lustra de deasupra noastră ca să-i pot șopti la ureche.

— Am un dolar american. Dar asta s-ar putea să te bage în bucluc.

În ochii ei a apărut panica.

— Bineînțeles că s-ar putea. De unde ai tu un dolar?

— E mult de povestit.

— S-a făcut. Îl bag aici, în cutie. Poate îl dăm la schimb pe medicamente pentru Bunu.

Cici s-a uitat la mine, vădit nemulțumită.

— Ieri Cola, iar acum un dolar?! Ce-i cu tine, Pui? a șoptit ea.

— Nimic, am asigurat-o. E vorba doar de noroc și de ghinion.

Cici a dat încet din cap, cu suspiciune.

— Ține bine minte ce-ți spun, Pui, norocul are și el un preț. Ghinionul este gratuit.

Afirmația ei. Ar fi trebuit să o notez, să reflectez la ea.

Dar n-am făcut-o.

Odată ce târgul meu cu Cici s-a încheiat, m-am dus la bucătărie să văd ce face Bunu. Stătea pe canapea, întorcând pe toate părțile radioul, care nu mai funcționa.

— Am nevoie de aer, a spus Bunu. Ajută-mă să ies pe balcon.

L-am ajutat să iasă și am rămas acolo, tremurând.

— Avem nevoie de radio, a spus Bunu. Urăsc când ratez știrile.

— Știi ce urăsc eu? Frigul. M-am săturat să încălzesc cărămizi pe aragaz ca să mă pot încălzi.

— Nu te învinovățesc, a răspuns Bunu. E greu acum, dar să știi că nu a fost așa întotdeauna.

Mi-am dat ochii peste cap.

— E adevărat. Când Ceaușescu a preluat puterea în anii șaizeci, situația era acceptabilă; condițiile chiar s-au îmbunătățit câțiva ani.

— Dar ce s-a întâmplat? l-am întrebat, frecându-mi mâinile ca să mi le încălzesc. Datoria externă?

— Da, nevoia de a plăti datoriile țării, dar și altceva.

Bunu s-a apropiat de mine și mi-a șoptit, ceea ce se întâmpla foarte rar sau deloc.

— Cultul personalității. Ești familiarizat cu termenii ăștia?

Am clătinat din cap că nu.

— Ascultă, o fi Ceaușescu aproape analfabet, dar până și eu trebuie să recunosc că este un politician desăvârșit și un geniu al manipulării. I-a făcut încetul cu încetul pe oameni să creadă că este un zeu și că trebuie să-l urmăm orbește. Și gândește-te, Cristi, începe cu cei mici. De la patru ani încep să fie îndoctrinați.

Șoimii Patrici, așa se numeau. Iar în clasa a doua copiii deveneau pionieri și purtau cravată roșie. Nimeni nu punea problema așa.

— Copii în vârstă de patru ani. E o manevră extrem de abilă. Asta e mai mult decât o dictatură comunistă. Să nu uiți!

Înțelesesem. Plănuiam să adaug asta în caietul meu.

— Dar acum... hai să trecem la lucruri mai importante. Conversația pe care ai avut-o cu Cici. Cine este *ea* și ce nu-i poți oferi?

Ochii îi străluceau dintr-odată.

— Ai o prietenă, nu-i așa?

M-am uitat la el.

— Hai, te rog. Oi fi eu pe moarte, dar încă n-am surzit, Cristian.

Mi s-a strâns stomacul. Dacă Bunu ne auzise șoptind tocmai din bucătărie, atunci microfoanele din tavan înregistraseră totul.

17

ȘAPTESPREZECE

Se numea muncă patriotică.

Era obligatoriu să ieși la muncă de bunăvoie. O contradicție în termeni, nu? Cum ar putea fi „de bunăvoie" obligatoriu?! Elevilor li se cerea să-și dedice viața măreței Epoci de Aur a României. Uneori, asta însemna să ieși la prășit sau la recoltarea și sortarea legumelor undeva în afara orașelor. Asta urma să facem în acea dimineață, de Ziua Recoltei.

Cele mai mari și mai bune fructe și legume erau alese pentru export. Cele mai pipernicite și atacate de dăunători erau păstrate pentru români. Cartofilor le spuneam „cartofi boabe la hectar" pentru că erau extrem de mici.

Luca și cu mine am fost trimiși pe câmp să cărăm lăzi. Am tras aer în piept, încercând să mă calmez. Îl cam evitasem pe Luca în ultima vreme. Dar acum, când mergeam umăr la umăr, nu mă mai puteam preface. Și, dintr-odată, mi-am dat seama că eram extrem de supărat pe el.

Luca mă turnase. Eram sigur de asta. El era singurul care știa de dolarul american.

— Ce-i cu tine? m-a întrebat.

M-am oprit din mers și m-am întors spre el.

— Nu, ce-i cu *tine*, Luca? Credeam că suntem prieteni.

Mi-a aruncat o privire ciudată, de parcă ar fi fost rănit în amorul propriu, dar încerca totuși să se prefacă. Băieții cumsecade, ca Luca, nu știau deloc să mintă. Am clătinat din cap și mi-am continuat drumul.

Eram prieteni de pe la zece ani. Luca avea de gând să dea examen de admitere la Medicină. Era deștept și probabil că avea să intre. Eu îmi doream să intre. Luca era bun la suflet. Ar fi un doctor grozav, genul care n-ar întoarce niciodată spatele celor fără Kenturi. Niciodată, dar absolut niciodată, nu-mi închipuisem că ar putea fi turnător.

Dar poate că îl șantajaseră pe Luca, așa cum pățisem și eu. Sau poate îl convinseseră că datoria lui patriotică față de țara-mamă era să mă toarne pe mine. Eu eram OSCAR. Oare care era numele lui de cod? Ar fi trebuit să-i dau crezare surorii mele.

„Nu știu", îmi spusese Cici. „Este ceva putred la mijloc. Luca pare prea băgăcios. Pune o mulțime de întrebări. Oare sunt eu prea suspicioasă?"

Cu toții eram prea suspicioși.

Și exact așa regimul a subminat totul. Am desenat în caietul meu o schemă a Securității, un aparat de represiune monstruos, cu tentacule uriașe care se roteau de jur împrejur, sădind îndoieli, răspândind zvonuri și împrăștiind frică. Îmi amintesc că tata și Bunu se certau des pe tema asta.

„Îți dai seama ce fac, nu-i așa, Gabriel?" exclamase Bunu. „Neîncrederea este o formă de teroare. Regimul ne asmute unul împotriva altuia. Nu avem cum să fim solidari pentru că nu știm niciodată în cine putem avea încredere sau cine ar putea fi informator."

„Încetează cu discuția asta", îi spusese tata.

„Vezi, chiar și aici, în stradă, ești paranoic când vorbești cu propriul tău tată! Ai devenit un bărbat fără voce. Neîncrederea. Este insidioasă. Provoacă sindromul personalității multiple și distruge relațiile. Acasă, ești o persoană care vorbește în șoaptă.

Afară, pe stradă, când stai la coadă la magazine, ești cu totul altcineva. Spune-mi, cine ești tu cu adevărat?"

Întrebarea lui Bunu îmi stăruia în minte. *Cine ești tu cu adevărat?*

Credeam că știam. Întotdeauna fusesem eu însumi cu Luca. Până acum.

Acum îl uram pentru că mă turnase. Nu îl uram doar pentru că din cauza asta trebuia să devin informator pentru Securitate, dar și pentru că se încheiase prima mea prietenie adevărată.

Am ajuns pe câmp.

— Stai puțin, cred că am greșit drumul, am spus.

— Nu, ăsta e, m-a asigurat Luca.

Nu putea fi. Sau era?

Momentele de înțelegere profundă sunt memorabile, mai ales când se asociază cu propria prostie. România e plină de frumusețe și de resurse naturale. Maiestuoșii Munți Carpați, Marea Neagră, peisajele Transilvaniei. Le văzusem și eu în copilărie. Și, în ultimii câțiva ani, la știrile de pe postul de televiziune națională apăreau lanuri de culturi crescute până la piept, bogate și minunate. Dacă intrai într-un asemenea lan, nu mai aveai cum să ieși.

Câmpul din fața noastră nu era nicidecum un lan, așa cum vedeam la televizor. Doar o tarla uscată, plină de buruieni. O vacă sfrijită mugea în țărână, mâncată de muște.

Nu.

Voiam să văd câmpurile pe care le arătau în timpul celor două ore penibile de program de la televizor. Îmi doream recolte îmbelșugate și roade bogate. Desigur, nu credeam tot ce se spunea, dar *crezusem* totuși că acele câmpuri măcar erau pline de roade. Nu numai că am crezut asta, dar aveam nevoie să fie adevărat.

Ni se spunea că românii făceau sacrificii enorme, dar și că aveam atât de multe lucruri de care să fim mândri. Țara avea nevoie de mai mulți copii pentru că noi aveam nevoie de mai mulți

muncitori pentru recoltele noastre bogate. Viața era grea, dar găsisem o alinare în faptul că natura nu ne întorsese spatele.

M-am uitat la tarlaua jalnică din fața mea. Până și natura ne trădase. Dar poate că asta se întâmplă atunci când torni ciment peste iarbă, tai copacii, alungi păsările și înfometezi câinii. Tu ești cel pedepsit.

Dar persoana responsabilă? El nu suferea.

Noi sufeream.

Eroul nostru, Drăculescu, stătea în castelul său de carton, purtând o coroană de carton, înconjurându-se de oameni care aplaudau și care i se închinau Omului de Aur al Carpaților, în timp ce poporul său suferea, făcea foamea și trăia în teroare.

Am clipit, încercând să mă controlez. Erau niște gânduri de-a dreptul criminale.

Am încercat să dau totul la spate, pe Luca și câmpul sterp. O furie mocnită stârnise în mine un urlet pe care nu-l știam prezent. Am simțit că-mi pierd aerul din plămâni. Dar mi-am revenit și m-am aprins ca un vulcan de furie.

Natura mă trăda.

Prietenul meu mă trăda.

Viața mă trăda.

— Cristian, ești supărat pe mine. Pot să-ți explic...

M-am răsucit pe călcâie și i-am ars un pumn.

Mi-am lovit cel mai bun prieten.

18

OPTSPREZECE

Crezi că-l cunoști bine. Dar realizezi că te-ai înșelat, iar atunci umilința parcă îți fură ceva din tine. Mintea devine o pădure deasă de gânduri întunecate și te întrebi: e și altceva ce-mi scapă? Nu puteam să-mi dau seama. Pe cine eram mai supărat? Pe Luca sau pe mine?

I-am ignorat fața învinețită și pe toți cei care se fereau din calea mea pe holul liceului. Mi-am spus că nu conta. Ei nu înțelegeau. În plus, mintea îmi stătea numai la Liliana. Voiam să merg pe jos împreună cu ea până acasă și să-i dau ciocolata.

— Elev Florescu!

La naiba!

Directorul mi-a făcut semn să mă opresc. Era la ieșire și debita banalități în timp ce elevii plecau spre casele lor. Am văzut-o pe Liliana apropiindu-se, așa că am coborât privirea în pământ și am adus vorba despre examene.

— Vă mulțumesc, dar meditațiile sunt foarte scumpe, tovarășe director. Părinții mei nu au posibilități.

De îndată ce Liliana a trecut de noi, am tăcut, așteptând.

El mi-a întins o foaie de hârtie cu o adresă.

— După colț, m-a îndrumat directorul.

M-am uitat la hârtie. O „casă-gazdă". Citisem despre ele în romanele de spionaj. Uneori, Securitatea folosea un apartament

pentru întâlniri. „Gazda" era de obicei un informator adult, care permitea accesul în apartamentul respectiv în timpul serviciului. Bun. Dacă trebuia să mă întâlnesc cu securistul, preferam să fie undeva departe de zona școlii.

Am zăbovit prin preajmă până când toți elevii au plecat, îngrijorat că cineva m-ar putea vedea. Am verificat din nou adresa de pe foaia de hârtie și am pornit pe strada întunecată. Umezeala și vântul rece îmi pătrundeau prin haină. M-a străbătut un fior. Daciile zumzăiau ca un roi de viespi de jur împrejur și plăcuțele de frână uzate scrâșneau jalnic. Un autobuz vechi, roșu scuipa gaze de eșapament și gemea din toate încheieturile. Mergeam cu capul în pământ spre măgăoaia cu sute de apartamente.

Am urcat până la etajul al doilea.

Ușa era întredeschisă.

Lopătarul stătea la o masă și fuma. Ultimele lațe de păr care îi mai rămăseseră pe cap erau întinse cu pomadă din belșug. A căscat. Țigara ardea și părea o scobitoare albă în mâinile lui uriașe, iar fumul se înălța spre tavan ca un spirit curios. Era maior, da, dar cineva îl pusese să racoleze adolescenți?! Cu siguranță era un securist de mâna a doua. Dacă îmi puneam mintea, puteam să-l fac, nu-i așa?

— Închide ușa și stai jos!

Am făcut cum mi s-a spus. Am respirat adânc și mi-am revizuit planul. În romanele de spionaj românești, oamenii vorbeau prea mult când erau stăpâniți de nervozitate. Acesta era întotdeauna un semnal de avertizare pentru agenți. Dezvăluiau prea multe, își exprimau opiniile și-n felul ăsta se dădeau singuri de gol.

Aveam de gând să fiu calm. Să fiu zgârcit la vorbă. Să dețin controlul.

Sau așa speram.

— Ai vizitat obiectivul?

— Da.

— Ai intrat în casă?

— Da.

Lopătarul mi-a întins peste masă o coală de hârtie.

— Desenează aici planul apartamentului!

Am început să schițez configurația apartamentului familiei Van Dorn, într-un stil intenționat rudimentar și superficial. Pereții. Ușile. Ferestrele. Am desenat repede, sperând să plec cât mai repede de acolo.

M-a urmărit în timp ce ba trăgea din țigară, ba își rodea unghiile. Avea gâtul gros, era mătăhălos și bine îndopat cu bere și cu toate produsele de contrabandă.

— Camera adolescentului. Identific-o pe plan!

Am marcat-o.

— Identifică și notează orice dispozitive electronice pe care le-ai văzut și unde erau situate!

— Dispozitive electronice?

— Dispozitive fixe, cum ar fi lămpi, telefoane și televizoare. De asemenea, dispozitive portabile, cum ar fi aparate de fotografiat sau de filmat, ori radiouri.

Am notat ce mi-am amintit. Dacă plantaseră deja microfoane în apartamentul familiei Van Dorn, după cum bănuia Dan, securiștii nu ar fi trebuit să știe deja unde erau amplasate lămpile, lustrele și telefoanele?

— Și ce alte detalii ai observat?

Eram pregătit. Scrisesem totul în caiet, revizuisem notițele și hotărâsem dinainte ce să spun: lucruri care nu constituiau un secret sau care nu l-ar interesa pe Lopătar. M-am încruntat, ca să pară că m-am străduit. Am început să turui:

— Mama vorbește în spaniolă cu fiul. Tatăl pare obosit. Fiul are păr blond și ochi albaștri, pantofi Air Jordan, o geacă din piele și un tricou pe care scrie Benetton. Îi place fotbalul american...

— Cum este interacțiunea dintre Van Dorn și soția lui?

Mi-a apărut în minte imaginea mâinii lui Van Dorn unindu-se cu cea a soției sale. Afectuos. Implicat. Mi s-a părut ceva personal, ceva ce nu-l privea pe securist. De ce îi păsa de treaba asta?

Am ridicat din umeri.

— Nu știu. Ei interacționează așa cum o fac părinții de obicei.

— Când te mai duci pe la ei?

— Nu știu când mai ajunge mama pe-acolo.

Lopătarul a deschis dosarul din fața lui.

— Joi.

— Păi, atunci voi merge joi. Dar să știți că Dan nu e tot timpul acasă.

— Atunci găsește un motiv să-l vezi mai des. Merge de multe ori la Biblioteca Americană, ca să citească reviste din Statele Unite. Cere-i să te ia și pe tine. Notează ceea ce citește. Și, data viitoare când ajungi în apartamentul lor, vezi dacă tatăl lui are un birou pe undeva. Memorează tot ce se află pe el!

Mi-am amintit de biroul lui. Era lipit de peretele din camera de zi.

Nu am spus nimic.

— Altceva? m-a iscodit securistul cu mâini cât lopata.

— Da, medicamentele pentru bunicul meu.

— Corect. Mă voi ocupa de asta.

— Când?

— Atunci când mă voi ocupa.

Mi-a trântit o coală de hârtie în față.

— Scrie! Tot ce mi-ai zis acum.

M-am uitat la el. Să scriu? Voia o declarație scrisă de mână? Desigur. Așa avea dovezi. Dovada trădării mele.

Mi-a pus un pix în față.

— Consemnează tot și apoi semnează-te în partea de jos.

Am făcut o pauză, îngândurat, după care am luat pixul și am început.

Am scris o listă simplă, marcând ideile cu puncte, și am înclinat literele spre stânga în loc de dreapta, ca să nu pară scrisul meu. Lopătarul s-a ridicat și și-a întins oasele să se dezmorțească. Și-a aprins încă o țigară și a început să se plimbe încet prin cameră. L-am privit pe deasupra hârtiei în timp ce scriam, observându-l pe furiș.

— Am terminat, tovarășe maior.

S-a aplecat deasupra mea. Damful de țigară s-a apropiat de mine. Îi simțeam mirosul grețos de pomadă din păr. Aromă de mosc peste transpirație. Dezgustător.

— Ai uitat să semnezi.

Mi-a arătat cu degetul partea de jos a paginii.

— A, scuzați-mă!

Am scrijelit un șir de mâzgălituri. Impresionant. Aproape artistic.

Și apoi întâlnirea noastră s-a încheiat.

Am ieșit din apartament, trecând în revistă tot ce observasem.

Securistul nu fuma Carpați, țigări românești, ci BT-uri, țigări bulgărești. Nu purta verighetă. Avea unghiile meticulos curățate și luceau. Ciudat pentru niște mâini atât de mari și de noduroase. Din buzunarul hainei din piele neagră văzusem ițindu-se o bucată de hârtie tipărită cu un cuvânt pe care îl recunoșteam cu toții: Steaua.

Echipa de fotbal. Lopătarul era stelist.

Mulți străini nici nu găseau România pe hartă, dar noi știam că unii dintre ei asociau țara noastră cu sportul. Deși gimnastica și tenisul duseseră România la Olimpiade, nicio echipă dintr-o țară comunistă nu câștigase vreodată cel mai râvnit trofeu din Europa la fotbal. Până la Steaua București.

Avea niște mănuși imense. Oare se visa portar? În orice caz, acum știam mai multe despre el: țigări BT, necăsătorit, stelist.

Știam ce aveam de făcut.

|| RAPORT ||

Ministerul de Interne **STRICT SECRET**
Departamentul Securităţii Statului **[28 octombrie 1989]**
Direcţia a III-a, Serviciul 330

Discuţie cu sursa OSCAR la casa-gazdă de lângă Liceul MF3. OSCAR m-a analizat. Comportamentul lui a fost unul arogant. Crede că deţine controlul. A furnizat următoarele informaţii despre obiectivul VAIDA:

- schema apartamentului lui VAIDA, desenată de mână;
- locaţiile dispozitivelor electronice fixe şi mobile;
- interesele fiului.

Pentru mai multe informaţii, lui OSCAR i s-au trasat acum următoarele sarcini:

- să încerce să-l însoţească pe fiul lui VAIDA la Biblioteca Americană, pentru a colecta informaţii suplimentare;
- să ne furnizeze informaţii despre biroul din locuinţa obiectivului.

NOTĂ: Un raport recent al unei alte surse afirmă că OSCAR l-a lovit pe prietenul şi colegul lui, Luca Oprea. Se recomandă supraveghere sporită.

19

NOUĂSPREZECE

Fahrenheit și Celsius, două metode de a măsura același lucru.

Fahrenheit and Celsius, two ways of measuring the same thing.

Scrisesem asta la ora de engleză. Primăvara și vara erau plăcute în București. Dar iarna se apropia și urma să fie din ce în ce mai frig. Se lua lumina des, fără niciun avertisment.

„Asta ne epuizează fizic și psihic", obișnuia să spună Bunu. „Este o formă de exercitare a controlului asupra noastră. Ei știu exact ce fac."

Când se întrerupea curentul iarna, întunericul devenea instantaneu profund. Se formau flori de gheață pe geamuri atât în interior, cât și în exterior. În apartamentul nostru, temperatura rareori depășea 12 grade Celsius, adică 54 de grade Fahrenheit.

„Celor de la țară le e mai ușor", susținea Cici. „Au pământ — asta înseamnă mai multă mâncare — și mai puține restricții. În București e cel mai rău."

Atunci de ce trăiam aici?

Am încercat să descriu toate acestea în caietul meu:

	DO YOU SEE ME?
	SQUINTING BENEATH THE HALF-LIGHT,
	SEARCHING FOR A KEY TO

THE LOCKED DOOR OF THE WORLD,
LOST WITHIN MY OWN SHADOW
AMIDST AN EMPIRE OF FEAR.[1]

În timpul zilei, străzile din cartier fremătau de lume. Prietenii pierdeau timpul pe-afară. La urma urmei, de ce să stai într-un apartament afumat și înghețat, cât o cutie de chibrituri, când te puteai bucura de aer curat și de intimitate pe o stradă înghețată?

Luca și cu mine continuam să ne evităm. Mie, unuia, îmi convenea. Avea fața încă învinețită — îl vedeam și mă dureau și degetele, și conștiința. Am căutat-o pe Liliana a doua zi, după școală, dar nu am putut da de ea. Să fi plecat mai devreme? Mă plimbasem cu ciocolata după mine peste tot și voiam să i-o dau. Când am ajuns la mine pe stradă, am văzut-o pe trotuarul din fața blocului ei.

— Cristian, trebuie să-i dai de mâncare câinelui.

— Da? Ai tu ceva?

Mi-a răspuns cu un zâmbet care m-a luat prin surprindere:

— Sigur. Vino după mine!

S-a întors și a luat-o spre intrarea în bloc.

Chiar voia să o urmez? Eu, unul, voiam.

Așa am și făcut.

Curentul era întrerupt. Am început să urcăm scările și ne-am cufundat în beznă.

— Mama e îngrozită când urcă scările pe întuneric, i-am spus eu.

— Și eu la fel, mi-a răspuns.

Să o iau de mână? Înainte să mă pot hotărî, deja eram la etajul al doilea.

[1] Mă vezi? / Mijesc ochii în lumina slabă, / Căutând cheia pentru / Ușa încuiată a lumii. / Sunt pierdut în propria-mi umbră, / Captiv în imperiul fricii.

— Apartamentul tău are vedere la stradă, al nostru dă spre grădina blocului.

— De unde știi că al nostru este cu fața la stradă?

— Pentru că te-am văzut la balcon. La etajul patru. Îl pândeai pe ăla cu Dacie neagră. Îl spionezi?

— Pun la cale să-l jefuiesc de Kenturi, zic. Le ține pe balcon. Te bagi?

Glumeam.

A râs.

— Așadar, am spus eu încet, mă urmărești, nu-i așa?

— N-am spus asta, a răspuns ea în timp ce descuia ușa.

Nu puteam să-i văd fața, dar i-am simțit zâmbetul.

Am rămas în pragul apartamentului întunecat, învăluit în tăcere. Liliana s-a rezemat de ușa deschisă și m-a privit. O inimioară din argint, atârnată pe un șnur din piele întoarsă îi stătea perfect cuibărită în scobitura gâtului.

— Poți să intri, mi-a șoptit ea. Nu e nimeni acasă. Frate-miu și ai mei sunt la lucru.

Am dat din cap și am păşit înăuntru. Un chibrit a sfârâit. S-a întins să aprindă un rest de lumânare. Oare ai ei cumpărau lumânări de la piață sau de la biserică? Pe masa acoperită cu un milieu din macrame era o baterie de mașină. A observat încotro mă uitam.

— Frate-miu o folosește să-mi facă lumină pentru teme. E mai puternică decât o lumânare, a continuat și a intrat în bucătărie.

— Hei, ți-e foame? am întrebat-o eu.

— Parcă voiam să dăm mâncare la câini.

Liliana s-a întors de la bucătărie și a pus un os pe masă.

— Tata aduce oase acasă de la serviciu.

— Bine, o să hrănim și câinii. Dar acum mă gândeam că ai vrea să împărțim asta.

Am scos ciocolata din buzunar.

— Nu este o Cola, dar...

— Uau! Nu am mâncat niciodată ciocolată din asta! De unde o ai?

Am ridicat din umeri și i-am dat-o.

— Cunosc pe cineva.

A rupt-o în jumătate. Stăteam lângă masă, la lumina strălucitoare a lumânării, mâncând ciocolata.

Mi-a atins marginea gecii.

— Ți-ai reparat-o?

— Soră-mea a făcut-o. Are mașină de cusut.

— Am auzit asta.

Și apoi am rămas în tăcere.

— Îți place muzica? m-a întrebat ea deodată.

— Sigur că da, ție?

— Da. Îmi plac... versurile lui Springsteen.

A ridicat privirea spre mine în timp ce îmi vorbea. Lumina lumânărilor dansa, aruncându-i umbre tremurătoare pe față.

Inima îmi bubuia în piept. Era și mai frumoasă de aproape.

— Springsteen s-a născut în septembrie. Este Balanță, a spus Liliana.

— A, da?

M-am rezemat de scaun.

— În ce zodie crezi că sunt eu? am întrebat-o.

— Nu trebuie să ghicesc, mi-a zâmbit ea. Știu deja.

Și-a apropiat mâna de lumânare. Am văzut un mic simbol în mijlocul palmei. Arăta ca un „m" minuscul cu o virgulă lipită de el.

— Ești Fecioară.

Își desenase zodia mea în palmă?

— Uau! De unde știi? am întrebat-o.

— Pur și simplu știu.

Am dat din cap, neștiind ce să spun.

— Auzi? i-am șoptit eu. Ce culoare au ochii tăi?

— Ai tăi au o nuanță ciudată de gri-albăstrui, a afirmat ea.

— Ciudată?

— Scuze.

A bufnit în râs.

— Nu sunt ciudați. Sunt diferiți. Adică unici. Sunt unici.

— Și ce culoare au ai tăi? am insistat eu.

Ea a ridicat lumânarea de pe masă și a ținut-o în dreptul feței.

— Spune-mi tu. Ce culoare au ochii mei?

Flacăra lumânării se legăna.

— Nu pot să-i văd din cauza bretonului, i-am șoptit.

— Nu poți?

— Nu.

A venit aproape de mine.

Și mai aproape.

Tăcere. Flacăra lumânării pâlpâia între noi. M-am oprit un moment și apoi, încet, i-am dat părul la o parte. M-a cuprins imediat un val de energie. Oare îl simțise și ea? Ar fi putut răsturna lucrurile din jur, așa de puternic era.

— Castanii, am șoptit. Sunt castanii. Și sunt chiar frumoși.

— Așa crezi?

— Da.

Mi-a zâmbit.

Și apoi a stins lumânarea.

Am rămas pe loc, două siluete în întuneric. Undeva în cameră, un ceas ticăia încet.

Mi-am petrecut brațele ușor în jurul ei.

M-a tras mai aproape și s-a lipit de mine, sprijinindu-și un obraz pe pieptul meu. Ne țineam unul pe celălalt în brațe. Fără să scoatem niciun sunet, de parcă nimeni și nimic nu mai exista în jur. Și în acel moment de liniște, toate greutățile vieții s-au topit. Pentru prima oară, întunericul nu era lugubru. Era intim. S-o țin în brațe pe Liliana, singuri în liniștea apartamentului întunecat, și să-i simt respirația, asta era tot ce-mi puteam dori.

Aveam totul.

Am închis ochii, savurând momentul, și, pentru prima oară în viață, i-am mulțumit cerului pentru întunericul comunismului.

20

DOUĂZECI

E cinci dimineața.

Una peste alta.

Două perechi de șosete. Trei bluze. Căciulă. Mănuși. Geacă. Cartela[1].

Mi-am tras căciula de lână peste urechi și mi-am închis fermoarul la geacă.

Nu durează mult să te îmbraci, când dormi cu hainele pe tine. Termometrul de perete al lui Bunu arăta că temperatura din apartamentul nostru scăzuse peste noapte la 8 grade Celsius.

Am plecat în vârful picioarelor. Pe rând, ca la un semn, și alte uși din bloc au început să se deschidă. Vecini cu fețe obosite coborau ținând în mâini sacoșe de plastic. Ne târșâiam picioarele prin întunericul înghețat, în pustiul sinistru al timpului.

Ca să ne așezăm la coadă.

Fiecare familie avea un sistem propriu de procurat mâncare. Al nostru era așa:

Eu stăteam la coadă trei zile pe săptămână, înainte de școală.

Cici stătea tot trei zile pe săptămână, înainte de muncă.

Mama stătea la coadă după muncă.

Tata o scutea pe mama de stat la coadă seara.

---

[1] Cartelă de rație (pentru hrană).

Să tremuri de frig. Să aștepți la coadă pentru absolut orice. Ne obișnuiserăm.

Cu toții.

Oare cât de lungi erau cozile în alte țări?

M-am gândit la sfatul din ghidul britanic de călătorie:

Cel mai bine este să evitați România. Vizitați Ungaria sau Bulgaria în schimb, unde condițiile de trai sunt mai bune.

Cu cât erau mai bune? Aveau și acolo băieți cu ochi albaștri și adolescenți informatori?

Vântul sufla în rafale înghețate. Un băiețel singur tremura în fața mea, strângând în brațe, ca pe o pătură, sacoșa boțită. A căscat și a început să tușească dureros de tare. Tusea lui tăia aerul cu atâta putere, încât am putut să-i simt infecția în propriul piept. Lângă el, un bărbat uscat, cocoșat de vânt, fuma o țigară în căușul palmei. La coadă în fața lui era un tip tăcut, coleg cu mine, care purta un fular maro, jerpelit. Găsisem în sfârșit un cuvânt englezesc care să-l caracterizeze: *loner*[1]. O bătrână îmbrobodită cu o basma și care abia își mai trăgea sufletul se sprijinea într-un baston. Nici vârsta, nici boala nu te scuteau de statul la coadă.

Oare ce-ar zice unul din afară? Unde e acel ținut, cândva frumos, înfloritor al dacilor și romanilor? Ar vedea România de acum, cu coada șerpuitoare a comunismului înghețată bocnă, oameni zgribuliți, aflați în întuneric, pe o stradă plină de gropi.

Am aruncat o privire în fața cozii. Luca stătea în spatele femeii trase la față. În lumina slabă, pâlpâitoare, de la Alimentara, ridurile femeii căpătau o strălucire albăstruie, nefirească. Dacă Luca lua la Medicină, nu mai avea de ce să stea la coadă. Diminețile doar și-ar fi numărat Kenturile și și-ar fi băut cafeaua liniștit.

[1] Singuratic

Ar fi vindecat oameni de tuse, ar fi salvat bebeluși din incubatoare defecte — așa, poate n-ar mai exista mame distruse.

Iar eu? Aș fi un maestru al peroraților filosofice. Un poet trădător.

Mi-a chiorăit stomacul, amintindu-mi că era gol.

Oare astăzi băgau marfă? Stăteam ca niște chiori la coadă. Acolo unde stăteau doi-trei oameni la intrarea unui magazin alimentar, acolo se forma o coadă. Aseară, după trei ore de stat la rând, tata sosise acasă epuizat cu o cutie de conservă de fasole, prăfuită.

— Data de expirare este 1987. Adică acum doi ani, a spus Cici.

Tata nu a spus nimic, s-a mulțumit doar să ridice din umeri. Tăcea când era supărat, tăcea când era obosit, tăcea când era fericit și tăcea când se gândea la ceva. Părea distant și uram chestia asta.

Nu semăna deloc cu Bunu. Cum puteau un tată și un fiu să fie atât de diferiți?

„Tatălui tău îi este foame, Cristian, la propriu și la figurat. Până și în al Doilea Război Mondial aveam mai multă mâncare decât avem acum", mi se plânsese odată Bunu. „Poți să-ți dai seama? Ne-au spălat pe creier, ne-au făcut să stăm la coadă ore în șir și să fim recunoscători pentru niște fasole stricată. Câtă umilință poate să îndure un om?"

Nu am avut ce să-i răspund. Orice brumă de mândrie pe care o avusesem se ducea pe apa sâmbetei.

Fratele Lilianei era cu câteva persoane mai în față. Mi-a aruncat o privire peste umăr. Dacă el era la coadă, însemna că Liliana încă dormea. Oare știa că mă invitase soră-sa la ei în casă? Știa că o ținusem în brațe? Știa că m-am gândit la ea toată noaptea?

Am simțit că mă trage cineva de geacă. M-am întors. În spatele meu era un domn în vârstă cu care Bunu juca uneori șah. Un bărbat îndesat, cu nasul borcănat, ca un burete.

— Ce mai face bunicul tău? mi-a șoptit el.

— Este bine, l-am mințit.

— Ei bine, mă bucur, a spus omul cu nas buretos, dând aprobator din cap.

S-a aplecat ca să fie mai aproape de mine.

— Transmite-i un mesaj din partea mea. Spune-i așa: cafeaua nu este atât de gustoasă pe cât mă așteptam. Am să trec să-l vizitez.

M-am uitat la el, nedumerit. Și-a coborât privirea în pământ.

— Sunt cu ochii pe noi. Cafeaua, nu uiți să-i spui, da?

— Sigur, am încuviințat.

— Și tu, mi-a șoptit el, renunță la cafea!

M-am uita în jur. Oare erau cu ochii pe noi? Bineînțeles că erau. Și cafeaua? Nimeni nu avea așa ceva, în afară de cei care primeau mită. Chiar se referea la mită? Sau poate fusese o glumă.

Sau, poate, începeam s-o luăm cu toții razna.

21

DOUĂZECI ȘI UNU

Era deja noiembrie. Stăteam în holul de la intrarea în apartamentul familiei Van Dorn, încercând să ignor furnicăturile din degete, în timp ce se dezgheţau. Oare în toate casele americanilor era cald ca vara? În apartamentul ăsta sigur erau peste 19 grade.

— Salut, Cristian, mi-a strigat Dan de la celălalt capăt al holului. Mi s-a părut mie că am auzit uşa. *Come on back!*[1].

Come on back mai auzisem la video. După felul în care mi-a făcut semn cu mâna înspre el, am presupus că însemna că ar trebui să mă duc la el.

În cameră era un televizor color mare, mult diferit de ce aveam noi — televizoare alb-negru. Mai era şi un video, alături de teancuri de casete VHS. Nişte căşti erau conectate la video.

— Aşa te uiţi tu la filme?

— Nu, nu sunt filme, sunt înregistrări de familie.

Dan mi-a făcut un semn spre lustră şi a întins mâna după un caiet şi un pix.

A scris: *Sunt filme pe care ni le trimit prietenii de acasă.*

I-am luat caietul: *Prietenii tăi îţi trimit filme americăne?*

El a scris: *Nu, se filmează ei cu camerele lor video.*

[1] Vino aici, în spate!

— Nu prea avem vizitatori aici, a spus cu voce tare. E plăcut să vezi oameni din când în când.

Ia stai puțin, americanii nu aveau doar videouri și televizoare color, ci și *camere video* pentru a se filma? M-am uitat la Dan, complet nedumerit.

Imaginea de pe ecran era înghețată. Mi-a dat căștile. Le-am pus pe urechi și am apăsat un buton de pe aparatul video.

O scenă a prins brusc viață. Trei americani erau într-o bucătărie imensă, scăldați într-o lumină orbitoare. Numai în tavan erau patru becuri. Și erau toate aprinse.

— Super Bowl se desfășoară la New Orleans anul ăsta, iar Cowboy-ii tăi n-au nicio șansă, Dan.

Vocile lor îmi răsunau în căști. Nu-mi puteam dezlipi ochii de ecran. Privirea mi-a rămas blocată în colțul din dreapta jos. Mă holbam la un bol mare din sticlă așezat pe o masă.

Plin cu banane.

Nu doar o singură banană. Multe banane. Banane imense.

O femeie a intrat în bucătărie și un băiat a început să se lamenteze.

— Of, mamă, ai intrat în cadru! Filmăm un videoclip pentru Dan, ca să-l înveselim.

— Da, se pare că e nasol comunismul, a spus râzând un alt băiat.

— Nu este deloc amuzant, a spus femeia. Tatăl lui Dan zice că este foarte dificil în România. Bună, Dan! a strigat ea spre cameră în timp ce își făcea de lucru prin bucătărie. Spune-le părinților tăi că-i salutăm și că ne este dor de ei! Urează-le „La mulți ani!" de Ziua Recunoștinței din partea noastră.

În timp ce femeia vorbea, a deschis ușa unui frigider gigantic și impresionant. Până și interiorul frigiderului era luminat. Și atunci am văzut. Am rămas cu gura căscată. Rafturile mari erau toate pline ochi. De sus până jos.

Pline cu mâncare.

Cu tot felul de alimente. În sticle, în cutii de conserve, în ambalaje de carton, în separatoare și în sertare. Atâtea culori și feluri.

De mâncare.

M-am aplecat mai aproape de ecran.

Legume și fructe proaspete. Coapte. Numai bune de mâncat.

Tristețea disperată m-a strâns ca o gheară de piept și mi s-a târât în sus pe gâtlej.

Frigiderul ăla avea suficientă mâncare să hrănească un român timp de un an întreg.

Femeia de pe ecran a scos câteva cutii de Coca-Cola din frigider. Le-a dus la masă, împreună cu o farfurie cu sărățele, felii de mezeluri și de brânză. Nimeni nu s-a împins, nici nu s-a așezat la coadă. Băieții ciuguleau relaxați din mâncare, în timp ce continuau să vorbească spre camera video. Îi priveam stupefiat.

Bananele. Nu aveau de gând să mănânce banane?! Toate bananele rămăseseră în castron.

Neatinse.

Am simțit o mână pe umăr. Am tresărit. Mi-am scos căștile.

— Îmi pare rău, nu am vrut să te sperii.

Dan a făcut semn către televizor.

— Grozav, nu-i așa? Sunt atât de departe, și totuși par atât de aproape.

— Da, chiar grozav, l-am aprobat, încercând să înghit nodul care mi se pusese în gât.

— Trebuie să plec, m-a anunțat Dan.

— Te duci la Biblioteca Americană?

— Nu, mă întâlnesc cu părinții mei la ambasadă.

A făcu o pauză, privindu-mă lung.

— De unde ai știut că merg la bibliotecă?

La naiba! Filmarea mă zăpăcise complet. M-a luat gura pe dinainte.

— Ooo, toți românii au auzit de Biblioteca Americană, l-am mințit cu. Acolo sigur aș putea să-mi îmbunătățesc engleza.

— Sigur că da.

Dan a încuviințat din cap.

— Mă gândeam să merg sâmbătă, să văd dacă au primit reviste noi. Poți veni cu mine dacă vrei. Vino aici după școală și mergem împreună.

— Bine.

L-am urmat pe Dan afară din cameră. Aveam impresia că-mi zburase capul de pe umeri, prins într-un vârtej de gânduri. Întrebarea Lilianei mi-a revenit în minte: „Tu crezi că tot ce vedem noi e real?".

Înregistrarea văzută în după-masa asta nu era un scenariu fabricat.

Cei din film nu erau actori.

Erau oameni adevărați, într-o casă adevărată din America, iar mâncarea era adevărată.

Totul era adevărat.

Iar noi cu ce eram hrăniți?

Doar cu minciuni.

22

DOUĂZECI ȘI DOI

Înaintam prin întunericul înghețat, spre stația de autobuz. Lapovița îmi biciuia geaca și frigul mi se strecura în pantofi. Ochii mamei zburau în toate părțile. Își ținea strâns poșeta la subsuoară. Atât de tare o apăsa cu cotul, încât îmi era milă de poșetă.

Și m-am întrebat cât de multe știa ea.

— Dan mi-a arătat astăzi un filmuleț, i-am spus eu încet Prietenii lui din America au propria cameră de filmat. S-au înregistrat transmițându-i urări familiei Van Dorn și le-au trimis caseta.

Mama nu a spus nimic.

— Tu le-ai văzut televizorul color și videoul? am întrebat-o.

— Nu mă uit la lucrurile lor. Eu doar le șterg de praf. Nu e treaba mea.

Mama lucra pentru familia Van Dorn din iunie. După câteva luni, văzuse mult mai multe decât mine. Ce credea ea despre inegalitățile astea? Mama văzuse filme de afară. De cât timp știa că viețile de acolo nu erau pură fantezie? Își pusese măcar o dată întrebarea de ce alți oameni mâncau banane, în timp ce noi trăiam într-un pustiu negru ca tăciunele?

— În filmare, prietenii lui erau într-o bucătărie. Mamă, mâncarea...

— Nu-i treaba ta. Nu vreau să mai vii să mă iei de aici. Nu ar trebui să interacționezi cu străini. O să te ia Securitatea la întrebări.

Oare să-i spun? *S-a întâmplat deja. Sunt un turnător. Un informator pentru ei, mamă. Ei știu că astăzi vin să te iau. Mâine, probabil că Lopătarul o să mă aștepte după școală. Ei cred că sunt un bun tovarăș. Dar o să-i învinge la propriul lor joc. O să obțin medicamentele care îl vor salva pe Bunu.*

Ce-ar fi zis dacă i-aș fi spus asta? Cum de putea mama să ignore tot ce era chiar sub nasul ei? Cum de puteau părinții mei să accepte să-și ducă viața sub călcâiul regimului, să fie zdrobiți și împinși mai adânc în mocirlă în fiecare zi, hrănindu-se cu nimic altceva în afară de minciuni și frică?

— Nu vrei să fie mai bine pentru copiii tăi? am întrebat-o.

Ea s-a oprit brusc și s-a întors cu fața spre mine. Începea să-și piardă răbdarea.

— Să nu cumva să îndrăznești să-mi spui tu mie ce trebuie să-mi doresc pentru copiii mei! Nu e de joacă, Cristian. E periculos. N-are rost să visezi la lucruri pe care nu le vom putea avea niciodată.

— Cine spune că nu le putem avea niciodată?!

— Eu! Eu îți spun! Nu le vom avea niciodată!

Acum se înfuriase de-a binelea.

— În sfârșit, te văd că simți ceva.

— Știi ce simt eu, Cristi? Epuizare. Taică-tu și cu mine suntem atât de obosiți. Lucrăm tot timpul, iar când nu lucrăm, stăm la cozi. Nu suntem niciodată acasă. Nu suntem niciodată împreună. Și nu putem face nimic în privința asta.

— Greșești. Ei ne fac să credem că nu avem nicio putere. Ne controlează folosindu-se de frică.

Mi-a tras o palmă. Tare. Mi-a vorbit printre dinții strânși:

— Să nu mai spui *niciodată* așa ceva! Vrei să ajungi ca bunică-tu? Nu-ți dai seama ce a însemnat treaba asta pentru familia noastră?

Poftim?! Era supărată pe Bunu pentru că avea leucemie? Nu avea niciun sens.

Înainte să apuc să-i răspund, a pornit ca din pușcă pe trotuarul alunecos și negru.

Singură.

23

DOUĂZECI ȘI TREI

Cuvinte pe care le gândești. Cuvinte pe care le rostești. Cuvinte pe care le scrii.

Era atât de bine când îmi așterneam gândurile pe caiet. Odată cuvintele scrise pe hârtie, erau ținute la distanță de mintea și de gura mea. *Processing.*[1] Ăsta era cel mai potrivit cuvânt din engleză pe care-l găsisem. Procesarea, rumegarea, mă ajuta să evaluez și să-mi sortez gândurile. Așa că stăteam în debaraua mea și scriam în caiet:

Mama's face is permanently pinched. She's mad at Bunu for getting sick. Dad's a ghost and poor Cici gets skinnier by the day. If I poke her stomach I bet I'd feel her spine. Bunu's the happiest and he has leukemia.
Isn't the Florescu family fun?![2]

Profesorii aveau dreptate. Eram sarcastic.

---

[1] Procesare. Aici, cu sensul de „rumegare".

[2] Mama este tot timpul încruntată. Este supărată pe Bunu pentru că s-a îmbolnăvit. Tata este ca o fantomă, iar biata Cici slăbește pe zi ce trece. Dacă aș împunge-o în stomac, pun pariu că aș da de coloana ei vertebrală. Bunu, deși are leucemie, este cel mai fericit. Nu-i așa că totu-i distractiv în familia Florescu?!

Dar familia noastră părea mai posomorâtă decât majoritatea. Sau poate că eu eram cel mai posomorât dintre toți.

Seeing the video from Dan's friends — so many bananas — it made me mad, sad.
Had a dream about Liliana last night. What does she dream about?[1]

Era vineri. Știam ce urma. Dacă Lopătarul mă aștepta, însemna că voia un raport. Oare ar trebui să-i spun că mă luase gura pe dinainte și că îi pomenisem lui Dan despre bibliotecă? Am dezbătut problema în sinea mea. Ar funcționa chestia asta în favoarea mea? M-ar fi făcut să par sincer?

Ar trebui să aștept și să mă asigur că nu mă vede careva.

Mai ales Liliana. În general, nu interacționam la școală. Era genul liniștit și retras, ca și mine. Prin urmare, comunicam în mod secret pe holuri: un zâmbet pe furiș, o atingere accidentală a mâinilor. Dar, după ce ne-am îmbrățișat la ea acasă, îmi doream mult să o conduc. Îmi doream să o văd din nou. La fel de mult îmi doream și să o sărut.

Ce s-ar întâmpla dacă aș sări peste întâlnirea cu securistul? Aș putea inventa o scuză, o ciudățenie.

Apropo de ciudățenie, cum reușea securistul să circule nestingherit pe lângă liceu?

Nu-l vedea nimeni? Își parca Dacia neagră în față? Secretara m-a văzut că m-am întâlnit cu securistul. Deci știa că sunt informator. O fi spus și altcuiva?

Stai puțin.

Normal!

Băbătia de secretară. Era și ea informatoare.

---

[1] Văzând filmarea video făcută de prietenii lui Dan, atât de multe banane, m-am înfuriat și m-am întristat în același timp. Aseară am visat-o pe Liliana. Oare ca la ce visează?

Tovarășul diriginte stătea în fața clasei și preda integrale. Eu găsisem termeni noi din engleză să descriu lumina chioară din clasă: *feeble, piss yellow*[1]. Deasupra tablei pline de cretă trona Ceaușescu, zâmbindu-ne cu superioritate, din rama lui poleită. În clasele unu-patru se foloseau de portret să ne facă să fim cuminți.

— Aveți grijă! Iubitul nostru conducător se uită la voi. El vede totul, să știți.

Poza din clasa noastră era aia veche, portretul cu o singură ureche. Era pozat din semiprofil, așa încât i se vedea doar o ureche. Noi glumeam pe seama imaginii și spuneam că era „într-o ureche", adică sărit de pe fix. Glumele noastre trebuie să fi ajuns pe Bulevardul Victoria Socialismului pentru că, în majoritatea locurilor, vechile portrete ale lui Ceaușescu erau acum înlocuite cu noua versiune a conducătorului nostru, cu ambele urechi la vedere.

Un coleg de clasă întârziat a apărut brusc în pragul ușii. Era băiatul ăla singuratic cu fularul maro, jerpelit. I-a dat un bilet dirigintelui și s-a așezat la el în bancă. Părea bolnav, era ca varul la față. Se agita continuu și se tot foia.

Avea ori să vomite, ori să leșine. L-am urmărit, așteptând să văd ce avea să se întâmple. Era, cu siguranță, mult mai interesant decât integralele. După câteva minute, a sărit ca ars de pe scaun, fluturându-și brațele în aer și bălmăjind ca un dement:

— Nu! Nu! NU!

— Tovarășe Nistor, stai jos imediat, i-a strigat profesorul.

Băiatul nu s-a așezat. S-a întors spre clasă cu o privire sălbatică, smulgându-și părul din cap. A început să plângă. Eram cu toții înmărmuriți.

— Tovarășe Nistor. Vino-ți în fire!

— Nu pot. Nu pot. Voi știți?

— Ce să știm? l-a întrebat o fată.

---

[1] Slabă, galbenă ca urina

A început să tremure din tot corpul.

— CĂ SUNT TURNĂTOR!!!

Am înghețat cu toții.

Nimeni nu a încercat să-l consoleze. Nimeni nu scotea niciun sunet.

Tovarășul diriginte i-a arătat ușa. Colegul nostru s-a îndreptat spre ea împleticindu-se, plângând, și dus a fost.

Lecția s-a reluat.

Și atunci mi-a picat fisa:

Profesorul era și el informator, mai mult ca sigur. Trimitea rapoarte despre elevi.

Directorul școlii era informator. Dădea rapoarte despre profesori.

Secretara era informatoare. Dădea rapoarte despre directorul școlii.

Luca era informator. Dădea rapoarte despre mine.

Eu eram informator. Dădeam rapoarte despre americani.

Ce naiv! Chiar crezusem că Luca și cu mine eram singurii elevi informatori? Probabil că erau o mulțime.

Mi s-a strâns stomacul.

Stai puțin, Liliana era și ea informatoare?

24

DOUĂZECI ȘI PATRU

Mi-am mai pierdut vremea prin școală, dar tovarășul director nu m-a abordat. Să fi fost din cauza izbucnirii colegului de clasă? Oare securistul a bătut în retragere, speriat să nu fie observat de copii? Deși mă gândisem să nu mă duc la întâlnirea cu Lopătarul, mi-am dat seama că, de fapt, îmi furam căciula.

Medicamentele pentru Bunu.

Dacă nu mă întâlneam cu securistul, nu primeam niciun medicament.

Am plecat acasă, cu mintea încâlcită din cauza dilemei în care mă aflam și a paranoiei care mă cuprinsese. Îl înțelegeam prea bine pe colegul care cedase nervos. Aș fi putut fi eu în locul lui. Nici măcar nu încercasem să-l consolez. Stătusem acolo impasibil și cu inima goală, răsuflând ușurat când tovarășul diriginte îi arătase ușa. Oare avea să pățească ceva? Dar eu?

Am așteptat cât am așteptat și am ratat șansa de a merge acasă împreună cu Liliana. Oare auzise ce se petrecuse la mine în clasă? Oricât de mult îmi doream, nu îmi puteam scoate din cap întrebarea aia enervantă. Exista oare vreun semn că Liliana ar fi fost informatoare? Poate. Era tăcută. Retrasă. Punea întrebări ciudate. Și chiar în prima zi când s-a întâmplat să plecăm în același timp de la școală, mersese în spatele meu, ceea ce însemna că plecase de la școală după mine. Iar asta însemna că...

Și ea se întâlnise cu securistul.

Chiar îi păsa de mine sau avea nevoie doar de informații? Îmi venea să îmi dau palme. Cât de ipocrit să fiu să-mi treacă așa ceva prin minte?

M-am apropiat de bloc și am văzut-o pe Cici pe trotuar. A venit spre mine, grăbită.

— Te-am așteptat să vii. Nu putem să vorbim în casă.

Am ridicat o sprânceană.

— S-a întâmplat ceva. Nu sunt sigură când sau cum. A venit cineva să-l vadă pe Bunu.

M-am gândit la bătrânul cu nasul borcănat și buretos. La mesajul lui despre cafea. Când i-l transmisesem, Bunu doar ridicase din umeri și îmi spusese: „Deja știam".

— A venit ăla cu care joacă șah? am întrebat-o.

— Nu știu. Nu eram acolo. Dar Bunu pare... că se înzdrăvenește. Pui, crezi că cineva îi face cumva rost de medicamente? Și, dacă da, cum anume?

— Medicamente?

M-am prefăcut dus pe gânduri.

— Ai verificat provizia de Kenturi?

— Da, sunt toate la locul lor. Dar treaba asta mi-a dat de bănuit. Bunu este singur toată ziua. De unde să știm dacă și cine vine să-l vadă?

— Ce importanță are? Bunu are prieteni.

— Mamei nu i-ar conveni ca Bunu să primească vizite în apartament.

M-am gândit la comentariul mamei despre Bunu.

— Cici, mama, în loc să fie tristă, pare supărată pe Bunu că are leucemie. Nu ți se pare ciudat?

Înainte ca Cici să apuce să-mi răspundă, cineva a apărut brusc lângă noi. Era Stea-de-Mare.

— Cici, draga mea, sper să ne vedem la sfârșitul săptămânii la un film, da?

— Îmi pare rău, sunt ocupată.

— Aaa, așa este. Te vezi cu Alex.

M-am întors către Cici:

— Alex Pavel?

Alex era fratele Lilianei.

— Ce, nu știai? a rânjit Stea-de-Mare. V-ați făcut lipeala unul altuia?

— Taci din gură! Alex abia adineauri m-a invitat în oraș, a spus Cici.

— Da, și e în al nouălea cer. Zice că tu l-ai invitat prima.

— Dispari! Vreau să vorbesc cu frate-miu.

Stea-de-Mare s-a făcut nevăzut.

— Voiam să-ți mai spun că știu că te întâlnești cu Liliana. Dacă nu-ți convine că eu ies cu Alex, o să renunț.

Am ezitat.

— Păi, e puțin cam ciudat.

— Bine. Atunci n-o să mă mai întâlnesc cu el.

Și apoi m-am simțit prost. Mulți voiau să se întâlnească cu Cici, dar ea îi evita. Alex era arogant, dar dacă ea voia să iasă cu el, nu aveam de gând să o împiedic.

— Nu, să nu faci asta. Este în regulă.

— Ești sigur, Pui? Nu e mare lucru.

— Mda, sunt sigur.

De aceea se uitase Alex lung la mine azi-dimineață, când stăteam la coadă? Plănuia să o invite pe soră-mea în oraș?

— Cum a fost la școală? m-a întrebat.

Probabil că povestea circulase deja.

— Ciudat, i-am șoptit. Un coleg de clasă a cedat nervos. S-a ridicat și a strigat în gura mare că este informator.

— Ce?!?

I-a căzut fața.

— Iar voi știați?

— Habar n-aveam.

— Să te ferești de el, Pui!

Cici își frământa mâinile de îngrijorare.

— Mai mult ca sigur, nu este singurul turnător din clasă. Vezi, de aia îți spunem mereu să-ți ții gura. Nu poți să știi niciodată cine te urmărește și cine te dă în gât.

Simțeam gustul amar al vinovăției.

— Ai dreptate, Cici. Nu poți să știi niciodată.

25

DOUĂZECI ȘI CINCI

În loc să stea întins în pat, Bunu era în picioare în bucătărie, meșterind la radioul stricat.

— Te simți mai bine? l-am întrebat.

— Am să mă simt mai bine când o să meargă radioul. Am nevoie de aer. Ajută-mă să ies pe balcon.

Mi-am petrecut brațul în jurul lui Bunu și l-am ajutat să ajungă pe balcon.

— Ce bine e iarna la noi aici, a spus Bunu. Nici nu trebuie să te mai chinui cu îmbrăcatul și dezbrăcatul.

Am râs. Mi-au ieșit aburi din gură, de ger. Nu ne puneam niciodată paltoanele tocmai pentru că nu ni le scoteam niciodată.

— Închide ușa după tine, mi-a spus Bunu. Nu vreau să se facă frig afară.

A zâmbit.

— Bunu, am șoptit eu, ce-i mai rece decât apa rece la noi în țară?

— Apa caldă!

Mi-a zâmbit din nou.

— Mă mir că-ți mai amintești bancul ăsta.

Am aruncat o privire vizavi, spre blocul Lilianei. Pomenise că mă vedea pe balcon. Cât de des mă pândea?

Bunu și-a dres glasul.

— Se pregătește ceva, m-a anunțat el. Simt asta. Dar avem nevoie de radio să fim la curent cu știrile și cu planurile.

— Te referi la perestroika[1]? Ce se discuta la Europa Liberă?

Bunu a pufnit batjocoritor:

— Perestroika? Nee! Poate în alte țări. Dar nu aici. Ceaușescu nu ar permite niciodată asta în România. I-ar submina autoritatea.

Bunu a clătinat din cap, plin de frustrare.

— Aschimodia asta de om are controlul absolut asupra minților a peste douăzeci și trei de milioane de oameni. Și nevastă-sa împarte puterea cu el. Avem doi dictatori care ne-au izolat și ne țin captivi.

Am ridicat din umeri.

— Pe unii nu pare să-i deranjeze.

— Da, pentru că trăim de zeci de ani în totalitarism și oamenilor le este imposibil să creadă că se poate și altfel. Dar eu sunt mai bătrân. Am văzut mai multe. Am călătorit. Știu cum este dincolo. Dar tu, dragul meu băiat, ești tânăr. Îți închipui ce efect are comunismul asupra ta și a celor din generație cu tine?

— Ne călește, zic.

— Oare?

Vocea lui Bunu a devenit gravă.

— Oare asta face? Sau, de fapt, îți întunecă judecata și viziunea?

Îl afectase atât de mult ideea, încât a început să tușească. Mi-am pus o mână pe spatele lui, după care s-a mai liniștit.

— Cristian, trebuie să-ți spun un lucru. Cineva mi-a adus un pachet.

Am așteptat să continue, neștiind cum să reacționez.

---

[1] (În fosta URSS) Reconstrucția vieții economice și politice (1985-1991) preconizată prin lucrările și activitatea lui Mihail Gorbaciov și bazată pe dezvoltarea comunicării și a transparenței. (*Dicționarul explicativ al limbii române*, Academia Română, Univers Enciclopedic, 2016.)

— S-a aflat cumva că... nu prea mi-a fost bine. Așa am atras atenția.

Eram un idiot.

Chiar credeam că Lopătarul avea să-mi dea personal medicamentele pentru Bunu? Nu. Trimisese pe cineva. Ca să spioneze, să afle și mai multe. Dacă Bunu primise medicamentele, securistul era oare mulțumit de informațiile pe care i le dădusem?

Apartamentul soților Van Dorn. Cu siguranță era plin de microfoane. Poate că securistul mă auzise întrebându-l pe Dan despre Biblioteca Americană. Dar dacă îmi urmărea fiecare mișcare, de ce trebuia să mă mai întâlnesc cu el și să-i raportez?

Nu mai înțelegeam nimic.

Bunu a aruncat o privire în față și a clătinat din nou din cap.

— Ticăloșii de securiști. Ăștia țin regimul în picioare. Și liliacul ăsta negru care locuiește sub noi are un apartament doar pentru el. Are atâta spațiu... De ce ține produse pe balcon?

— Crezi că și el are rație de cinci ouă pe lună?

— Probabil că se cacă cinci ouă în fiecare dimineață, a spus Bunu. Securiști. Informatori. Șobolani. Această țară e plină de ăștia. Ne-au cotropit. Și continuă să se înmulțească. Sunt pe străzi, în școli, sunt la locul de muncă și, mai nou, sunt și în pereți — Bunu m-a privit drept în față — și acum sunt și la noi în casă.

Am apucat strâns balustrada. Panica îmi cuprindea corpul.

Bunu s-a uitat la mine.

— Da, a șoptit el. Un informator. În casă *la noi*. Chiar aici. Îți imaginezi, Cristian? Și, tam-nesam, apar medicamentele. Dar cu ce preț?

— Bunu...

— Sst! Taci! Numai eu m-am prins. E prea dureros să discutăm așa ceva. În plus, habar n-am ce pastile am luat. E foarte posibil să fi pus carul înaintea boilor.

Bunu s-a târât spre ușă și l-am ajutat să intre. A bombănit în întuneric:

— Știi ceva, Cristian? Dante avea dreptate. Infernul nu este doar fierbinte. Este și înghețat.

26

DOUĂZECI ȘI ȘASE

Stăteam de vorbă în șoaptă, în casa scării cufundată în întuneric. Liliana își sprijinea brațul pe spatele meu. Îmi mângâia ușor șuvițele răzlețe de păr care mi se iteau de sub căciulă. Mă înnebunea să simt cum îmi atingea gâtul. Voiam să trăiesc clipa și să mă las purtat de val. Dar, de îndată ce am închis ochii, sentimentul de vinovăție a ieșit la suprafață și m-a făcut să icnesc. Discuția cu Bunu mi-a rămas în gât.

Am apucat ușor un colț al fularului mov al Lilianei. Mirosea la fel ca ea.

— Alex a invitat-o pe Cici în oraș, i-am spus în șoaptă.

— El mi-a zis că Cici l-a invitat.

— Chiar așa?

— Asta ar vrea el să cred, a adăugat Liliana. Știi că fratele meu numai timid nu e.

— Cici a venit să-mi spună asta și mi-a mai spus că n-o să iasă cu el, dacă mie nu-mi convine.

— Și tu ce-ai răspuns?

— Că mi se pare ciudat.

Liliana a izbucnit în râs.

— Dar i-am spus să nu anuleze întâlnirea. Ai ceva împotrivă?

— Nu. Dar e oarecum ciudat, nu-i așa? Poate că noi l-am făcut pe Alex să vrea să o invite. Ne-a văzut împreună în seara

aia la video. Mi-a zis că i s-a părut că ne simțeam bine împreună și m-a întrebat de ce tot râdeam.

— Împreună, am șoptit eu.

Drept răspuns, și-a rezemat capul pe umărul meu și și-a strecurat mâna într-a mea.

Am zâmbit.

— Spune-i lui Alex că râdeam de faza cu Gumela. Și de faptul că te plăceam, dar eram prea speriat să recunosc.

— Nici nu era nevoie, a spus ea încet. Știam.

Am dat din cap. Probabil că știa. Erau lucruri pe care și eu voiam să le știu despre ea.

— Hei, dacă am trăi în Occident și ai putea alege orice meserie ți-ai dori, care ar fi? am întrebat-o.

— E ușor, a spus ea. Iubesc cărțile. Aș lucra într-o bibliotecă.

— Sigur, ai putea să-mi dai pe sub mână cărți interzise, i-am spus eu.

— Apropo de bibliotecari, ai auzit că bibliotecara noastră de la școală i-a spus lui Luca faptul că, după părerea ei, am o influență proastă asupra celorlalți?

— Chiar ai, a spus ea râzând. Unii sunt intrigați de felul cum arăți și nu știu ce să creadă despre tine.

Puteam să-i învinovățesc? Uneori, nici eu nu știam ce să cred despre mine.

— Așadar, domnule Influență Proastă, dacă ai trăi în Occident și ai putea alege orice slujbă ți-ai dori, care ar fi aceea? m-a întrebat la rândul ei.

Să-i spun oare? Era bine? Nu mă obișnuisem nici eu cu ideea asta.

— Scriitor, am șoptit eu.

Ea a dat din cap.

— Mi se pare logic.

— Da?

— Clar că da. Scriitorii sunt periculoși. Iar tu ești un gânditor, un filosof și Fecioară, pe deasupra. Nu ești în rând cu ceilalți. Până și părul tău arată ca o revoltă.

— Dar dacă am să fiu un scriitor oribil?

— Și dacă eu voi fi o bibliotecară oribilă?

Am zâmbit și am tras-o de mână, mai aproape de mine.

— Cred că s-ar putea să te plac oricum ai fi, i-am șoptit.

M-am aplecat spre ea. Și-a ridicat fața în întâmpinare.

Pași.

Răsunau pe casa scării.

Liliana și-a tras imediat mâna dintr-a mea. Am așteptat, cu capetele plecate în întuneric.

Pașii s-au oprit. Cineva ne auzise.

Ne asculta securistul din bloc?

Cine era pe scări?

27

DOUĂZECI ȘI ȘAPTE

Încă doi pași. Apoi s-a oprit. Am auzit o respirație.

Liliana s-a lipit de mine. Am cuprins-o cu un braț.

Încă un pas.

Și mai aproape de noi.

Liliana tremura.

— Cine-i acolo?! am zbierat.

Un țipăt a umplut casa scărilor, urmat de un zgomot de sticlă spartă. De pe trepte s-au auzit niște gemete înfundate, urmate de vocea unei femei:

— Vă rog! Vă rog!

Am tresărit puternic.

— Mama?!

— Vă rog!

Am coborât treptele. Mama era pe jos, ghemuită.

— Cristian, tu ești? a șoptit ea.

— Da, eu sunt. Mamă, ce s-a întâmplat?

Liliana a apărut lângă mine.

— Am venit acasă și scările erau atât de întunecate. Am început să urc treptele și am auzit niște zgomote. Am simțit pe cineva lângă mine. M-am speriat. Apoi am auzit un țipăt și m-am panicat.

— Eu am țipat. Vorbeam cu Liliana și am avut impresia că ne asculta cineva. Hai să te ajut să te ridici.

Am luat-o pe mama de subsuori.

— Au! Ai grijă, pe jos sunt cioburi.

Am ajutat-o să urce scările și să intre în casă.

— Mamă! Ce s-a întâmplat? a întrebat-o Cici, înspăimântată.

Mama și-a coborât umerii, înfrântă. Brațele subțiri îi atârnau, tremurând, pe lângă corp.

— Am stat trei ore la coadă. Au băgat în sfârșit ulei. M-am speriat pe scări și am căzut. S-a spart sticla. Cici, ajută-mă să-mi pun ceva pe tăieturile astea de pe picior. Cristian, adună tu cioburile și curăță uleiul de pe scări.

Am ignorat pata de urină de pe pantalonii mamei. Făcuse pe ea de spaimă. Oare o văzuse și Liliana? Soră-mea a dus-o pe mama la baie. Din spatele ușii răzbătea plânsul înăbușit al mamei.

Uneori, când ajungea la limită, mama arunca vorbe grele, după care începea plângă. Dar de data asta, nu era vorba de furie. Izbucnise direct în lacrimi.

Mă simțeam îngrozitor.

— Uite rezultatul tiraniei! a strigat Bunu din bucătărie. Nici măcar nu au nevoie de arme să ne controleze. Frica asta e mai mult decât suficientă. Vezi tu, Cristi, așa se simte un animal prins în capcană.

Liliana s-a uitat la mine, șocată de comentarii. Am tras-o repede spre ușă și am ieșit din apartament. Mă simțeam ciudat, de-a dreptul stânjenit.

Ne-am lăsat pe vine, în întuneric, încercând să strângem cioburile și să adunăm uleiul cu o cârpă. Și când te gândești că trebuia să drămuim tot ce aveam...

— Săraca maică-ta! E atât de înfricoșător pe scările astea întunecate. Plus că ați rămas și fără ulei. Groaznic!

Într-adevăr, era groaznic. Și pur și simplu mă săturasem.

Am terminat de curățat și ne-am întors acolo unde stătuserăm înainte. Numai la sărutat nu ne mai stătea gândul acum. În schimb,

o tăcere incomodă s-a lăsat între noi. Oare se gândea la ce spusese Bunu?

— Auzi? i-am șoptit eu. Cineva a țipat în casa scării. Și știi ceva? Ea a dat din cap.

— N-a ieșit nimeni să vadă ce se întâmplă.

— Chiar așa.

Dar cum să iasă? Dacă ar fi văzut ceva, ar fi putut fi interogați. Și nimeni nu voia asta. Toți vecinii auziseră. Unii dintre ei poate că aveau să ne dea o mână de ajutor și să împartă cu noi din puținul lor. Probabil că în fața ușii deja ne aștepta un borcan cu niște ulei.

Stăteam acolo, în labirintul întunecat al scării, stânjeniți.

— Cristian, a șoptit ea, cu voce firavă, oare știe lumea ce se întâmplă în țara asta? Și dacă ar ști... ar face ceva?

Era o întrebare bună. Informațiile din afară ajungeau în România prin Radio Europa Liberă. Dar ce informații ieșeau din România? M-am gândit la comentariul domnului Van Dorn cum că Bucureștiul era „întunecat". Cât de multe știa el cu adevărat și cât de multe raporta la Ambasadă?

Mi-a revenit în minte comentariul din caietul lui Dan:

Un ambasador al Statelor Unite a demisionat pentru că Washingtonul a refuzat să creadă că America a fost păcălită de Ceaușescu.

Aș putea comunica cumva cu domnul Van Dorn? Dacă din întâmplare ar da peste caietul meu secret, cu rugămintea de a-l trimite la Washington... ar face-o?

Liliana și-a mutat greutatea de pe un picior pe altul. Cuvintele mi-au ieșit pe gură înainte să le pot opri:

— Mi-a venit o idee.

28

DOUĂZECI ȘI OPT

Ideea mea. O invitație pentru aflarea adevărului.

N-ar fi trebuit s-o aduc în discuție. Dar mă simțeam atât de în largul meu cu Liliana, încât îmi rostisem gândurile cu voce tare. Desigur, odată ce mi-au ieșit cuvintele pe gură, a vrut să afle mai multe. Dar ce să-i fi spus? *Știi, țin un caiet secret. Vreau să i-l dau unui diplomat american ca să afle adevărul adevărat și ca să-l facă cunoscut tuturor.*

Nu. Nu i-aș fi putut spune asta.

Așa că, în loc să-i povestesc Lilianei de ideea mea, am dat-o cotită. Voiam să-i spun totul, dar știam că ar fi fost un risc uriaș. Nu voiam s-o pun în pericol. Așa că am tăcut și m-am urât atât de tare pentru asta.

Ură. Vinovăție. Decizii. Am scris despre toate în caietul meu, seara:

	DO YOU PITY ME?
	LIPS THAT KNOW NO TASTE OF FRUIT
	LONELY IN A COUNTRY OF MILLIONS
	STUMBLING TOWARD THE GALLOWS

OF BAD DECISIONS
WHILE THE WALLS LISTEN AND LAUGH.[1]

A doua zi era sâmbătă. Așa că, după școală, am luat autobuzul spre apartamentul familiei Van Dorn, să-l însoțesc pe Dan la Biblioteca Americană.

Mă uitam la oamenii din autobuz, înghesuiți ca sardelele.

Fețe îmbătrânite.

Haine îmbătrânite.

Spirite îmbătrânite devreme.

Autobuzele circulau rar. Nu știai când soseau și mereu erau pline ochi. Oamenii se buluceau pe scări, iar ușile se închideau cu greu. Stăteam înghesuiți, jumătate înăuntru, jumătate pe-afară. Uneori, era atât de aglomerat, încât partea din spate se târa pe jos, mușcând asfaltul.

Am ajuns în stație. Speram că Dan nu uitase că mă invitase să merg cu el.

Domnul Van Dorn m-a întâmpinat la ușă. Nu era îmbrăcat în costum, ci în haine de casă. S-a uitat la geaca mea, la uniformă și la servieta pe care o țineam sub braț.

— Mereu uit că voi învățați și sâmbăta.

Am avut impresia că îmi aruncase o momeală în speranța că o s-o mușc, făcând vreun comentariu. Dacă lustrele nu ne-ar fi ascultat, poate că i-aș fi răspuns sarcastic, cum obișnuiam, și m-aș fi angajat în ceea ce americanii numesc *chitchat*[2].

Da, domnule Van Dorn, bunii tovarăși nu-și iau liber la sfârșit de săptămână, nici vacanțe sau concedii. Știați că, sub Ceaușescu, pe data

[1] Ți-e milă de mine? / Buzele mele n-au gustat fructe vreodată. / Sunt singur într-o țară cu milioane de oameni, / Păşesc împiedicat spre eşafodul / Deciziilor greşite, / În vreme ce pereții ascultă și râd.
[2] Conversație măruntă

de 25 decembrie se lucrează? Apropo de sărbători, Moș Crăciun este considerat prea religios aici. În România, l-am înlocuit cu un personaj proletar numit Moș Gerilă, adică Freezer Man. *Noi sărbătorile de iarnă le petrecem în fabrici, la muncă!*

Dar n-am spus nimic din toate astea, ci am răspuns simplu:

— Da, învățăm și sâmbăta.

— Dan! a strigat din hol domnul Van Dorn. A venit Cristian la tine.

Am auzit un răspuns înfundat.

— Ia loc, m-a invitat domnul Van Dorn, făcându-mi semn către o canapea din camera de zi.

Apoi s-a îndreptat spre biroul generos. Avea o mașină de scris. Oare mașina de scris era înregistrată?

— Ai o soră mai mare, nu-i așa? m-a întrebat el.

Am dat din cap.

A răscolit printre teancurile de dosare, hârtii și ziare. A luat apoi o înghițitură dintr-o ceașcă de cafea.

Stai puțin. Cafea.

Bărbatul cu nasul borcănat și buretos mă avertizase în legătură cu cafeaua. Ar trebui să-l atenționez și eu pe domnul Van Dorn?

A apărut Dan.

— Noi ne ducem la Biblioteca Americană să ne uităm pe reviste noi.

— Perfect, a spus tatăl său.

Tocmai ieșiserăm din apartament, când domnul Van Dorn a apărut brusc în capul scărilor.

— Dan, mama ta vrea să porți căciulă. Ningea de dimineață.

Cât s-a întors Dan să-și ia căciula, domnul Van Dorn mi-a arătat discret ceea ce părea a fi o revistă americană. Titlul era scris cu litere mari, de tipar: *TIME*.

— Caut-o la bibliotecă și vezi care este cel mai recent număr.

Nu am spus nimic. Am dat doar din cap.

Domnul Van Dorn s-a făcut nevăzut în apartament. Am încercat să-mi opresc un zîmbet.

Intuisem bine.

Puteam comunica cu domnul Van Dorn. Îi puteam împărtăși adevărul despre România.

Aș putea păcăli Securitatea.

Așa credeam. Așa credeam cu adevărat.

Încă nu știam că uneori, vrând să-i păcălim pe alții, de fapt ne păcălim pe noi înșine.

|| NOTĂ INFORMATIVĂ ||

[11 noiembrie 1989]

Cristian Florescu (17), elev la Liceul MF3.

A fost observat sâmbătă după-amiază intrând şi plecând din apartamentul familiei Van Dorn. Florescu s-a angajat într-un schimb de cuvinte (indescifrabil) cu domnul Van Dorn în hol. Florescu a plecat apoi cu fiul lui Van Dorn şi s-au dus la Biblioteca Americană. Se pare că Florescu caută să aibă conversaţii în particular cu domnul Van Dorn. Se recomandă referinţe încrucişate cu alte surse.

29

DOUĂZECI ȘI NOUĂ

În timp ce traversam Piața Rosetti îl observam pe Dan și felul lui dezinvolt de a se comporta. Privea relaxat în jur, vorbea mai tare, spre deosebire de noi, românii.

Îl invidiam pentru curajul de a fi el însuși. În public.

Biblioteca Americană funcționa în două clădiri impozante de la începutul secolului al XX-lea, amândouă cruțate de buldozere. Când am intrat, a trebuit să prezentăm acte de identitate la recepție. Dan s-a aplecat peste birou.

— Bună, Brenda! Ce-i cu tine aici, în față? a întrebat-o el.

— Recepționera este bolnavă, a spus femeia. Aici, lângă ușă, te trage rău curentul. Tare mi-e dor de vremea din California.

— Te cred. Dacă mie a ajuns să-mi fie dor de vremea din New Jersey[1], îți dai seama! a răspuns Dan.

Dan și femeia au râs. El mi-a făcut un semn.

— El este prietenul meu, Cristian. Este oaspetele meu azi. Vorbește engleza.

— Bună, Cristian! mi-a spus femeia, cu un zâmbet strălucitor.

Dan i-a dat cartea de identitate, așa că i-am dat și eu buletinul.

[1] Iarna, clima din nordul statului este extrem de aspră, cu vânturi puternice și ninsori abundente.

S-a uitat lung la fotografia de pe buletin. După câteva clipe, și-a ridicat capul și m-a fixat cu privirea. Un zâmbet blând i-a apărut pe chip.

— Măi să fie! Ce ochi frumoși ai! a spus ea.

— Ei, sunt... ciudați, mi-a scăpat fără să vreau.

Nu mă simțeam în largul meu în acest schimb de cuvinte, dar îmi făcea plăcere să-mi amintesc cum îi descrisese Liliana.

— Nu, nu sunt deloc ciudați, a insistat ea, dându-mi buletinul înapoi. Ți se pare ciudat că o femeie în vârstă, ca mine, te complimentează în felul ăsta?

Apoi, a făcut ceva ce văzusem în filme. Mi-a făcut cu ochiul.

O americancă mi-a făcut cu ochiul, de parcă am fost complici într-un soi de glumă intimă. Mi se părea mie sau situația asta era chiar ciudată? M-am întors către Dan să văd dacă are vreo reacție.

— Mulțumesc, Brenda, a spus el, deloc tulburat. Ne ducem să ne pervertim mințile cu porcării din cultura pop.

A schițat un salut.

— Pervertiți-vă cât puteți! ne-a îndemnat ea, făcându-ne cu mâna.

Să fi înțeles eu greșit engleza lor? Ne aflam într-o instituție. Cu toate astea, ei erau atât de degajați, la fel ca cei din filme. Americanii se comportau mereu atât de degajat? Nu, am reformulat întrebarea. Au fost mereu românii atât de sobri?

Dan s-a îndreptat cu nonșalanță spre o masă lungă, aflată lângă un raft cu ziare. Și-a azvârlit geanta pe masă. A aterizat cu o bufnitură seacă.

— Poți să-ți lași servieta pe masă, a zis Dan. Aruncă o privire pe-aici.

Nu aveam de gând să mi-o las nicăieri. A rămas agățată de umăr în timp ce mă plimbam agale. Era cald. Rafturi peste tot. Cu ficțiune, nonficțiune, biografii, referințe și o secțiune pentru copii. Exista și o altă secțiune cu cărți despre istoria României și

despre limba română. Majoritatea cărților erau în engleză. Voiam să le citesc. Pe toate.

Și voiam să-i povestesc Lilianei despre ele.

Am hotărât să mă aplec asupra acestei secțiuni. La capătul raftului am observat un pupitru din lemn pe care era așezat un album cu steagul României pe copertă. L-am deschis.

Pe prima pagină era înfățișat noul portret al lui Ceaușescu. Cel cu două urechi. Sub portret era un paragraf în limba română:

Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, a stabilit relații diplomatice în toată lumea și a vizitat peste o sută de țări.

Albumul conținea fotografii cu conducătorul țării în timpul călătoriilor sale sau primind vizite ale oficialilor din alte țări:

1969 — Președintele SUA, Richard Nixon, vizitează Bucureștiul. Este primul președinte american care vizitează o țară comunistă.

1975 — Președintele SUA, Gerald Ford, vizitează Bucureștiul.

1978 — Președintele SUA, Jimmy Carter, găzduiește un dineu oficial la Casa Albă în onoarea soților Ceaușescu.

Albumul era plin de fotografii color înfățișându-i pe „Cel mai iubit fiu al poporului nostru" și pe „Cea mai iubită Mamă", împreună cu demnitari și șefi de stat. Am citit câteva din puzderia de nume:

Prim-ministrul Marii Britanii, Margaret Thatcher, Regina Elisabeta a II-a, Regina Silvia a Suediei, Indira Gandhi, Papa Paul al VI-lea, premierul canadian, Brian Mulroney, Charles De

Gaulle, Regele Juan Carlos al Spaniei, regina Margareta a II-a a Danemarcei.

După care, mi-a atras atenția:

Președintele Nicolae Ceaușescu s-a alăturat lungii liste de celebrități internaționale care au vizitat Disneylandul, „Regatul Magic" din California, pentru a-l întâlni pe Mickey Mouse. Ceaușescu a fost însoțit de soția și de copiii săi.

M-am uitat lung la fotografie.

Mickey Mouse.

Am dat paginile înapoi, revenind spre începutul albumului.

Ceaușescu nu păcălise doar America.

Nu.

Păcălise... întreaga lume.

Cu toții îl credeau un dictator binevoitor. L-au primit în țările lor.

Nu dezgust, ci disperare. Asta am simțit la vederea fotografiilor color cu conducătorul nostru mângâind canguri în Australia și pozând cu Mickey Mouse într-o Californie de vis.

Și... Disneyland. Oare locul ăsta exista cu adevărat?

Ceaușescu și familia lui erau liberi să călătorească pe orice continent și să experimenteze tot ce avea lumea de oferit, dar își țineau oamenii închiși ca într-o cușcă între granițele țării, muncind, cu frica în oase, speriați să încerce să obțină un pașaport. Părinții mei tânjeau să meargă la mare sau câteva zile la munte. Dar în ultimii ani, ritmul de muncă impus de Ceaușescu și faptul că benzina era raționalizată făceau totul dificil de realizat.

Îmi doream ca mama să aibă măcar lumină pe casa scării.

Îmi doream ca tata să se bucure de un concediu adevărat sau de o mașină.

Îmi doream ca Liliana să vadă din nou păsări pe cerul Bucureștiului.

Am închis albumul și m-am îndreptat spre raftul cu reviste, căutând-o pe cea pe care mi-o sugerase domnul Van Dorn.

TIME.

Am găsit-o. Momentul mi-a rămas pentru totdeauna întipărit în minte.

Titlul de pe copertă:

MAREA BREȘĂ

Moscova permite Europei de Est să meargă pe drumul său

Am aruncat o privire rapidă peste umăr. Inima mi-a luat-o razna. Pe coperta revistei era un adolescent care flutura un steag, iar în spate, o mulțime uriașă de oameni.

Steagul Ungariei.

Ungaria este vecina noastră.

Ia stai puțin.

În Ungaria nu mai era comunism?

Ungaria era liberă?!

30

TREIZECI

Am citit articolul pe diagonală, luptându-mă cu termeni pe care nu îi înțelegeam. Dar am recunoscut câteva cuvinte pe care le auzisem la Europa Liberă:

Democrație. Perestroika. Glasnost.

Cât de multe ratasem din cauză că radioul era stricat? Știam că în Polonia mișcarea Sindicatului Solidaritatea avusese succes, dar acum Ungaria?! Oare chiar nu mai aveau comunism? Oare părinții mei știau asta? Am încercat să memorez toate detaliile ca să le împărtășesc cu Bunu.

M-am alăturat lui Dan, care stătea aplecat asupra unei reviste. Așa năucit cum eram, totuși mi-am amintit de Lopătar. Mă străduiam să memorez titlurile revistelor pe care se uita Dan: *Rolling Stone, Sports Illustrated, Billboard.*

— Uite-o pe iubirea vieții mele, mi-a spus Dan, arătându-mi fotografia unei fete care cânta la chitară. E din trupa The Bangles.

A oftat teatral, ducându-și mâna la inimă, apoi a izbucnit în râs.

— Ai vreo prietenă? m-a întrebat.

Chiar aveam? Nu prea știam ce să răspund, dar am zâmbit cu jumătate de gură.

— Ai? Cum o cheamă? m-a întrebat Dan.

Am prelungit momentul. Să-i spun?

— Liliana, i-am zis în cele din urmă. Tu ai vreo prietenă?

A clătinat din cap în semn că nu.

— Mi-a plăcut de-o nemțoaică, vecină cu noi, dar familia ei era doar în vizită. Dar îmi trimite scrisori cu timbre super!

Freca între degete paginile revistei.

— Lilianei îi place muzica? m-a întrebat.

— Da. Îi place de Springsteen.

— Springsteen? Interesant!

Dan a dat paginile înapoi până când a ajuns la un articol și la fotografia cu Bruce Springsteen. Fără să clipească, a rupt pagina din revistă.

Am făcut un pas înapoi. Dan Van Dorn a rupt o pagină din revistă! Fără să ceară voie. Cu siguranță, așa ceva nu era permis în nicio bibliotecă din lume. Era pur și simplu vandalism. M-a văzut că am făcut ochii cât cepele și a râs.

— Ambasada SUA chiar are nevoie de aceste informații, mi-a șoptit el, rulând foaia și strecurând-o în geantă. Știi, în bibliotecă pot intra și români. Poți să vii și singur.

— Serios?

Mă întrebam dacă Bunu știa de asta.

— Da. Lui Reagan și lui Bush nu prea le plăcea ideea, dar, mai demult, Nixon a făcut o înțelegere cu Ceaușescu. La New York s-a inaugurat Biblioteca Română, iar Statele Unite au deschis biblioteca asta la București.

Nu prea le plăcea ideea. Nixon a făcut o înțelegere. Cum adică? Nu observasem în album fotografii cu Ceaușescu împreună cu cei mai recenți președinți americani. La asta se referea Dan?

Sigur că da, Biblioteca Americană exista, dar orice român care intra de unul singur aici probabil că era raportat la Securitate. Cine și-ar fi asumat un asemenea risc?

— Mulțumesc că m-ai adus cu tine. E interesant, am adăugat.

— Pentru puțin. Ajung aici cam de două ori pe lună. *Tag along.*[1] N-am prea multe lucruri de făcut în București. Tu nu te plictisești? m-a întrebat.

— N-am timp să mă plictisesc.

— Da, așa e, ori ești la școală, ori stai la coadă la Alimentara. Hei, nu mă iei și pe mine să stau la coadă o dată? Ar fi un subiect interesant pentru eseul meu de admitere la facultate.

Voia să stea la coadă? I se părea ceva neobișnuit? M-am încruntat.

— Îmi cer scuze, ceea ce vreau să spun este că, în State, nu trebuie să stăm la coadă la cumpărături. Și nici nu avem nevoie de Kent pentru unii sau alții. Săptămâna trecută, mama a trebuit să *hustle up*[2] niște Kenturi ca să ni se ridice gunoiul. Frate, cât *griping*[3] pe tema asta! Încă mă întreb ce a făcut tata de a fost *demoted*[4] și trimis aici.

Comentariile lui Dan mi-au dat mult de gândit. Ce însemnau *tag along*, *hustle*, *griping* și *demoted*? Dar în mintea mea revenea obsesiv întrebarea despre Ungaria: maghiarii stăteau la coadă? Aveau voie să călătorească liber?

De îndată ce-am ieșit din clădire, Dan mi-a azvârlit foaia ruptă din revistă, făcută sul.

— Dă-i-o fetei tale. Spune-i că e un cadou din New Jersey.

Am ezitat. Articolul era furat, dar mi-l doream pentru Liliana. L-am luat și l-am îndesat în geacă.

— Am impresia că îți cam este dor de acasă.

— Foarte mult! Aici nu există liceu internațional, așa că trebuie să stau toată ziua în casă, cu meditatorul. Am vrut să continui la școala mea din State, dar ai mei au insistat că trebuie să fim împreună. Dacă luna viitoare va fi liniște și pace la ambasadă, au promis

---

[1] Vino și tu cu mine
[2] Să facă rost
[3] Văicăreală
[4] Retrogradat

că mergem acasă de Crăciun. Abia aștept! O să aduc și niște timbre noi.

— Super!

— Hei, Cris...

Dan a făcut o pauză.

— Să nu le spui alor mei că am rupt pagina aia, OK?

Părea îngrijorat, după felul în care mi-o spusese.

— Bine, m-am învoit eu.

Părea ușurat. Rupsese pagina doar ca să se dea mare.

— Și apropo, a spus el. Am auzit-o pe mama ta spunându-ți Cristi. În State, Cristi e nume de fată, știai asta?

A râs și m-a lovit în glumă cu pumnul în umăr.

Tot ce văzusem mă năucea. Abia puteam să-mi adun gândurile. Ceaușescu fusese la Disneyland. Îi dusese pe toți de nas.

Ungaria era liberă. Se desprinsese de tot de comunism.

Iar Domnul Van Dorn voia să văd revista și voia să aflu asta. Dar de ce?

Aveam un articol despre Bruce Springsteen pentru Liliana.

Ce să-i raportez Lopătarului?

În America, Cristi era considerat nume de fată.

Dar un gând nu-mi dădea pace:

Ungaria era liberă.

Ungaria era liberă?!

|| NOTĂ INFORMATIVĂ ||

[11 noiembrie 1989]

Cristian Florescu (17), elev la Liceul MF3.

Ţinut sub observaţie sâmbătă după-amiază, la Biblioteca Americană, împreună cu Dan Van Dorn. Florescu s-a uitat la cărţile din secţiunea de călătorii şi a citit dintr-o revistă americană de politică. Apoi s-a aşezat cu Van Dorn la o masă. Dan Van Dorn a rupt o pagină dintr-o revistă şi a pus-o în geantă. Florescu nu a obiectat şi nici nu a semnalat fapta acestuia angajaţilor de la bibliotecă. Florescu a plecat apoi cu Van Dorn.

31

TREIZECI ȘI UNU

O minciună este ca un bulgăre de zăpadă. Se rostogolește, devine din ce în ce mai mare și mai greu, până când, în cele din urmă, nu mai poți să-l urnești. Credeam că sunt puternic. Dar, de fapt, câte puteam duce și eu?

Nu puteam să-i pomenesc lui Bunu de Biblioteca Americană. M-ar fi descusut, iar răspunsurile mele ar fi dat naștere unui bulgăre imens de zăpadă. Totuși, am decis să-i spun lui Bunu ce auzisem despre Ungaria, ca și cum aș fi aflat de pe stradă, și că trebuie neapărat să ne reparăm radioul.

Am ajuns în fața blocului, iar pe scări o femeie se lupta cu o valiză mult prea mare pentru ea.

— Bună! mi-a zis. Te superi dacă te rog să-mi dai o mână de ajutor?

— Nu mă supăr. Nu ați vrea să vă chem liftul?

Ea a clătinat din cap.

— Nu vreau să rămân blocată în lift din cauza curentului. Nu suport asta.

Avea niște cercei de aur strălucitori, în formă de fulgere. M-am uitat la valiza ei. Avea o etichetă prinsă de mâner, inscripționată în limba engleză: *American Airlines*.

— Sunteți din State?

— Sunt româncă, dar locuiesc în Boston.

Poftim? Cum obținuse o româncă pașaport să plece din țară și să trăiască în Boston? Cei care solicitau să emigreze erau adesea pedepsiți. Sever. Dar se vedea de la o poștă. Părea din altă lume: avea un palton verde-deschis, cizme roșii și avea o tunsoare neobișnuită.

I-am ridicat valiza.

— La ce etaj?

— La trei. Am venit în vizită la mama. Irina Drucan.

Am dat din cap — o știam pe doamna Drucan.

Deodată, și-a coborât glasul:

— E pe moarte, știai?

Nu știam. Dar eram sigur că babele de la Radio-Șanț erau la curent cu problema. Poate că și Bunu și Cici aflaseră. Tot ce știam eu era că doamna Drucan era în vârstă. Nu-mi aminteam când o văzusem ultima oară.

Ochii femeii s-au umplut de lacrimi. A respirat adânc și a început să se plimbe de colo colo.

— Îmi pare rău, scuză-mă o clipă!

— Nu mă grăbesc nicăieri.

S-a uitat la mine plină de recunoștință.

— Cum te cheamă?

— Cristian.

— Mersi, Cristian!

I-am cărat valiza grea până la etajul al treilea. Ea a deschis ușa apartamentului și mirosul stătut, de boală, a năvălit pe coridor. S-a oprit un moment și s-a proptit de tocul ușii, încercând să se adune. Avea vocea sugrumată de durere.

— Sărut mâna, mamă! Am venit.

Am rămas pe loc, așteptând, în caz că mai avea nevoie de ajutor.

— Mersi, Cristian!

A închis ușa în urma mea, încet, aproape fără zgomot.

Am urcat la etajul patru. O auzeam pe mama cum, exasperată, se răstea la Bunu, chinuindu-se să-și controleze vocea.

— Mă scoți din sărite! Le păstram ca să iau medicamente — pentru tine!

M-am uitat la Cici.

— Bunu a dat toate pachetele de Kent ca să-și repare radioul, mi-a explicat ea.

— Acum, *știrile* sunt mai importante decât medicamentele! Polonia și Ungaria. Urmează RDG[1]! a strigat Bunu. Avem nevoie de radio. Avem nevoie de Europa Liberă. Avem nevoie de transmisiunile lui Munteanu. Spune-i și tu, Cristian!

— Lasă-l pe el! Nu trebuia să faci asta, s-a plâns mama. Kenturile alea nu erau ale tale.

— Dar ce e *al nostru*, cu adevărat, Mioara? Totul aparține Partidului, draga mea, a spus Bunu, urlând de-a dreptul. Ăsta este adevărul!

Eram de acord cu Bunu. Preferam să nu am Kenturi, dar să am radio. Mai ales după tot ce văzusem la bibliotecă. Aveam nevoie de Radio Europa Liberă.

Postul fusese înființat de Agenția Centrală de Informații americană, CIA, cu zeci de ani înainte, pentru a transmite informații dincolo de Cortina de Fier — granița dintre țările comuniste și necomuniste. Prindeam undele cu o antenă ilegală și aproape fiecare familie își făcuse așa ceva. Dar nimeni nu vorbea despre asta. Era foarte important.

Bunu ascultase știrile. Era sigur că urma RDG?

— Dar România? l-am întrebat.

— Exact! Ca să aflăm asta, avem nevoie de radio.

— Vorbește mai încet! l-a implorat mama.

M-am întors către soră-mea.

---

[1] Republica Democrată Germană sau Germania de Est.

— Cici, știai că doamna Drucan e bolnavă? am întrebat-o în șoaptă. Fiica ei tocmai a sosit din State.

— Ce mă bucur că a reușit să vină! Da, știam. I-am spălat și i-am reparat cămașa de noapte săptămâna trecută. Biata femeie a ajuns piele și os.

— Fiică-sa trăiește în Boston? am întrebat-o.

Cici a dat din cap.

— Da, este cercetător la Harvard. Dar tu pe unde ai umblat? m-a întrebat Cici în șoaptă. S-au terminat de mult orele.

Am ridicat din umeri.

— Am pierdut vremea.

S-a uitat la mine, bănuitoare.

— Ai pierdut vremea? Cu cineva anume?

— Nu chiar, i-am răspuns.

— A trecut Liliana pe aici. De două ori. M-a rugat să-ți dau asta.

Cici a scos din buzunarul de la spate un plic sigilat.

— Ooo! Un bileţeeel de draaagooosteee, m-a tachinat ea, fluturând plicul în aer.

— Ți-e ciudă că Alex nu ți-a scris niciun bilet până acum?

I-am smuls plicul din mână și m-am retras în debaraua mea.

Foloseam lanterna cu zgârcenie, dar, în mod cert, o scrisoare de la Liliana merita puțină risipă. Aș putea să-i pun articolul despre Springsteen în plic și să trec să i-l dau. Am desfăcut plicul și am scos hârtiuța, pe care erau scrise următoarele:

Ești un mincinos.

Ești tot ce disprețuiesc mai mult.

Ești un turnător.

32

TREIZECI ȘI DOI

Am stins lanterna.

Brațe invizibile au apărut în întuneric. O mână m-a înșfăcat de păr. Cealaltă mi-a astupat gura și nasul și apăsa cu putere. Mă apăsa din nou și din nou. Din ce în ce mai tare.

Ești un mincinos.

Deja nu puteam să mai respir.

Ești tot ce disprețuiesc mai mult.

Acum mă sufocam.

Ești turnător.

Eram în stare de șoc și vedeam stele verzi.

Am ieșit ca o furtună din debara și am năvălit afară din casă, cu biletul în mână.

Nu știam încotro s-o apuc, nici ce să fac. Dar ceva mă măcina pe dinăuntru: gândul că Liliana credea că îmi petreceam timpul cu ea doar pentru a obține informații.

Am bătut la ușa ei.

A apărut în prag Alex.

— Lili, a strigat el peste umăr, te caută iubitul tău.

S-au auzit șoapte în spatele ușii, iar Alex a ridicat din umeri.

— O, scuze! Nu-i acasă.

Și mi-a închis ușa în nas.

Am bătut din nou. Și din nou. Și am tot bătut, până când ușa s-a deschis, în sfârșit.

— Uite ce e, Lili nu vrea să te vadă. Dacă mai bați mult la ușă, o să-ți rup mâna, m-a avertizat Alex.

Îmi fierbea sângele în vene. Eram un ghem de nervi.

— Vorbești serios, Alex? Ieși afară și mai vedem noi...

— Mă amenințI? Să vezi ce-ți fac!

— Hai să te văd, pămpălăule!

— Du-te dracu'!

M-a înșfăcat de gulerul gecii.

Liliana a apărut în prag și s-a agățat de fratele ei, încercând să-l tragă înapoi.

— Opriți-vă!

— Ți-e teamă c-o să-ți omor iubițelul? a scuipat Alex vorbele plin de dispreț.

— Taci din gură, Alex!

Liliana s-a repezit pe lângă mine și a coborât scările în fugă. M-am dus după ea. Am coborât în stradă și ne-am dus în spatele blocului.

— Ce-i cu tine? Mai nou, te iei la bătaie cu frate-miu?

— Da, dacă așa putem să stăm de vorbă.

Am scos biletul din buzunar.

— Ce-i cu asta? Tu l-ai scris?

— Da, eu l-am scris.

— De ce?

— Mă mai și întrebi?

S-a strâmbat, dezgustată.

— Securitatea l-a săltat pe taică-miu de la serviciu, a șoptit ea. L-a întrebat de ce aduce oase acasă și l-a acuzat că fură din „avutul obștesc".

— Ce?!

— *Da!* a spus ea, abia respirând.

— Liliana, nu am spus nimănui nimic. Îți jur! Sigur te-a văzut și altcineva că le dai oase câinilor.

— Oare? Și tot „altcineva" m-a văzut că am avut o Cola adevărată?

Am făcut un pas înapoi.

— Ne-a văzut cineva atunci când am băut Cola?

— Hai, te rog. Încetează cu teatrul ăsta ieftin, Cristian! Mă dezgușți!

— Liliana, greșești. Nu am spus nimănui.

— Ba nu greșesc. Sunt o idioată! Și știi de ce? Pentru că mi-a plăcut de tine.

A suspinat.

— Chiar mi-a plăcut de tine. *Vai, este atât de inteligent și de interesant. Ne înțelegem atât de bine.* Chiar ai reușit să mă păcălești. Cu câte te mai întâlnești ca să obții informații?

— Nu mă întâlnesc cu nimeni. Doar cu tine. Și *nu* pentru informații. Îmi petrec timpul cu tine pentru că îmi place de tine. Te plac de ani de zile. Doar știi asta, Lil...

Am întins mâna spre ea, dar s-a tras înapoi.

S-a uitat la mine, iar ochii i s-au umplut de lacrimi.

— Cum ai putut, Cristian? Și de ce? Mi-ai plăcut atât de mult. Atât de mult, încât acum te urăsc.

Mi-a întors spatele și a luat-o la fugă.

Mi s-au înmuiat genunchii. Mă clătinam de pe un picior pe altul, ținând biletul strâns în mână.

Ce se întâmplase?

Mi-au trebuit ani buni ca să mă apropii de Liliana.

Și acum mă ura. Da.

Dar nu atât de mult pe cât mă uram eu.

33

TREIZECI ȘI TREI

Îi aud foarte bine.

Aplaudacii.

Bat din palme.

Imaginea este neclară, dar apoi îmi dau seama.

Am o pungă de plastic trasă pe cap, strânsă în jurul gâtului cu o sfoară.

Ce naiba se întâmplă?

Respiră! strigă aplaudacii. *Respiră!* scandează ei la unison.

Trag de pungă. Trag de sfoara care mă strânge de gât. Mă uit la ei.

Nu pot să respir. Nu pot executa comanda lor cu o pungă trasă peste cap. Nu mai am aer.

Sosește un convoi de Dacii negre, pline cu securiști îmbrăcați în haine din piele.

Respiră! strigă ei de la geamurile mașinilor. *Respiră!*

— Nu pot, gem eu.

Bărbații care bat din palme se despart în două mulțimi și se apropie de mine un bărbat scund, într-un costum mototolit.

— Ajută-mă! îl implor.

Ceaușescu ridică mâna dreaptă de parcă ar vrea să mă salveze.

Dar se întoarce cu spatele și începe să dea din mână, conducând corul de aplaudaci.

Res-pi-ră! Res-pi-ră! Res-pi-ră!

M-am trezit, sufocat. Am ieșit împiedicat din debara, m-am dus direct la baie și am dat să vomit.

Dar nu aveam ce să vomit.

34

TREIZECI ȘI PATRU

Mă aflam între realitate și coșmar. Colegul meu de clasă, cel care cedase nervos, trăise și el asta. Se străduise să scape de sfoara care-l sufoca încet.

Nu voiam să fiu informator.

Dar nu voiam nici ca Bunu să moară.

Double bind[1]. Acesta era termenul englezesc potrivit.

A doua zi, Luca m-a abordat:

— Cristian, e absolut aiurea. Hai să stăm de vorbă, mi-a propus. Nu pari bine.

M-am uitat la el cu dezgust.

— Dar *tu* ești bine? Știi cum e, nu-i așa, Luca?

Mi-a făcut un mic semn din cap și și-a mutat privirea în pământ. Apoi a plecat.

Oare se simțea la fel de distrus ca mine? Cumva, mă îndoiam. Părea odihnit, probabil că încă se mai recunoștea în oglindă și în coșmarurile lui. Probabil că nu zăcea în baie, nopțile. Chiar dacă încă îl uram pentru că mă aruncase în chestia asta, speram că nu suferea la fel de mult ca mine.

În ziua următoare, am căutat-o pe Liliana la școală. Nici măcar nu se uita la mine, făcea eforturi să mă evite. Am încercat să-i vorbesc în timp ce ne întorceam acasă.

---

[1] Alegerea răului cel mai mic.

— E doar o neînțelegere. Nu se poate să se termine așa, i-am spus eu. Nu renunț!

— Renunță, Cristian! mi-a întors-o ea.

Stea-de-Mare ne-a auzit vorbind și mi-a dat un sfat:

— Las-o-n pace! Câte nu umblă după tine... Ai de unde alege.

Dar eu nu voiam să aleg. O voiam pe Liliana.

— N-o să renunț, i-am spus lui Stea-de-Mare. Ați auzit? am strigat în gura mare către balcoanele unde babele stăteau la pândă. Nu renunț!!!

Dus cu pluta. Disperat. Cine știe ce ziceau despre mine?

Cu toate că Liliana încă mă evita, aveam senzația că îmi citea gândurile. În adâncul sufletului, probabil știa adevărul. Da, eram informator. Dar nu o turnasem la Securitate. Cum aș putea să-i explic asta?

Câteva zile n-am mai văzut-o deloc pe-afară, dar eram tot timpul cu ochii după ea.

Ai mei bănuiau că se întâmpla ceva cu mine. Nu le puteam spune nimic nici lor — nici altcuiva — de ce Liliana nu mai voia să mă vadă.

Din fericire, nici ea nu spusese nimănui. Încerca să-și protejeze propria familie... sau pe mine? M-am agățat de ultima variantă.

Am tot stat pe balcon, sperând că mă va vedea. Voiam să-i trimit mesaje prin semne.

Într-o seară, Cici a venit pe balcon, lângă mine. A tras adânc aer în piept, apoi și-a adunat părul ei lung într-un coc la spate.

— Uite ce e, nu știu care-i treaba, Pui, dar știu că s-a întâmplat ceva cu Liliana... și acum te văd pe tine, și știu că suferi.

Un nod dureros mi s-a pus în gât. Nu puteam vorbi. Doar am dat din cap.

Ea și-a pus o mână pe spatele meu.

— Nu renunța! Liliana merită. Și tu meriți.

Nu știu ce-o fi fost, grija soră-mii sau poate sfatul ei de a nu ceda, dar pur și simplu am clacat. Cici și-a dat seama. Și a fost atât de înțelegătoare, încât mi-a oferit intimitate în balconul rece și întunecat, lăsându-mă singur cu lacrimile mele.

Bunu mi s-a alăturat pe balcon. Nu a spus nimic la început, doar a stat lângă mine. Prezența lui mă liniștea.

— Durerea ta mă inspiră, a spus într-un final.

M-am uitat la el.

— Da, mă inspiră, a adăugat. Regimul ăsta ne privează de atâtea lucruri. Unii, cum e taică-tu, sunt reduși la tăcere în mod forțat, sunt letargici. Dar să ai sentimente atât de profunde, asta reprezintă însăși esența ființei umane. Îmi dai speranță, Cristian.

Trebuia să-i mărturisesc.

Știa deja că eram informator, dar trebuia să spun asta cu voce tare.

— Bunu...

— E destul pentru seara asta. E mai rece aici, afară, decât în inima academicienei Elena.

M-a lăsat singur pe balcon și s-a întors în casă înainte să apuc să spun vreun cuvânt.

Mă gândesc adeseori la acea noapte și la nevoia mea disperată de a mărturisi. Câți alți români stăteau pe balcoane în clipa asta, la fel mine, încercând din răsputeri să-și dea drumul la gură?

35

TREIZECI ȘI CINCI

A doua zi, când am trecut pe lângă el pe hol, tovarășul director a dat discret din cap. Așa că, după ore, am așteptat o vreme în toaletă, apoi am pornit spre casa-gazdă. Oare Lopătarul se întâlnea și cu alți informatori acolo? Dacă aș fi ajuns mai devreme sau dacă aș fi așteptat după, i-aș fi văzut? Probabil că avea un program bine pus la punct, pe intervale orare. Oare deja îi cunoșteam pe cei care locuiau efectiv în acel apartament?

Cu fiecare pas, mintea îmi forfotea de noi întrebări și în mine creștea furia.

Frustrare.

Bunu. Liliana. Luca. Totul era așa de confuz.

Am tras cu ochiul prin ușa întredeschisă. Securistul nu m-a văzut. Nu din prima. Stătea jos și trăgea tare din țigară.

Am avut un moment la dispoziție să evaluez această mizerabilă creatură cu mâini cât lopata, care ruina viețile adolescenților și-i forța să devină informatori. Ce-l făcuse să-și vândă sufletul? Fusese și el, la rândul lui, șantajat? Poate și el avea o rudă suferindă? Oi provizia de Kenturi și satisfacția de a conduce o Dacie neagră îl motivau să meargă mai departe pe acest drum? Nu purta verighetă. Doar sticla de țuică îi ținea companie în nopțile reci de iarnă. Cum de ajunsese Luca să aibă de-a face cu acest individ? Luca

era un băiat de treabă, dar cam naiv. Nu era de mirare că săracul nostru coleg de clasă avusese o cădere nervoasă.

Dar eu aveam să rezist.

Aveam de gând să-i fac praf pe toți. Dacă i-aș duce caietul meu domnului Van Dorn, ambasada m-ar privi ca pe o sursă de încredere — care spune adevărul — și ar transmite mai departe că Ceaușescu minte pe toată lumea.

Mă uitam cum securistul se juca cu pachetul de BT. Scosese timbrul din partea de sus a pachetului și și-l răsucea în jurul degetului mic. Fumul de țigară se înălța în vălătuci de păcate, strecurându-se încet afară, învăluindu-i gâtul.

Strânge-l de gât.

— Intră și închide ușa, mi-a ordonat el, observându-mă într-un târziu. Ia loc!

Am intrat și m-am așezat. Țineam caietul de algebră în poală.

— Deci cum au decurs lucrurile?

— Bine, am mințit.

Dosarul meu, care devenea din ce în ce mai voluminos, stătea pe birou în fața lui. Oare ce era înăuntru?

— Ai vizitat obiectivul?

Am dat din cap.

— L-am însoțit la Biblioteca Americană, așa cum mi-ați spus.

— Și ce-ai aflat?

Am tras adânc aer în piept și am început să recit:

— Citește revistele *Rolling Stone, Sports Illustrated* și *Billboard.* Se plictisește și îi e dor de casă. Vine un profesor și îl meditează acasă.

— Ai aflat cum îl cheamă?

Am ridicat din umeri.

— Nu mi-a spus.

— Bărbat sau femeie? Tatăl lui interacționează cu profesorul?

— Nu a spus. Vrea să meargă acasă de Crăciun. Îi place de o fată...

— Cum o cheamă? E românca?

Am tras zdravăn aer în piept și am continuat:

— Îi place o fată care cântă la chitară într-o trupă americană...

— Se întâlnesc?

M-am gândit la Dan, glumind despre pretinsa lui iubită din revistă. N-am putut să mă abțin:

— Da, au o relație. Relație la distanță. Serioasă. Ea este mai în vârstă și locuiește în New York.

— Părinții lui știu?

— Nu. E secret. Un mare secret. El o să învețe la Princeton și își fac planuri să fie împreună acolo.

A dat din cap, luând notițe pe o foaie.

— Fiul are acces la bani?

— Nu a pomenit niciodată de bani.

— Ce părere are despre fetele românce?

— Nu a adus vorba niciodată de ele. Vorbește doar despre fata asta, care cântă la chitară.

— Tatăl lui interacționează cu românce?

— Habar n-am.

De ce punea atâtea întrebări despre femei? Încotro bătea?

— La bibliotecă ce-ai văzut?

Am răspuns bucuros la întrebarea asta:

— Am văzut un album cu fotografii ale Iubitului nostru Conducător, făcute la Disneyland, în California. El și Tovarășa Elena Ceaușescu se jucau cu Mickey Mouse și se distrau de minune în Regatul Magic. Am fost surprins — eu nu credeam că Disneyland e real. Tovarășe maior, chiar există un asemenea loc?

Lopătarul s-a uitat la mine, iritat.

— Obiectivul a distrus ceva sau a ieșit cu ceva din Biblioteca Americană?

Întrebarea era mult prea exactă. Știa de revistă. Cum aflase?

— Da, a rupt o pagină dintr-o revistă.

— Ce scria acolo?

— Era un articol despre cântăreți americani.

M-am gândit la articol, care încă mai era în debaraua mea.

— Despre ce este vorba în articol?

— Doar niște idei și sentimente exprimate într-un cântec, am spus eu.

— Vreun sentiment anume? m-a întrebat, nerăbdător.

Mi-a revenit în minte una dintre prelegerile lui Bunu, despre puterea cuvintelor. Am făcut o pauză, dând glas unei fraze pe care o inventasem pe loc.

— Ideea... Cred că era ceva de genul... dă-i putere unuia care nu și-o dorește și vezi ce poate să facă cu ea.

Securistul a dat din cap și a continuat să noteze în grabă. Chiar mi-a cerut să repet. Aproape că am bufnit în râs. În mod categoric, îmi pierdusem mințile.

— Dă-i putere unuia... care nu și-o dorește... și... vezi ce poate să facă cu ea, i-am dictat eu.

A continuat să scrie, fără să sesizeze ironia. M-am foit pe scaun și am pus caietul în așa fel încât emblema Stelei să fie la vedere, așa, ca din întâmplare. O desenasem în noaptea de după ultima discuție avută cu el. Securistul a observat-o. Și-a lăsat pixul jos pentru a trage rapid un fum din țigară. Am profitat de ocazie.

— Țineți cu Steaua sau cu Dinamo?

— Cu Steaua, a răspuns încet.

— Și eu. Steaua este cea mai subestimată echipă din toată Europa. Atât de multe meciuri, și nicio înfrângere.

Lopătarul s-a lăsat pe spate, dând din cap. A tras încă un fum de țigară și a început să se joace din nou cu inelul de hârtie.

— Și nu uita că celelalte echipe europene cumpără și jucători străini. Dar echipa noastră este autentică — sută la sută românească, a spus el.

— Exact. Când eram mic, visam să fiu portar la Steaua, am mințit.

Securistul a râs ușor.

— Ca noi toți, de altfel.

Dar imediat s-a îndreptat de spate și a devenit la fel de țeapăn ca înainte.

A lăsat să-i scape pe masă inelul de hârtie de la țigări și a pus din nou mâna pe pix. Dar i-am văzut, preț de-o clipă, fisura minusculă din armură. Mă strecurasem și îi distrăsesem atenția pentru scurt timp. Deci se putea.

— Lui Dan Van Dorn nu-i place fotbalul nostru. Îi place fotbalul american, i-am destăinuit eu.

— Scrie tot! Absolut tot ce mi-ai spus. Și semnează în partea de jos, m-a instruit el.

Securistul nota în agenda lui în timp ce eu scriam. Când am terminat, i-am întins declarația semnată.

— Am aflat că tatăl obiectivului are un birou mare în apartament, mi-a spus. Am nevoie să știu ce se află pe birou.

— Iar eu am nevoie de medicamente pentru *bunicul meu.*

Securistul și-a ridicat privirea din însemnările lui.

M-am uitat la el, fără să clipesc.

— Ți-am spus că mă voi ocupa de asta. Află ce este pe biroul lui. Am terminat discuția, m-a anunțat el.

Am dat din cap și am părăsit apartamentul. Ticălosul!

Și apoi mi-a venit un gând. Cum a aflat Lopătarul că domnul Van Dorn avea un birou? Mai exista un alt informator care spiona familia Van Dorn?

Dacă da, cine era?

|| RAPORT ||

Ministerul de Interne
Departamentul Securităţii Statului
Direcţia a III-a, Serviciul 330

STRICT SECRET
[14 noiembrie 1989]

Discuţie cu sursa OSCAR la casa-gazdă. OSCAR a manifestat aroganţă şi a încercat să devieze cursul discuţiei. Semnătura de pe raportul de astăzi diferă de cea precedentă.

OSCAR a furnizat următoarele informaţii despre obiectivul VAIDA:

- fiul lui VAIDA are un meditator cu care face lecţii acasă;
- fiul lui VAIDA este angajat într-o relaţie clandestină cu o muziciană din America;
- la Biblioteca Americană, fiul lui VAIDA a rupt şi şi-a însuşit un articol dintr-o revistă care exprimă idei anticomuniste.

Pentru documentaţie suplimentară, OSCAR este acum însărcinat cu:

- extragerea informaţiilor despre ce există pe biroul de acasă al lui VAIDA.

NOTĂ: Ar trebui să se ia în considerare loialitatea şi viabilitatea familiei lui OSCAR în calitate de sursă stabilă. Rapoarte recente afirmă că în timp ce se afla la Biblioteca Americană, OSCAR s-a uitat pe reviste americane de politică. Rapoarte suplimentare indică faptul că OSCAR este afectat din pricina relaţiei romantice cu vecina lui, Liliana Pavel (17).

36

TREIZECI ȘI ȘASE

Mergeam prin întuneric, atât de furios, încât și câinii se țineau la distanță de mine. Frigul mi se strecura în oase, erau doar câteva grade peste zero. Un miros de umezeală, familiar, plutea în aer, semn că zăpada urma să se aștearnă în curând.

Securistul știa despre articolul din revistă. Oare Luca mă urmărise la Biblioteca Americană? Lucra și el tot pentru Lopătar? Dacă era așa, probabil că Lopătarul îl intimidase, îl amenințase. Dacă l-aș întreba pe Luca, mi-ar confirma? Cumva ne puteam uni forțele?

Nu, era o idee teribil de proastă. Eram mai în siguranță dacă acționam de unul singur.

Am ajuns acasă și am găsit-o pe femeia din Boston fumând în scara blocului. O persoană din America venită în vizită aici era o ciudățenie maximă. Câți vecini dăduseră deja raportul la Securitate despre femeia cu cizme roșii?

— Bună seara! mi-a zis și a dat din cap spre mine.

Avea fața trasă, obosită.

— Bună seara! Cum se mai simte mama dumneavoastră?

— Nu o mai duce mult, a spus ea, dând afară din piept ultimul fum din țigara pe care o ținea. Dar acum e mai bine. Sora ta i-a fost de mare ajutor. Vrei s-o rogi să mai treacă pe la noi dacă are timp? Trebuie să mut niște mobilă.

— Vă ajut eu.

— O, mersi! Ar fi minunat.

Am urmat-o în sus pe scări.

O găleată și un teu stăteau afară, lângă ușă. Apartamentul nu mai mirosea a acru, mirosea... Nu eram sigur a ce mirosea. Am ajutat-o să mute canapeaua lângă dormitor.

Din prag, am zărit o siluetă întinsă pe pat. Mică și sfrijită. Dacă n-aș fi observat puful alb în loc de păr, aș fi confundat-o cu un copil.

— Așa pot fi noaptea mai aproape de ea.

Am dat din cap.

— Pot să îndrăznesc să vă întreb cum ați ajuns în Boston?

— Am plecat din București în anii șaptezeci. Am fost admisă la Harvard. Lucrurile erau mai ușoare pe atunci.

— Este prima dată când vă întoarceți? am întrebat-o în șoaptă.

— Da, a fost complicat să mă întorc, dar sunt căsătorită cu un american și am pașaport american acum.

Căsătorită cu un american? O, bineînțeles. Mai mult ca sigur vecinii o turnaseră deja la Securitate. Probabil că cele din Radio-Șanț erau epuizate de atâta activitate. Oare atunci când a plecat din România era conștientă de faptul că familia ei avea să suporte consecințe?

Din dormitor s-a auzit un scâncet.

— Vrea să o întorc din nou pe partea cealaltă. Poți să mă ajuți?

Am urmat-o în dormitor. Singurătatea austeră a încăperii mici și terne era „încălzită" de o fotografie a Papei Ioan Paul al II-lea. Deci doamna Drucan era catolică. N-avea nicio importanță lucrul ăsta. Oricum, toți se rugau în secret. Regimul îi hărțuia pe preoți și distrugea multe biserici. Când Ceaușescu a ras de pe fața pământului centrul Bucureștiului, un inginer curajos a salvat mai multe biserici vechi. Le-a pus pe șine cu rulmenți și le-a mutat în diferite părți ale orașului. Bunu l-a numit „inginerul raiului".

— Trebuie să-i aranjez perna așa cum îi place. Poți s-o ridici puțin pe mama, s-o așez?

S-a întors spre mama ei.

— Am un ajutor aici, mamă.

Eu, ajutor? Habar n-aveam ce să fac. Doamna Drucan părea atât de fragilă. Îi lipseau smocuri de păr. Scalpul ei rozaliu semăna cu pielea unui pui de găină golaș.

— Sora mea s-ar pricepe mai bine...

— Ține-o de gât și de cap și apleac-o ușor în față.

Am făcut așa cum mi-a spus, îngrozit că doamna Drucan ar putea muri în brațele mele în orice moment. Când i-am sprijinit din nou capul pe pernă, privirea ei a plutit spre mine. Avea o expresie goală, dar încă era conștientă.

— El este Cristian Florescu, mamă. Fratele mai mic al Ceciliei.

I-am zâmbit femeii.

Ochii ei s-au închis încet, apoi s-au deschis din nou.

— Uite că te recunoaște. La tine a reacționat, la mine nu. Odihnește-te, mamă! Sunt aici.

Am ieșit amândoi din cameră. Ea a scotocit printr-un dulap, s-a întors cu fața spre mine și mi-a întins un pachet de Kent. M-am uitat lung la ea.

— Ezitarea ta îmi dă de înțeles că ești un băiat cumsecade.

M-am decis să o întreb:

— Oamenii din Statele Unite știu cum este viața în România?

— Nu. Americanii nu știu prea multe despre noi. Lui Ceaușescu îi convine asta. Și, momentan, Statele Unite se concentrează pe Germania și perestroika.

Am dat din cap, gândindu-mă la știrile de la Europa Liberă. Bunu îmi spusese că Ceaușescu nu avea să permită niciodată ca reformarea din URSS să se aplice și în România.

Și-a dres glasul și mi-a băgat rapid pachetul de Kent în mână.

— Uite ce e, poate că ți se pare ciudat să accepți țigările astea pentru ajutorul dat unei femei pe moarte. Dar hai să recunoaștem, fără ele nu te poți descurca aici. Nici nu vreau să mă gândesc de câte Kenturi o să am nevoie pentru certificatul de deces al mamei și pentru o incinerare decentă.

M-am uitat din nou la bătrâna suferindă, iar cuvintele lui Bunu mi-au revenit în minte:

Hai, te rog. Oi fi eu pe moarte, dar încă n-am surzit.

Oare doamna Drucan o auzea pe fiica ei? Speram că nu.

Îi mergea în continuare gura ca o moară stricată și avea lacrimi în ochi.

— Nu vreau s-o las, aș vrea să iau cenușa cu mine. Dar mi s-a spus că, din cauza presiunii scăzute a gazelor de aici, incinerarea nu ar fi deloc o soluție bună. Cum ar fi ca la crematoriu cadavrul să nu fie ars complet?!?

S-a uitat cu disperare la mine.

— Cristian, de câte Kenturi crezi că am nevoie ca ăia de la crematoriu să bage gaz mai tare?

Șocat, am observat că rămăsesem cu gura căscată. Am clătinat din cap.

— Ăăă, chiar nu știu.

Femeia a încercat să-și înghită lacrimile și s-a apropiat de mine. M-a privit drept în ochi, vorbind atât de încet că abia o auzeam.

— Lucrurile se mișcă rapid. Ai grijă! Veți fi în mare pericol aici.

Ochii i-au zăbovit asupra mea într-un fel care m-a făcut să nu mă simt deloc în largul meu.

— Vă las cu mama dumneavoastră, i-am zis. Să-mi spuneți dacă mai aveți nevoie de ceva.

A dat din cap, ștergându-și ochii cu dosul palmelor.

M-am îndreptat spre ușă în tăcere.

Și i-am lăsat pachetul de Kent pe masă.

— Uite ce e, poate că ți se pare ciudat să accepți țigările astea pentru ajutorul dat unei femei pe moarte. Dar hai să recunoaștem, fără ele nu te poți descurca aici. Nici nu vreau să mă gândesc de câte Kenturi o să am nevoie pentru certificatul de deces al mamei și pentru o incinerare decentă.

M-am uitat din nou la bătrâna suferindă, iar cuvintele lui Bunu mi-au revenit în minte:

Hai, te rog. Oi fi eu pe moarte, dar încă n-am surzit.

Oare doamna Drucan o auzea pe fiica ei? Speram că nu.

Îi mergea în continuare gura ca o moară stricată și avea lacrimi în ochi.

— Nu vreau s-o las, aș vrea să iau cenușa cu mine. Dar mi s-a spus că, din cauza presiunii scăzute a gazelor de aici, incinerarea nu ar fi deloc o soluție bună. Cum ar fi ca la crematoriu cadavrul să nu fie ars complet?!?

S-a uitat cu disperare la mine.

— Cristian, de câte Kenturi crezi că am nevoie ca ăia de la crematoriu să bage gaz mai tare?

Șocat, am observat că rămăsesem cu gura căscată. Am clătinat din cap.

— Ăăă, chiar nu știu.

Femeia a încercat să-și înghită lacrimile și s-a apropiat de mine. M-a privit drept în ochi, vorbind atât de încet că abia o auzeam.

— Lucrurile se mișcă rapid. Ai grijă! Veți fi în mare pericol aici.

Ochii i-au zăbovit asupra mea într-un fel care m-a făcut să nu mă simt deloc în largul meu.

— Vă las cu mama dumneavoastră, i-am zis. Să-mi spuneți dacă mai aveți nevoie de ceva.

A dat din cap, ștergându-și ochii cu dosul palmelor.

M-am îndreptat spre ușă în tăcere.

Și i-am lăsat pachetul de Kent pe masă.

37

TREIZECI ȘI ȘAPTE

Stăteam în bucătărie, cu urechile lipite de radio, și ascultam relatările despre revoluțiile din alte țări.

Veți fi în mare pericol aici.

Așa mi-a spus femeia. Ce voia să zică? Să-i spun lui Bunu?

— Întâi Polonia și apoi Ungaria! a strigat Bunu.

— Sst... vorbește mai încet! a ripostat mama.

— Acum RDG. Doamne, cade Zidul Berlinului! a exclamat Bunu, cu mâna pe radio. Știți ce înseamnă asta?

— Da, polonezii, ungurii și nemții din RDG fac revoluții, iar noi nu facem nimic altceva decât bancuri cu Bulă, am comentat eu.

— Așteaptă! Ai răbdare, Cristian. Ai încredere în mine.

Aveam, ce-i drept, încredere în Bunu. Dar femeia din Boston îmi spusese că atenția Americii era concentrată asupra Germaniei și că America nu știa prea multe despre România.

— Bunu, dacă nimeni nu știe mare lucru despre noi, cum or să-și dea seama că avem nevoie de ajutor?

— Românii care locuiesc în afara țării — diaspora — sunt de partea noastră și vor duce vorba, a insistat Bunu.

— Vorbiți prea tare! ne-a șoptit mama.

Ni s-a alăturat și tata mai târziu, în aceeași seară. Deși de obicei era tăcut, a început și el să comenteze.

Doar câte un cuvânt ici-colo.

Îndrăznim, rezistăm, luptăm.

Mi se părea că tonul și forța vocii lui nu aveau nicio legătură cu el.

Privind în urmă, abia acum înțeleg.

Pentru că la acea vreme nu-l cunoșteam pe tata cu adevărat.

De fapt, deloc.

38

TREIZECI ȘI OPT

Veștile din afară continuau să curgă.

Tata, mai mult absent până atunci, începuse să-și petreacă timpul cu noi acasă.

Seara, toată familia se aduna în bucătărie, în așteptarea știrilor de la Europa Liberă. Uram faptul că Bunu era încă slăbit și că nu mai aveam Kenturi, dar îi eram recunoscător pentru faptul că reparase radioul.

— Bunu, de unde știm că tot ce se spune la radio este adevărat? l-a întrebat Cici.

— Libertatea presei este caracteristică democrației, a răspuns Bunu.

— Dar dacă Radio Europa Liberă a fost creat de americani, cum putem avea încredere în ce auzim aici? a șușotit mama.

Tata s-a uitat lung la ea.

— Mioara, avem de ales?

— Putem opri radioul! Mă bagă în sperieți! a insistat ea.

— Va fi mai rău dacă nu avem informații, a susținut Bunu.

— Bunicule, am șoptit eu. Dar tu ce zici, regimul ascultă reportajele astea?

— Desigur! Au nevoie și ei de informațiile astea ca să-și construiască o strategie.

Felul în care evoluau lucrurile și știrile ne întăreau încrederea că se mișca ceva în țara noastră. În zilele următoare, Bunu a primit o mulțime de vizitatori și colegi care păreau foarte îngrijorați de starea sănătății lui. Știrile despre revoluții și discuțiile cu prietenii l-au întremat pe bunicul, dar au înfuriat-o pe mama. Nu înțelegeam de ce.

— Bunu, de ce e mama atât de supărată? l-am întrebat.

El a răspuns cu o clătinare din cap și cu un singur cuvânt:

— Frică.

39

TREIZECI ȘI NOUĂ

Era noapte și ger. Aerul era proaspăt și înghețat. Luna plină își revărsa lumină pe stradă.

Stăteam ascuns în colțul cel mai întunecat al balconului. Securistul care locuia sub noi scotocea prin cutiile de pe balcon. Am tras cu ochiul peste balustradă. A ridicat o prelată și a luat ceva dintr-o ladă. O sticlă de coniac? Interesant! Crezusem că e băutor de votcă. Poate că avea o întâlnire. Am așteptat, privind în jos spre stradă. Acesta a ieșit din bloc și s-a îndreptat spre Dacia lui neagră.

Și apoi am văzut-o.

Liliana mergea pe trotuar împreună cu fratele ei.

M-am retras din nou în colțul umbrit, urmărindu-i. S-a oprit brusc și s-a întors, aruncând o privire vizavi. Capetele fularului mov ii fluturau în vânt. Mă căuta pe mine sau se uita la securist? În mine se ducea o luptă aprigă:

N-ai nevoie de Liliana.

Mincinosule. O vrei mai mult ca oricând.

Ești furios. Fii furios pe ea!

Prostii! Ești îndrăgostit de ea.

M-am strecurat înapoi în casă.

La radio știrile curgeau una după alta. Bunu tremura de frig. Am pus în cuptor o cărămidă. Voiam să i-o așez mai târziu sub

pătură, ca să-i țină de cald. După care m-am așezat lângă Cici, să ascult la radio.

„Statele-satelit aliniate anterior Uniunii Sovietice se rup rapid de comunism. Încă nu am primit nicio reacție din partea altor aliați, precum Cuba, China sau Coreea de Nord."

Am clătinat din cap. Polonia, Ungaria chiar și RDG, toate aceste țări se îndreptau spre libertate.

— Și România? Rămânem la coadă, m-am lamentat eu. Toate țările astea vor fi libere, iar noi...

— Nu, a șoptit Cici, cuprinzându-mă cu brațul. Cehoslovacia și Bulgaria încă nu sunt libere.

Adevărat. Nu eram chiar singuri.

Poate că doar ne simțeam așa.

40

PATRUZECI

Urma Cehoslovacia.

17 noiembrie. Începutul sfârșitului.

Au numit-o Revoluția de Catifea.

Cehoslovacia îndurase patruzeci și unu ani sub conducerea unui singur partid.

Aproape o jumătate de secol sub comunism.

Iar acum regimul lor se prăbușea.

41

PATRUZECI ȘI UNU

Bulgaria.

Vecina noastră de la sud.

Conducătorul lor, aflat la putere de treizeci și cinci de ani, obligase minoritatea turcă să adopte nume bulgare. Nu era îndrăgit. Până și Mihail Gorbaciov, Secretarul General al Uniunii Sovietice, îl dezaproba pe liderul bulgar.

Țara a început să-l... forțeze să renunțe la putere.

42

PATRUZECI ȘI DOI

Polonia.

Ungaria.

RDG.

Cehoslovacia.

Bulgaria.

Regimurile comuniste ale acestor țări se prăbușiseră.

— Cu Iugoslavia o să fie complicat, a zis Bunu. Trebuie să se descurce cu șase republici. După moartea lui Tito, la ei sunt numai conflicte.

Dacă avea să fie complicat cu Iugoslavia, asta ce însemna? Adică România era singurul inel de care se mai agăța Cortina de Fier? M-am cutremurat în timp ce scriam în caiet, așezat pe jos, în debaraua mea.

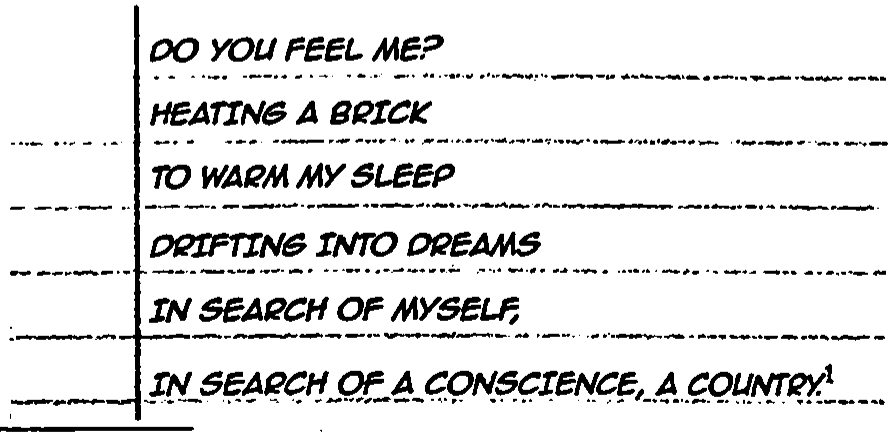
DO YOU FEEL ME?
HEATING A BRICK
TO WARM MY SLEEP
DRIFTING INTO DREAMS
IN SEARCH OF MYSELF,
IN SEARCH OF A CONSCIENCE, A COUNTRY.

[1] MĂ AUZI? MĂ SIMȚI? / ÎNCING O CĂRĂMIDĂ / CA SĂ-MI ÎNCĂLZESC SOMNUL. / ALUNEC ÎN VISE, / CĂUTÂNDU-MĂ PE MINE ÎNSUMI, / CĂUTÂND O CONȘTIINȚĂ, O ȚARĂ (în engl., în orig.).

Spre sfârșitul săptămânii, și-a făcut apariția Stea-de-Mare. Purta cizmele negre și o geacă nou-nouță, din piele întoarsă. Eram pe stradă. M-a tras deoparte.

— Frumoasă haină! De unde-o ai? l-am întrebat.

— Lasă, naibii, haina! Ai auzit? Nadia Comăneci a fugit din țară. A mers noaptea prin pădure, a reușit să treacă granița în Ungaria și a cerut azil politic.

Vedeta gimnasticii românești, medaliată la Olimpiadă, fugise?

— Poftim? De unde-ai auzit asta? m-am mirat eu.

— De la TASS, agenția sovietică de știri. Știu pe cineva acolo. Aici, știrea asta a fost blocată de cenzură.

Avea dreptate. Știrea asta *chiar* fusese blocată de cenzură. Dar în curând am auzit-o la Radio Vocea Americii.

Nadia Comăneci ajunsese... în Statele Unite ale Americii.

Una dintre cele mai importante personalități din România nu avea drept la pașaport, la viață personală, la libertate. Bineînțeles că nu. Până acum, fusese considerată proprietatea României, un bun al Statului.

Probabil că atenția de care se bucura Nadia la nivel internațional o scosese din minți pe Elena Ceaușescu. În România nu era loc decât pentru un singur erou.

Pentru Ceaușescu.

M-am îndreptat încet spre intrarea blocului. O fi ajutat-o domnul Van Dorn pe Nadia? Oare câți oameni încercau să fugă noaptea, prin frig și zăpadă, dincolo de graniță? Dacă până și cei foarte cunoscuți sufereau, oare lumea avea să înțeleagă, în sfârșit, cumplitul chin al românilor de rând?

Nu. Bineînțeles că nu.

Cum de ne așteptam ca alții să ne simtă suferința sau să ne audă strigătele după ajutor, când tot ce puteam face era să vorbim în șoaptă?

43

PATRUZECI ȘI TREI

Voiam libertate. Voiam ca România să facă ceva.

Îmi umpleam caietul cu mesaje pentru libertate, liste, informații despre țara noastră, cu strigăte după ajutor pe care speram ca domnul Van Dorn să le împărtășească altora. Am început o secțiune numită *Thoughts*[1], în care scriam pasaje precum acesta:

Paradise: If communism is Paradise, why do we need barriers, walls, and laws to keep people from escaping?[2]

Dus pe gânduri, îmi treceam degetele prin păr. Probabil că existau anumite reguli care îi împiedicau pe diplomații străini să accepte cu bună știință obiecte controversate, cum ar fi un caiet cu mesaje disperate. Trebuia să găsesc un mod de a fenta aceste reguli, așa încât domnul Van Dorn să nu poată refuza caietul. Trebuia să găsesc metode de a-l încuraja să împărtășească altora informațiile astea.

De exemplu, caietul ăsta ar fi putut să apară, pur și simplu, și să aibă autor anonim.

Am inspirat adânc și am scris pe coperta caietului:

---

[1] Gânduri

[2] Paradisul: dacă regimul comunist e un paradis, de ce avem nevoie de obstacole, de ziduri și de legi care împiedică populația să evadeze? (în engl., în orig.)

SCREAMING WHISPERS

A ROMANIAN TEENAGER IN BUCHAREST

BY ANONYMOUS[1]

Mi s-a zbârlit părul pe ceafă. Era un salt foarte periculos. Ba chiar sinucigaş, după cum ar fi spus unii.

Dar trebuia să încerc. Aşa cum se zice, e mai bine să mori în picioare decât să trăieşti în genunchi.

[1] Urlete şoptite. Un adolescent român în Bucureşti. Scris de un Anonim. (în engl., în orig.)

44

PATRUZECI ȘI PATRU

Următoarea dată când m-am întâlnit cu Dan, în apartamentul lui, ca să mergem la bibliotecă, eram pregătit. Aveam să folosesc în avantajul meu sarcina trasată de Lopătar. Nu numai că spionam biroul lui Van Dorn, dar am și decis unde aveam să-mi las caietul, după ce terminam de scris.

— Cum merge treaba cu eseurile tale pentru facultate? l-am întrebat pe Dan, în timp ce ne îndreptam spre bibliotecă.

— Bine. Tata zice că, având în vedere evenimentele recente din Europa de Est, eseurile mele vor fi apreciate.

Hmm... Oare și caietul meu avea să fie apreciat?

— Te întorci acasă de Crăciun? l-am întrebat.

— Eu și mama ne ducem acasă, dar tata nu. O să vină în România Punch Green, noul ambasador al Statelor Unite. De șase luni, ambasada nu are ambasador, așa că tata trebuie să fie aici.

Un nou ambasador. Interesant!

Biblioteca Americană era plină de lume. Oare cititorii strângeau informații din mass-media străină? Ori își adunau curajul? Poate amândouă.

În timp ce Dan frunzărea reviste despre muzică, eu m-am dus la secțiunea cu periodice internaționale. Pe coperta noului număr al revistei *TIME* apăreau tineri din RDG și din RFG. Stăteau

împreună, pe Zidul Berlinului. Titlul scris cu litere aldine conținea un singur cuvânt:

FREEDOM[1]

Mă uitam lung la aceste șapte litere, simțind cum un nod uriaș mi se înțepenea în gât. Șase regimuri comuniste căzuseră, unul după altul, și totuși în România totul rămăsese la fel. De ce?

Oare lumea uitase de noi? Sau poate Ceaușescu construise cu dibăcie un zid de comunism național, impenetrabil atât din exterior, cât și din interior?

Ne împiedicase să fim noi înșine, ne luase în proprietatea lui. Frânsese sufletul României și pârjolise țara asta minunată, transformând-o într-un peisaj apocaliptic al sufletelor pierdute. Caietul meu relata realitatea. Însă domnul Van Dorn avea să se folosească de el pentru *a face* ceva?

— Ești bine? m-a întrebat Dan, când am ieșit de la bibliotecă.

Am dat din umeri.

— Mda, a adăugat Dan. Îmi închipui că e greu să vezi cum în alte țări situația se schimbă, cum se întâmplă ceva, în timp ce aici rămâne la fel. Îmi pare rău!

Am încuviințat din cap și am scos din buzunar foaia împăturită cu articolul despre Springsteen. I-am întins-o.

— Trebuie să ți-o dau înapoi. Dacă găsește cineva articolul ăsta la mine, o să am mai multe probleme decât dacă ar găsi dolarul pe care mi l-ai dat.

— Care dolar? a întrebat Dan.

I-am șoptit:

— Dolarul american pe care l-ai pus în clasorul meu.

S-a uitat nedumerit la mine.

— Poftim? Nu ți-am pus niciun dolar în clasor. Dacă nu vrei articolul ăsta, aruncă-l.

---

[1] În original, „libertate"

Îl voiam. Încă speram să i-l dau Lilianei. L-am pus iar în buzunar, încercând să par calm. Ne-am despărțit, stabilind să ne întâlnim sâmbăta următoare. Apoi am rămas pe loc, cu pumnii încleștați, în timp ce Dan dispărea în întuneric. Furia ardea ca o flacără și se învolbura înăuntrul meu.

Din cauza acelui dolar ajunsesem în mâinile Securității.

M-au șantajat ca să devin turnător și să trăiesc toată mizeria asta.

Dolarul acela mă distrusese ca om.

Distrusese relația mea cu Liliana.

Dar, dacă nu Dan îl pusese în clasorul meu...

Atunci, cine o făcuse?

45

PATRUZECI ȘI CINCI

Puncte mici și portocalii.

Le-am văzut în timp ce mă apropiam de casă. Ardeau câteva lumânări în niște cutii cu nisip. Flacăra lor pâlpâia în întuneric. O cruce înaltă de doi metri, adusă de la o biserică din apropiere, stătea sprijinită de intrarea în bloc. Asta era tradiția când cineva murea.

Cel puțin doamna Drucan nu suferise mult. Probabil că fiica ei deja își făcuse bagajele, gata să plece la Boston. Întrebarea ei încă mă bântuia.

...de câte Kenturi crezi că am nevoie ca ăia de la crematoriu să bage gaz mai tare?

Mi-am scos gândul ăsta din minte.

Radio-Șanț nu erau pe la balcoane. Am trecut pe lângă Mirel, care stătea în locul lui bine cunoscut, lângă bloc. L-am salutat cu o mișcare a capului.

— Îmi pare rău, mi-a zis el.

Am dat din umeri. De ce îi părea rău?

Deodată, m-am oprit în loc.

Lumânările. Crucea.

Nu!

Bunu?

Am dat buzna în bloc și am urcat scările în goană. Tata stătea la ușa apartamentului nostru.

— Du-te înăuntru chiar acum! mi-a ordonat el. Eu o aștept pe Cici.

— Dar...

— Intră, ți-am zis!

Tonul lui nu părea al unui om care tocmai își pierduse tatăl. Era grav, neliniștit.

Mama stătea la masă — o siluetă uscățivă, întunecată, dincolo de o rază de lumină. Desfăcuse un pachet de Kent și tocmai fuma o țigară. Mâinile ei subțiri tremurau. Capătul țigării strălucea incandescent. Noi foloseam Kenturile pentru mită, nu le fumam.

— Mamă!? Ce s-a întâmplat?

Am aruncat o privire în bucătărie, spre canapeaua îngustă a lui Bunu. Era goală.

— Vino aici, Cristian!

— Mamă, unde-i Bunu?

— Te rog, vino aici.

Spaima mi s-a încolăcit în măruntaie. M-am apropiat încet de ușă.

Mama a șoptit:

— Am venit de la muncă și l-am găsit pe bunicul tău...

Țigara aprinsă din mâna ei a început să tremure.

— Eu și tatăl tău l-am dus în... dormitor.

Mama a pus țigara pe marginea scrumierei și s-a întins spre mâna mea. Am ajutat-o să se ridice, apoi am urmat-o către ușa închisă. A inspirat adânc, a apăsat clanța și a împins ușa.

Apoi s-a întors cu spatele.

Bunu stătea întins pe pat. Dar nu era Bunu. Viața își luase zborul și lăsase în urmă un cadavru de culoarea cerii — o frunză veștedă, uscată. Pielea cenușie se întindea pe pomeții lui ascuțiți.

Ochii lui erau holbați, iar gura stătea larg deschisă, ca într-un țipăt mut, ca și cum striga după libertate.

Am început să respir precipitat.

— Bunu... Nu! Dar se simțea mai bine.

Deodată, holbându-mă la corpul lui neînsuflețit, am înțeles.

— Mamă...

S-a răsucit spre mine, a clătinat din cap și a dus un deget la buze.

M-am apropiat de pat.

Mâinile bunicului zăceau ca două păsări frânte. Aveau o nuanță purpurie atât de închisă, încât păreau aproape negre. Oasele degetelor erau rupte, sfărâmate.

Mama a tras cuvertura de pe picioarele lui. M-a cuprins un val de greață. Erau pline de răni. Fusese stâlcit în bătaie.

— Și pieptul lui e la fel. Toate coastele sunt rupte, mi-a șoptit mama la ureche. L-au bătut până l-au omorât.

Instantaneu, corpul meu a înghețat. M-a cuprins un val de șoc și de furie. Stăteam tremurând lângă pat, cât pe ce să mă prăbușesc. Cine făcuse asta? Cine era în stare să bată atât de rău un om în vârstă? Și de ce? Dumnezeule! Nu era de-ajuns că era bolnav?

Bunu. Bunicul meu, profesorul meu, inspirația mea.

Eroul meu.

Cum aveam să trăiesc fără el?

Mama a îngenuncheat lângă mine. Și-a sprijinit o palmă pe umărul meu și mi-a șoptit:

— Asta pățesc filosofii.

46

PATRUZECI ȘI ȘASE

Suferință. Furie. O întindere pustie care devine o ființă distinctă și vie care trăiește înăuntrul tău. Scurmă, prinde rădăcini și rămâne acolo. Cumva, știi că, și dacă o să iasă de acolo, nu vei avea parte de liniște. Dacă pleacă, în urmă nu vor rămâne decât resturi carbonizate, ca interiorul unei case mistuite de flăcări.

Cu ce greșisem?

Oare eu eram vinovat? L-aș fi putut proteja?

Căutam răspunsuri.

Timp de trei zile, Bunu a zăcut într-un sicriu simplu, de lemn, pe masa din sufrageria noastră. O lumânare aprinsă stătea la căpătâiul lui, călăuzindu-l pe drumul din viața de apoi. Au fost atârnate pânze negre pe oglinzile și pe suprafețele lucioase din apartament, ca spiritul lui Bunu să nu se piardă sau să rămână blocat în reflexie. Ușile au rămas deschise, pentru ca sufletul lui să poată intra și ieși după bunul plac.

În șifonierul în care îmi țineam hainele aveam o oglindă. Nu am acoperit-o. Speram cu egoism să prind sufletul lui Bunu în ea și să-l păstrez acolo.

Deși regimul ne dezbina și se străduia să ne divizeze, moartea îi aducea pe români împreună. Vecinii au scos scaune pe holul de la etajul al patrulea. Au pus laolaltă puțina mâncare și băutură pe care au reușit s-o strângă. Babele clevetitoare bântuiau prin apropiere,

îmbrăcate în șaluri negre și în văluri, ascunzând secrete și chipuri căzute.

Nu aveam deloc chef să intru în vorbă cu lumea. Voiam să stau numai cu Bunu. Speram ca apropierea de el să-mi limpezească mintea.

Câți securiști veniseră aici, oare? Câți erau implicați în moartea bunicului? Lopătarul fusese printre ei? Bunu știa că aveau să vină?

Noaptea, stăteam alături de Bunu și vorbeam cu el în minte.

Am devenit informator ca să fac rost de medicamente pentru tine. Ce-o să se întâmple acum, Bunu?

O să-i dau caietul lui Van Dorn. Cum să descriu ce ți-au făcut?

Nu Dan mi-a pus dolarul acela în clasor. Dar, atunci, cine l-a pus?

Și, bineînțeles, îi spuneam bunicului bancuri.

Bunu, știi de ce România va supraviețui sfârșitului lumii? Fiindcă e cu cincizeci de ani în urmă!

Eram convins că mă auzea. Oare Bunu veghea și asupra restului familiei noastre?

Suferința o transformase pe Cici într-un mod cumplit. Nu putea vorbi. Nu se putea uita la Bunu. Pe măsură ce vecinii se perindau prin apartament, Cici stătea deoparte, lângă mașina ei de cusut. În după-amiaza celei de-a doua zile, a apărut partenerul de șah al lui Bunu — domnul vârstnic, pe care îl întâlnisem stând la coadă.

L-am întrebat:

— Ce însemna mesajul pe care m-ați rugat să i-l transmit lui Bunu?

Și-a unit vârfurile degetelor, dus pe gânduri. Apoi mi-a zis:

— Știi ce? Am nevoie de aer curat. Hai să ieșim puțin de-aici.

Am coborât amândoi pe scări. Am trecut prin dreptul cruciii uriașe de la intrare, apoi am pășit pe trotuar. Omul a scos din buzunar un rest de țigară și l-a aprins.

— Bunicul tău a fost un om minunat: inteligent, plin de energie, cu un mare simț al dreptății. Dar știi că, din cauza ideilor lui, l-au considerat disident.

Un disident. Un protestatar. Cineva care se împotrivește. Cineva care se împotrivește regimului existent.

— Bunu nu-și împărtășea gândurile în afara familiei, i-am zis eu. Mereu îmi spunea că nu trebuie să avem încredere în nimeni.

— De fapt, lucrurile nu au stat chiar așa, m-a contrazis bătrânul, suflând un nor de fum în aer. Trebuie să te previn că veți avea și alte necazuri. S-ar putea ca supravegherea și luatul la întrebări să continue.

— Luatul la întrebări?

— Bunicul tău a fost chemat de câteva ori la sediul Securității.

L-am privit înmărmurit. Nu știusem. Cum de nu aflasem despre asta?

— Da. Iar acolo, în timp ce era interogat de securiști...

Omul m-a privit drept în ochi și a continuat ideea:

— ... bunicul tău a băut multă cafea. Să nu faci aceeași greșeală! M-ai înțeles?

Nu înțelegeam nimic.

Bunu nu-mi spusese tot. Îmi împărtășise opiniile lui și refuzase să vorbească în șoaptă. Dar atunci de ce nu-mi spusese că-l chemaseră la Securitate? Iar dacă Securitatea îl etichetase pe Bunu drept disident, de ce mă racolase ca informator?

— Bănuiesc că — a susurat bătrânul domn, cu glas atât de scăzut, încât abia dacă l-am auzit — acea cafea conținea o otravă, o substanță radioactivă.

M-am răsucit imediat spre el, năucit.

Îl otrăviseră pe Bunu. Otrava provocase leucemia. Era o metodă discretă de a scăpa de o persoană nedorită. Mama nu era supărată pe Bunu din cauză că era bolnav, ci din cauză că era disident.

— Îmi spuneți că l-au otrăvit, da? Până la urmă, otrava l-ar fi răpus. Și atunci, de ce a trebuit să-l bată în halul ăsta?

— Ca să bage frica în alții ca el. În disidenți. Nu pricepi? Dacă sunt în stare să-i facă așa ceva unui bătrân, gândește-te ce pot păți tinerii care speră să poată schimba ceva.

Ce putea să-i facă Securitatea unui biet elev? Posibilele răspunsuri la întrebarea asta nu mă speriau.

Din contră: eram mai plin de curaj, mai inspirat ca niciodată.

Și nici nu mai aveam nimic de pierdut.

47

PATRUZECI ȘI ȘAPTE

Alex Pavel a intrat în casa noastră, cu două crizanteme în mână. Chestia asta cu să vii la mort cu flori cu număr par mă intriga. N-ar fi fost mai potrivit să vii la priveghi cu buchete de flori cu număr impar, ca să simbolizeze faptul că un om „lipsea"?

Luca și mama lui au adus o colivă.

Alex a pășit spre Cici, întinzându-i florile. Apoi, când Alex s-a mișcat într-o parte, am zărit-o pe Liliana.

Era în apartamentul meu. Bretonul îi ascundea ochii.

Ar fi trebuit să mă bucur c-o văd, însă m-am înfuriat. Reacția mea nu avea sens. În clipa asta, nimic nu avea sens. Mi-am ferit privirea, neliniștit. De ce era aici? A zis că nu mă mai suportă. A venit din politețe ori o obligase maică-sa să vină aici și să sprijine pereții?

Dar Liliana nu sprijinea niciun perete. I-a salutat pe părinții mei și pe Cici. Iar apoi, cu colțul ochiului, am văzut că se apropia de mine.

Am simțit-o când s-a oprit lângă mine. Focul furiei s-a dezlănțuit din nou. Am inspirat adânc și m-am răsucit spre ea.

— Ce cauți aici? i-am șoptit.

Liliana s-a uitat la mine și a ridicat un umăr.

— ... Nu știu, a răspuns cu glas scăzut. Pur și simplu am vrut să vin.

Răspunsul ei sincer m-a zăpăcit pe moment. Nu știam ce să-i zic.

Stăteam unul lângă celălalt, uitându-ne la Bunu. Nu voiam să fie aici, și totuși nu voiam nici să plece. Oare Liliana observase că bunicul purta mănuși? În general, lumea punea monede în palmele celor decedați, ca să-și poată plăti drumul spre lumea de apoi. Pe Cici o tulburase atât de mult modul în care arătau mâinile lui Bunu, încât îi croșetase niște mănuși subțiri.

— Cristian, îmi pare foarte rău, a șoptit Liliana.

S-a apropiat mai mult; atât de mult, încât brațele noastre se atingeau. Atât de mult, încât atingerea ei îmi distrăgea atenția.

Chiar îi părea rău. Dar îi părea rău pentru Bunu sau pentru că mă acuzase că o turnasem securiștilor? Sau îi părea rău că nu mai eram împreună?

Am dat aprobator din cap, dar n-am spus nimic.

În camera înghesuită, Liliana stătea foarte aproape de mine. Am inspirat, încercând să controlez senzația de fierbințeală care îmi cotropea corpul. Am înghițit în sec și m-am ridicat, sperând cu disperare că avea să mă ia de mână. Dacă Liliana mă lua de mână, aș fi îmbrățișat-o. Voiam s-o cuprind în brațe.

— Lili, hai să mergem! a zis Alex, strecurându-se între noi.

M-am uitat urât la el. Îmi aminteam ultimul nostru schimb de replici. Nu regretam și era limpede că nici el nu regreta. Încă părea furios pe mine. Parcă abia se abținea să-mi ardă un pumn. Într-un fel, speram s-o facă.

O atingere blândă a adiat pe mâna mea.

— La revedere, Cristian! mi-a zis Liliana.

Și a plecat.

După câteva minute, Luca s-a apropiat de mine.

— Putem vorbi puțin?

— Nu!

— Haide, Cristian! Te rog!

Am ieșit amândoi pe holul întunecat. Luca a luat două scaune.

— E prea aglomerat aici, mi-a explicat el.

A cărat scaunele până la etajul al treilea și a încercat să înceapă o conversație.

— N-am chef să stau la taclale, Luca.

— De câteva săptămâni nu se poate discuta cu tine. Am încercat să te las în pace, dar trebuie să rezolvăm chestia asta. Vrei să te las să-mi dai încă un pumn degeaba? Dacă e musai, o s-o fac.

— Nu te-am pocnit degeaba.

— Ba da. Știi că nu-mi place să mă bat. Și mai știi că sunt un om corect. Dar tu niciodată nu vorbești.

Glasul lui a coborât până la șoaptă:

— Habar n-aveam că-ți place de Liliana. Dacă mi-ai fi spus, n-aș fi încercat.

M-am răsucit brusc spre Luca.

— Ce n-ai fi încercat?

— Să ies cu ea.

— Ai încercat să ieși cu Liliana?

— Nu în ultima vreme, a răspuns Luca. E o fată deșteaptă și-mi place de ea. Am încercat s-o cunosc mai bine.

Mă uitam la Luca, încercând să pun evenimentele cap la cap.

— Ai încercat să te apropii de Liliana?

— Da, și tu te-ai ofticat din cauza asta.

Oare nu auzeam bine? Cel mai bun prieten al meu mă turnase la Securitate *și*, pe deasupra, încercase să-mi fure iubita?

— Ascultă, Cristian, n-ai motive să-ți faci griji. Când Liliana și cu mine ne-am întâlnit ultima dată, a zis că vrea să fie cu tine. Am fost dezamăgit, dar tu ești prietenul meu. Mi-aș fi dorit să-mi fi spus despre ea mai din timp.

— Ai fost dezamăgit? am izbucnit eu. Atât de dezamăgit, încât ai dat fuga la securistul tău și ai turnat-o pe Liliana? Idiotule, ea crede că eu am dat-o-n gât!

Expresia blândă a lui Luca s-a preschimbat într-una de furie. S-a ridicat brusc, răsturnând scaunul pe podea.

— Știi ce, Cristi? Mai du-te dracului! a mormăit el, apoi a început să coboare pe scări.

Am strâns din pumni. Securistul, Luca, Liliana, iar acum Bunu. Să mă duc dracului? Eram deja la dracu'. Și nu exista cale de întoarcere. Urma să fiu legat de mâini și de picioare pentru tot restul vieții. Am înșfăcat scaunul lui Luca, l-am izbit de perete și l-am făcut praf.

Ușa unui apartament s-a deschis vijelios. Femeia din Boston a dat fuga la mine, m-a apucat de mâini și mi-a ordonat:

— Oprește-te! Respiră!

De săptămâni întregi nu mai fusesem în stare să respir.

— Respiră, Cristian! mi-a șoptit ea.

— Nu înțelegeți. Nu pot!

Glasul mi s-a frânt. Pe măsură ce lacrimile îmi șiroiau pe obraji, am început să rostesc în neștire: „Nu pot, nu pot, nu pot".

— Nu pot!

Hohotind, m-am lăsat să alunec de-a lungul peretelui rece și-am repetat pentru a nu știu câta oară:

— Nu pot!

Femeia a îngenuncheat lângă mine și m-a apucat de umeri.

— Ba da, poți, m-a contrazis ea, după care a continuat cu voce scăzută: Ascultă-mă. Tu ești în regulă. Ești... bine. Regimul ăsta e bolnav, nu tu. Ai înțeles? Să nu uiți asta niciodată!

Nu am uitat.

Niciodată.

Și sper ca nimeni să nu uite.

|| NOTĂ INFORMATIVĂ ||

[5 decembrie 1989]

Liliana Pavel (17), domiciliată în Sălăjan, sectorul 3. Văzută marți seara, în scara blocului. Pavel a ieșit din apartamentul familiei Florescu împreună cu fratele ei, Alex Pavel (21). Liliana a început să plângă și să se certe cu fratele ei. Cearta și plânsetele s-au întețit. Liliana îi tot repeta că Florescu e altfel, că nimeni nu o înțelege și i-a zis s-o lase în pace. Pe urmă Alex Pavel a plecat.

La scurt timp după aceea, Cristian Florescu (17) a ieșit din apartament și a purtat o discuție cu Luca Oprea (17), despre descoperirea unei relații mutuale cu Liliana Pavel. Fără știrea celor doi, Liliana Pavel stătea ascunsă în scara blocului și îi asculta. Conversația s-a transformat în ceartă, iar Florescu l-a acuzat pe Oprea că a turnat-o pe Pavel.

Înainte ca Oprea să plece, Liliana a fugit din casa scării. Înfuriat, Florescu a distrus un bun din avutul obștesc.

Când Florescu a distrus scaunul, obiectivul BARBARA a ieșit în holul blocului și i-a vorbit (indescifrabil) lui Florescu, încercând să-l calmeze.

48

PATRUZECI ȘI OPT

Un pendul.

Exact așa mă simțeam. Oscilam între frică, tristețe, nedumerire și furie.

După cele trei seri de priveghi, atmosfera din casă mi se părea mai întunecată decât cea din holul blocului. Lumina dintre pereți se transformase într-un albastru-cenușiu anemic. Părinții mei vorbeau numai în spatele ușilor închise ale dormitorului lor. Sub ochii lui Cici apăruseră cearcăne adânci.

— Mi-e frică, mi-a șoptit ea. Pui, o să fie îngrozitor. Cred că Bunu era amestecat în ceva periculos.

— Ce vrei să spui? am întrebat-o. Punea la cale ceva? O revoluție?

— Ssst! Habar n-am, dar, indiferent în ce se amestecase, ăia voiau să-i pună capăt. Iar acum o să ne ia pe noi la sediul Securității, să ne interogheze. Avem nevoie de un plan. S-ar putea să vină la mine la muncă. Ce facem dacă apar la tine la școală?

I-am privit fața plină de teamă. Dac-ar fi știut...

— Cici, o să le spunem pur și simplu adevărul. Că nu știm nimic.

— Dar chestia asta s-ar putea tărăgăna la nesfârșit. Mama e mai rău pe zi ce trece. A devenit o umbră.

Cici avea dreptate. Mama noastră se închidea din ce în ce mai mult în ea. Ridurile de pe frunte i se adânceau. Se plimba prin apartament mormăind, frângându-și mâinile și căuta peste tot microfoane, inclusiv în tocurile geamurilor.

În seara aceea am stat în debaraua mea, așezat pe salteaua improvizată din carpete, sprijinit de perete. Îmi respectasem partea de învoială. Îi dădusem Lopătarului ceea ce dorea. Cum de calculasem greșit? Voiam să umplu caietul și să i-l dau domnului Van Dorn cât mai repede. Cineva mai făcuse asta înainte.

Cu un an în urmă, Doina Cornea, profesoară universitară și scriitoare, a văzut o mașină cu plăcuțe de înmatriculare străine. I-a dat șoferului o păpușă și l-a rugat s-o ia cu el când avea să părăsească România. În capul păpușii, doamna Cornea ascunsese o scrisoare adresată lui Ceaușescu. O scrisese cu litere minuscule, pe foiță de țigară. Scrisoarea a ajuns la München și a fost citită la Radio Europa Liberă. Gândurile exprimate de profesoară în scrisoare le oglindeau cu fidelitate pe cele ale numeroșilor români incapabili să le exprime cu voce tare. Voiam să fac același lucru: să-i ofer o voce țării mele.

Atunci, mama spusese:

„E nebună că a riscat atât de mult."

„Nu-i nebună. E genială, o contrazisese Bunu. Ne pedepsesc fiindcă suntem sănătoși la cap."

Mi-am aprins lanterna și am scris în caiet: „ne pedepsesc fiindcă suntem sănătoși la cap". La un moment dat, când am mișcat lanterna, ceva a fluturat în raza ei. Un bilețel stătea lipit pe partea interioară a ușii. Oare de când era acolo?

Am desprins bilețelul și l-am despăturit. Hârtia era acoperită de scrisul tremurat al lui Bunu.

Știu că ești derutat.

Ai grijă cu cine vorbești. Fii discret!

În curând, lucrurile se vor limpezi. Ascultă Radio Europa Liberă!

Ține minte:

Fii răbdător! Fii înțelept! Întotdeauna caută înăuntrul tău.

Așa cum ar spune Socrate, o viață necercetată nu merită trăită.

Sunt mândru de tine.

~Bunu

Am privit lung hârtia din mâna mea tremurândă.

În ciuda situației, el înțelesese. Nu mă judecase. Fusese mândru de mine. Ochii mi s-au umplut de lacrimi. *O viață necercetată nu merită trăită.* Caietul era modul meu de a cerceta înăuntrul meu, de a cerceta viața și de a pune întrebări pe care nu le puteam rosti cu voce tare. Am tras aer în piept și am citit iar bilețelul.

Ascultă Radio Europa Liberă! Asta scrisese.

Nu „*Noi* să ascultăm *Radio Europa Liberă*".

Eu. Doar eu să ascult. Era un ordin.

Primisem răspunsul.

Bunu știuse că aveau să vină după el.

49

PATRUZECI ȘI NOUĂ

Înnebunitoarea greutate a absenței. Când scoți un cartof dintr-un sac, sacul e mai ușor. Poți să-l cari mai lesne. Dar absența lui Bunu a creat un efect opus. Atmosfera din casă era mai apăsătoare, mai grea. Cici era cu capsa pusă tot timpul. Se ruja și își tot retușa hainele, de parcă așa ar fi putut schimba situația.

Mă întreba mereu: „Te simți bine, Pui?".

Niciunul dintre noi nu se simțea bine.

Mama era într-o permanentă stare de agitație. Bombănea întruna și ducea mâinile în păr, de parcă voia să se asigure că încă e la locul lui. Tata umbla de colo colo ca o stafie. Jelea în tăcere, amorțit, după cum spunea Bunu. De multe ori, după ce ajungea acasă, se ducea direct la culcare. Dar într-o noapte mi s-a alăturat pe balcon.

Stăteam unul lângă celălalt, privind ninsoarea. Au trecut câteva minute de tăcere. În cele din urmă, tata și-a dres glasul.

— „O femeie în vârstă doarme. La un moment dat, aude o bătaie în ușă.

Cine-i? întreabă ea, speriată.

Sunt Moartea, îi răspunde o voce.

A, ce bine! zice femeia. *Credeam că sunt cei de la Securitate.*"

Impresionat, m-am răsucit spre tata.

— Nu-i rău deloc! i-am zis.

Tata a zâmbit.

— Bunu nu născocea singur bancurile astea, să știi.

— Serios?

— Când tu erai mic, ziceam bancuri tot timpul.

— Mda. Uitasem.

Oare ce altceva mai uitasem?

Nu uitasem de caietul pentru domnul Van Dorn. Era o binevenită distragere a atenției. Începusem o scrisoare și scrisesem câteva ciorne. Când am considerat că era gata, rupsesem ciornele și rescrisesem totul pe ultima pagină a caietului.

Dacă aș fi lăsat caietul pe biroul lui, domnul Van Dorn ar fi crezut că cineva îl uitase acolo? Am hotărât să învelesc caietul în hârtie și să scriu pe ambalaj numele lui. Cum nu aveam hârtie, am folosit câteva pagini din almanahul *Cutezătorii*[1]. Primele pagini erau mereu despre Ceaușescu, așa că, de obicei, eu și Luca citeam almanahul de la coadă la cap. Începeam cu benzile desenate și cu rebusurile.

Pentru ambalaj, am ales două pagini.

Coperta, datorită titlului almanahului — *Cutezătorii.*

Și o pagină din interior, pentru că acolo apărea poza lui Ceaușescu, împreună cu un articol intitulat „România — țara muncii creative".

Da, planul lui Ceaușescu era creativ. Dar și al meu era la fel.

Am umblat prin lucrurile lui Cici, de lângă mașina de cusut. Voiam o bucată de sfoară, ca să leg pachetul. Am scotocit printre nasturi, ace, cataloage Neckermann. La fundul coșului am găsit câteva monede, o bucată de panglică și niște chei. Am luat panglica și am legat paginile rupte în jurul caietului. Acum chiar că arăta

[1] Cutezătorii, revistă săptămânală pentru copii și adolescenți editată de Consiliul Național al Organizației Pionierilor. Primul număr a fost publicat în septembrie 1967.

ca un cadou. Dat fiind că eram la mijlocul lui decembrie, probabil că avea să fie considerat un dar.

Un dar al adevărului. Așa l-ar fi numit Bunu.

În sfârșit, eram gata.

Sau așa credeam.

Totul s-a schimbat din momentul în care am pus în ghiozdanul meu caietul împachetat. Inima mi-a luat-o razna. Mă treceau transpirații reci.

Nu scosesem niciodată caietul din debaraua mea. Stătea sub stratul de carpete, în spațiul lui secret, de sub ninoleum. Dar în sâmbăta asta avea să stea în ghiozdanul meu, la școală, până când urma să mă întâlnesc cu Dan, ca să mergem la bibliotecă. În ultimul timp, Lopătarul nu mă convocase. Dar dacă securistul alegea să-mi facă o vizită tocmai astăzi? Până acum, fusesem tare încrezător, dar în clipa asta simțeam că acel caiet avea o inimă și palpita în ghiozdanul meu. Dacă securistul n-ar fi observat pulsul caietului, cu siguranță ar fi băgat de seamă că o venă pulsa la tâmpla mea.

Însă era prea târziu ca să mă răzgândesc. Și nici nu voiam să mă răzgândesc.

Am potrivit cureaua genții.

Și am ieșit din apartament.

50

CINCIZECI

Am ajuns la școală.

În drum spre sala de clasă, am văzut-o pe Liliana pe coridor. Era împreună cu un grup de fete. Stăteau și vorbeau. Deodată, și-a întors privirea spre mine.

Avea bentița albă pe cap, însă bretonul îi acoperea ochii. Nu-mi dădeam seama încotro se uita. Oare se uita la mine?

Sau poate se uita la geanta mea.

Geanta care adăpostea bomba.

I-am întors spatele și m-am îndreptat spre clasă.

Am intrat. Aveam matematică. Îl înțelegeam pe colegul meu care cedase nervos. Mă închipuiam în locul lui, sărind de pe scaun și urlând:

Sunt un turnător! Am o bombă în geantă!

Bunicul meu e mort! A fost disident. A fost eroul meu!

Inima mea e frântă. O iubesc pe Liliana Pavel!

Acum, când privesc în urmă, îmi zic că ar fi trebuit să mărturisesc totul.

Dar n-am scos un cuvânt.

La sfârșitul orei, m-am ridicat. Palmele mi-au lăsat urme de sudoare pe materialul pantalonilor mei bleumarin.

Directorul nu mai aștepta pe coridor. Acum, când Bunu murise, oare securistul terminase cu mine?

Eu, unul, nu terminasem cu el. Securistul era la loc de cinste în caietul meu.

Luca era afară și aștepta pe cineva. M-am ferit de el și am fugit.

În timp ce mă îndreptam spre apartamentul lui Dan, mă gândeam la planul meu. De obicei, ca să-și ia haina, Dan ieșea din sufragerie. Atunci era momentul potrivit să las caietul. Dar aveam nevoie și de un plan alternativ. Dacă părinții lui erau prin preajmă? Ultima mea soluție era să folosesc toaleta și apoi să las caietul în camera cu televizorul, când aș fi fost sigur că nimeni nu se uita.

Conștiința nu-mi dădea pace:

Să scrii lucruri negative despre România era ilegal.

Să faci schimb de obiecte cu străinii era ilegal.

Să sfidezi Securitatea era ilegal.

În clipa aceea, tot ce ținea de mine era...

Ilegal.

Eram speriat.

Dar am coborât din autobuz.

Am tras adânc aer în piept.

Și m-am îndreptat către apartamentul unde locuia Dan.

Eram lac de sudoare.

51

CINCIZECI ȘI UNU

— Îmi pare foarte rău pentru bunicul tău.

Asta mi-a zis doamna Van Dorn când a deschis ușa.

— Te rog, spune-i mamei tale că e în regulă dacă mai are nevoie de câteva zile libere, a adăugat ea.

— Mersi. Adică, da, mulțumesc.

Privirea ei era plină de compătimire.

— Dan e cu tatăl lui, la comisariat, dar o să se întoarcă din clipă-n clipă. Te deranjează dacă aștepți puțin?

— Nu. E-n regulă.

A sunat telefonul. Doamna Van Dorn s-a scuzat și s-a dus să răspundă. Am scos caietul din geantă și m-am repezit la biroul domnului Van Dorn. Exact în clipa când l-am strecurat sub un teanc de ziare, ușa apartamentului s-a deschis.

Dan a intrat cărând o ladă — o ladă plină cu mâncare și cu produse americane. Stomacul meu a chiorăit. De fapt, comisariatul era magazinul Ambasadei Statelor Unite.

— Cris, aștepți de mult? m-a întrebat Dan.

— Nu. Abia am ajuns.

— Bună, Cristian! m-a salutat domnul Van Dorn.

Se uita foarte atent la mine. Observase cât de aproape stăteam de biroul lui. La repezeală, am arătat spre un tablou atârnat pe un perete din apropiere.

— Tocmai mă uitam la tabloul ăsta, am mințit eu. Pictorul e român?

— Nuuu, a răspuns Dan. E o pânză pe care mama a adus-o din Spania. Îmi iau rucsacul și plecăm imediat.

Înțepenisem, foarte conștient că domnul Van Dorn era cu ochii pe mine. S-a apropiat de biroul lui, fără să se dezbrace de palton. Inima îmi bătea cu putere în piept. Totul se năruia. Dacă găsea caietul acum, avea să mă întrebe ce-i cu el. Ce i-aș fi putut răspunde?

— Ei, și ce-ai mai făcut în ultima vreme, Cristian? m-a întrebat tatăl lui Dan, făcând un pas mai aproape de mine.

Am încremenit. „Ce-ai mai făcut în ultima vreme?" Ce voia să zică? Am simțit cum o picătură de sudoare mi se prelingea pe spate.

— Scuză-mă! a completat el. O să reformulez. Ce noutăți ai? Ce-ai mai făcut în ultimul timp?

— Nick, tu ești? l-a strigat din altă cameră doamna Van Dorn. Ana e la telefon, vrea să discute cu tine.

Domnul Van Dorn s-a scuzat și a ieșit, iar Dan a apărut cu rucsacul lui.

— Ești gata? m-a întrebat el.

— Da.

Dan a dus un deget la buze, apoi a luat din lada cu alimente două obiecte ambalate în celofan. Le-a ridicat la vedere, cu un zâmbet. Pe eticheta albastru cu roșu scria *Twinkies*. Mi-a pus în buzunar unul. Oare ce însemna cuvântul *Twinkie*?

Am ieșit în stradă. Aerul înghețat și fulgii de zăpadă mi-au răcorit ceafa plină de sudoare.

— Când pleci acasă de Sărbători? l-am întrebat.

— Poimâine. Am niște vești.

— Ce vești?

— Nu mă mai întorc.

M-am răsucit brusc spre el și l-am întrebat:

— Cum adică?

— Am făcut o înțelegere cu ai mei. Mă lasă să stau în Dallas următorul semestru. O să merg la școală acolo și o să locuiesc cu nașii mei.

Dan avea să plece definitiv din România. Am simțit un fior ciudat în inimă.

— Și cum rămâne cu Princetonul? m-am interesat eu.

— Am terminat de scris eseul. Hei, când ajungem la bibliotecă, vrei să-l citești? E doar punctul meu de vedere, dar mi-ar plăcea să știu ce părere ai.

— Da, sigur.

Ca de obicei, în Biblioteca Americană era cald ca într-un cuptor. Eu deja eram transpirat.

Dan a ales o masă și a scotocit prin rucsac.

— Cris, fiindcă tot n-o să fiu aici de Sărbători, vreau să-ți dau ceva.

A scos un plic mic și l-a aruncat pe masă.

M-am zgâit la el, apoi am privit împrejur.

— Ia-l! m-a îndemnat Dan, râzând. E pentru tine.

A împins plicul spre mine.

Mai trecusem o dată prin așa ceva. Dan sigur știa că, dacă un român primea ceva de la un străin, trebuia să raporteze. În plus, oare câți oameni ne priveau acum? Cu toate astea, plicul îmi trezise curiozitatea.

Am tras spre mine plicul. Înăuntru era o coliță care conținea patru timbre în stare impecabilă, emise în Statele Unite. Timbrele aveau ilustrații diferite. Pe fiecare, într-un colț de jos, fusese ștanțat cuvântul „USA", împreună cu valoarea timbrului: douăzeci și doi de cenți.

— Au fost emise acum ceva ani, mi-a explicat Dan. M-am gândit că sunt speciale.

Chiar erau speciale.

Atât de deosebite, că nu-mi păsa dacă aveam să intru în bucluc din cauza lor.

În partea de sus a fiecărui timbru scria STAMP COLLECTING.

Fuseseră făcute special pentru colecționari. Lui Bunu i-ar fi plăcut la nebunie. Mi s-a pus un nod în gât.

— Mulțumesc, Dan, i-am șoptit.

— Ei, nu-i mare lucru. Doar un fleac care să-ți aducă aminte de al tău *pal* din New Jersey.

— Cum adică *pal*?

— *Pal* înseamnă „prieten". Am vrut să-ți dau ceva care să-ți amintească de mine — prietenul tău din New Jersey.

Prietenul meu din New Jersey.

Un prieten cu care petrecusem timp fiindcă Securitatea mă șantajase și mă strânsese cu ușa. Un prieten pe care securiștii îl numeau „obiectivul". Un prieten pe al cărui tată îl exploatam ca să scoată informații din România. Cât de ușor își făceau americanii „prieteni"!

Emoțiile îmi umpleau pieptul, mai-mai să-l spargă.

— Uite eseul. Sunt doar două pagini, mi-a zis Dan.

M-am zgâit la hârtii.

Paginile din fața mea conțineau informații pe care Securitatea își dorea cu disperare să pună mâna. Informații pe care le-aș fi putut folosi în avantajul meu. Impresiile unui american despre România. Lucruri care urmau să fie prezentate, în mod oficial, comisiei de admitere dintr-o universitate americană.

Citește-o! Haide, turnătorule! Doar asta-i înțelegerea pe care ai acceptat-o, nu?

Ce fel de prieten eram? Chiar aveam dreptul să-l învinuiesc pe Luca pentru că mă turnase, când eu însumi turnam un prieten de-al meu? Cuvintele Lilianei îmi răsunau în cap:

Ești un mincinos.
Ești tot ce disprețuiesc mai mult.
Ești un turnător.

— Cristian, ești bine? Nu prea arăți OK.

Dacă nu citeam eseul, nu mi-aș fi putut turna prietenul.

— Păi... ăăă... nu mă simt bine.

Dan a întins mâna și a luat repede hârtiile, după care m-a informat:

— Ăsta-i singurul meu exemplar. Dacă vomiți pe hârtiile mele, înseamnă că n-am noroc și c-o s-o încurc.

Noroc. Îmi dădeam seama, cu o claritate incredibilă, că eu nu aveam noroc.

— Trebuie să plec. Mulțumesc din nou, Dan! Timbrele sunt excepționale.

— Cred că Twinkies o să-ți placă mai mult decât timbrele, a zis Dan, râzând. Hei, dă-mi adresa ta! Am putea coresponda despre timbre și alte chestii.

A rupt o pagină dintr-un carnet cu spiră. Mi-am notat adresa pe ea, deși știam că era interzis să comunici cu cineva din afara țării. Dar totodată știam că îl vedeam pentru ultima oară pe Dan Van Dorn.

— Să ai un Crăciun fericit! mi-a urat Dan, cu o expresie plină de sinceritate.

Cui îi mai stătea mintea la Crăciun? Eu, unul, nu mă gândeam la sărbătoare. I-am făcut cu mâna și m-am îndreptat spre ușă. Am ieșit din clădire și am respirat adânc de câteva ori.

Caietul meu era pe biroul domnului Van Dorn.

Dan urma să părăsească România definitiv.

Bunu murise.

Acum, când nu-i mai eram de folos, ce avea să facă Securitatea cu *mine*?

Prietenia e un lucru de valoare. Îmi dorisem prietenia lui Luca. Îmi dorisem acelaşi lucru cu Dan Van Dorn. Şi Dan dorea să-mi fie prieten. Dacă n-ar fi vrut, nu mi-ar fi dat timbrele şi acele Twinkies.

Nu-i aşa?

|| NOTĂ INFORMATIVĂ ||

[9 decembrie 1989]

Cristian Florescu (17), elev la Liceul MF3, domiciliat în Sălăjan, sectorul 3. A fost văzut sâmbătă, la Biblioteca Americană din București, împreună cu americanul Dan Van Dorn. Florescu și Van Dorn au discutat scurt și au făcut schimb: un plic și o coală de hârtie. După numai cinci minute, Florescu a plecat cu plicul. După plecarea acestuia, Van Dorn a fost abordat de un bărbat american (identitate necunoscută), cu care Van Dorn a purtat o conversație în șoaptă, care a durat aproape zece minute. Van Dorn i-a dat americanului bucata de hârtie de la Florescu. După încheierea conversației, Van Dorn a ieșit în grabă din bibliotecă, fără să citească vreo carte sau revistă.

52

CINCIZECI ȘI DOI

A trecut o săptămână imposibil de lungă. Aveam senzația că înaintam prin noroi până la brâu.

N-am mâncat prăjiturelele Twinkie. Voiam să le păstrez pentru ziua de naștere a lui Cici.

Însă nu prea aveam motive de sărbătorire. Câini flămânzi, străzi întunecate, ochi albaștri peste tot, frigul care se întețea. În jurul nostru, alte țări se pregăteau pentru primul lor Crăciun în libertate.

Oare domnul Van Dorn îmi găsise caietul?

Stăteam în balconul înghețat, sperând ca aerul rece să-mi amorțească emoțiile. Cici a venit lângă mine, cu ceva în brațe ce semăna a haină.

— Uite! Încearcă-l!

— Ce-i asta?

— L-am făcut pentru tine, ca să nu mai dormi îmbrăcat cu geaca.

Cici găsise un halat muncitoresc, foarte larg, și cususe pe dinăuntru straturi groase de căptușeală.

— Îmi place! i-am zis, după ce m-am îmbrăcat cu el. E moale.

— O să-ți țină de cald.

Cici a început să încheie nasturii și să-și cântărească din ochi opera.

— Ai auzit despre partenerul de șah al lui Bunu? mi-a șoptit Cici. E în arest la domiciliu.

Nu mă miram. În fiecare noapte, când ascultam Vocea Americii și Europa Liberă, auzeam despre scriitori, poeți și ziariști care luptau împotriva regimului.

— Se pare că prietenul lui Bunu avea legături cu o revistă literară care...

Nu mai auzeam ce-mi spunea soră-mea, fiindcă ceva mi-a distras atenția. Am mijit ochii, încercând să-mi dau seama cine erau siluetele de jos.

Cici m-a tras ușor de braț.

— Hai înăuntru, Pui!

Am clătinat din cap. Luna a ieșit din spatele unui nor, iluminând scena.

Cici avea intenții bune. Voia să mă protejeze. Eu nu reușeam să-mi desprind ochii de la ceea ce vedeam mai jos.

Pe trotuarul întunecat stătea Liliana.

Împreună cu Luca.

— Nu te mai chinui singur, mi-a șoptit soră-mea. Ți-am mai spus că nu poți avea încredere în Luca.

Dar cu Liliana cum rămânea? Nu se putea încrede în mine. Nu se putea încrede nici în Luca. Și atunci pe ea cine avea s-o protejeze?

Degetele lui Cici îmi strângeau brațul.

— Pui, după ce s-a întâmplat cu Bunu, trebuie să avem mare grijă. Mama nu-i deloc în apele ei. O îngrozește gândul că Securitatea o s-o cheme la sediu. Trebuie să fim atenți, mi-a șoptit Cici.

Am dat aprobator din cap. Avea dreptate. Părinții mei chiar nu erau bine deloc. Aproape că nici nu mai vorbeau.

— La ce te gândești? mă întreabă.

Îmi doream cu disperare să-i spun totul lui Cici, să mărturisesc, dar nu suportam gândul de-a o dezamăgi. Îi pierdusem pe Bunu, pe Liliana și pe Luca. Nu puteam s-o pierd și pe Cici.

Am ridicat din umeri.

— La ce mă gândesc? La nimic și la tot. Mulțumesc pentru haină.

Am intrat în casă și m-am dus în patul meu. Nu mai aveam în ce să-mi scriu gândurile. În schimb, am scris pe perete, din amintire:

12 DECEMBRIE 1989

ÎȚI VEI ADUCE AMINTE DE MINE?
UN BĂIAT CU ARIPI DE SPERANȚĂ,
ARIPI CARE NICIODATĂ N-AU AVUT OCAZIA
DE-A SE DESCHIDE.
UN BĂIAT CĂRUIA I S-A REFUZAT PE VECI
SĂ ȘTIE CE-AR FI PUTUT DEVENI.

CEEA CE CU TOȚII AM FI PUTUT DEVENI.

53

CINCIZECI ȘI TREI

Eram convins că Lopătarul o terminase cu mine.

Dar mă înșelasem. Mă înșelasem amarnic!

În sâmbăta aceea, tovarășul director mi-a făcut un semn discret cu capul, așa că, după obișnuita așteptare, m-am dus la casa-gazdă. De data asta, oare cum era mai bine să procedez ca să mă bag pe sub pielea lui? Să mă prefac prietenos și să vorbesc despre fotbal sau să fiu direct, sincer?

— Bunicul meu e mort.

Cuvintele acestea au țâșnit din gura mea mai rapid decât m-aș fi așteptat. Sunau sincer.

Securistul a ridicat ochii spre mine și mi-a poruncit:

— Închide ușa!

Am intrat în camera cât o cutie de chibrituri și am închis ușa. Nu m-am așezat. Nu mi se spusese s-o fac.

Securistul a început să se joace cu timbrul pachetului de BT, făcându-l inel pe degetul lui mic. Să fi fost un tic?

— Îmi pare rău pentru bunicul tău.

Da, cum să nu! Auzisem că unii securiști erau orfani pe care statul îi pregătise pentru a apăra regimul sau pentru garda personală a lui Ceaușescu. Oare ei îl bătuseră pe Bunu? Tipului ăstuia nu avea cum să-i pese de bunicul cuiva.

— Ia loc!

M-am așezat.

— Ce mai faci? m-a întrebat.

Mi-am plecat ochii în poală, gândindu-mă la toate lucrurile care se întâmplaseră până acum. L-am privit pe securist cu lacrimi în ochi.

— Eu... nu sunt bine.

Omul a dat din cap.

— E de înțeles. Bunicul tău a primit medicamente. Dar mi s-a spus că boala lui era avansată și că avea și câteva probleme mintale grave.

Probleme mintale? Nici gând! Mintea lui Bunu fusese brici până în ultima clipă.

Paraziți sau bolnavi mintal, așa li se spunea celor care se opuneau regimului. Iar idiotul ăsta spunea că Bunu-i parazit. Ce ironie!

— Nu-i vorba doar de bunicul meu. Nu-mi vine să cred că Nadia Comăneci a fugit din țară. Vor pleca și fotbaliștii noștri?

I-am aruncat cea mai nevinovată privire de care eram în stare.

— Poftim? Nu. Ai vizitat obiectivul?

— A plecat. Dan și mama lui au plecat în New Jersey. Mi-a dat o felicitare de Crăciun.

— Ce era în ea?

— O felicitare de Crăciun.

Am oftat și mi-am plecat privirea.

— În felicitare nu era nimic? a insistat Lopătarul. Niciun cadou? Niciun articol despre Bruce Springsteen, ca să te înveselească?

Șah mat.

O da! Mă crezusem tare isteț. Și uite că, deodată, eram strâns cu ușa.

Nu mi-am ridicat chipul. Nici ochii. Pur și simplu am clătinat din cap.

Îi spusesem securistului că articolul pe care Dan îl rupsese din revistă era despre muzica americană. Nu pomenisem nimic despre Springsteen. Probabil că altcineva îl informase.

Dacă își dăduse seama că se dăduse de gol, n-a dat niciun semn. Sau poate că voia să-mi transmită că el era șeful și că știa totul, chiar și ce se afla sub carpetele din debaraua mea.

Caietul meu! Oare știa despre caiet? Mă chinuiam să mă prefac liniștit.

— Ai reușit să observi ceva pe biroul lui taică-su? s-a interesat securistul.

— Avea ziare americane și reviste cu reportaje despre libertate în alte țări. Și câteva dosare. N-am văzut ce conțineau dosarele.

— Obiectivul a vorbit despre munca tatălui său?

— A zis că tatăl lui rămâne în România de Sărbători, fiindcă a sosit un nou ambasador.

— A zis care-i părerea lui despre noul ambasador american?

Am decis să mint:

— O, da! A spus că nu-i un diplomat oarecare, că e mai agresiv și că plănuiește să facă schimbări.

— Ce fel de schimbări?

Am ridicat din umeri, fără un cuvânt.

— Deci... tatăl obiectivului va fi singur pentru câteva săptămâni?

Un sentiment amenințător a început să plutească prin camera minusculă. Oare aveau de gând să-i facă rău domnului Van Dorn? M-am prefăcut că nu înțeleg întrebarea.

— Obiectivul și mama lui vor pleca în curând, a rostit încet Lopătarul, cu un zâmbet. Asta înseamnă că Van Dorn o să locuiască singur în apartament, pentru câteva săptămâni.

— Eu... nu-s sigur, am bâiguit.

— Aaa, așa-i! Nu va fi chiar singur, a completat securistul, uitându-se drept în ochii mei. Maică-ta va fi și ea acolo.

A făcut o pauză, așteptând ca împunsătura să-și facă efectul.

— Bineînțeles, numai ca să facă curat, a adăugat.

Cu o fluturare a mâinii lui mari, a azvârlit inelul de hârtie de pe degetul mic și l-a proiectat spre mine, din cealaltă parte a mesei. A rânjit, mulțumit de sine.

— Asta-i tot, a anunțat el.

|| RAPORT ||

Ministerul de Interne **STRICT SECRET**
Departamentul Securității Statului **[15 decembrie 1989]**
Direcția a III-a, Serviciul 330

Discuție cu sursa OSCAR, la casa-gazdă.

OSCAR s-a purtat arogant, pretinzând că e tulburat de moartea bunicului său și a încercat să manipuleze discuția.

OSCAR a furnizat următoarele informații referitor la obiectivul VAIDA:

- fiul lui VAIDA a părăsit România împreună cu mama lui, de sărbători. Înainte de plecare, i-a dat lui OSCAR o felicitare de sărbători. OSCAR a acceptat-o.
- se zvonește că noul ambasador american are atitudini „agresive" față de România și că plănuiește să facă „schimbări".
- În următoarele săptămâni, VAIDA va fi singur în apartamentul lui.

Recomandări:

- OSCAR nu mai este de folos. A se lua măsurile necesare.
- VAIDA este singur. Accelerați desfășurarea planului.

54

CINCIZECI ȘI PATRU

Crezusem că știu să mă prefac, dar în clipa aceea nu mai eram atât de sigur. Lopătarul păruse mulțumit de sine. Prea mulțumit. Îmi închipuisem că un securist care lucrează cu adolescenți este unul mediocru. Oare mă înșelasem?

Stea-de-Mare m-a abordat în fața blocului.

— Am ceva care cred că te interesează, m-a anunțat el.

— Da? Ce?

— Un turist care a stat la Intercontinental a aruncat la gunoi niște hârtii. Sunt în engleză. Un borfaș de-al meu le păstrează până-i dau un semn.

— Cât vrea? m-am interesat.

— Ai valută?

Mi-am adus aminte de dolarul pe care i-l dădusem lui Cici.

— S-ar putea. Ai ceva acum la tine, să văd?

— Nu le am la mine, dar pot să fac rost de ele.

— Adu-le, și mai vorbim.

M-am îndepărtat de Stea-de-Mare și m-am răsucit spre blocul meu.

Luminițele portocalii.

Lumânările și crucea mare din lemn apăruseră iar în fața clădirii. Moartea făcuse încă o vizită la domiciliu. Fulgi de zăpadă

minusculi se învolburau în lumină, asemenea unor sclipiri de iarnă. Mirel aștepta în locul lui obișnuit.

— A murit doamna Drucan, mi-a zis el. Acum două ore.

Am dat aprobator din cap. Am urcat pe scări până la etajul al treilea. Cici scotea scaune pe hol.

— Doamna Drucan, m-a anunțat ea.

— Știu. Mi-a zis Mirel.

— Te rog, întreab-o pe fiica ei dacă are nevoie de ajutor.

Femeia din Boston alerga de colo colo, făcând ordine în apartamentul mamei sale.

— Salut, Cristian!

— Condoleanțe pentru mama dumneavoastră! Aveți nevoie de ajutor?

— Mersi, dar cred că mă descurc. S-a stins foarte senină. Am schimbat câteva cuvinte înainte să moară. Sunt sigură că m-a auzit. A respirat o ultimă dată și s-a dus.

M-am gândit la Bunu. Un zâmbet. O răsuflare ușurată. Așa ar fi trebuit să se stingă și el. Așa merita să moară. Am dat din cap în semn de aprobare, cu mâinile înfipte în buzunare.

— Când plecați la Boston? am întrebat-o.

— Peste câteva zile. Verii mei o să rămână în apartamentul ăsta. M-ai ajutat foarte mult și, spre deosebire de alții, ai refuzat ce am încercat să-ți ofer și nici nu mi-ai cerut diverse lucruri. Pot să-ți ofer o ceașcă de cafea? Am adus nes din State.

Cafea.

— Să nu beți cafea! am izbucnit eu.

Femeia m-a privit nedumerită.

— De ce nu?

— E... nesănătoasă.

— Păi, e adevărat, dar știam că aici se bea nes.

— Mda... Scuze! Probabil că aveți dreptate. Drum bun! i-am urat eu.

Când am dat să plec, i-am simțit degetele pe brațul meu. Mi-a șoptit:

— Hei... Cristian...

Am ridicat privirea.

— Trei pachete.

— Poftim?

— Am avut nevoie de trei pachete ca să dea ăia gazul mai tare.

Mi-a aruncat un zâmbet resemnat.

Fiica doamnei Drucan. Femeia din Boston. Cizme roșii și cercei în formă de fulgere. Abia mai târziu am înțeles.

Nu i-am aflat niciodată numele.

Cici încă aranja scaune pe hol.

— Mama e acasă, mi-a zis ea. Tata s-a dus să stea la coadă.

Aidoma părinților noștri, apartamentul era tăcut. Ușa de la dormitor era închisă. M-am dus în debara, ca să-mi confirm bănuiala. Am ridicat teancul de cărți din colț.

Exact cum credeam.

Articolul despre Springsteen dispăruse.

În continuare, Securitatea intra și pleca după bunul plac din casa noastră.

Însă data următoare când aveau să vină, îi aștepta o surpriză.

Pentru că plănuiam să fiu aici.

55

CINCIZECI ȘI CINCI

În urmă a rămas un gol imens. Cu fiecare respirație mă simțeam mai pustiit. Un sentiment strivitor de singurătate, însoțit de o rușine ciudată.

Îmi era dor de Bunu.

Era o seară de duminică. Unul dintre rarele momente când familia noastră se reunea. Am luat cina în tăcere: ciorbă și o felie din pâinea pentru care mama îndurase frigul la coadă, ore în șir. Apoi m-am așezat pe canapeaua lui Bunu. Așteptam să vină ora zece, ca să ascult la Vocea Americii rezumatul celor mai importante știri din străinătate. Cici a venit lângă mine. Semnalul era slab, așa că am umblat puțin la sârma — instalată ilegal — care se întindea de la aparatul de radio la fereastra bucătăriei. Pe măsură ce răsuceam cu atenție butonul de frecvență, am început să deslușesc o voce:

„Protest în Piața Maria."

— Unde-i Piața Maria? m-a întrebat Cici.

Mama a intrat în cameră.

— În Timișoara, i-a răspuns ea. De ce întrebi?

— Sssst! le-am aruncat eu. Încerc să prind frecvența.

Am reușit. Vocea crainicului răsuna în bucătăria noastră:

„În Timișoara, ceea ce a început ca o adunare de susținere organizată cu ocazia evacuării forțate a pastorului László Tőkés din locuința lui a degenerat într-un protest antiregim. Forțele de securitate române au deschis focul. Există relatări conform cărora câțiva civili au fost uciși. Evenimentele sunt în plină desfășurare. Vom reveni cu detalii."

Cici a sărit de pe canapea.

Mama s-a răsucit pe călcâie și a dat buzna în dormitor. S-a întors însoțită de tata.

— Un protest? a șoptit mama, sprijinindu-se de tocul ușii. Nu, nu! Trebuie să înceteze. O să fie consecințe.

Eu nu mă gândeam la consecințe. Mă gândeam la Bunu. Bunul meu curajos, care refuza să vorbească în șoaptă, omul care fusese ucis în bătaie din cauza principiilor lui.

— Bunu, auzi? am rostit eu. În sfârșit, se întâmplă!

— Ssst! a făcut Cici. Vorbește crainicul.

„Adunarea de susținere a început sâmbătă. Membri ai parohiei pastorului țineau candele aprinse și cereau încetarea persecutării pastorului Tőkés. Însă, pe măsură ce orele treceau, noi și noi oameni li se alăturau, iar curajoșii timișoreni s-au adunat și au ieșit în stradă. Peste noapte, adunarea a crescut, iar astăzi mulțimea protestatarilor blochează Piața Maria. S-au răspândit și pe străzile dimprejur. Pe măsură ce manifestația continuă, oamenii au început să protesteze nu numai împotriva persecutării pastorului, ci și împotriva regimului."

— DA! am țipat eu.

— Dumnezeule!

— Ssst!

„Astăzi, constatând că mulțimea crește necontenit, primarul Timișoarei a făcut apel către protestatari să se dispersеze. Însă vocea primarului a fost copleșită de scandările repetate ale timișorenilor. Împreună, într-un glas, cetățenii Timișoarei scandau fără încetare: *Li-ber-tat-te!*"

Cuvântul ăsta a străpuns aerul. Pielea mi s-a făcut ca de găină. Simțeam un nod în gât.

Libertate.

Se întâmpla.

Chiar se întâmpla!

Românii se uneau și, împreună, în sfârșit, cereau...

Libertate.

56

CINCIZECI ȘI ȘASE

Am stat treaz toată noaptea, pe canapeaua lui Bunu, așteptând să aud vești. Radioul și televiziunea de stat nu suflau niciun cuvânt. Sigur că nu. Radio Europa Liberă și Vocea Americii erau singurele surse de informație. Regimul știa acest lucru. Oare urmau să bruieze semnalul radio? Nu. Ar fi fost prea costisitor. De ani de zile nu mai bruiaseră semnalele radio. Probabil că nu aveau echipamentul necesar pentru așa ceva.

Crainicul spusese că muriseră civili.

Timișoara. Se aprindea scânteia revoluției. Curaj! Trebuia să-i ajutăm. Am scos o hartă veche dintr-un sertar al comodei. De la București la Timișoara sunt 550 de kilometri; cu mașina, drumul până acolo dura șapte ore. Ba chiar mai mult, dat fiind cât de proaste erau șoselele noastre. S-ar fi putut organiza grupuri care să călătorească până acolo cu autobuze? Mă gândeam că am fi putut alcătui un lanț al protestelor care să se întindă de-a lungul și de-a latul țării. Împreună, l-am fi încolțit pe Ceaușescu. Să-l prindem în capcană! Să-l dăm jos de la putere!

Chiar aici, în București.

— Se întâmplă, Bunu, am șoptit.

Polonia.

Ungaria.

RDG.

Cehoslovacia.

Bulgaria.

În aceste țări, regimurile comuniste fuseseră înlăturate fără violență, fără vărsare de sânge. Dar în România comunismul încă rămânea pe poziții — ultimul fald al Cortinei de Fier. Zeci de ani, Ceaușescu strânsese în jurul gâtului nostru lațul înăbușitor al comunismului național. Dacă voiam să avem parte de libertate, trebuia să luptăm pentru ea. Iar dictatorul nostru nemilos avea să riposteze. Din ascunzișurile capitalei, urma să mobilizeze plutoanele morții, închegate din oamenii lui credincioși, ca să-și ucidă propriul popor.

Și urma s-o facă fără să clipească.

57

CINCIZECI ȘI ȘAPTE

Deși nu dormisem toată noaptea, în dimineața aceea mă simțeam invincibil. În timp ce mă îndreptam spre școală, am trecut prin dreptul unei pancarte pe care scria „TRĂIASCĂ CEAUȘESCU!" Dacă aș fi smuls-o? Nu! Trebuia să ne strângem într-un grup. Trebuia să ne unim. În România, era ilegal ca cetățenii să se strângă în grupuri mai mari de câteva persoane. Dar acum nimeni n-ar mai fi băgat de seamă, nu?

Abia așteptam să ajung la școală. Cu siguranță, urma să găsesc acolo agitație, discuții, planuri. Cici și ai mei erau foarte temători. Mi-era dor de Bunu. El ar fi știut ce e de făcut.

Însă, în acea zi, școala era ca o morgă. Tăcere deplină. Nicio reacție.

Ca de obicei, tovarășul diriginte bătea câmpii cu același limbaj de lemn, aceleași aiureli. Nu puteam să pricep. Oare nimeni nu auzise știrile de la radio? Oare nu le păsa deloc de oamenii curajoși de la Timișoara? Erau prea speriați sau pur și simplu spălați pe creier, așa încât ajunseseră să creadă că sunt proprietatea statului și că nu au de ales?

A doua zi avea să înceapă vacanța de iarnă. Era ultima ocazie de a fi împreună și de-a putea pune ceva la cale. În pauză, i-am șoptit unui coleg de clasă:

— Hei, ai auzit ce se-ntâmplă la Timișoara?

Băiatul a dat aprobator din cap și a răspuns:

— Ai mei sunt speriați c-o să ne împuște pe toți. Mi-au spus să stau în banca mea.

Uluit, m-am uitat la el. Să stau în banca mea? Mi-am adus aminte de Bunu. Spusese că o viață necercetată nu merită să fie trăită. Îmi tot amintise că uneori, ca să primim răspunsuri la marile întrebări despre viață, trebuie să îndrăznim să ieșim din carapacea noastră.

Am plecat de la școală și am mers spre casă. Era întuneric. O siluetă înaltă a apărut lângă mine.

Era Luca.

— Ai auzit? mi-a șoptit el.

— Da!

— N-a putut să închid un ochi. M-am tot gândit la oamenii din Timișoara.

În sfârșit, cineva care înțelegea! Și bineînțeles că acel cineva era Luca. El, cu sufletul lui înflăcărat. Având în vedere ce se întâmpla acum, mi-era cu neputință să mai fiu supărat pe el.

— M-am uitat pe hartă, i-am mărturisit lui Luca.

— Și eu la fel. Până la Timișoara sunt peste cinci sute de kilometri.

— În sfârșit, românii au luat atitudine.

— Și nu doar românii, a adăugat Luca. Un reporter a zis că și ungurii, și sârbii din Timișoara s-au implicat. Asta-i solidaritate adevărată. Trebuie să-i susținem.

Am aruncat o privire în spate.

— La școală, nimeni n-a zis nimic de asta.

— Normal că nu, a zis Luca. Lumea e îngrozită. Poți să-i condamni că sunt speriați? Ce crezi că ar fi spus bunicul tău?

— Aș vrea să fi fost aici, să ne ajute.

— Și, dacă ar fi fost, ce ne-ar fi spus?

Am cugetat o clipă, încercând să gândesc așa cum gândea bunicul meu filosof.

— Ar fi spus... că ceea ce se-ntâmplă acum e dincolo de „eu" și de „al meu". Acum ar trebui să ne gândim la „noi".

Luca a încetinit.

— Exact! a exclamat el. Stai așa! Probabil că studenții de la Universitate se mobilizează deja.

Sigur că da! De ce nu mă gândisem la asta?

— Pun pariu că ai dreptate.

— O să mă interesez, mi-a zis Luca. Vezi, poate afli și tu ceva.

Am dat aprobator din cap.

Am ajuns pe strada noastră. Înainte de a intra în blocul lui, Luca m-a rugat:

— Dacă ai noutăți, sună la mine acasă. Lasă telefonul să sune o dată. Ăsta va fi semnalul nostru. Pe urmă, ne întâlnim în fața blocului.

— Bine. E valabil și pentru tine.

Luca a făcut un semn scurt din cap, pe urmă ne-am despărțit. După câteva secunde, i-am auzit glasul.

— Hei! Cristian!

M-am uitat de cealaltă parte a străzii. Luca îmi zâmbea. A ridicat brațul și a schițat semnul victoriei.

N-am apucat să-i răspund la fel, fiindcă Stea-de-Mare a apărut lângă mine.

— O să-ți aduc mâine hârtiile alea în engleză, mi-a zis el.

— În regulă. Ai noutăți?

— Aștept să aud știrile diseară, la fel ca toată lumea. Am auzit că au închis granițele. Dar cred că apele au început să se liniștească. Se zice că Ceaușescu a plecat în vizită în Iran.

Dacă Ceaușescu plecase în Iran, asta însemna că nu lua în serios protestele? Ce se întâmplase cu timișorenii?

— Dacă vrei hârtiile, caută-mă mâine! mi-a zis Stea-de-Mare. Și să aduci și banii!

În noaptea aceea, întreaga Românie a stat cu urechea lipită de radiouri. Oare domnul Van Dorn asculta și el? Găsise caietul meu?

Tata ținea o mână pe aparatul de radio, parcă-l proteja.

— Gabriel, dă-te la o parte! l-a rugat mama. Dacă ăștia trimit un fel de undă electrică prin radio?

— Crezi c-o să explodeze radioul? m-am minunat eu.

— Păi, probabil că transmițătorul celor de la Europa Liberă e puternic, dacă poate să emită tocmai din München, a șoptit mama.

Transmițătorul lor chiar era puternic. Avea peste o mie de kilowați. Mi-am adus aminte cum Bunu plătise cu Kent ca să repare radioul. Era principala noastră sursă de informație, dar numai dacă aveam curent. Oare când aveau să-l întrerupă?

La ora zece, vocea crainicului s-a auzit printre pârâiturile paraziților.

„Ieri, tensiunile de la Timișoara au ajuns la apogeu. S-a raportat că mii de oameni au fost uciși. Înregistrarea pe care urmează s-o ascultați a fost scoasă din România, de către un turist german, și a fost adusă la sediul postului Radio Europa Liberă."

M-am apropiat și mai mult de radio. La început am auzit pârâit de paraziți, iar apoi au izbucnit sunetele.

Haos. Țipete. Zgomotul unei mulțimi.

Vocea imploratoare a unei femei: „Opriți-vă! Să vă fie rușine! Sunt români, români ca noi!".

Glasul unui bărbat: „Trage, mă! Trage!".

O clipă de tăcere cât o bătaie de inimă.

Un răpăit de gloanțe.

Tineri țipând.

— Trag în ei, am îngăimat eu, șocat.

— E posibil ca zgomotele să inducă în eroare, mi-a zis Cici. O, Doamne! Să sperăm că nu-i împușcă!

— Nu-mi pasă dacă trag în trei oameni sau în trei mii! am strigat. Țara noastră își omoară cetățenii! Nu putem sta cu mâinile în sân!

— Ai dreptate.

Vocea tatei m-a făcut să tresar.

— Ai dreptate, a repetat el. Au închis granițele. Ne-au prins în capcană.

A început să strângă diverse obiecte în bucătărie: cuțite, mături.

— Gabriel, ce naiba faci? l-a întrebat mama.

— Când va veni timpul, trebuie să fim pregătiți.

— Pregătiți pentru ce? a intervenit Cici.

— Pentru luptă.

58

CINCIZECI ȘI OPT

În dimineața următoare, am stat în casă, singur cu gândurile mele.

Oare protestele aveau să continue? Domnul Van Dorn citise ce scrisesem în caiet? Dan se întorsese în America? La ce oră avea să treacă Securitatea pe la noi?

Telefonul a sunat o singură dată. Semnalul lui Luca.

Am ieșit în fugă din bloc, ca să-l întâmpin. În mod ciudat, se încălzise afară. Natura se alătura cruciadei noastre, invitându-i pe români să iasă în stradă.

Am trecut pe lângă Radio-Șanț. Ca de obicei, erau prezente la balcoane.

— Căminele Universității sunt sub supraveghere, mi-a șoptit Luca.

— Unde-ai auzit asta?

— La mine pe scări, în bloc. Babele au auzit zvonuri cum că preaiubitul nostru conducător va ține un discurs la televizor, diseară.

— Luca, nu e „iubit".

— Scuze! Am zis-o din obișnuință.

S-a uitat peste umărul meu. M-am răsucit să văd la cine se uită.

Liliana stătea pe trotuar, privindu-ne stăruitor.

— Hei, uite-l pe Stea-de-Mare! mi-a zis Luca, arătând în direcția opusă. Du-te să vezi dacă știe ceva. Nu plec. Sună-mă și folosește semnalul nostru, dacă mai afli ceva.

Am dat din cap, ascultându-l doar pe jumătate. O urmăream din priviri pe Liliana. Mergea singură. Oare unde se ducea?

Câinii — Turbatu și Fetița — hămăiau în spatele lui Stea-de-Mare.

— Am hârtiile alea, mi-a zis el. Ai adus banii? Primesc doar valută.

— Câte hârtii ai și ce anume sunt? De unde să știu că merită banii?

— O, îi merită cu vârf și îndesat. Sunt două foi pătate de cafea, dar încă poți să citești ce e pe ele. Sunt multe cuvinte lungi, englezești.

— Și de ce mi le vinzi mie? l-am iscodit.

A dat din umeri.

— Păi, nu-i obligatoriu să ți le vând ție.

Aveam senzația că-mi întindea o capcană.

— Foarte bine! În cazul ăsta, n-am nevoie de ele! i-am trântit-o.

Hustler[1]: încă un cuvânt englezesc pe care-l învățasem și care îl descria foarte bine pe Stea-de-Mare.

Fără să mă scape din ochi, Stea-de-Mare a dat încet din cap.

— Bunicul tău era deosebit. Unul dintre puținii oameni buni. Mi-a fost prieten. El ar fi vrut să aibă hârtiile astea, deci m-am gândit că și tu le-ai vrea.

Stea-de-Mare fusese prieten cu Bunu? I-am aruncat o privire neîncrezătoare.

— Nu mă crezi? Bunicul tău mi-a zis că sunt special. Că, fiindcă am un singur ochi, privesc lumea într-un fel unic. Mi-a dat o carte de poezii scrise de unu' — Homer îl chema. Mi-a zis că ăla era

[1] Borfaș, șarlatan, pungaș, escroc (în engl.).

orb, iar dacă el a putut scrie lucruri atât de frumoase, ar trebui să-mi închipui ce aș fi eu în stare să fac.

Da, era tipic pentru Bunu.

— Ai citit cartea pe care ți-a dat-o? l-am întrebat.

— Neah! Am vândut-o. Vrei hârtiile alea sau nu?

— Da. Le vreau. Ceva noutăți ai?

— Mda. De curând, a sosit un alt ambasador american. La Ambasada Statelor Unite e mare vânzoleală. Vino cu banii! O să mai stau pe-aici încă un sfert de oră.

Dan îmi spusese că urma să vină un alt ambasador american.

Iar eu îi transmisesem informația Lopătarului.

M-am îndreptat spre blocul meu.

Acasă nu era nimeni. Aveam nevoie de dolarul din cutia încuiată a lui Cici. Și mai voiam briceagul pe care-l ascundea de mine. Am scos cutia de sub patul ei. Oare aș fi reușit să forțez încuietoarea? Dar apoi mi-am adus aminte de cheile pe care Cici le ținea în coșul ei cu lucruri pentru cusut. Nu s-ar fi supărat dacă-mi băgam nasul pe-acolo.

A fost ușor să-mi dau seama care cheie se potrivea în încuietoare, fiindcă era mai mică decât restul. Am deschis cutia și am găsit dolarul meu dedesubtul unor tubulețe albe, pe care soră-mea le numea „tampoane". Am înșfăcat repede și briceagul meu. Ce mai avea aici? Am scotocit prin cutie.

O sticluță de parfum, un pachețel pătrat și țiplat, pe care scria „Trojan", săpun cu parfum de trandafiri, un plic gros, două pachete de Kent și... cercei în formă de fulgere. Stai puțin! Cerceii ăștia erau ai femeii din Boston. Ce căutau la Cici?

Și în clipa următoare le-am văzut.

Degetele mi-au înghețat.

Inele făcute din timbre de pachete BT.

Inelele cu care Lopătarul se tot juca de fiecare dată, în întâlnirile noastre.

Un val de greață m-a cotropit.

Nu!

Am deschis plicul gros. Înăuntru era valută. *Multă* valută: dolari americani, lire sterline, mărci nemțești.

Și mai era ceva...

Articolul meu despre Bruce Springsteen.

Cel pe care îl ținusem ascuns în debara. Cel care dispăruse. Cel despre care pomenise Lopătarul.

Îmi tremurau mâinile.

Nu. Cum era posibil așa ceva? Încet, pereții au început să se strângă în jurul meu.

Cici, sora mea iubită. Prietena mea loială.

Sora mea colabora cu Securitatea.

59

CINCIZECI ȘI NOUĂ

Am pus toate obiectele la loc, cu grijă, exact așa cum le găsisem. Însă am păstrat briceagul și am șterpelit câteva bancnote din plicul gros. Am împins sub canapea cutia încuiată și am pus cheile înapoi în coșul ei de cusut.

Am ieșit din casă.

Mâinile îmi tremurau. Mă simțeam înghețat până-n măduva oaselor.

Și apoi le-am auzit vocile. Cici discuta cu femeia din Boston. M-am oprit pe casa scărilor, la etajul trei, și am ciulit urechile.

— Mersi! M-ai ajutat așa de mult, Cici! a zis femeia din Boston. Nu știu cum aș fi reușit fără tine.

Nu te ajută. Te trădează! Îi trădează pe toți.

Mi se învârtea capul.

Am ieșit din bloc și i-am făcut cu mâna lui Stea-de-Mare. A dat din cap, îndemnându-mă să-l urmez.

Pășeam împreună, fără să spunem vreun cuvânt. Mi-a întins pachetul lui de țigări. Lipită de pachet stătea o coală de hârtie împăturită strâns, în formă de pătrat. Am strecurat banii în pachetul de țigări și i l-am dat înapoi. Am păstrat coala împăturită în palma mea închisă și am pus-o în buzunar, cu un gest nonșalant.

— Ce mai face soră-ta cea șmecher de frumoasă? s-a interesat Stea-de-Mare.

Omul ăsta știa aproape totul și îi cunoștea aproape pe toți.

Am ridicat din sprâncene și i-am aruncat o privire cu subînțeles

— Ei, haide! Ori e frumoasă, ori e șmecheră.

— Amândouă!

A izbucnit în râs și s-a făcut nevăzut între blocuri.

Am înaintat pe trotuarul crăpat și m-am așezat la coadă, la Alimentara. Voiam să pierd vremea pe afară. Aveam nevoie de un răgaz ca să gândesc. Mintea mea era plină de ipoteze.

Poate că, de fapt, Cici fusese șantajată ca să devină turnătoare. Așa cum mi se întâmplase mie.

Cât despre plicul plin cu valută, poate că soră-mea era securistă.

Sau poate că se cuplase cu Lopătarul.

Fiecare dintre posibilitățile astea îmi provoca greață. Cici îmi spusese că nu pot avea încredere în Luca. Îmi spusese că nu pot avea încredere în Stea-de-Mare. Firea ei precaută și mereu suspicioasă fusese doar prefăcătorie? Mi-am amintit de discuția mea cu Bunu, de pe balcon.

Securiști. Informatori. Șobolani. Această țară este plină de ăștia. Ne-au cotropit. Și continuă să se înmulțească. Sunt pe străzi, în școli, sunt la locul de muncă și, mai nou, sunt și în pereți și acum, sunt și la noi în casă.

Crezusem că Bunu se referea la mine. Dar dacă, de fapt, vorbise despre Cici? Bunu știuse adevărul? Cici luase articolul acela din debaraua mea. Cumva îmi descoperise ascunzătoarea și caietul? Întrebările mă rodeau:

Oare Cici chiar lucra la fabrica de textile?

Îi păsa oare de familia noastră?

Îi păsa de țara noastră?

Mă simțeam rău. Eram speriat. Mă simțeam pierdut.

Am plecat de la coadă și am început să pășesc mecanic. Dacă nu m-aș opri decât atunci când voi ajunge la porțile Timișoarei?

60

ȘAIZECI

Am ajuns, dar nu la Timișoara, ci acasă la Luca. Am bătut la ușă.

Prietenul meu mi-a aruncat o privire și m-a tras înăuntru.

— Ești bine?

Am dat din umeri, în chip de răspuns. Nici eu nu mai știam cum sunt.

— Ai mei sunt la serviciu, m-a informat Luca. Suntem doar eu și surorile mele.

Luca avea patru surori mai mici. Când am pășit în apartament, au început să chicotească.

— Bună, Cristian!

— Ce-i cu părul tău? a râs Dana, cea mai mare dintre ele. A văzut părul tău vreun pieptene vreodată?

— Nuuu! Mă pieptăn cu toporul, i-am răspuns eu.

— Ești timid? a intervenit altă fată. Sora mea zice că ești timid.

— Ba n-a zis că-i timid! A spus că-i simpatic, a corectat-o mezina.

Fetele au izbucnit în râs și au început să-și dea coate.

— Oare medalia aia tâmpită merită atâta osteneală? mi-a șoptit Luca.

Pentru că născuse cinci copii, mama lui Luca primise o medalie din partea statului. Dar cinci copii nu erau de-ajuns. Ceaușescu

voia ca femeile să nască zece. Și atunci, primeau titlul de Mamă Eroină.

— Vrei să ieșim? mi-a propus Luca.

I-am făcut semn că nu. Am mimat că scriu ceva.

— Ne ducem să ne facem temele, le-a zis el surorilor lui.

— Mincinosule! i-a strigat sarcastic Dana. De unde teme! Suntem în vacanță.

Familia lui Luca nu avea canapea în bucătărie, ci trei scaune mici și o măsuță acoperită cu o față de masă brodată, în roșu și negru. Luca a scos un carnețel și un stilou dintr-un sertar. Le-a pus pe masă, în fața mea. A aprins radioul și a deschis robinetul. Zgomotele astea erau pentru a nu fi auziți ce discutam.

Am rămas amândoi pironiți în fața carnetului. Puteam s-o fac? Era bine s-o fac?

Am luat stiloul, șovăitor. Și am început să scriu.

În primul rând, tot ce credeam că știu e o minciună.

Securitatea a venit la școală. Știau despre dolarul din clasorul meu.

Doar ție îți spusesem despre el. Eram furios. Am crezut că m-ai turnat.

Am împins carnetul spre el.

Pe măsură ce Luca citea, ochii i se măreau. A clătinat din cap și a șoptit: „Nu".

— Acum știu că n-ai fost tu.

Am tras carnetul spre mine și am inspirat adânc. Am scris cuvântul.

Cici.

— Nu se poate! m-a contrazis el.

A luat repede carnetul și a început să scrie.

Ești paranoic. Tot ce ni se întâmplă în țara asta ne-a înnebunit.

— Bunu știa. A încercat să mă prevină, i-am șoptit lui Luca.

Luca s-a lăsat pe spate în scaun, mut de uimire.

— Trebuie să existe o explicație, a zis el.

Luca. Bunul și răbdătorul Luca. Am notat câteva cuvinte pe carnet, apoi l-am împins spre el.

Îmi pare rău.

Prietenul meu s-a uitat îndelung la carnet. Apoi a început să scrie.

Știam eu că ceva nu-i în regulă.

Fratele Lilianei. Turnătorul ar putea fi Alex, nu Cici? I-am văzut împreună.

Am făcut semn că nu. Nu credeam că Alex era vinovatul.

Stăteam amândoi la masă, nemișcați. La radio se auzeau obișnuitele mesaje de propagandă.

Cum pot să te ajut? mi-a scris Luca.

Am luat iar stiloul.

Să mă ierți fiindcă m-am purtat ca un măgar.

— Mereu te porți ca un măgar, mi-a zis Luca.

A tras carnetul spre el.

În țara asta, suferința nu e doar fizică. Îți sucesc mințile. Se joacă cu mintea ta. Și fac asta multor oameni.

Am ridicat din umeri.

Luca a rupt pagina din carnet. A aprins ochiul aragazului și a ars hârtia.

— Ridică-te! mi-a ordonat Luca. Nu pot să te pocnesc așezat.

Chiar voia să mă pocnească? Nu puteam să-l condamn. M-am ridicat. A înălțat pumnii, apoi m-a prins de gât și mi-a tras o castană. Am început să râdem și să ne hârjonim, ca atunci când eram mici.

Îi spusesem lui Luca că-l crezusem turnător.

Îi spusesem că o consideram turnătoare pe Cici.

Însă nu-i mărturisisem că *eu* eram turnător.

Dar faptul că-mi scrisese *Se joacă cu mintea ta. Și fac asta multor oameni* mă făcea să bănuiesc că, într-un fel, Luca știa.

Am plecat de la el de acasă și am coborât în silă scările. Când am ajuns jos, la intrarea din bloc, cineva a deschis ușa.

Liliana.

Ne-am oprit amândoi în loc, zgâindu-ne unul la celălalt. Deodată, în mine a izbucnit o emoție nebunească, de parcă un stol de păsări fluturau din aripi în pieptul meu.

— Bună! m-a salutat ea.

— Bună!

Stăteam pironiți, suspendați într-o tăcere apăsătoare. Cu un gest moale, Liliana și-a dat șuvițele bretonului deoparte. Am întrezărit conturul unui desen pe mâna ei.

— Parcă voiai să știi ceva în legătură cu mine, mi-a zis ea.

— Serios?

Păsările din pieptul meu fluturau mai tare din aripi. Era așa de frumoasă!

— Da. Voiai să știi în ce zodie sunt. Sunt Pești, mi-a răspuns.

Cum de știa că-mi pusesem întrebarea asta?

A zâmbit.

Apoi am mers fiecare pe drumul lui.

61

ȘAIZECI ȘI UNU

Stăteam în debaraua mea întunecoasă, încercând să-i evit pe ai mei. Să fi avut Luca dreptate? Putea exista o altă explicație?

Cici cosea la mașină, iar oamenii o plăteau. Poate că ei o plăteau în valută. Poate că-mi șterpelise articolul despre Springsteen ca să mă protejeze. Poate că ea făcuse inelele alea din timbre de BT.

Poate...

Am aprins lanterna, ca să citesc hârtiile în engleză pe care le cumpărasem de la Stea-de-Mare. Sigur fuseseră luate de la gunoi, fiindcă erau boțite. Și nici nu era un document original, ci o copie de proastă calitate, cu paginile capsate.

Am început să citesc.

Romania,
Human Rights Violations in the Eighties

First published July 1987,
Amnesty International Publications, London

Amnesty International's Concerns

This report documents the persistent pattern of human rights abuse in Romania in the 1980s, a period in which the

authorities have imprisoned their critics and jailed hundreds of other men and women for wanting to exercise their rights to leave the country. Some prisoners of conscience have been tortured, beaten, and jailed for years after unfair trials. Other critics of the government have been put under house arrest, have lost their jobs, or have been attacked in the street by security thugs.[1]

Prisoners of conscience. Mi-am zis că mă voi interesa de semnificația acestei sintagme.

Torture and Ill Treatment

... It has been reported that political prisoners have been tortured by being beaten on the soles of the feet or being kicked and beaten with rubber truncheons. Two prisoners are reported to have died after torture.[2]

---

[1] *România. Încălcarea drepturilor omului, în anii '80.* Publicat pentru prima oară în 1987, de Amnesty International Publications, Londra. Îngrijorările organizației Amnesty International. „Acest raport înregistrează tendințele repetate și insistente de încălcare a drepturilor omului în România, în anii '80 — o perioadă în care autoritățile i-au trimis la închisoare pe opozanții regimului și au pedepsit în același mod sute de alte persoane, bărbați și femei, pentru că doreau să-și exercite dreptul de a ieși din propria țară. După ce au suportat procese nedrepte, unii dintre acești oameni, prizonieri de conștiință, au fost torturați, bătuți și întemnițați ani întregi. Alți critici ai guvernării au fost obligați să suporte arestul la domiciliu, și-au pierdut locul de muncă sau au fost atacați pe stradă, de ofițeri ai Securității." (N. trad.)

[2] *Tortură și rele tratamente.* [...] „S-a raportat că deținuții politic au fost torturați prin bătăi la tălpi sau prin lovituri cu bastoane de cauciuc. Se consideră că doi prizonieri au murit după ce au fost torturați." (N. trad.)

Bunu. Exact asta i se întâmplase lui Bunu. Erau descrieri amănunțite, menționau chiar și numele unor victime. Hârtiile astea erau atât de periculoase, încât aveam senzația că-mi ard mâinile.

— Pui?

Vocea lui Cici. Am sărit ca ars, strângând hârtiile între degete.

— Pui, Ceaușescu o să țină un discurs la televizor, a adăugat soră-mea.

Nu puteam să ies din debara. Ar fi fost de-ajuns să-mi arunce o privire, și Cici ar fi știut că ascundeam ceva. Mai întâi, aveam nevoie de mai multe informații.

— M-am săturat până-n gât de discursurile lui! i-am spus soră-mii. O să zică exact aceleași lucruri.

Parțial, aveam dreptate. Am lipit o ureche de ușă și am auzit vocea declamatoare a lui Ceaușescu. Zicea că „grupuri de elemente huliganice" și „agenturi străine" provocau „dezordine" în țară.

Eu eram un „element huliganic"?

Poate.

Exista „dezordine" în țară?

Cu siguranță.

Hârtiile primite de la Stea-de-Mare erau periculoase. Atât de periculoase, încât nu le puteam lăsa aici. Trebuia să le port cu mine tot timpul.

Prin urmare, le-am strecurat în buzunarul gecii și am pus la cale un plan.

Voiam s-o înfrunt deschis pe Cici.

Trebuia să aflu numaidecât: lucra cu Lopătarul, da ori ba. Încă nu învățasem unul dintre marile adevărurile ale vieții.

De multe ori, ceea ce pare foarte simplu se dovedește a nu fi deloc așa.

62

ȘAIZECI ȘI DOI

Era cinci dimineața.

Aveam multe haine pe mine.

Două perechi de șosete. Trei bluze. Căciulă. Mănuși. Haină groasă. Și cartela de rație.

Am ieșit din bloc și m-am prefăcut că mă duc să stau la coadă. Am traversat strada, m-am pitit și am așteptat.

Cici plecase de-acasă înfofolită. Purta la gât un fular galben. O urmăream de la distanță.

Fabrica de textile la care pretindea că lucrează se afla în celălalt capăt al orașului. De-aia trebuia să plece de acasă atât de devreme. După cincisprezece minute, a cotit pe o stradă. Am grăbit pasul, ca să nu o pierd din ochi.

Când am ajuns pe strada aceea, soră-mea dispăruse.

Am privit clădirile dimprejur. Nici urmă de vreo fabrică. Era un cartier de locuințe. Și apoi am văzut o pată galbenă — fularul ei. În spatele unui geam...

Geamul unei Dacii negre.

Fiecare pas care mă purta mai aproape de mașină mi se părea nesfârșit de lung.

Ce naiba făceam?!

Trebuia să aflu adevărul.

M-am apropiat de portieră. Un pachet de BT stătea așezat pe bord, lângă piciorul soră-mii.

Dincolo de geam, prin învolburarea fumului de țigară captiv în interiorul mașinii, am zărit contururile a două siluete. M-am aplecat să privesc înăuntru.

Cici a sărit cât colo. La fel și cel care se afla la volan. Ceea ce am întrezărit pentru o clipă a fost de-ajuns.

Părul rărit, sprâncenele îmbinate, labele, care pipăiau poalele surorii mele.

Lopătarul.

Am ridicat arătătorul și l-am îndreptat spre geam. Am clătinat din cap, cu mișcări lente.

Și apoi am rupt-o la fugă.

Vocea ei a răsunat în spatele meu:

— Pui, așteaptă! Așteaptă!

Motorul Daciei s-a trezit la viață. Alergam în continuare, cotind și descriind zigzaguri de-a lungul trotuarelor. Plămânii îmi ardeau, pulsul mi se zbătea înnebunit în vene. Am alunecat. Aproape c-am căzut. Asta m-a încetinit.

Oamenii care ieșiseră devreme din case mă priveau uluiți. Există o diferență între cineva care fuge și cineva care fuge *de ceva*. Păream foarte dubios.

Dacia neagră a luat viteză și a ajuns în dreptul meu. Se apropia tot mai mult.

Cici a sărit din mașină, iar Lopătarul a condus mai departe.

Fața ei avea culoarea prunei. Era murdară de ruj în jurul gurii.

— Pui, lasă-mă să-ți explic!

— N-ai ce să-mi explici. Ai devenit turnătoare și trădătoare pentru tampoane și parfumuri!

— Nu! Nu înțelegi. Îl otrăveau pe Bunu. Îi dădeau cafea iradiată! Trebuia să-l ajut. Mi-au promis că, dacă sunt cooperantă, o să-mi dea medicamente și un pașaport.

— În ce fel cooperantă?

— Au tot amenințat-o pe mama să le dea informații despre americani, dar ea nu le-a zis nimic. Și atunci au venit la mine.

Au promis că, dacă-l seduc pe Van Dorn, o să-l vindece pe Bunu. Dar Van Dorn m-a respins. Și-a dat seama imediat de planul meu. Securiștii m-au strâns cu ușa. Mi-au sugerat că tu ai avea mai mult succes să obții informații prin fiul lui Van Dorn.

Încremenisem. Mă holbam la sora mea.

— Deci tu mi-ai înscenat asta. Ai pus dolarul ăla în clasorul meu, ca Securitatea să mă poată șantaja.

— Nu. Adică... nu chiar. N-am reușit nimic. M-am simțit așa de vinovată, Pui. În ziua când ai venit acasă și m-ai găsit plângând, nu plângeam din cauza examinării medicale de la fabrică. Plângeam fiindcă știam că Securitatea ajunsese la tine. Bunu era așa de bolnav... Știam cât de mult ții la el, iar eu...

— Bunu e MORT! am țipat. Chiar dacă s-a dus, noi tot sclavii Securității suntem. Știi ce? Bunu și-a dat seama de ce făceai.

Cici a făcut un pas în spate.

Am continuat:

— Da, Bunu a încercat să-mi zică. Și-a dat seama, Cici. Și știi ce mi-a spus? Că îl durea foarte tare. Că avem un șobolan în casă. Ne-ai băgat pe toți în chestia asta, dar Bunu tot a murit. Securistul ăla cu care te culci l-a omorât? Sau ăla care stă cu noi în bloc? Și cu ăla te culci?

Deodată, răspunsul m-a izbit din plin.

— L-ai invitat pe Alex în oraș, am completat eu. Tu i-ai turnat familia. Tu le-ai zis securiștilor că tatăl lui Alex aduce oase acasă, de la muncă. Tu ai făcut-o. Tu, numai tu. L-ai ucis pe Bunu. Și ai ucis relația mea cu Liliana.

— Te rog, nu, a șoptit Cici.

— Mi-ai ucis toate planurile. Și m-ai ucis și pe mine.

I-am întors spatele.

Am lăsat-o acolo, pe trotuar.

|| RAPORT ||

Ministerul de Interne
Departamentul Securităţii Statului
Direcţia a III-a, Serviciul 330

STRICT SECRET
[20 decembrie 1989]

Azi-dimineaţă, întâlnirea cu sursa FRITZI a fost compromisă de apariţia fratelui ei, OSCAR. După cum am menţionat, acum OSCAR este un element periculos şi trebuie luate măsuri. Răspândiţi imediat poza şi numele lui.

63

ȘAIZECI ȘI TREI

Născoceam pretexte ca să stau acasă la Luca. Făceam orice ca s-o evit pe Cici.

În timpul zilei hoinăream prin oraș, încercând să mă liniștesc. Se încălzise afară, iar zăpada începea să se topească. Era fleșcăială peste tot. Treceam pe lângă bătrâni care șontâcăiau, cu genunchii anchilozați de reumatism și cu fețele roase de frică — oameni care ar fi trebuit să se odihnească, nu să bântuie prin oraș, în căutare de ceva de mâncare. M-am așezat la o coadă pentru cartofi. În schimb, m-am ales cu o ceapă cât o măslină.

Trădarea e insuportabilă. Nimic nu mai poate fi ca înainte. Fiecare poartă o lume înăuntrul lui, dar lumea mea își schimbase culoarea de la cenușiu la negru.

Am mers spre casă pe drumul cel mai lung. Tinerii se strânseseră în fața blocurilor, parcă așteptând ceva. L-am zărit pe Luca. M-a văzut și el și a dat fuga la mine.

— Unde-ai fost? mi-a șoptit. Te-am căutat.

— De ce?

— Ceaușescu s-a întors din Iran. O să țină un discurs în Piața Palatului. Mai mulți studenți o să fie acolo. Hai! Să mergem!

Când am ajuns în Piață, deja se adunaseră mii de oameni. Aplaudacii stăteau pe mai multe șiruri, sub balconul clădirii Comitetului Central, unde urma să apară ceaușescu. Unii țineau

pancarte pe care scria TRĂIASCĂ CEAUȘESCU! și alte sloganuri comuniste. Vremea bună scosese din case o mulțime uriașă.

— Las-o baltă! i-am zis lui Luca. N-o să se întâmple nimic. N-or să facă decât să-l aplaude iar.

În România, adunările populare erau la ordinea zilei. De-a lungul anilor, cu toții fuseserăm luați de la școală sau de la serviciu la defilări sau ca să ținem pancarte și să-l aclamăm pe conducătorul preaiubit. Nu aveam voie să ne strângem, din proprie inițiativă, în grupuri de peste cinci persoane, dar Ceaușescu avea pretenția ca zeci de mii de oameni să se adune pentru el.

Primarul Bucureștiului vorbea la microfon:

— ...mult iubitul și stimatul nostru conducător de partid și de țară, eminentul patriot... și-a oferit întreaga activitate... binelui și prosperității, libertății și independenței depline a României socialiste...

Patriot eminent? După tot ce se întâmplase la Timișoara? Conducătorul nostru ordonase să fie împușcați oameni nevinovați, tineri de vârsta mea. Prosperitate și independență? Mi se întorcea stomacul pe dos.

Ceaușescu și nevastă-sa au apărut la balcon, în ropote de aplauze. El s-a apropiat de microfon, făcând mulțimii cu mâna. Purta un palton negru, scump, cu guler din blană și cu o căciulă tot din blană. A început să îndruge prostii fără noimă, ca de obicei.

I-am zis lui Luca:

— Nu pot să stau aici și să văd asta.

Și m-am răsucit pe călcâie, gata să plec.

Un vuiet puternic s-a auzit din spate. În adunare au izbucnit țipete. Ce se întâmpla? Detonase cineva vreun explozibil? Luca mă privea cu ochi mari.

Un val de oameni ne împingea din spate. Deodată, mulțimea a început să se agite, să țipe, să huiduie.

„Huooo!"

„Ucigașule!"

„Jos cu Ceaușescu!"

Inima mi-a luat-o razna. Toată lumea știa că securiștii erau printre noi, și totuși oamenii continuau să huiduie.

Au apărut grupuri de studenți de la Universitate, purtând steaguri. Huiduiau și urlau.

„Jos călăul!"

„Jos Ceaușescu!"

Și alții li s-au alăturat. Îl sfidau pe conducătorul țării noastre. Derutat, Ceaușescu a tăcut. Și-a plimbat privirea peste mulțime. Apoi a început să se bâlbâie la microfon.

— Alo! Alo! Alo! Așezați-vă liniștiți! Ce? Alo! Alo! Alo!

Elena Ceaușescu s-a apropiat de microfon și a țipat:

— Liniște!

Undeva, în spatele furnicarului de oameni, a început o scandare. Mai întâi firavă, apoi tot mai puternică, pulsând:

Ti-mi-șoa-ra!

Timișoara!

TIMIȘOARA!

Mi s-a făcut pielea de găină. Scandarea a crescut în intensitate, aidoma vuietului unui tren. Printre oameni a răsărit un sentiment de solidaritate. România își găsise vocea. Iar noi toți o foloseam acum, împreună. Conducătorul nostru abject era zguduit, uluit, încerca să calmeze mulțimea, încerca să se agațe de putere. Într-un sfert de veac, așa ceva nu se întâmplase în București. Senzația era palpabilă: ceva ceda. Digul asupririi era pe cale să se spargă în bucăți.

Un val de emoție s-a revărsat în mine. Simțeam cum mă furnică mâinile. Aveam s-o fac pentru Bunu.

Am urlat:

— Timișoara!

Nu mă mai puteam opri. Strigătele erupeau din mine:

— Sunteți niște hoți și niște ucigași! Trădătorilor! TIMIȘOARA!

— Jos Ceaușescu! a țipat Luca.

Studenții îi încurajau și pe alții să se alăture scandărilor. Reacția a fost spontană, mulțimea s-a dezlănțuit. Mii de oameni strigau!

Ceaușescu se străduia să recapete controlul. Nu reușea. Sunete haotice răsunau în sistemul de sonorizare. Ceaușescu era tulburat, confuz. Iar noi, mulțimea, simțeam acest lucru. Faptul că vorbeam liber, cu voce tare, în loc să șoptim, ne umplea de euforie. Și era limpede că și ceilalți simțeau același lucru. Ceaușescu a bălmăjit ceva despre creșterea salariului, dar huiduielile nu conteneau.

— Vorbe goale! am țipat. Vrem mâncare! Vrem libertate!

Ceaușescu a intrat repede în clădirea Partidului. Dar mulțimea nu s-a împrăștiat. Ne priveam în ochi unii pe alții.

Ne *vedeam* cu adevărat.

Era 21 decembrie.

Românii din București se uniseră și erau pregătiți.

Pregătiți pentru revoluție.

64

ȘAIZECI ȘI PATRU

Mulțimea a rămas pe loc. Șocați, oamenii așteptau.

Luca stătea cu gura căscată. A început să râdă și m-a lovit peste umăr.

O bătrână cu un batic pe cap s-a apropiat de noi și ne-a vorbit:

— Băieți, duceți-vă acasă! Probabil c-au transmis totul la televizor. S-a filmat. N-o să fie bine pentru voi. Repede! Fugiți acasă și ascundeți-vă! O să vă omoare pe toți.

— Nu suntem lași! m-am burzuluit la ea.

— Deja suntem morți! a intervenit în discuție un student cu fes verde. Ei ne-a omorât.

— Trebuie să luptăm pentru viitor! a exclamat un bărbat.

— Trebuie să luptăm pentru România! am strigat.

Mulțimea a izbucnit în urale. Îngrozită, femeia vârstnică s-a îndepărtat în grabă.

Un student care ținea în mână un steag s-a cocoțat pe un stâlp de iluminat. S-a adresat mulțimii:

— Atenție, totul e pașnic, fără violență. Cerem doar mâncare și curent electric. Cerem să avem libertate de opinie, libertatea de a ne exercita credința religioasă. Vă rog pe voi, cei încă nehotărâți, să vă alăturați nouă. Muncitori, veniți alături de noi! Studenți, veniți alături de noi! Lumea întreagă e cu ochii pe noi. Arătați-i

că românii nu sunt lași. Împreună vom învinge tirania. Vom cere să fim liberi. Veniți alături de noi!

Un bărbat vârstnic și-a scos căciula și a strâns-o la piept. A început să cânte cu voce tremurătoare:

— *Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte...*

E un vechi cântec patriotic interzis de comuniști după venirea lor la putere, după ce distruseseră monarhia. Cei care știau versurile i s-au alăturat.

— *Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,*
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

Studentul cu fes verde s-a răsucit spre mine.

— Mă cheamă Adrian. Pe tine?

— Sunt Cristian, iar el e Luca.

— Câți ani aveți?

— Șaptesprezece.

Am scos briceagul din buzunar.

— Hei, dă-mi steagul!

L-am luat și am decupat stema comunistă din mijlocul drapelului. A rămas o gaură în pânza tricoloră: albastru, galben și roșu. Am înălțat drapelul, arătându-l mulțimii.

Fără stemă, steagul semăna cu drapelul nostru național din prima jumătate a secolului al XIX-lea:

Albastru pentru pace, libertate.

Galben pentru dreptate.

Roșu pentru sânge.

— Cristian, Luca, voi doi o să purtați drapelul, ne-a spus Adrian.

Cu blândețe, l-a împins ușor în fața noastră pe bărbatul vârstnic și l-a îndemnat:

— Iar dumneavoastră, domnule, ne veți călăuzi atât timp cât veți putea.

Am pornit împreună, cântând și scandând. Pe măsură ce înaintam, adunarea noastră creștea.

Muncitorii veneau în valuri în Piață. Îi încurajam să se alăture mulțimii de protestatari. Coloana noastră sporea tot mai mult, până când a devenit o mare alcătuită din mii și mii de oameni. Care mai de care aduceau drapele găurite și pancarte. Răgușiserăm cu toții de la atâta scandat și cântat. Răgușiserăm de fericire.

Mult timp mă simțisem pustiit. Dar acum senzația de gol fusese înlocuită cu una de apropiere. O camaraderie adevărată. Cu toții o simțeam. O vedeam unii în ochii altora. Vedeam imaginea glorioasă a libertății.

Am continuat așa ore întregi.

S-a înserat. Mulțimea creștea neîncetat. Informațiile circulau.

Dincolo de granița cu Ungaria, posturile de radio și de televiziune difuzează reportaje despre proteste.

Ceaușescu a trimis armata în stradă. Soldații se adună în cazărmi.

Pretutindeni sunt securiști în civil. Fiți vigilenți!

Niște protestatari uzi fleașcă au alergat pe lângă noi.

— Aveți grijă! ne-a strigat Adrian. Dau cu tunuri cu apă.

Am ajuns în Piața Universității.

— Doamne! a exclamat Luca.

Oameni, oameni cât vedeai cu ochii. Mii și mii: femei însărcinate, adulți care purtau copii pe umeri, nenumărați studenți. Mulțimea vuia:

Olé, olé, olé, olé, Ceaușescu nu mai e!

Inima mea bătea în ritmul scandărilor.

Li-ber-ta-te! Li-ber-ta-te!

În apropiere de Hotelul Intercontinental, i-am ajutat pe manifestanți să construiască o baricadă din mese și scaune. Copiii se fugăreau pe lângă noi, prefăcându-se că se împușcă și ghemuindu-se în poziții de luptă, asemenea eroilor și bandiților pe care îi văzuseră în filmele americane. Am încercat să-i alung.

— Adrian! a strigat Luca. N-ar fi bine să le spunem oamenilor să-și ducă copiii acasă? N-au ce căuta aici.

— Nu-i nevoie. E-n regulă. N-o să tragă în copii. E important să fim de toate vârstele în stradă. Tot globul trebuie să vadă că vrem schimbare.

Luca mi-a aruncat o privire. Ne gândeam la același lucru.

Adrian spusese că nu aveau să tragă în copii. După ceea ce se întâmplase la Timișoara, cum putea spune asta?

Ar fi tras în oricare dintre noi. Sau chiar mai rău de-atât.

Ar fi fost capabili să ne împuște pe toți.

— Adrian! a strigat Luca. N-ar fi bine să le spunem oamenilor să-și ducă copiii acasă? N-au ce căuta aici.

— Nu-i nevoie. E-n regulă. N-o să tragă în copii. E important să fim de toate vârstele în stradă. Tot globul trebuie să vadă că vrem schimbare.

Luca mi-a aruncat o privire. Ne gândeam la același lucru.

Adrian spusese că nu aveau să tragă în copii. După ceea ce se întâmplase la Timișoara, cum putea spune asta?

Ar fi tras în oricare dintre noi. Sau chiar mai rău de-atât.

Ar fi fost capabili să ne împuște pe toți.

65

ȘAIZECI ȘI CINCI

Soldați, tancuri, vehicule blindate. Armata și unități de miliție și-au făcut apariția.

Un tânăr s-a apropiat în fugă de noi și ne-a anunțat:

— Ceaușescu a chemat și mai mulți soldați. În tunelurile de sub oraș s-au strâns securiști și lunetiști. O să ajungă aici curând!

Adrian a încercat să ne liniștească:

— Vor doar să ne sperie.

Luca a început să negocieze cu un soldat tânăr:

— Hei, lasă jos arma! Ești român. Obligația ta e să-ți aperi țara și pe cetățenii ei.

— Așa-i, l-am susținut eu. Slujești poporul, nu pe criminalii ăia. Nimeni nu vrea violență.

— Aveți o țigară? ne-a întrebat soldatul cel tânăr. Când sunt agitat, fumez.

Adrian a aprins o țigară și i-a întins-o.

— Haide, omule! l-a rugat Adrian. Lasă arma jos. Ești român, ca și mine.

Pe sub cască, ochii soldatului au scrutat fulgerător împrejurimile.

— Ar trebui să plecați de-aici. Grăbiți-vă!

— Să plecăm? i-am țipat soldatului în obraz. Nu! Asta-i țara noastră. Ești român? Ești de partea noastră?

Luca m-a tras deoparte.

Vehiculele blindate se apropiau. Unii manifestanți au fugit. Alții s-au împrăștiat, în căutarea unui adăpost.

— Veniți după mine! ne-a strigat Adrian.

Am pornit în fugă în spatele lui, să ne adăpostim lângă Inter. Când am păşit pe trotuar, o şarjă de trasoare a aprins cerul întunecat, deasupra noastră.

— Atenție!

Ne-am adăpostit după o mașină. Un băiețel stătea ghemuit în dreptul unei roți. Strângea din pleoape și își acoperise urechile. Pe străzi răsunau țipete asurzitoare.

— Trebuie să ajungem la baricadă! a urlat Adrian. Cu cât suntem mai mulți, cu atât mai bine.

— Aștcaptă! Nu te ridica! i-am strigat. Împinge-l pe ăsta mic sub mașină!

Băiețelul a țipat:

— TATI!!!

Dârele roșii ale trasoarelor brăzdau Piața Universității. Am privit în sus. Dacă la ferestre erau lunetiști, degeaba mai încercam să ne ascundem.

Deodată, m-a strigat cineva.

— Florescu!

Când m-am răsucit spre trotuar, l-am văzut pe Adrian alergând spre baricadă. Un glonț i-a străpuns pieptul. A mai făcut un pas, s-a împiedicat și s-a prăbușit pe asfalt, cu fața în jos.

— Ăla-i Florescu!

Am fost înșfăcat din spate.

Luca s-a repezit să mă apere. Apoi totul a început să se deruleze cu încetinitorul.

— Cristiaaaan! a țipat Luca.

Un glonț i-a străpuns umărul drept, apoi un al doilea l-a nimerit în braț. Dinaintea ochilor mei, sângele a țâșnit aidoma unor focuri de artificii. În apropiere se auzea răpăitul unor arme. Îmi

simțeam pulsul bubuind în timpane. Luca s-a clătinat, s-a poticnit, apoi s-a prăbușit.

— LUCA!

M-am zbătut, încercând să scap de mâinile străine. Cineva m-a lovit în cap. Ochii mi s-au tulburat, deformând imaginea celui mai bun prieten al meu, care zăcea într-o baltă de sânge.

— Luca, am șoptit eu.

Apoi s-a lăsat întunericul.

66

ȘAIZECI ȘI ȘASE

— Scoală-te! Scoală-te!!

Cineva m-a pălmuit.

Am clipit apăsat, încercând să mă dezmeticesc. Mă aflam într-un vehicul în mișcare, unde stăteau îngrămădite peste zece persoane.

— Ai o rană urâtă la cap, mi-a zis un bărbat. Ai leșinat, dar acum trebuie să te aduni.

— Unde suntem?

— Într-o dubă de-a Miliției. Ne duc la Circa 14, mi-a răspuns omul.

M-am ridicat încet și m-am uitat de jur împrejur. În dubă erau atât adulți, cât și copii.

— Luca..., am murmurat.

Îmi simțeam capul nespus de greu.

— L-au luat cu ei, mi-a zis cineva.

Prin semiîntuneric, l-am zărit pe băiețelul care se ghemuise lângă roată, ceva mai înainte.

— Cine l-a luat?

— Nu știu, mi-a răspuns băiatul. Atunci m-au luat și pe mine. I-au luat și pe tati și pe sora mea.

A schițat un gest către niște siluete învăluite în întuneric.

Duba s-a oprit brusc. Ușile din spate s-au deschis cu un scrâșnet.

Ni s-a strigat:

— Ieșiți!

Milițienii ne-au mânat spre un fel de garaj. Pășeam cu greutate. Capul îmi zvâcnea.

— Mâinile sus!

Ne-am sprijinit cu toții palmele de zidul clădirii, iar ei au început să ne percheziționeze. *N-au decât!* mi-am zis eu. Însă apoi mi-am adus aminte. Hârtiile cu articolul scris de Amnesty International rămăseseră în buzunarul gecii mele.

Erau condamnarea mea la moarte.

Oare erau în buzunarul din stânga sau din dreapta? Ah! Capul meu! Nu-mi puteam aminti. Trebuia să verific. Trebuia să-mi îndes în pantaloni, undeva, hârtiile alea.

Am pus palmele pe perete și am simțit un iz uleios, mirosea a acru. Am mijit ochii, ca să văd mai bine. Peretele era acoperit cu vopsea verde.

Voiau să ne prindă în fapt. Dacă-mi atingeam geaca sau pantalonii, și-ar fi dat seama. Pe urmă am auzit țipete.

Strigăte groaznice au izbucnit din interiorul garajului. Glasuri de bărbați. Glasuri de femei. Urlau și cereau îndurare. Ne-au lăsat să ascultăm, așteptându-ne rândul. Copiii au început să plângă. Am închis ochii și m-am gândit la Luca.

Te rog, Luca, rezistă!

Când milițianul a ajuns la mine, nu m-a percheziționat cum trebuie. Abia dacă și-a trecut palmele pe hainele mele. Mă simțeam ușurat și îngrozit totodată. Încă aveam hârtiile asupra mea.

După câteva minute, țipetele au încetat. Milițienii ne-au încolonat și ne-au mânat înăuntru. Becuri galbene, încastrate în cuști din sârmă bâzâiau și sfârâiau, luminând încăperea pătrată. Pe pereți, palme de toate mărimile lăsaseră urme de vopsea verde. În mijloc, apa picura dintr-o conductă. Stropii cădeau într-o baltă

de sânge. Într-un colț zăcea o șuviță de păr, încă lipită de o bucată de scalp.

Un milițian a vărsat pe podea o găleată cu apă, spălând de pe ciment urmele torturii.

— Următorii! Cu fața la perete! a lătrat milițianul. Mâinile sus!

Un bărbat l-a implorat:

— Vă rog, lăsați-mi copiii în pace! Luați-mă pe mine, dar dați-le drumul!

Milițienii l-au înșfăcat și l-au târât în mijlocul încăperii. În vreme ce unii îl băteau, alții ne loveau pe noi cu bastoane de cauciuc.

— De ce nu ți-ai lăsat copiii acasă? urlau milițienii la el. I-ai cărat după tine în Piață. Acum o să plătești!

— Tati! Nu! a țipat o fetiță.

Ne-au luat pe rând. Fiecare persoană era târâtă în mijlocul garajului, după care milițienii o loveau cu pumnii, cu picioarele, cu bastoanele. Când i-a venit rândul, băiețelul a leșinat. Corpul lui a căzut la podea.

Ca să-mi fac curaj, mă concentram asupra lui Luca. *Rezistă, Luca!*

Da. Aveam să mă gândesc la ce îi făcuseră lui Luca. La ce-i făcuseră lui Bunu. Am încercat să mă îmbărbătez. Trei milițieni m-au târât în mijlocul garajului și m-au azvârlit la pământ, pe ciment. De fiecare dată când dădeam să mă ridic, mă trânteau din nou. Chiar și așa, tot încercam să mă ridic.

Dintr-un colț al încăperii, un milițian a strigat:

— El e!

Milițianul mi-a dat târcoale, izbindu-și ușor de coapsă bastonul din cauciuc.

— Deci e unul din ăia speciali, ha? a comentat el. Și mai e și tânăr. Bună seara, trădătorule!

Prima lovitură a aterizat în partea de sus a spinării mele, între omoplați.

Bunu.

Pe urmă m-au ridicat și m-a lovit în coaste.

Luca.

Apoi, cu rândul, au început să-mi tragă pumni în față.

În cele din urmă, m-au lovit între picioare. Aerul mi-a părăsit brusc plămânii. Nu mai știam ce se petrecea în jurul meu.

Obrazul îmi era lipit de cimentul rece și ud. Încăperea mi se părea deformată. O voce dogită mi-a susurat în ureche:

— Ni s-a spus că numele tău e pe o listă specială, așa că ți-am pregătit un tratament special.

Pleoapele mi-au fluturat. Am auzit zăngănitul unui lanț. Și un mârâit feroce de câine.

Milițianul a adăugat:

— E foarte flămând. Și foarte devotat preaiubitului nostru conducător.

Oamenii țipau de frică. Un copil a scâncit.

I-au strâns pe toți și i-au scos din încăpere, mânându-i într-un coridor.

Zăceam pe podea, cu trupul zdrobit. Îmi curgea sânge din gură. Am clipit. Când vederea mi s-a limpezit, am văzut pe ciment doi dinți plini de sânge. Oare erau ai mei?

Câinele se opintea și trăgea de lanțul lui, gata de atac. Unde avea să mă atace mai întâi? Milițienii au alcătuit un semicerc și și-au aprins țigările, gata de spectacol.

M-am uitat la câine. Cu siguranță, odată chipul lui fusese blând, însă acum era schimonosit, ca turbat. Și el era prizonier: i se refuza hrana, adăpostul, sentimentul de siguranță. Îl băteau să-l înrăiască, să-l sălbăticească. Am simțit cum o lacrimă mi s-a prelins din colțul ochiului și mi-a curs pe obraz. Câinele m-a privit și s-a liniștit.

I-au dat drumul din lanț, iar animalul s-a repezit la mine. Însă, după o clipă, s-a oprit. A înclinat capul, parcă cercetându-mă. Unul dintre milițieni l-a lovit cu piciorul, ca să-l asmută. Corpul animalului s-a încordat. S-a rotit și l-a atacat fulgerător pe milițianul care-l lovise. În vreme ce fugeau, m-am ridicat anevoie de la podea. Nu voiam să le dau nicio satisfacție. Nu!

Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină.

Șchiopătând, am ieșit în hol, ca să mă alătur celorlalți.

Stăteam pe două șiruri, de o parte și de alta a coridorului. Ne-au legat mâinile în față, fie cu sârmă, fie cu sfori.

— O să dați toți declarații! a țipat la noi un milițian.

Ne-au pălmuit din nou și din nou, presându-ne să ne declarăm vinovați. Nimeni nu a declarat asta. Nici măcar copiii.

— Eu sunt istorie vie. Eu sunt libertate, a zis un bărbat. Asta-i declarația mea.

O femeie a șoptit:

— Ne-ați luat tot. Nu mai am nimic de pierdut.

Milițienii au ajuns la mine. Mi-au cerut să mărturisesc.

Mi-am lins sângele de pe buze și am încuviințat din cap. Glasul meu era răgușit de la atâta scandat, dar eram pregătit. Aveam să întorc roata.

— Fumează țigări BT. Ține cu Steaua. Are palme cât lopețile. Dimineața devreme, se întâlnește cu o fată drăguță, la colț de stradă. Are planuri mari. Pe el îl vreți.

Derutat, milițianul s-a încruntat, dar a notat tot ce-am spus. Ăștia credeau că făceam o mărturisire. Mi-au verificat buletinul.

— Stai așa! Parc-ai zis că băiatul ăsta... Dar are numai șaptesprezece ani, a zis milițianul.

Cel care mă bătuse a dat din umeri.

Ne-au scos afară, mânându-ne către un șir de dube care așteptau.

— Unde ne duceți? a întrebat un bărbat.

Milițianul a râs batjocoritor.

— Unde crezi? La Jilava.

Nu!

La Jilava ajungeau cei mai periculoși deținuți. Cei cu pedepse grele. Cei care urmau să fie torturați. Iar acum trimiteau copii și adolescenți la Jilava?!

Dubele erau pline ochi cu oameni răniți. Unii plângeau și se văicăreau.

Nu, nu aveam de gând să urc în nicio dubă.

Am rămas la sfârșitul rândului, plănuind să fug în ultimul moment. Mă gândeam să-i trag una între picioare milițianului. Voiam să încerc ceva, orice. M-am apropiat de portierele deschise ale dubei. Jerbele fumului de la țeava de eșapament mi se înfășurau în jurul gleznelor. Trebuia să stau aici. Trebuia să lupt. Trebuia să-l găsesc pe Luca. Refuzam să urc în dubă. Refuzam să fiu dus la Jilava.

— Hei, tu! mi-a strigat un bărbat din dubă.

Când m-am uitat la el, a schițat un gest către o persoană așezată în apropierea lui.

— Cineva îți face semn, a adăugat.

Am mijit ochii prin semiîntuneric. Am văzut o față cunoscută, brăzdată de sânge și lacrimi. Ea și-a ridicat încheieturile legate cu sfoară și mi-a făcut cu mâna. Palma îi era mânjită cu vopsea verde.

Am sărit în dubă.

67

ȘAIZECI ȘI ȘAPTE

Ușile dubei de miliție s-au trântit, iar mașina s-a pus în mișcare. Un bărbat a aprins o brichetă, ca să cerceteze rănile copiilor lui. Lumina firavă a fluturat scurt pe chipul ei:

Liliana.

Mi-am făcut loc printre trupurile înghesuite unele într-altele și m-am strecurat lângă ea.

— Ești bine? i-am șoptit.

— Cristian, fața ta... Ești plin de sânge...

Geaca și bluza mea erau pline de dâre de sânge. Nu puteam să respir cum trebuie. Probabil că-mi rupseseră o coastă. Nasul parcă era într-o parte de la pumnii pe care i-am încasat.

Mi-am ridicat mâinile — cu încheieturile încă legate — și am tras de nas. Am simțit un fel de scrâșnet, apoi a răsunat un trosnet puternic. Mi-am tras nasul la loc, și o explozie de durere mi-a cutreierat obrajii, apoi mi s-a prelins în gâtlej și s-a oprit în stomac. Sângele mi se prelingea pe buze și pe bărbie, dar măcar acum puteam respira. Un bărbat mi-a întins o sticluță. Am luat o dușcă și mi-am clătit gura de sânge.

Liliana a început să plângă.

Mi-am pus mâinile legate cu sârmă peste ale ei, încercând să-i apuc degetele într-ale mele.

— Sunt în regulă, am încercat s-o liniștesc. Tu cum ești?

— Ne-au bătut cu bastoanele, ne-au lovit cu pumnii și cu picioarele, a răspuns ea printre lacrimi. Numele unui bărbat era pe o listă specială. L-au scalpat...

Aflasem deja despre lista aceea.

— De când ești aici?

— Nu știu sigur. Cam de-o oră, a șoptit Liliana. M-au săltat de la Universitate.

— Și pe mine la fel.

— Erai cu Luca? a cerut ea să știe.

Am încuviințat din cap, iar lacrimile au început să-mi curgă pe obraji.

— Luca... L-au împușcat, am murmurat eu.

— Cum așa?!

— Da. Cel puțin două gloanțe l-au străpuns, am rostit gâtuit. S-a prăbușit la pământ și pe urmă am văzut negru în fața ochilor. Nu l-am putut salva. Nu știu unde e.

Mi-am ridicat mâinile în dreptul obrajilor, să-mi șterg lacrimile.

— Doamne!

Liliana s-a sprijinit de mine și mi-a șoptit la ureche:

— O să-l găsim, Cristian. O să-l găsim.

— Trebuie.

A dat aprobator din cap. Fruntea ei mi-a atins obrazul. M-am lipit de ea, încercând să ignor zvâcnetul care-mi bubuia în cap. Am stat așa mult timp, în tăcere.

— Ce faceți? Vă sărutați? ne-a întrebat băiețelul.

— Nu, a zis Liliana, trăgându-și nasul. I-am șoptit ceva.

— Șoapte? a intervenit un bărbat cu o mustață groasă. Ăștia ne omoară în bătaie, împușcă și ucid tineri, copii. Despre așa ceva nu mai poți vorbi în șoaptă. Am fost acolo flămânzi și cu mâinile goale. Criminalii ăia au transformat totul într-o baie de sânge. Iar nenorociții ăia de la Circa 14 sunt niște fiare!

— Sssst! l-a atenționat cineva. O să ne bată iar.

Bărbatul cu mustață a ripostat:

— Da, o să ne bată iar. N-ai auzit ce-au zis? Ne duc la Jilava. Ăsta e doar începutul.

— Și ce-o să se întâmple cu ceilalți oameni din stradă? l-am întrebat.

— Vor continua să lupte, mi-a răspuns omul. Acum, lumea a ieșit să protesteze și în alte orașe din țară: Arad, Satu Mare, Sibiu, Cluj, Iași. Urmează și altele. Dar trebuie să convingem armata să treacă de partea noastră. Se aude că armata e gata să i se alăture poporului.

M-am gândit la soldatul acela tânăr care ne avertizase pe mine și pe Luca și care ne-a zis să plecăm. Încercase să ne ajute.

— Și cum putem convinge armata? l-am întrebat.

— Noi n-avem nicio putere. Generalii sunt cei care trebuie să ia decizia asta.

Oare ce aveau să facă soldații.

Stăteam cu toții în duba întunecoasă, epuizați și speriați.

Glasul Lilianei a străpuns întunericul:

— Pe mine mă cheamă Liliana Pavel, iar pe el Cristian Florescu. Avem șaptesprezece ani, suntem elevi la Liceul MF3 și locuim în Sălăjan. Nu știu ce-o să se întâmple când ajungem la Jilava. Dacă vă vor da drumul, vă rog să luați legătura cu familiile noastre. Suntem Liliana Pavel și Cristian Florescu. Să le spuneți alor noștri că, atunci când ne-ați văzut, eram împreună și... în viață.

68

ȘAIZECI ȘI OPT

Jilava.

O monstruozitate, de culoarea oaselor uscate, care trăia la sud de București.

Avea arcade din piatră, porți groase, din metal, și o istorie sinistră.

Pe tot drumul până la Jilava nu s-a auzit nici musca. Am tăcut. Eram îngrijorat. Bunu îmi povestise despre Jilava: „E cel mai oribil loc. Acolo sunt duși deținuții politic și cei închiși pentru credința lor. Sunt torturați, mutilați, arși și ținuți în celule înghețate".

Noi eram considerați deținuți politic. Și mărșăluiserăm alături de o sută de mii de oameni.

Duba s-a oprit.

Liliana a șoptit:

— Cristian, ce-o să se-ntâmple cu noi?

Teama din vocea ei mă umplea de durere.

— Nu știu. Stai aproape de mine.

Tatăl celor doi copii din dubă îi dăscălea:

— Să fiți cu ochii-n patru și să rămâneți împreună! Indiferent ce s-ar întâmpla, rămâneți împreună. Promiteți-mi!

Scâncind, copiii au încuviințat din cap.

Lângă duba noastră parcaseră multe altele; arestaseră oameni cu duiumul. Au apărut gardienii. Ne-au pus să ne încolonăm și să înaintăm pe aleea închisorii. Deasupra arcadei de la intrare am

văzut o plăcuță ponosită de trecerea timpului, luminată de un bec roșu. Pe plăcuță am citit numele închisorii. Simplitatea alinierii cuvintelor era de-a dreptul înfricoșătoare.

FORTUL No. 13
JILAVA

Am coborât din dubă, iar gardienii au început să ne împungă în spate cu bastoanele, îmbrâncindu-ne spre gura unui tunel. Alți gardieni așteptau de o parte și de alta. Pe măsură ce înaintam, o ploaie de bastoane se abăteau asupra noastră. Ne-au împins într-o celulă mare și umedă, deja ticsită de lume. Am fost asaltați de întrebări și exclamații:

— De unde v-au adus? Aveți vești?

— Ați văzut-o pe fiica mea?

— Dumnezeule! Au arestat copii! Sunt plini de sânge.

— LINIȘTE! a urlat un gardian.

Lumea a început să șușotească.

Un prizonier ne-a dezlegat mâinile și a comentat:

— Dacă trimit copii la Jilava, înseamnă că ăștia sunt disperați.

— Aveți vești? l-am întrebat.

— Umblă zvonuri că Ceaușescu se ceartă cu armata. Soldații nu vor să tragă asupra cetățenilor.

I-am zis:

— Prietenul meu a fost împușcat de undeva de sus, de la o fereastră. Nu de un soldat.

— Poate că era un lunetist de-al Securității, a sugerat omul. Văd că tremuri. Te simți bine?

Eram bine? Oare era cineva bine în locul ăsta?

— Îmi fac griji pentru prietenul meu, i-am zis bărbatului.

A dat aprobator din cap.

— Copii, o să-ncercăm să vă scoatem de-aici.

Liliana m-a tras sub lumina unui bec.

— Cristian, ai nasul rupt. Ar trebui să mergi la spital.

— Uită-te în jur! Toți suntem așa. Nu vreau decât să-l găsesc pe Luca. Nasul e ultima mea problemă. Mă doare capul și omoară coastele. Mă înjunghie când respir.

Liliana și-a desfăcut fularul mov de la gât și mi-a cerut:

— Scoate-ți geaca!

Am ascultat-o, iar ea mi-a petrecut fularul în jurul pieptului.

— Au!

— Îmi pare rău, dar trebuie să stea strâns, mi-a zis Liliana.

M-a ajutat. Mă simțeam ceva mai bine.

Am scotocit prin buzunarele gecii, după hârtiile de la Amnesty International. Le-am găsit și le-am îndesat la repezeală în pantaloni. Liliana se uita mirată la mine.

— Nu mă-ntreba ce-i cu ele! i-am zis.

Câțiva bărbați umblau prin mulțime, strângând țigări. Unul dintre ei a spus:

— Va trebui să mituim gardienii. O să le dăm țigări ca să-i lase pe copii să plece.

Să mituiești gardieni cu țigări Kent pentru viața unor copii! Omul rostise cuvintele atât de firesc, nemaibăgând de seamă adevărul rușinos și dureros: gardienilor le păsa mai mult de tutun decât de oameni.

Eu și Liliana ne-am îndreptat spre un colț. Varul de pe pereți se scorojise și se desprinsese pe alocuri, aidoma pielii moarte, dând la iveală cărămizile de dedesubt. Pe ele, foști deținuți scrijeliseră mesaje:

DACĂ VREI SĂ TRĂIEȘTI BAGĂ PAIE SUB HAINĂ.

Aduceți-vă aminte de Richard Wurmbrand!

Spuneți lumii că suntem nevinovați!

Liliana s-a tras mai aproape de mine.

— Cristian, mi-e frică. Mă tem c-o să ne tortureze, dar mai tare mă tem că revoluția o să fie înăbușită.

— Ai auzit ce-a spus omul ăla în dubă. E prea multă lume în stradă. Nu are cum. Să știi că a fost periculos să ieși așa de târziu. Erai singură?

Liliana a clătinat din cap.

— Eram cu Alex.

După o ezitare de câteva clipe, a adăugat:

— Și cu Cici.

— Cici?

— A venit la noi acasă. Te căuta. Era înnebunită de îngrijorare. A zis că n-ai trecut pe-acasă și se speriase că pățiseși ceva. Voia să iasă să te caute și l-a rugat pe frate-miu s-o ajute. Am vrut să-i însoțesc, dar pe urmă ne-am pierdut unii de ceilalți, în învălmășeală.

Cici mă trădase. Cum putea să susțină că-i pasă de mine? M-am uitat la fața plină de lacrimi a Lilianei.

— Să-i zici lui Alex să o evite pe Cici. Soră-mea e...

Liliana a ridicat mâna și mi-a pus un deget pe buze.

— Știu, Cristian. Mi-am dat seama în ziua înmormântării. Cici mă turna. Ea ne-a văzut când am băut Cola.

— Mi-a întins o capcană, i-am șoptit eu. A trimis Securitatea să-l șantajeze pe propriul frate. Dar în Alex putem avea încredere?

— Sincer, nu știu. Am impresia că el și Cici aveau un plan. Înainte să ne pierdem unii de ceilalți, Cici mi-a zis ceva. A spus că, dacă te găsesc, să-ți transmit un mesaj.

O priveam, în expectativă.

— Mesajul e „Domnul Van Dorn îți mulțumește". Înțelegi ceva?

Lacrimi de ușurare îmi usturau ochii. Da, înțelegeam. Van Dorn, practic, îmi spunea că primise caietul meu. Dar cum de știa Cici informația asta?

— Ce-a vrut spună? a întrebat Liliana.

Nu aveam niciun motiv să-i ascund adevărul, cu atât mai puțin acum.

I-am șoptit:

— Mai ții minte că într-o seară, în scara blocului, ți-am spus că am o idee? Domnul Van Dorn e diplomat la Ambasada Americană. Ideea mea era să-i dau un caiet cu informații pe care le-am strâns; ca un strigăt după ajutor pe care să-l transmită celorlalți diplomați.

— Dumnezeule! Cristian, nu mă mir că te-au bătut în halul ăsta.

— Nu cred c-au aflat încă despre caiet.

— Și ce-ai scris acolo?

— Adevărul. Pagini întregi cu informații despre ce îndură românii. O grămadă de bancuri cu Bulă. Notițe de-ale lui Bunu. La sfârșitul caietului, am scris o scrisoare. I-am pus și titlu: *Urlete șoptite. Viața unui adolescent român în București.* Numele meu nu apare nicăieri.

— Iar tu i-ai dat caietul?

— Nu. Am ascuns caietul pe biroul lui.

Lilianei i-a picat fața. M-a întrebat:

— Și dacă Securitatea îl găsea?

— Tocmai mi-ai transmis un mesaj din partea lui Van Dorn. Mă rog, un mesaj care se presupune că e de la el și care confirmă că a găsit caietul.

Am ridicat privirea către intrarea în celulă.

— Trebuie să ieșim de-aici, Liliana. Trebuie să-l găsesc pe Luca și să te duc acasă.

— Dacă-și dau seama că ne știm, o să ne despartă, mi-a zis ea.

M-am uitat la chipul ei învinețit de lovituri. Mă privea cu o oarecare sfidare. Voia să rămânem împreună.

— Cristian, mi-ai zis că n-o să te dai bătut.

— Păi, nu mă dau bătut.

Dar dacă îmi găseam sfârșitul aici? Și nici măcar nu apucasem s-o sărut.

Un gardian a urlat:

— Aduceți-i pe ăia tineri în față!

— Repede! ne-a îndemnat un bărbat. S-ar putea să fie singura voastră șansă.

În vreme ce lumea ne împingea spre partea din față a celulei, Liliana a strigat:

— Mă numesc Liliana Pavel. Eu și prietenul meu, Cristian Florescu, suntem colegi la Liceul MF3. Locuim în Sălăjan. Dacă vreunul dintre voi e eliberat, căutați-ne familiile! Spuneți-le că, atunci când ne-ați văzut împreună, eram în viață!

— Luca Oprea, prietenul meu, a fost împușcat în Piața Universității! am țipat. Și el învață la MF3. Dacă vreunul dintre voi e eliberat de-aici, vă rog, ajutați-ne să-l găsim!

Un gardian i-a înșfăcat pe cei doi frați — fetița și băiețelul — de guler.

— Tati! a strigat băiatul, întinzând mâinile spre părintele lui. Unde ne duc? Vrem să rămânem cu tine!

— O să ne vedem curând, i-a răspuns bărbatul, înghițindu-și lacrimile. Nu uita: stai lângă soră-ta! Trebuie să rămâneți împreună.

— Unde ne duc? mi-a șoptit Liliana. Dac-o să fie mai rău? Ar trebui să rămânem aici?

Un bărbat m-a apucat de umăr. M-am oprit în loc.

— L-am cunoscut pe bunicul tău, a murmurat el.

Îl știa pe Bunu?

După ce a încuviințat din cap, a adăugat:

— Dacă ar mai trăi, ar fi foarte mândru de tine.

69

ȘAIZECI ȘI NOUĂ

Ne-au îmbrâncit într-o încăpere cu mese lungi și cu bănci. Gardienii ne-au ordonat să ne așezăm, au încuiat ușa, apoi au plecat. De partea cealaltă a sălii, lângă ușă, stăteau atârnate două portrete înrămate. Într-unul apărea Elena Ceaușescu, iar în celălalt, un Ceaușescu-ntr-o-Ureche. M-am zgâit la chipurile lor.

Nu aveam nici mâncare, nici libertate.

Din cauza lor.

Eram înconjurați de securiști și de torționari.

Din cauza lor.

Nu puteam avea încredere în nimeni.

Din cauza lor.

Nu mai puteam îndura să le văd fețele. Am smuls tablourile de pe perete și le-am azvârlit într-un colț.

Liliana a tras aer în piept, șocată.

— Cristian, ce faci? o să intrăm în belea.

— Dacă mă mai uit la ei încă un minut, oricum o să se întâmple asta, i-am zis eu.

Liliana s-a răsucit către copii și le-a spus:

— Țineți capetele plecate! Dacă vă-ntreabă gardianul, să-i ziceți că, atunci când am intrat aici, tablourile erau acolo, jos.

Gardianul s-a întors cu niște găleți, iar sub braț ținea o mapă. După ce a căscat, ne-a zis:

— Din cauza voastră, criminalilor, nu ne-am mai odihnit de când cu Timișoara. Știți care-i rezultatul? Suntem supărați și nervoși.

Noi tăceam. Când gardianul a pus gălețile pe podea, a observat tablourile aruncate într-un colț.

— Cine-a făcut asta?

Tăcere.

— V-am întrebat cine a făcut asta!!

Am ridicat din umeri și i-am răspuns:

— Erau acolo.

— Nu-i adevărat, m-a contrazis gardianul.

— Ba da! am insistat cu toții, într-un glas.

Omul a clipit, copleșit de oboseală. Nu era obișnuit să aibă de-a face cu niște puști. Cuprins de îndoială, ne-a privit pe rând.

— În cazul ăsta, o să jurați credință Eroului nostru național și Mamei noastre Eroine. Dacă nu pupați tablourile în genunchi, vă trimit înapoi în celulă. Iar superiorul meu trebuie să fie de față.

A ieșit și a încuiat ușa în urma lui.

— Chiar trebuie să pupăm tablourile? a întrebat băiețelul.

— Da, cred că da. Îmi pare rău, am oftat eu.

De ce luasem portretele de la locul lor? De ce nu le ignorasem, pur și simplu?

— Sărută-mă!

Liliana a vorbit așa de încet, încât la început am crezut că-mi închipui.

Dar pe urmă a repetat:

— Sărută-mă! Cristian, te rog! Sărută-mă înainte ca buzele noastre să fie nevoite să-i atingă pe... ei.

M-am uitat la ea. Pe chipul Lilianei se citea disperarea. Am luat-o în brațe și am stat așa câteva clipe, cu frunțile lipite. Răsuflarea ei îmi mângâia buzele.

Am sărutat-o din nou și din nou. De fiecare dată, din ce în ce mai tandru. Am sărutat-o pe nas, pe bărbie, pe gât. I-am dat deoparte șuvițele de pe frunte și i-am sărutat pleoapele.

O lacrimă i s-a prelins pe obraz.

Am strâns-o tare în brațe. Nu voiam să-i dau drumul.

Copiii se holbau la noi, cu gura căscată.

Dincolo de ușă au răsunat pași grei. Ne-am desprins din îmbrățișare. Gardianul s-a întors însoțit de un ofițer. Omul ne-a privit stăruitor.

— Nu! s-a răstit ofițerul. Tablourile nu erau pe podea. Iar ăsta — a arătat spre mine — e singurul destul de înalt cât s-ajungă la ele.

Ofițerul a luat portretele înrămate și le-a pus cu fața în sus, pe podea.

— Haide, tovarășe! m-a îndemnat el. E vremea să-ți exprimi recunoștința.

Eram convins că urma să-mi tragă una. Nu trebuia să mă dau de gol că mă dureau coastele, fiindcă m-ar fi lovit drept acolo. M-am ridicat iute, încercând să nu mă strâmb de durere. Ofițerul s-a apropiat de mine.

— Vai, tovarășe! m-a ironizat el. Ce păcat de nasul tău! Doare, nu-i așa?

Cu un pumn, m-a azvârlit la podea.

A început să mă lovească în spate și pe picioare cu bastonul de cauciuc.

— Pușlamalelor! Partidul v-a dăruit un cămin frumos, iar voi așa îl răsplătiți? Hai, tovarășe, târăște-te la Preaiubitul nostru Conducător și la Mama Eroină! Te așteaptă să le ceri scuze.

Încet, în patru labe, m-am mișcat spre tablouri. Trăirea stârnită de sărutul Lilianei era mai puternică decât loviturile ofițerului.

Poate că fusese prima și ultima dată când o sărutam. Voiam să păstrez vie emoția asta minunată.

— Nu mai trage de timp! Mai repede!

M-am oprit deasupra portretului lui Ceaușescu. Aș fi vrut să-l sfărâm în dinți, să-l înghit și pe urmă să-l vomit pe moaca nevesti-sii. Dar am simțit tăcerea care domnea în încăpere. Mi-am dat seama că Liliana și copiii erau speriați. Nu puteam să le fac una ca asta. Iute, mi-am lipit un colț al gurii de imaginea lui Ceaușescu, apoi de cea a Elenei Ceaușescu. Praful de pe sticla tablourilor mi s-a lipit de buze. Slavă Domnului că Liliana era așa de isteață și că mă rugase să o sărut adineauri!

I-au obligat și pe ceilalți să îndeplinească același ritual. Liliana a îngenuncheat. Expresia ei era un amestec de dezgust și sfidare. Nasul ei a atins portretele, dar jur că buzele ei nu s-au apropiat de sticlă.

Cu o lovitură de picior, ofițerul a dărâmat gălețile.

— A, nu, nu! Tovarășii nu primesc găleți. După ce terminați cu pupatul, o să vă ocupați de asta cu mâinile goale.

Ne-au dus într-o cameră cu gresie pe jos, fără ferestre, unde zumzăia de muște.

— Buda e înfundată de ceva timp, ne-a anunțat gardianul. Sacul e în colț. Faceți curat, tovarășii! Dacă nu vă grăbiți, o să ratați duba care pleacă de-aici!

Într-adevăr, într-un colț era un sac. Dar zăcea sub un morman uriaș de rahat.

Unul dintre copii a început să plângă. Gardianul l-a împuns ușor cu bastonul și i-a vorbit batjocoritor:

— Nu, nu, haimana ce ești! N-ai voie să plângi. Dacă ești destul de mare ca să protestezi și să iei parte la acțiuni ilegale, ești îndeajuns de mare și să speli veceuri. Ia uite la grămada asta aburindă de rahat! Aici e locul tău!

Gardianul a ieșit.

Am rămas pironiți și deznădăjduiți.

Câtă umilință poate să îndure un om?

Întrebarea lui Bunu îmi stăruia în minte.

Noi eram grămada de rahat.

Asta voiau să ne spună.

Asta credeau.

Dar cei de dincolo de granițe ce credeau? Știau ei despre chinul nostru de zeci de ani? Oare îi condamnau pe români? Oare știau că regimul ne ținea izolați? Sau rămăseseră cu vechile stereotipuri despre România?

M-am răsucit spre copii și am declarat:

— Dracula nu e real. A fost inventat de un scriitor irlandez. Dracula n-are nicio legătură cu istoria noastră.

— Știm, a răspuns fetița.

Am strigat:

— Iar românii sunt oameni geniali! Unii chiar au câștigat Premiul Nobel!

— De ce ne zici asta?

— Pentru că nu suntem niște rahați. Mă auziți? Noi suntem mai români decât gardienii ăștia!

În cameră s-a lăsat tăcerea. Simțeam cum emoția mi se zbătea în gâtlej.

— Indiferent ce zic sau ce fac ăștia, suntem mai buni de-atât, mi-am încheiat ideea.

De ce era România atât de puțin cunoscută? Când și cum anume devine o țară atât de îndepărtată, atât de izolată, încât restului lumii nu-i mai pasă de ea?

Organizația Amnesty International încerca să facă adevărul cunoscut. Însă, dacă gardienii găseau hârtiile acelea asupra mea, aveau să mă omoare. Nu puteam risca să-i rănească pe Liliana

și pe copii. Am scos hârtiile din pantaloni, unde le ascunsesem, și am început să adun rahatul cu ele.

— Ce sunt hârtiile alea? a întrebat în șoaptă Liliana.

— Un cui în sicriu.

70

ȘAPTEZECI

Au fost aduși încă trei copii. În total, acum eram opt: cinci copii, plus eu și Liliana. Am încercat să fac mare parte din treabă, folosindu-mă de colile de hârtie și de încălțările mele.

Mă gândeam la portretele din încăperea de alături.

— Știi, am putea să adunăm rahatul cu tablourile alea, i-am șoptit Lilianei.

— Să nu-ndrăznești!

În sfârșit, am terminat treaba. Toți puteam îngrozitor.

— Mișcați-vă! ne-au strigat gardienii.

Ne împungeau în spate cu țevile armelor și cu bastoanele, mânându-ne înapoi prin coridorul pe unde intraserăm.

— Mergem acasă? a întrebat fetița cu care călătorisem în dubă.

— Vă duceți la o nouă casă, i-a răspuns unul dintre gardieni.

— Vreau la tata! a țipat fratele fetiței. Tati!

— Legați-i pe cei mai mari! a ordonat cineva.

Un gardian m-a înghesuit într-un perete și mi-a pus bastonul la gât. Mi-a legat încheieturile în față, cu sfoară. Coastele mă dureau așa de tare, încât am crezut c-o să leșin.

Răsărise soarele. În timp ce ne urcau într-o altă dubă, a sosit un camion plin cu zeci de noi prizonieri. Se uitau șocați la noi.

I-am întrebat:

— Cât e ceasul? Ce vești aveți?

— E vreo opt dimineața. Lupta continuă. Țineți-vă tari! Nu mai e mult până învingem.

Gardienii ne-au împins în dubă. Copiii au început să plângă, iar nou-veniții au încercat să intervină:

— Ticăloșilor! Lăsați copiii în pace!

— Libertate! a strigat un bărbat.

Înainte să mai scoată o vorbă, gardienii au tăbărât cu bastoanele pe el.

Stăteam în dubă, chinuindu-mă să respir. Mi-am întins încheieturile mâinilor către Liliana și am întrebat-o în șoaptă:

— Poți să slăbești sfoara asta puțin?

— Miroase urât, a zis o voce micuță. Unde mergem?

— Întreabă-l pe băiatul cel mare, i-a răspuns cineva.

Eu. Eu eram băiatul cel mare. Serios?!

Deodată, mă simțeam atât de neînsemnat și atât de obosit. Atât de speriat. Nou-veniții spuseseră că lupta continua, dar dacă revoluția eșua? Cât de mult aveau să se înrăutățească lucrurile? Încotro ne duceau? Oare familiile noastre ne căutau? Oare Securitatea mă căuta? Cici îmi spusese adevărul despre mesajul de la Van Dorn? Ce aveau să le facă prizonierilor care ne ajutaseră să scăpăm din celulă?

Liliana s-a sprijinit de umărul meu. Capetele noastre s-au atins și, la un moment dat, gândurile mele epuizante au lăsat locul unui somn agitat.

Până în prânz am ajuns la o destinație necunoscută. În clipa când ușile dubei s-au deschis, am recunoscut locul. Strada Aaron Florian. Eram aproape de Ambasada Statelor Unite și de apartamentul familiei Van Dorn.

În fața noastră se înălța o casă veche, imensă, cu o curte interioară. Însă frumusețea în stil Belle Époque și exteriorul arătos nu păcăleau pe nimeni. Înăuntru stăpâneau întunericul și cruzimea, iar la fiecare fereastră erau gratii.

Așteptam cu toții în dubă. Gardianul, epuizat, și-a târșâit picioarele până la ușa din față. Cei doi frați stăteau laolaltă, înghesuiți unul în celălalt, așa cum le spusese tatăl lor. În depărtare răsunau explozii și zgomote de arme.

I-am întins Lilianei din nou mâinile mele legate.

— Mai încearcă să slăbești legătura, te rog.

Vocea parcă-mi era străină. Eram răgușit și mă durea gâtul îngrozitor.

Mi-am lipit buzele de urechea ei și am murmurat:

— Stea-de-Mare mi-a povestit odată despre locul ăsta. E o închisoare pentru minori. L-au trimis aici pe vărul lui. L-au ras în cap, l-au bătut, i-au făcut și alte lucruri îngrozitoare. Eu zic să-ncercăm să fugim.

— În starea ta, n-ai cum să alergi. Și nu-i putem abandona pe copii, a protestat Liliana.

Avea dreptate.

— Fugi tu! m-a îndemnat ea deodată, smulgându-mi sfoara care-mi lega încheieturile. Repede! Du-te în spatele dubei, pe urmă ascunde-te după vreo clădire! Du-te! Să trimiți pe cineva după noi. O să le zicem gardienilor c-ai fugit din dubă când eram la Jilava.

Nu știam ce să fac.

— Fugi! Acum! mi-a șoptit ea, împingându-mă. Caută-i pe ai mei și pe Alex. Sigur au ceva cu care să-i mituiască. O să ne scoată de aici. Salvează-ne!

Oare puteam să-i salvez?

Liliana credea asta. Credea în mine.

Bunu crezuse în mine.

Nu puteam să-i dezamăgesc.

71

ȘAPTEZECI ȘI UNU

M-am apropiat pe furiș de ușile deschise ale dubei. Am privit cum gardianul se apropia de clădirea aceea monstruoasă. Șoferul s-a sprijinit de mașină. A închis ochii.

Încet, cuprins de durere, am coborât din dubă și m-am ascuns în dreptul unei roți. Am reușit să traversez strada și m-am ascuns lângă o clădire. M-am târât până când am fost sigur că nu mă puteau vedea.

Apoi am încercat să alerg.

Durerea îmi săgeta pieptul. Mi-am dus o palmă la coastele vătămate, m-am împiedicat, dar nu m-am oprit. Mă tot uitam în spate. Am fugit printre clădiri. Am zărit o mulțime adunată în fața Ambasadei Americii. Mi-am făcut loc printre oameni. Pe asfalt zăcea un fes tricotat, murdar. Mi l-am pus pe cap, îndesându-mi sub el părul zburlit. Mi-am încheiat geaca până la gât, ca să nu las la vedere fularul Lilianei. Gardienii erau prea obosiți. Cu greu m-ar fi observat prin mulțime. Un avantaj al hainelor șterse și anoste era faptul că semănam mult unii cu alții.

Aveam mustrări de conștiință. Făcusem bine că-i lăsasem în urmă pe Liliana și pe copii? Oare aveau să-i pedepsească? Mi-am croit drum până la poarta ambasadei, păzită de un soldat american.

— Vă rog, trebuie să vorbesc cu domnul Van Dorn. Sigur e aici.

— Ai pașaport american?

Am clătinat din cap.

— Îmi pare rău, nu se poate. Permitem accesul doar cetățenilor americani.

— Dar trebuie neapărat să vorbesc cu domnul Van Dorn! am insistat. Am nevoie de ajutorul lui.

— Tu de un doctor ai nevoie, mi-a zis soldatul. Ești rănit grav.

Un bărbat de lângă mine m-a tras de mânecă și m-a îndemnat:

— Poftim! Bea puțină apă!

Am luat o gură de apă, apoi mi-am turnat restul pe mâini, ca să le clătesc. Bărbatul mă privea. M-a întrebat:

— De unde vii?

— De la Jilava, i-am șoptit eu. Trebuie să ajung acasă.

— Fiul meu are o bicicletă, mi-a zis omul. Radu, ajută-l pe băiatul ăsta!

— Du-mă în Sălăjan, i-am zis tipului de pe bicicletă.

— Urcă!

Băiatul pedala cât de tare putea, luând-o pe străduțe lăturalnice. Frigul dimineții mi se părea alinător. Pe străzile pline de fum se zăreau urmele încleștărilor: trotuare pătate de sânge, clădiri ciuruite de gloanțe, portrete ale „preaiubitului conducător" care fuseseră incendiate. Un pantof însângerat de copil zăcea stingher lângă un zid pe care cineva scrisese „JOS TIRANUL!".

Când am intrat pe un bulevard, am văzut cum mașinile de la salubritate înaintau, spălând sângele de pe asfalt. Ștergeau dovezile violenței regimului nostru ucigaș.

O Dacie neagră s-a ivit în capătul străzii. Băiatul a virat brusc. Cu un salt, bicicleta a urcat de pe șosea pe trotuar.

Coastele mele au urlat de durere.

— Au!

— N-am ce să-ți fac, omule. Parcă voiai să ajungi acasă, nu?

— Unde-i duc pe răniți? l-am întrebat eu. Aseară, prietenul meu a fost împușcat la Universitate.

— Dacă mai trăiește, probabil că l-au dus la Spitalul Colțea. Dacă nu, la morgă.

Dacă mai trăiește.

— Câți au murit?

— Foarte mulți. Au trecut cu camioanele peste ei.

Aveam dureri prea mari, așa că am tăcut.

— Duhnești, mi-a zis biciclistul. Pe unde-ai fost?

— La Jilava. Era multă lume acolo. Inclusiv copii.

— Lumea își caută copiii prin morgi și spitale.

— Spune-le tuturor că au dus copii la centrul Aaron Florian. Zi-le să-i caute acolo, l-am sfătuit eu.

— Bine. Nu te da bătut!

Ne apropiam de strada mea. Mă întrebam dacă Securitatea sau Lopătarul mă așteptau acasă.

— Numele meu e pe o listă specială, i-am zis băiatului. Nu vreau să te pun în pericol. Poți să mă lași aici.

S-a oprit, iar eu am coborât de pe bicicletă strâmbându-mă de durere.

Băiatul a râs.

— Nu vrei să mă pui în pericol? În caz că n-ai observat, toți suntem în pericol.

Și a dispărut.

72

ȘAPTEZECI ȘI DOI

Cu capul plecat, ca să nu ies în evidență, pășeam spre blocul în care locuia Liliana. Strada gemea de oameni. M-am răsucit pe călcâie și am dat să plec. Nu-mi permiteam să fiu văzut.

— Psst!

Cineva ascuns după bloc mi-a făcut semn să mă apropii. Era Stea-de-Mare. M-am dus la el. Stătea într-un post de observație improvizat.

— Lumea te caută, m-a informat el.

— Ar fi trebuit să mă caute la Jilava.

Uluit, Stea-de-Mare a fluierat încetișor, pe urmă a întrebat:

— Ești bine?

— Ți se pare că sunt bine?

— Nu prea.

— Și Liliana a fost cu mine. I-au dus pe ea și pe niște copii la centrul ăla de detenție unde l-au închis pe văru-tău. Trebuie să-i anunț pe ai ei. Și trebuie să-l găsesc pe Luca.

— Luca era cu tine? Familia lui îl caută și pe el.

Nu știam dacă puteam să mă încred în Stea-de-Mare, însă n-aveam încotro.

I-am șoptit:

— L-au împușcat pe Luca. Pe mine m-au arestat. Nu știu ce i s-a întâmplat după aia. Trebuie să-l caut pe la spitale.

Stea-de-Mare a clătinat din cap și a oftat din rărunchi.

— Și Cici te caută.

— Nu pot să merg acasă. Maică-mea m-ar obliga să rămân. Stea-de-Mare, ajută-mă, te rog!

— Radio-Șanț sunt ochi și urechi. Ai grijă să nu te vadă! Pot să te-ajut să intri prin spate în blocul Lilianei. Vino după mine!

Stea-de-Mare a fluierat. Un puști s-a ivit ca din senin și i-a luat locul. Bișnițarul cartierului și-a făcut treaba și m-a strecurat în bloc fără să fiu văzut.

Nu era curent.

— Hei, mulțumesc! N-am ce să-ți dau acum, îmi pare rău. Vezi că o să am nevoie de Kenturi ca să-i scap pe Luca și pe Liliana.

— Nu mai am, mi-a zis Stea-de-Mare. Mă duc să văd dacă mai are Mirel. Ne întâlnim în bloc.

Încet, am urcat scările și am bătut la ușa lui Luca. Nu mi-a răspuns nimeni, dar auzeam zgomote înăuntru.

Am bătut mai tare.

— Sunt Cristian.

Ușa s-a întredeschis. Fata a făcut ochii mari când m-a văzut.

— Ce-ai pățit la față?

— Haide, Dana, lasă-mă să intru!

Sora lui Luca a deschis ușa, m-a lăsat să mă strecor în apartament, apoi a închis-o iute.

— Suntem singure acasă, mi-a zis una dintre surorile lui Luca. Dar nu trebuie să se afle asta. N-avem voie să deschidem ușa nimănui. Părinții noștri s-au dus să-l caute pe Luca. L-ai văzut?

— Da. Aseară, pe la unsprezece.

— Era teafăr? m-a întrebat Dana.

Am șovăit o clipă.

— Nu-s sigur. Curge apă la robinet?

Dana a ridicat din umeri.

— Se zice că au otrăvit-o.

— Nu contează. Nu beau. Vreau doar să mă spăl.

Am luat o lumânare din bucătăria lor și o pereche de pantaloni de-ai lui Luca, apoi m-am dus în baie, să mă schimb. Trebuia să mă grăbesc. Dacă fusesem urmărit sau dacă Stea-de-Mare mă urma, surorile lui Luca erau în pericol.

— Luca e înalt. N-o să-ți vină hainele lui, mi-a zis Dana, de dincolo de ușă.

Avea dreptate. Luca era înalt. Tocmai de-asta, atunci când se năpustise să mă salveze, în Piața Universității, devenise o țintă ușoară. În minte mi-au răsărit frânturi de scene: luminile trasoarelor, sunetul gloanțelor, Adrian prăbușit la pământ, umărul străpuns de glonț al lui Luca și brațul lui, care se mișcase în felul acela nefiresc. Atât de mult sânge! Mi-am încleștat degetele pe chiuveta rece și am scuturat din cap, ca să-mi limpezesc gândurile.

Din oglindă mă privea un străin. Fața mea era acoperită de cheaguri de sânge. Nasul mi se umflase. M-am spălat cum am putut mai bine și am suflecat pantalonii prietenului meu, ca să-mi vină cât de cât. Am intrat iar în bucătărie, am rupt un colț de pâine și am scos dintr-un sertar carnetul lui Luca. Am scris ceva pe o hârtie, apoi am rupt-o și am pus-o în buzunar. Dacă nu era nimeni acasă la Liliana, plănuiam să-i strecor biletul pe sub ușă.

În hol, Dana m-a încolțit.

— Spune-mi! s-a rugat ea.

— Când se-ntorc ai tăi, anunță-i c-am fost pe-aici. Spune-le că mă duc să-l caut pe Luca prin spitale.

Ochii ei s-au umplut de lacrimi.

— Prin spitale? Luca e teafăr?

— Nu sunt sigur, am șoptit eu.

Asta era adevărul.

73

ȘAPTEZECI ȘI TREI

Pe scări mă aștepta Stea-de-Mare. Oare era singur? Bezna din bloc mă împiedica să-mi dau seama.

L-am urmat și am ieșit amândoi în spatele blocului.

— Mirel a reușit să facă rost, dar să știi că-i rămâi dator, m-a informat el.

Mi-a întins câteva pachete de Kent. I-am mulțumit și le-am îndesat între straturile fularului lung cu care Liliana îmi bandajase pieptul.

— Arăți de parc-ai purta muniție, a comentat Stea-de-Mare.

Asta era de bine sau de rău?

Am început să-i dau instrucțiuni:

— Am strecurat un bilet pe sub ușa Lilianei, ca familia ei să știe unde s-o găsească. Dacă-i vezi înaintea mea, trimite-i la centrul de detenție de pe strada Aaron Florian. Poate-o să reușească s-o scoată de-acolo cu șpagă. Mă duc pe la spitale, să-l caut pe Luca. Peste jumătate de oră, strigă-le babelor de la balcoane că m-ai văzut. O să dau telefon acasă când o să pot.

Stea-de-Mare a încuviințat din cap și a comentat:

— Hei, poate că și tu ar trebui să fii în spital. Nu arăți bine deloc. Mai să nu te recunosc.

— Asta s-ar putea să mă ajute. Te rog, mai zi-mi ce s-a întâmplat.

— Pe stradă umblă patrulc mixte. Milițieni, lunetiști de-ai Securității, securiști în civil. A fost îngrozitor azi-noapte. Lumea e disperată și speriată. Oamenii se ascund prin curți, prin copaci, în tomberoane. Baricada de la Intercontinental a fost spartă și au întrerupt curentul în anumite zone din București. Spune-mi despre Jilava! Câți au fost aduși acolo?

— Sute, poate spre o mie. Azi-dimineață mi-au dat drumul, împreună cu niște copii. Dar au rămas acolo mulți tineri. Iar când am plecat de la Jilava, tocmai îi aduceau pe alții.

Stea-de-Mare a zis:

— Am auzit că studenții adună lume din Titan și din Berceni. Du-te și tu cu ei. Dacă ești singur, te saltă ușor.

O mașină a apărut în trombă, de după un colț de stradă. A oprit, iar din ea a coborât un tip agitat, care arunca priviri neliniștite de jur împrejur. Stea-de-Mare a fluierat. Portiera din dreapta șoferului s-a deschis și din mașină a coborât alt tip. Cei doi au alergat spre noi.

— E urgent, Stea-de-Mare, i-a zis bărbatul. Trebuie să-l ascund.

— OK. Du-l pe băiatul ăsta la Spitalul Colțea. O să-ți dea un pachet de Kent.

— La Colțea e plin.

— N-am nevoie de doctor, le-am spus eu. Aseară, prietenul meu a fost împușcat în Piața Universității. Cred c-ar putea fi la Colțea.

Șoferul a fluturat o mână spre mașină, invitându-mă să urc. Partea din spate a caroseriei era ciuruită de gloanțe. Tipul a luat-o pe străzi lăturalnice, evitând centrul orașului.

— Ce s-a întâmplat de aseară încoace? m-am interesat eu.

— Securiștii atacă în grupuri mici. Au împușcat sute de oameni. Am auzit că le iau buletinele și se descotorosesc de cadavre.

— În prietenul meu au tras de la o fereastră.

— Da, umblă vorba că folosesc lunete cu infraroșu. Nimeni nu mai știe ce să creadă. Fii tot timpul cu ochii în patru. Păzește-te!

Când mașina a cotit pe o altă stradă, am văzut un tânăr împleticindu-se pe trotuar. Își cuprinsese fața în palme. Șoferul a oprit brusc.

— Ochiul meu! a țipat băiatul. Au pus tunul cu apă pe mine.

Și-a dat mâna la o parte. Un ochi sticlos atârna din orbită.

— Nu! Ține apăsat! i-a strigat șoferul.

A sărit de la volan și l-a ajutat să urce pe bancheta din spate. Băiatul urla de durere.

Am încercat să-l îmbărbătez:

— Liniștește-te! Mergem spre spital. Acuși ajungem.

— Cum mă bandajează, cum mă întorc, a declarat tânărul. Au ridicat o nouă baricadă. Trebuie să-mi ajut prietenii. O să mă aștepți?

N-am apucat să-i răspund. Șoferul a oprit în fața spitalului. Am azvârlit un pachet de Kent pe bord și i-am zis „mersi", la repezeală.

De jur împrejurul clădirii spitalului se întindeau șiruri nesfârșite de oameni.

Șiruri de răniți.

Șiruri de români veniți să doneze sânge pentru cei răniți.

Șiruri de studenți sosiți să-i ajute pe cei din spital.

L-am călăuzit pe tânăr spre zona răniților.

— Așteaptă-mă! a insistat el. După ce mă bandajează, trebuie să mă duc înapoi.

Lumea trecea în fugă prin dreptul nostru, cărând trupuri însângerate. Oare pe Luca îl ajutase cineva?

— Îmi pare rău, nu pot să te aștept. Îl caut pe prietenul meu.

Un infirmier s-a apropiat de noi. Inspecta rănile celor așezați la rând. Când a văzut ochiul care atârna din orbita băiatului, ne-a tras imediat deoparte.

— Ajută-l să intre, mi-a zis infirmierul.

Am trecut de multe uși. Înaintam cu greu pe podeaua pătată de sânge. Infirmierul s-a interesat cum ne cheamă, apoi s-a întors cu o asistentă.

— Vino cu mine! i-a zis femeia tânărului.

— Am venit aici doar ca să mă bandajați! a protestat băiatul. Trebuie să mă întorc la baricadă!

— Prietenul meu a fost împușcat. Îmi poți spune dacă-i aici? m-am rugat de infirmier.

— N-am timp. Întreabă la intrare.

— Te rog, arată-mi unde să mă duc să întreb!

Omul a făcut un gest vag, pe urmă a dispărut în mulțime.

Mi-am croit drum, printr-o mare de oameni, până la un birou. O femeie care era înăuntru a început să tremure și să implore:

— Nu. NU! Vă rog, nu se poate! Băiatul meu!

S-a prăbușit. Cineva a ajutat-o să se ridice și a așezat-o pe un scaun.

— Vă rog, ajutați-mă! i-am strigat omului care identifica victimele. Luca Oprea, prietenul meu, a fost împușcat ascară. Are șaptesprezece ani. Cred c-a fost adus aici.

Omul a început să scotocească printr-un teanc de hârtii.

— Cum ai zis că-l cheamă?

— Luca Oprea.

Degetul i s-a oprit undeva, pe o foaie.

— Îmi pare rău...

Nu!

Luca.

Nu!

— Îmi pare rău — a repetat acesta —, dar nu poți intra la el. E la Terapie Intensivă.

— Cum? am îngăimat.

— Nu poți să-l vezi.

— Dar e aici? Trăiește?

— Nu știu mai multe. Dacă ai nevoie să ți se bandajeze rănile, du-te în holul din spate! Niște voluntari se ocupă de triaj acolo. Următorul, vă rog!

Mi-a făcut semn să mă dau la o parte. Am înaintat pe coridor, odată cu mulțimea.

Luca era aici, în stare gravă. Ce ar fi trebuit să fac? Să-l aștept?

M-am dus la triaj. Studenții voluntari lucrau cu instrumentar improvizat. Un tip mi-a examinat nasul.

— N-am ce să-ți fac. Un medic trebuie să-ți pună nasul la loc, m-a informat el.

Mi-am descheiat geaca.

— Mi-au rupt coastele. Poți să mă bandajezi mai strâns?

— N-ar fi prea bine. Trebuie să poți să respiri ca lumea, altfel, te îmbolnăvești de pneumonie. Dar pot să-ți dau ceva pentru durere.

— Dă-mi, te rog! De cât timp ești aici?

— De aseară, de la nouă. Cei de la spital sunt copleșiți. Mulți medici nici măcar n-au văzut plăgi împușcate vreodată în viața lor, darămite să se ocupe de ele!

Deodată, a răsunat un strigăt:

— AJUTAȚI-MĂ!!!

Pe o ușă s-a năpustit un securist într-un palton negru. Un braț îi atârna fără vlagă. Era rănit.

Nimeni n-a schițat vreo mișcare. Securistul a strecurat mâna teafără în palton. Și a scos un pistol.

74

ȘAPTEZECI ȘI PATRU

Oamenii au început să țipe și să fugă care-ncotro.

— Armata? Ce să zic! spumega securistul, agitând pistolul în aer. Armata n-o să vă folosească la nimic. Sunteți depășiți numeric. O să vă omorâm *pe toți*!

A lipit țeava pistolului de fruntea unei femei rănite, care stătea pe un scaun. A apăsat pe trăgaci.

Pistolul nu s-a descărcat.

Imediat, oamenii au intrat în acțiune: infirmieri, răniți și voluntari s-au năpustit asupra securistului, lovindu-l și trântindu-l la pământ. Omul se zbătea. Ne-am strâns în jurul lui, asigurându-ne că nu putea scăpa, până când au reușit să-l lege.

Vorbele au început să curgă:

— A zis ceva despre armată.

— Oare armata a întors armele împotriva lui Ceaușescu?

— Cineva a spus că Milea s-a sinucis.

Generalul Vasile Milea era Ministrul Apărării. Milea își luase viața? Să fi fost adevărat?

— Hai să mergem! a strigat un bărbat.

Am ieșit cu toții din spital și ne-am împrăștiat pe străzi.

Un torent de oameni înainta pe bulevard. M-am alăturat lor. Împreună, ne-am îndreptat spre Piața Republicii. Când am ajuns acolo, am rămas fără suflare. O mare de români, umăr la umăr, se

întindea cât vedeai cu ochii. Niciodată nu mai văzusem atâtea persoane laolaltă. Cred că erau o sută de mii. Imediat, am observat ceva: printre cetățenii de rând se amestecaseră oameni în uniforme militare.

Chiar se întâmplase!

Armata se întorsese împotriva regimului. I se alăturase poporului român! În fața clădirii Comitetului Central, un cor de scandări se ridica în văzduh:

Jos Ceaușescu!

Jos tiranul!

Armata e cu noi!

Apărați de Armată, cântam, scandam și ceream cu glas tare libertate și dreptate pentru cele întâmplate la Timișoara.

Studenții se cățărau pe tancuri și ridicau brațele, arătând semnul victoriei. Stăteau alături de soldați, fluturând drapele. O femeie a alergat pe lângă mine cu un buchet de garoafe pe care le dăruia soldaților.

Agitată, mulțimea fremăta. Deodată, manifestanții au luat clădirea cu asalt, croindu-și drum înăuntrul Comitetului Central. Cu inimile pline de curaj, am izbucnit cu toții în urale și am început să scandăm:

Li-ber-ta-te!

Li-ber-ta-te!

Mi-am înălțat și eu glasul, cerând libertate.

Apoi am auzit un vâjâit.

Lumea a început să arate spre un elicopter aflat pe acoperișul clădirii.

— Ei sunt! Ceaușeștii!

Mulțimea huiduia, vocifera, fluiera.

Un grup de protestatari a apărut în balconul clădirii Comitetului Central.

Voci răsunau din difuzoarele montate în piață. Paletele elicopterului se roteau tot mai repede, spintecând aerul cu un zgomot asurzitor.

— Fuge!

— Am reușit!!!

Elicopterul s-a înălțat cu greu, încercând să decoleze. În sfârșit, s-a ridicat în aer. Cu toții l-am privit în timp ce plutea deasupra orașului, îndepărtându-se.

S-a auzit un pocnet în difuzoare, apoi o voce de bărbat a răsunat în toată piața:

— Am reușit! Am învins! Vă rog, nu vă temeți. Nimic nu ne mai poate opri acum! Nimic nu ne mai poate opri!

Omul repeta la nesfârșit aceste cuvinte. La un moment dat, oamenii din Piață au început să cânte.

Olé, olé, olé, olé, Ceaușescu nu mai e!

S-a terminat cu Ceaușescu? Era oare cu putință?

Pentru câteva clipe, m-a cuprins un val de bucurie, însă apoi mi-am adus aminte.

Bunu. Luca. Liliana.

Deși sacrificaseră atât de multe lucruri, nu văzuseră minunea asta.

Șchiopătând, am plecat din Piață.

Trebuia să găsesc un telefon public. Trebuia s-o salvez pe Liliana.

75

ȘAPTEZECI ȘI CINCI

Euforie. Epuizare. Hotărâre.

Se spărgeau vitrine. Luptele continuau. Deși Ceaușescu fugise, acoliții lui nu se dădeau bătuți.

— Asasinii Securității sunt ajutați de bande de teroriști! a țipat cineva.

Pentru mine, toate astea trecuseră în plan secund. Trebuia s-o salvez pe Liliana.

Înăuntru, cabina telefonului public era plină de sânge.

Mi-am șters sudoarea de pe față, am strecurat monedele în fantă și am format numărul.

— Alo?

Am șovăit. Glasul mamei era ca o găleată cu apă rece turnată pe fața mea. M-a adus cu picioarele pe pământ.

— Alo! a repetat ea. Cine-i la telefon?

Am răspuns cu voce pierită:

— Mamă, eu sunt.

— Cristi! Unde ești? Ești teafăr?

— Da. Mamă, ascultă-mă: Luca e la Spitalul Colțea. Te rog, caută-i pe ai lui și anunță-i. Pe Liliana o țin într-un centru de detenție, pe strada Aaron Florian. E în mare pericol. Zi-i lui Cici să-l caute pe Alex și să se ducă să-i mituiască pe...

— Cici? Cici nu e cu tine?

— Nu, mamă. Dacă Cici nu-i acasă, te rog, du-te vizavi, acasă la Luca și la Liliana. Du-te repede!

O explozie a zguduit cabina telefonică.

Glasul mamei a devenit încordat, strident. A rostit încet fiecare cuvânt:

— Unde... este... Cici?

— Nu știu. Mamă, m-ai auzit? Luca e la Spitalul Colțea, iar Liliana e-n pericol, într-un centru de pe Aaron Florian. Te rog, mamă! Trebuie să trimiți pe cineva după Liliana. Ai auzit ce-am spus?

— Da. Acum, ascultă-mă tu pe mine. Vino imediat acasă! Ai înțeles? Taică-tău a fost plecat toată noaptea, și-a riscat viața ca să vă găsească pe tine și pe soră-ta. Nu ești într-un film. Ăia chiar omoară oameni. Toți cei din stradă vor fi pedepsiți. Cum poți să-mi faci asta? Cum poți să faci așa ceva familiei tale?

— Nu! Armata e cu noi! Ceaușescu a fugit! Mamă, am învins!

— Nu, Cristian. Te înșeli. Noi n-avem cum să învingem. Vino acasă! Imediat!

Și apoi mi-a închis.

Am rămas pironit în cabina plină de sânge, holbându-mă la firul gros al telefonului. Ce voia să zică mama? Oare știa ceva ce eu nu știam?

Cineva a bătut cu pumnul în peretele de sticlă al cabinei.

— Dac-ai terminat de vorbit, ieși!

Am ieșit. Mă simțeam toropit și, pe dinăuntru, m-a cuprins un val de căldură. Ăsta era oare efectul medicamentelor pentru durere?

Am auzit un elicopter deasupra noastră. Niște foi au început să curgă din cer.

— Ce sunt astea? a țipat o fată care aștepta la coadă, în fața cabinei telefonice.

Bucăți de hârtie pluteau spre pământ aidoma unor fulgi de zăpadă, așternându-se pe asfalt, ca prin magie.

Am luat una.

— Manifeste, i-am zis fetei alarmate.

Când am citit cuvintele, răsuflarea parcă mi s-a oprit în piept.

Români, nu vă fie frică! Veți fi liberi!

Nu-mi puteam lua ochii de la cuvintele astea. Încercam să stăpânesc valul de emoție care mă cuprinsese.

Liberi.

Aveam să fim... liberi.

76

ȘAPTEZECI ȘI ȘASE

Luptele din stradă nu conteneau. Dacă învinseserăm și eram liberi, de ce continuau violențele? Să fi avut mama dreptate? Aveau să ne pedepsească pe toți?

Mama îmi ordonase să vin acasă. În schimb, m-am întors la Spitalul Colțea.

În spital circulau mii de zvonuri, iar situația era disperată. Îmi puneam toată speranța în pachetele de Kent, ca să-l găsesc pe Luca. Mi-am croit drum cu greu până la un infirmier. Halatul lui era pătat de sânge.

— Te rog! Caut un băiat — Luca Oprea. A fost împușcat azi-noapte. Ceva mai devreme, era la Terapie Intensivă. Îți dau două pachete de Kent dacă-mi spui unde-l găsesc.

Omul a privit temător peste umăr și mi-a șoptit:

— Cum ai zis că-l cheamă?

— Luca Oprea.

— Ești rudă cu el?

Am încuviințat din cap.

— Așteaptă aici, mi-a zis.

Copii. Adolescenți. Adulți. Bătrâni. Cu toții alergau, se târau sau erau purtați pe brațe în haosul dinăuntrul spitalului. Dacă acum Ceaușescu fugise, împotriva cui luptam?

În sfârșit, infirmierul a reapărut.

— În salonul de la etajul al doilea. Scările sunt în capătul holului, mi-a zis el.

I-am pus în mână Kenturile și am alergat spre scări. Cu fiecare treaptă, puterile mele și energia secau.

Spitalul Colțea era de dimensiunea unei localități. Dacă nu reușeam să-l găsesc pe Luca? Dacă mă dădeau afară?

O asistentă a strigat pe casa scării către un om pe care nu-l puteam vedea:

— Oprește camionul ăla înainte să plece spre morgă!

Am ajuns la al doilea etaj. Mă întrebam încotro s-o apuc.

Ea m-a văzut înainte s-o zăresc eu. A alergat la mine. Părul ei negru îi flutura pe spate.

— Pui!

Cici.

Imediat, sirene de alarmă au început să răsune în mintea mea. Sora mea mă aștepta. Și avea să mă toarne.

— Vai! Slavă Domnului, Pui! Am știut eu că, dacă-l găsesc pe Luca, o să dau și de tine.

— Dă-te la o parte!

— Nu. Pui, ascultă-mă! Trebuie să mă asculți.

— Ba nu!

— Îmi pare rău! a exclamat soră-mea. N-am vrut să se întâmple așa. Pot să te ajut.

— Vrei să mă ajuți? Atunci ajută-mă s-o salvez pe Liliana. Au închis-o într-un centru de detenție de pe Aaron Florian. Trimite-l pe Alex acolo sau du-te chiar tu. Grăbește-te!

— Probabil că-i mai sigur să rămânem aici. Și trebuie să discutăm.

— N-avem nimic de discutat. Dacă vrei să mă ajuți, du-te acum s-o salvezi pe Liliana! Mă auzi? Va fi nevoie de o șpagă imensă ca s-o scoatem de-acolo. Dă o parte din banii tăi murdari.

Cici a izbucnit în plâns.

— Pui, te rog, așteaptă. Te rog... E mai sigur aici.

— Du-te!

Am lăsat-o pe sora mea pe coridor, plângând și implorând. Imaginea și sunetele acelea trăiesc și azi în amintirea mea, asemenea unor fantome.

Am ajuns în salon. Zeci de paturi erau înghesuite unele într-altele, umplând sala până la refuz. L-am zărit pe tatăl lui Luca. Și pe urmă, l-am zărit și pe el.

Luca.

Cu ochii închiși, cu capul pe pernă, conectat la tot felul de pungi și tuburi. Am fugit într-un suflet la el.

— Cristian, trăiești! a exclamat mama lui.

Și Luca trăia. Deodată, am realizat enormitatea situației, iar lacrimile au început să curgă. Curajosul Luca, prietenul care sărise să mă apere, care își riscase viața pentru a o salva pe a mea.

Mi-am șters obrajii.

— O să se facă bine? am întrebat.

— A pierdut mult sânge. Doctorul a spus că următoarele douăzeci și patru de ore sunt critice.

M-am apropiat de pat. Privirea mi-a fost atrasă de bandajele groase de pe umărul lui stâng. Straturile de tifon formau un ciot grosolan. Brusc, mi-am dat seama că-i tăiaseră brațul. Am dat să mă apropii mai mult, dar tatăl lui m-a tras deoparte.

— Luca încă nu știe, mi-a zis el. L-au sedat. Acum, tot ce ne dorim e să supraviețuiască.

Am dat încet din cap, în semn că am înțeles.

Era vina mea. Luca alergase spre mine, întinsese acel braț ca să mă salveze. Din cauza asta îl pierduse. Și, pe deasupra, șansa de a urma Medicina. Iar acum exista posibilitatea să-și piardă și viața. Familii întregi fuseseră distruse. Atâtea lucruri năruite! Ăsta e prețul libertății?

— Cristian, fetele sunt singure. Poți să te duci la noi și să stai cu ele până unul dintre noi se întoarce acasă?

M-am uitat la părinții lui Luca. Nu puteam s-o fac. Trebuia s-o salvez pe Liliana.

— Sora mea e aici. Ar putea să...

— Nu, a intervenit iute doamna Oprea. Vrem să te duci tu la apartament. Fetele te cunosc. Te rog! Doar până ajungem noi acasă.

— Dar... prietenii mei...

— Te rog, Cristian. Ne-ar ajuta foarte mult.

Am încuviințat din cap, fără să mai adaug nimic. Eram în toiul unei revoluții, iar prietenii mei aveau nevoie de ajutor. Probabil că Securitatea mă căuta. Deodată, mă apucase amețeala și abia puteam să-mi mai țin ochii deschiși. Oare Cici avea s-o ajute pe Liliana? Dar, dacă soră-mea se ducea la centrul din strada Aaron Florian, fapta asta nu i-ar fi condus pe securiști direct la mine?

77

ȘAPTEZECI ȘI ȘAPTE

Aveam curent. Radioul și Televiziunea erau ale poporului acum. Zăceam întins pe podeaua din apartamentul lui Luca. Îmi sprijinisem capul pe o pernă și ciuleam urechea la televizor. Corpul mi se părea din ce în ce mai greu. În cele din urmă, epuizarea a învins entuziasmul revoluției și m-am scufundat într-un somn adânc.

— Cristian! Cristian, nu vrei să te întinzi pe canapea?

Am deschis ochii. Mama lui Luca era lângă mine.

— Cât am dormit?

— Vreo două ore. Dar trebuie să te odihnești cum trebuie.

— Cum se simte Luca? am întrebat.

— S-a trezit. M-a întrebat de tine și i-am spus că ești aici.

— Vreau să merg la el.

Am dat să mă ridic în capul oaselor, dar aveam dureri mari.

— Trebuie să te duci acasă și să te odihnești, a insistat doamna Oprea.

M-am ridicat în patru labe și m-am silit să mă salt de la podea. Mi se învârtea capul și mă dureau toate. Nu voiam să merg acasă. Ceea ce voiam eu era s-o ajut pe Liliana.

— Ce se-ntâmplă? Ce se spune la televizor? am întrebat-o.

— Ceaușescu a dispărut nu se știe unde. Ion Iliescu a preluat puterea. Circulă zvonuri că niște teroriști luptă împotriva civililor și a armatei. E foarte periculos în stradă.

Cu greu, m-am ridicat în picioare.

— Poți să mergi până acasă?

Am încuviințat din cap, deși era o minciună. Picioarele mele parcă erau din gelatină.

Am înaintat cu greu pe hol, sprijinindu-mă de pereți. Am șontâcăit pe trepte, coborând un etaj, până am ajuns la apartamentul Lilianei. Am bătut la ușă.

Ușa s-a întredeschis, iar de dinăuntru s-a ițit chipul lui Alex.

— Liliana, am șoptit eu.

— Am adus-o acasă acum o oră.

Simțeam ca și cum o povară uriașă mi se ridicase de pe umeri.

— E teafără?

Alex a tăcut o clipă.

— Doarme.

— Dar se simte bine?

— Tu te simți bine, Cristian? Arăți groaznic.

— Mă simt oribil. Mai rău decât arăt.

— Bănuiam eu. Hai! O să te ajut să ajungi acasă.

Alex m-a sprijinit și, împreună, am început să pășim.

— Mersi pentru bilet, mi-a zis el. Am auzit ce-a pățit Luca.

— E numai vina mea. A încercat să mă salveze.

Alex m-a contrazis:

— N-a fost vina ta. Cu toții încercam să ne salvăm țara. În caz că n-ai băgat de seamă, tinerii au fost cei mai curajoși. Nu e cazul să ne pară rău pentru cei care au curaj.

Am ieșit din bloc. Babele de la balcoane erau pe poziții. Șușoteau, privind cum Alex mă ajuta să traversez strada.

Când am intrat în bloc, am observat că era curent.

— Liftul, am murmurat eu.

Fratele Lilianei m-a dus până la ascensor. Când ușile s-au deschis, s-a răsucit pe călcâie, pregătit să plece.

— Alex, cumva ai „lucrat" cu soră-mea?

A chicotit și mi-a răspuns:

— Cici nu e genul de fată *cu* care lucrezi. E genul de fată *pentru* care lucrezi. Dar, ca să știi, Cici ne-a ajutat s-o salvăm pe soră-mea.

— Asta-i tot ce voiam. Spune-i Lilianei c-am trecut pe la voi, s-o văd.

Ușile liftului s-au închis.

Imediat ce am intrat în casă, mama a explodat. Îmi dădea târcoale, oscila între furie, teamă și ușurare, și turuia:

— Cât de egoist poți să fii! Ai habar ce ne-ai făcut? În ce hal m-ai scoți din minți? Du-te și fă o baie, avem apă caldă. O să-ți domolească durerile. Ai impresia că ești de fier? Îți pasă doar de tine? Arată-mi unde te doare!

— Vreau să mă întind.

Se vânzolea pe lângă mine și mă atingea ca să se asigure că sunt întreg. Dacă mă duceam să mă spăl, măcar așa aș fi avut parte de intimitate, așa că m-am îndreptat spre baie.

— O să fac supă de varză, mi-a zis mama. Taică-tu s-a dus s-o caute pe Cici. La radio și la televizor se spune că e foarte periculos să umbli pe străzi.

Eu știam că *sora mea* era mult mai periculoasă.

— Am văzut-o pe Cici, i-am spus mamei.

— Unde?!?

— La spital. A venit să-l vadă pe Luca. Dar după aia a plecat. Mamă, să nu-ți faci griji! Poate să-și poarte singură de grijă.

Asta i-am zis.

Și, spre rușinea mea, credeam în aceste cuvinte.

78

ȘAPTEZECI ȘI OPT

Am dormit în patul părinților mei. Febra mă azvârlea și mă pescuia din vise nebunești. Am visat că luptam pe baricadă, că mă feream de gloanțe, că zăceam într-o baltă de vopsea verde, la Circa 14, că fugeam pe coridoarele de la Jilava și întindeam brațele spre Luca. Prietenul meu și-a întins brațul rămas și m-a atins pe frunte.

Pleoapele mele au fluturat. În cameră era întuneric. Tata stătea aplecat deasupra mea. Mă atingea pe frunte.

— Cum te simți? m-a întrebat.

— Obosit.

A dat aprobator din cap.

— Ai dormit câteva ore.

Am închis iar ochii. Aș fi vrut să mai dorm.

— Liliana e aici. A venit să te vadă. Te simți în stare?

— Da, bineînțeles.

Mi-am adunat rămășițele de puteri și m-am ridicat în capul oaselor.

După ce tata a ieșit, ușa s-a deschis, iar în prag a apărut Liliana. S-a apropiat și s-a așezat pe marginea patului. A pus o mână peste a mea.

— Bună!

— Bună!

Voiam să-i văd fața, să-i dau la o parte bretonul și să-i spun că acum era în siguranță. Am întins mâna și am aprins lampa.

Cu gurile căscate, ne zgâiam unul la celălalt.

— Cristian, a șoptit Liliana, șocată.

Mi-a atins cu blândețe corpul zdrobit și chipul stâlcit în bătaie.

Tăceam. Nu puteam rosti niciun cuvânt. Chipul Lilianei era învinețit și umflat pe alocuri. Colierul ei dispăruse, înlocuit de o urmă roșie care-i apăruse pe gât.

— Ești bine? am întrebat-o.

Încet, și-a scos căciula groasă, de iarnă. Părul ei superb, care mi se păruse atât de misterios, dispăruse. Îi rămăseseră pe alocuri câteva smocuri. O răseseră în cap. Scalpul îi era presărat cu mici cicatrice însângerate.

— Doamne, Lili! Ești teafără?

Liliana a dat din cap.

— Eu am avut noroc. Dar frații aceia — băiețelul și fetița — sunt încă acolo.

Ochii ei s-au umplut de lacrimi.

— În curând, totul se va termina, am asigurat-o, fără să știu dacă era adevărat.

Stăteam amândoi în tăcere, ținându-ne strâns de mâini.

— Îți plăcea bretonul meu, a murmurat Liliana.

— Îmi plac ochii tăi. În sfârșit, pot să-i văd. Știi, acum frizura ta seamănă cu a mea.

A râs și și-a sprijinit o palmă de pieptul meu.

— Încă mai ai fularul de la mine.

— Miroase a tine.

Liliana a surâs și mi-a cuprins obrazul în palmă.

— Chiar ești bine?

Am mințit:

— Sunt în regulă.

Eram în ultimul hal.

Totul era într-un hal de nedescris.

— Dar Luca...

— Am auzit ce-a pățit, mi-a zis ea.

A ridicat la vedere o palmă — curată, dar încă purtând urme de vopsea verde.

— Cristian, cum ar putea cineva din afară să înțeleagă toate astea? a șoptit Liliana, în timp ce o lacrimă i s-a prelins pe obraz. Ne va crede cineva?

Am ridicat din umeri. Am clătinat din cap.

Nu aveau cum să ne creadă. Nu ar fi putut. Dar acum eram împreună, aici. Noi înțelegeam. Iar Liliana mă înțelegea *pe mine*. S-a întins și m-a sărutat. M-am dat puțin la o parte, ca să-i fac loc lângă mine. Am luat-o în brațe și am stat amândoi așa, împărțind aceeași pernă.

S-a scurs o oră.

A început să respire rar. Adormise.

În depărtare se auzeau împușcături.

I-am șoptit:

— Te iubesc.

79

ȘAPTEZECI ȘI NOUĂ

Era 24 decembrie.

Trecuseră două zile, iar Revoluția continua.

Eu și Liliana stăteam în bucătărie, pe canapeaua bunicului. Pe rând, ascultam reportajele difuzate de Europa Liberă și ne uitam la Televiziunea România Liberă. Tata a început să vorbească. Ne ruga să-i povestim prin ce-am trecut. Ne întreba dacă acum suntem bine și dacă putea să ne ajute cu ceva. În două zile a spus mai multe cuvinte decât rostise în doi ani. Biata maică-mea nu zicea o vorbă. Înspăimântată, fuma țigară după țigară și mormăia întruna.

Liliana a zis:

— Când veneam încoace, m-am întâlnit cu Stea-de-Mare. Se zvonește că s-a intrat în vila lui Ceaușescu. Niște bogății incredibile.

S-a dovedit că era adevărat. Au anunțat și la televizor. Cuvântul „bogății" era un eufemism. Exces, extravaganță, lăcomie erau cuvinte mai potrivite pentru a descrie ce se găsise acolo. Ceaușescu deținea nenumărate proprietăți în toată țara și sume imense de bani ascunse în conturi bancare din străinătate. La televizor au transmis și un tur al locuințelor familiei Ceaușescu — inclusiv cea a fiicei foștilor dictatori. Casa avea un cântar din aur pentru alimente și pachete cu carne de vițel importată special pentru câinele ei.

— Nu-mi vine să cred! a exclamat Liliana. Noi suferim de ani întregi, ne hrănim cu gheare de găină, avem câte un singur bec de patruzeci de waţi în fiecare casă, iar ei trăiau ca nişte regi. Delicatese, obiecte aduse din străinătate, bijuterii, haine de blană şi zeci de perechi de pantofi!

Însă mie nu-mi păsa de toate astea. Unde era Ceauşescu acum şi ce punea el la cale?

Înainte de cinci după-amiaza, la radio s-a anunţat că Ceauşeştii fuseseră prinşi.

Au început să curgă mesajele de susţinere pentru români. Au fost citite în direct. Au difuzat şi mesajul fostului rege al României, care trăia în exil de multă vreme. În cuvinte emoţionante, Regele Mihai îşi exprima admiraţia şi felicita poporul român că luptase pentru libertate.

Roland Dumas, ministrul de externe al Franţei, a promis ajutor umanitar şi a declarat că avea să insiste ca Statele Unite şi alte ţări să procedeze la fel.

— Statele Unite au colaborat cu Ceauşescu ani întregi, a zis tata. Ce-o să se întâmple când vor afla adevărul despre el?

La radio, crainicul şi-a dres vocea şi a adăugat:

„Fiindcă am pomenit despre Statele Unite, un diplomat american a trimis un pachet aici, la Radio Europa Liberă: o mărturie zguduitoare din România — un caiet care i-a fost dat drept cadou de Crăciun. Caietul este intitulat *Urlete şoptite: viaţa unui adolescent român în Bucureşti*. Autorul este anonim."

Eu şi Liliana am îngheţat pe canapea.
Nu ne-am mişcat. Nu ne-am privit. Nu scoteam un sunet.

„Rândurile din caiet sunt pline de emoţie, de adevăruri dureroase, de umor. Dar, mai presus de toate, dorim să

scoatem în evidență curajul de care autorul a dat dovadă scriind aceste adevăruri atât de deschis și de sincer."

— Curaj? a izbucnit mama. Mai degrabă prostie! E foarte periculos să faci așa ceva.

Am înghițit cu greu. Mi se părea că gâtlejul meu era zgâriat de un pumn de gloanțe.

Crainicul a continuat:

„Dorim să vă împărtășim o poezie intitulată *Scrisoare din România*, aflată pe ultima pagină a caietului. Deși autorul adolescent este anonim, sentimentele exprimate de aceste versuri li se vor părea familiare multor ascultători."

Scrisoare din România

Mă vezi?

Mijesc ochii în lumina slabă,
Căutând cheia pentru
Ușa încuiată a lumii.
Sunt pierdut în propria-mi umbră,
Captiv în imperiul fricii.

Mă simți?

Încing o cărămidă
Ca să-mi încălzesc somnul.
Alunec în vise,
Căutându-mă pe mine însumi,
Căutând o conștiință, o țară.

Mă auzi?
Spun glume

Și râd ca să ascund lacrimile adevărului.
Adevărul că ni se refuză prezentul,
Cu promisiunea goală
A unui viitor și mai gol.

Ți-e milă de mine?

Buzele mele n-au gustat fructe vreodată.
Sunt singur într-o țară cu milioane de oameni,
Pășesc împiedicat spre eșafodul
Deciziilor greșite,
În vreme ce pereții ascultă și râd.

Îți vei aduce aminte de mine?

Un băiat cu aripi de speranță,
Aripi care niciodată n-au avut ocazia de-a se deschide.
Un băiat căruia i s-a refuzat pe veci
Să știe ce-ar fi putut deveni.
Ceea ce cu toții am fi putut deveni.

Pentru câteva clipe, la radio s-a lăsat tăcerea.

Nu mă simțeam în stare să mă mișc, să respir. Deodată, am simțit o prezență caldă care m-a înconjurat, apoi m-a învăluit. Am închis ochii.

Vocea crainicului s-a auzit din nou.

„În același caiet, autorul pune o întrebare: «Dacă regimul comunist e un paradis, de ce avem nevoie de obstacole, de ziduri și de legi care împiedică populația să evadeze?». Este o întrebare foarte bună. Să nu uităm spiritul acestei

întrebări în următoarele zile, în vreme ce meditām la scopul comunismului de a crea *Omul Nou*[1].

Emisiunea a continuat.

Liliana s-a răsucit spre mine. Tremura. Pe obrajii ei se prelingeau lacrimi.

Tata și-a dres glasul, încercând să-și stăpânească tulburarea, apoi mi-a spus:

— Poezia asta e foarte emoționantă. Bunicului tău i-ar fi plăcut la nebunie.

Bunu.

Mă luptam cu lacrimile. Toate fuseseră inspirate de Bunu: încăpățânarea mea, spiritul sfidător, poezia. Iar el o auzise. Simțisem prezența bunicului.

Mama a recunoscut:

— Să știi că autorul ăla are dreptate. A spus că nu a gustat fructe. Noi n-am mai mâncat fructe de ani întregi.

— Poezia mi-a plăcut. Mi-a plăcut mult, a spus Liliana, strângându-mi mâna cu putere.

Mă întrebam ce-ar fi zis Cici despre poemul meu. Nu o văzusem venind acasă.

În acea seară, am găsit în debara cutia ei, împreună cu cheia. Înăuntru era un bilet pentru mine.

Cristian, te rog, ai grijă de tine! Revoluțiile își distrug eroii.

---

[1] Proiect ideologic ce urmărea, prin îndoctrinarea sistematică, educarea copiilor și tinerilor, de la cele mai fragede vârste, în scopul creării „omului nou"; în fapt, o persoană lipsită de spirit critic, ușor de manipulat, incapabilă să se opună sistemului. Omul Nou urma să fie cetățean al societății comuniste și constructor al societății viitorului. (N. lect.)

80

OPTZECI

25 decembrie.

Ziua de Crăciun. 1989.

Procesul soților Ceaușescu a durat mai puțin de două ore. În câteva minute, unul dintre judecătorii militari a anunțat verdictul. Crime săvârșite împotriva poporului român. Foștii dictatori au fost declarați vinovați de genocid. Și condamnați la moarte.

Ora 16:00. Execuția.

„Preaiubitul conducător și ilustra lui soție" au fost împușcați de un pluton de execuție. Moartea lor a fost transmisă la televizor. Stăteam înmărmurit, zgâindu-mă la imaginea ușor neclară, care înfățișa trupurile lor prăvălite la podea. După zeci de ani de suferințe, uciderea lor, decisă la repezeală, mi se părea derutantă. Oare așa trebuia să se încheie totul? Atât de repede? Aveam o senzație ciudată, sâcâitoare. Nu prea știam ce anume simțeam. Aflaseră românii tot adevărul? Mai precis, ce se întâmplase? Și de ce?

Brusc, am simțit un miros. Un zgomot — la început, o bătaie surdă și constantă — mi s-a strecurat în urechi. Să fi fost doar respirația mea, bătăile inimii mele? Apoi am înțeles. Era mirosul nenumăratelor dorințe și rugi disperate, prinse în capcană. Băteau în pereți și în ferestre, cerând să fie eliberate.

Am dat fuga la geam și l-am deschis.

În sfârșit, le eliberam.

1

UNU

Liliana mi-a zâmbit.

— Crăciun fericit!

— Crăciun fericit! i-am urat eu.

Respirația mea stârnea mici aburi. Deși în apartament era mai cald acum, când nu mai existau atâtea restricții de căldură, am ieșit în holul blocului, unde aveam mai multă intimitate. Stăteam sprijiniți de zid, unul lângă celălalt.

Mi-a întins o cutie subțire și îngustă.

Am râs.

— Ce-i aici? O coastă nouă?

— Nu. Îmi pare rău, dar n-am putut să găsesc una așa de repede. Deschide cutia!

Înăuntru era un pix. Unul nemțesc, subțire și negru. Arăta incredibil! Era mult mai frumos decât orice obiect pe care îl avusesem până acum. Mi-am ridicat privirea spre ea.

— Continuă să scrii, Cristian! Ai multe de spus.

— Mulțumesc! Îmi place mult pixul. Și eu am un cadou pentru tine. Mai întâi, asta.

I-am întins o pungă. Am strecurat o mână înăuntru și i-am dat hârtia colorată, împăturită. Liliana a despăturit-o cu grijă.

— Un articol despre Springsteen! a exclamat ea. Și e în engleză! Uau! Cum ai făcut rost de asta?

— Un *pal* mi-a dat-o.

— Ce înseamnă *pal*? a întrebat.

Am tăcut pentru o clipă, gândindu-mă la Dan Van Dorn.

— E un cuvânt american. Înseamnă „prieten".

— Ce cadou grozav! Îmi place la nebunie.

— Mai am încă unul, am adăugat.

Am strecurat iar degetele în pungă. Am rămas nemișcat câteva secunde, ca să creez suspans, apoi am scos la iveală, cu mare pompă, ambalajul lucios din plastic.

Liliana a râs.

— Ce-s astea?

— Se numesc Twinkies. Tot americane.

— Vrei să le încercăm?

— Normal!

Am rupt învelitoarea. Liliana a luat una dintre prăjiturelele gălbui, eu am luat-o pe cealaltă.

— Unu... doi...

Când am ajuns la „trei", am mușcat din prăjiturele. Ne priveam mestecând. Am pufnit amândoi în râs.

— Uau! Au un fel de cremă înăuntru, a zis Liliana.

În colțul gurii îi rămăsese o urmă de cremă. M-am aplecat și am sărutat-o fix acolo.

— Crăciun fericit! i-am șoptit.

— Crăciun fericit, Cristian!

Atâția ani, viața mi se păruse închistată și întunecată, ca și cum aș fi privit printr-un geam acoperit de o pojghiță de gheață. Încet, am expirat pustiul pe care-l adăpostisem în mine atâta amar de vreme, apoi am inspirat aerul plin de posibilități. Am luat un alt

dumicat de Twinkies. Prăjiturelele astea nu erau spectaculoase, însă, în acea clipă, când stăteam lângă Liliana, în ziua de Crăciun, pentru mine aveau un gust pe care noi, românii, nu îl mai simțiserăm până acum.

Gustul spectaculos al speranței.

EPILOG

Cât durează să descoperi adevărul? Pentru mine, a durat peste douăzeci de ani. Eram profesor de engleză, iar Liliana administra o librărie. Luca emigrase în Anglia, cu părinții lui.

Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității — CNSAS — avea dosare care, puse cap la cap, s-ar fi întins pe douăzeci și șase de kilometri. Iar acelea erau doar dosarele rămase. După execuția Ceaușeștilor, o mulțime de dosare de-ale Securității dispăruseră, la fel și mulți securiști. Dar pentru mulți, mulți ani, comunismul nu a dispărut. Comuniști care mai înainte fuseseră de rang secund au preluat puterea. Familia Van Dorn nu s-a întors niciodată în România, însă mai țin legătura cu Dan, din când în când. Știți ce? Disneylandul e un loc real. Am fost acolo. Și, apropo, nici acum nu-mi place să beau cafea.

Când arhivele Securității au devenit, în sfârșit, disponibile pentru cetățenii români, eu și Liliana am căzut de acord că trebuia să văd dosarele familiei mele. Încă aveam nenumărate întrebări rămase fără răspuns. Părinții mei nu mai trăiau. Aveam nevoie să aflu adevărul.

A doua zi după Crăciun, au găsit cadavrul lui Cici, abandonat între două clădiri; bătută, cu oasele rupte și ciuruită de gloanțe. Revoluția îmi răpusese sora. Însă abia când am citit dosarele am aflat ce se întâmplase cu adevărat.

Am fost contactat de CNSAS când dosarele Securității erau „pregătite" pentru mine.

Am intrat în sala de lectură și am dat cu ochii de cinci dosare uriașe cu hârtii învechite. Fiecare dosar conținea sute de pagini. Spre deosebire de altele, familia noastră nu fusese cunoscută sau detestată de regim, și totuși dosarele cu privire la noi conțineau vreo trei mii de pagini. Adică echivalentul a zece romane a câte trei sute de pagini fiecare.

Ca să răsfoiesc toate dosarele, a trebuit să revin de multe ori în sala de lectură. Informațiile pe care le-am găsit acolo erau otrăvite. Mi-au dat peste cap viața și conștiința. Fotografii făcute pe ascuns, transcrierile unor discuții purtate de noi în casă, înregistrate de microfoane montate în apartamentul nostru. Nenumărate note informative despre Bunu. Peste cincizeci de persoane ne turnaseră. Amploarea supravegherii la care fuseserăm supuși era șocantă.

Și obsedantă.

La fel ca rolul pe care, fără știrea alor mei, îl jucasem în urzeala Securității.

Când nu știm exact ce s-a întâmplat, uneori ne imaginăm. Exact asta făcusem și eu.

Iar așa ceva e periculos.

Dar nu mi-am dat seama de greșeala mea decât atunci când am citit notele informative ale unei surse numite MARIA.

|| RAPORT ||

Ministerul de Interne **STRICT SECRET**
Departamentul Securităţii Statului **[3 noiembrie 1988]**
Direcţia a III-a, Serviciul 330

Întâlnire cu sursa „MARIA", din care rezultă următoarele:

- MARIA confirmă că socrul ei e disident şi că soţul ei are păreri anticomuniste. Va continua să furnizeze informaţii şi a anunţat că a găsit moduri de a provoca defecţiuni radioului familiei.
- De asemenea, MARIA a acceptat să ofere informaţii despre Ambasada Statelor Unite, în schimbul unor bunuri şi al protejării copiilor ei. Se teme că socrul ei îi influenţează negativ.
- Astăzi, MARIA a cerut să primească un cartuş de Kent.

Credeam că-mi cunoșteam familia.

Se pare că mă înșelasem.

Mama fusese turnătoare. Dăduse cu bună-știință informații despre Bunu Securității și, pe deasupra, își turnase propriul soț. Iar tata știuse. De asta se refugiase în tăcere. Oare Bunu aflase? Când vorbise despre șobolanul din casa noastră, se referise la mama? În notele ei informative, ea declarase de multe ori că a informa autoritățile despre disidență era nu numai datoria ei patriotică, dar și datoria ei de mamă.

Stresul își spusese cuvântul. Securitatea deținuse controlul.

Pentru mine, Bunu era un erou. Pentru mama, fusese o amenințare.

Iar Cici înțelesese ambele perspective.

La începutul lui 1989, sora mea fusese racolată ca informatoare.

Fusese sora mea. Prietena mea. Și, totodată, un agent dublu pentru americani. Cici încercase să obțină o viață mai bună pentru familia noastră.

În hârtiile din dosare am citit că sora mea respinsese în mod repetat ideea ca eu însumi să fiu racolat pentru a turna familia Van Dorn. Cici încercase să mă apere. Vă întrebați de ce se răzgândise? Fiindcă i se promiseseră două pașapoarte. Cici plănuise să emigrăm în Canada sau în Statele Unite.

Doar eu și Cici.

Securitatea se folosise de ea, o șantajase. În dosare, o criticase constant. Numele ei de cod era FRITZI. Rapoartele Lopătarului despre ea erau denigratoare, înjositoare. Lopătarul sugera moduri de a exploata trupul lui Cici pentru a obține informații despre numeroase „obiective". Din rapoarte am aflat că sora mea o ajutase pe femeia din Boston să ajungă la Ambasada Statelor Unite, cu puțin înainte de manifestații, ca să poată pleca din România. Atunci a aflat regimul că Cici colabora cu americanii.

Cici încercase să-i ajute pe alții, dar nu reușise să se salveze pe ea însăși.

În seara aceea, când ne întâlnirăm din întâmplare, mă implorase să rămân la Spitalul Colțea. Îmi spusese că e mai sigur acolo.

Pe atunci nu înțelesesem că Cici era în pericol. O lăsasem acolo, crezând că era împotriva mea. De fapt, ea încerca să mă ajute. Totuși ce anume se petrecuse după ce sora mea plecase din spital?

Aceste detalii nu apăreau în dosare.

O înțelesesem greșit pe sora mea și o abandonasem.

Pe lângă rapoartele scrise de Lopătar despre Cici, rapoartele lui despre mine erau dure și, uneori, înfiorătoare:

OSCAR nu mai este de folos. A se lua măsurile necesare.

Folosiseră aceeași exprimare — „a se lua măsurile necesare" — și în raportul lor despre Bunu, înainte să moară.

Existau nenumărate detalii îngrozitoare despre activitatea de supraveghere a familiei noastre. Îmi închipuisem că unele lucruri doar eu le știam, când de fapt, multă lume deja le știa. Primul meu sărut, la vârsta de paisprezece ani, bișnița cu Stea-de-Mare, faptul că primisem Twinkies de la Dan. Când am citit arhivele Securității, m-am simțit nespus de trădat, de vulnerabil. Momentele acelea, petrecute în sala de lectură a CNSAS-ului, m-au răscolit și mi-au stârnit frici pe care le crezusem de mult îngropate. Citindu-le, am deschis o ușă pe care n-o mai puteam închide la loc. Mă întrebam mereu: e mai bine să știi adevărul sau să nu știi?

Eu, unul, simțeam nevoia să știu. Însă tot mai aveam întrebări fără răspuns legate de sora mea.

Un an mai târziu, la o reuniune cu foștii elevi de la liceu, am discutat cu un fost coleg.

— Cu ce te ocupi? m-a întrebat el.

— Predau engleza. Tu?

— Sunt contabil. Noi doi am fost în aceeași clasă. Mai ții minte? Sunt cel care a ceđat nervos. Și am recunoscut că sunt fumător. Majoritatea foștilor colegi așa își aduc aminte de mine.

— Știi ce-mi amintesc eu? i-am zis. Îmi amintesc că, atunci, niciunul dintre noi n-a ridicat un deget ca să te aline. Îmi pare rău. Nici eu n-am făcut nimic pentru tine. Să știi că eram în aceeași situație. Dar ar fi trebuit să te ajut.

— Te-a racolat același securist? m-a întrebat fostul meu coleg.

— Nu știu. Avea mâini enorme și fuma BT?

— Da. El e. Pe atunci îl consideram malefic, dar acum mă întreb dacă nu cumva a fost doar un pion de-al regimului, așa cum eram toți.

Apoi colegul meu a coborât glasul și a adăugat:

— Vrei s-auzi una? Fiică-sa învață la școala de lângă blocul unde locuiesc.

O gheară rece mi-a cuprins pieptul.

— Adică, l-ai mai văzut? l-am întrebat.

— Da. Locuiește foarte aproape de mine, în blocul F2.

Lopătarul, miliției de la Circa 14, majoritatea torționarilor nu se schimbaseră. Trăiau printre noi. Poate că pentru ei evenimentele din 1989 sunt o amintire îndepărtată, dar pentru mine nu-i așa. După cum am mai zis, au rămas prea multe întrebări care nu au primit răspuns.

L-am întrebat:

— Știi exact unde stă? Știi cum îl cheamă?

Fostul meu coleg mi-a spus numele.

L-am repetat în gând.

L-am memorat.

Am jurat să nu-l uit niciodată.

Așa am ajuns la cimitir, stând în dreptul mormintelor familiei noastre. Țineam în mâini un manuscris. Am petrecut mulți ani cernând faptele, în căutarea adevărului, cercetându-mi amintirile,

corectând impresii false, meditând la faptul că, atunci când îi trădăm pe ceilalți, deseori ne trădăm pe noi înșine.

Uneori, elevii mei mă întreabă despre Revoluție, iar eu le povestesc. Pentru orice eventualitate, înlocuiesc numele adevărate cu unele inventate. Copiii adoră să audă despre Liliana, Bunu și Stea-de-Mare. Când le vorbesc despre Cici, tristețea lor e aproape palpabilă.

Câteodată avem impresia că știm, suntem siguri că știm. Dar, de fapt, nu știm nimic. Anii trec și, în cele din urmă, timpul scoate adevărul la iveală. Le zic elevilor mei că acea revelație, acel moment de înțelegere se numește „rit de trecere".

Copiii îmi tot spun:

— Domnule Florescu, ar trebui să scrieți o carte despre toate astea.

Uite c-am făcut-o.

Povestea are sfârșit fericit: Liliana. Eu. Strălucirea speranței.

Am lăsat manuscrisul la mormântul lui Bunu, ca să-l citească. Într-o zi, poate că și alții îl vor citi.

Acum am ajuns la apartamentul în care locuiește Lopătarul, și sunt pregătit să primesc răspunsuri. Sunt pregătit să las trecutul în urmă.

Adineauri am bătut la ușa lui.

I-am auzit pașii. Simt miros de țigară.

A venit momentul adevărului.

Clipa înfruntării.

Dintr-o clipă-n alta, Lopătarul o să deschidă.

„Toate schimbările, chiar și cele mai râvnite, au propria melancolie, căci ceea ce lăsăm în urmă e o parte din ființa noastră; trebuie să murim într-o anumită viață ca să putem începe o alta."

—*Crima lui Sylvestre Bonnard*, Anatole France

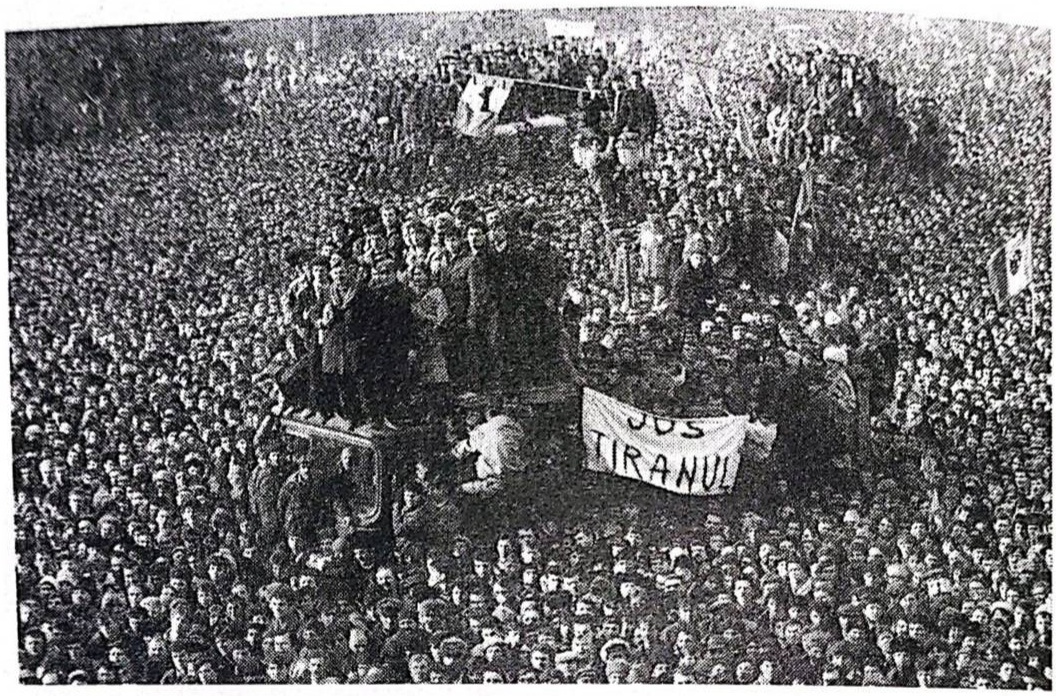

© Reuters/Radu Sigheti

București, Decembrie 1989

© Getty Images/Régis Bossu

Elena și Nicolae Ceaușescu

„Sub cârmuirea lui Ceaușescu, regimul comunist devenise totalitar. La acea vreme, era unul dintre cele mai represive din Blocul Estic. Situația era atât de gravă, încât până și liderul sovietic de atunci, Mihail Gorbaciov, l-a descris ca «un cal biciuit și mânat înainte de un călăreț plin de cruzime».”

—Colonelul Branko Marinovich
Foreign Area Officer, Ambasada Statelor Unite din București, 1989

„Cred că lui Ceaușescu îi reușise una dintre cele mai iscusite strategii ale Războiului Rece: să pară într-un anumit fel față de Occident, și totuși să mențină în propria țară ceea ce ar putea fi calificat, de la Stalin încoace, drept cea mai sinistră dictatură bazată pe cultul personalității și pe încălcarea drepturilor omului. [...] Situația degenerase atât de mult, încât Ceaușescu îl întrecuse până și pe Stalin.”

—Samuel Fry
Deputy Chief of Mission, Ambasada Statelor Unite din București, 1981-1983

„Răul e banal, întotdeauna cu față umană.
Răul împarte patul cu noi și mănâncă la masa noastră."

— *Herman Melville*, W.H. Auden

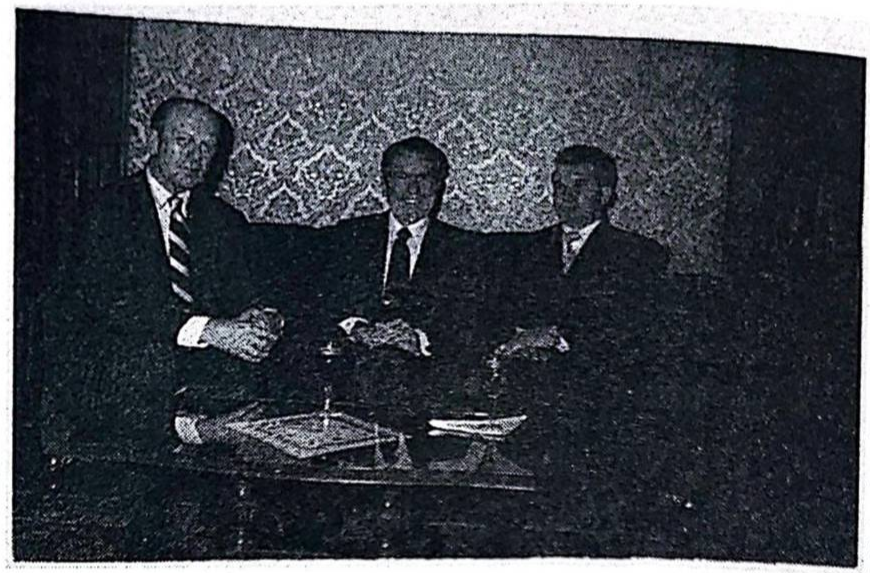

© National Archives / Jack E. Kightlinger

Gerald R. Ford, Richard M. Nixon și Nicolae Ceaușescu

© Online Communism Photo Collection, Photo #BA421

Soții Ceaușescu în vizită la Regina Elisabeta și la Prințul Filip, 1978

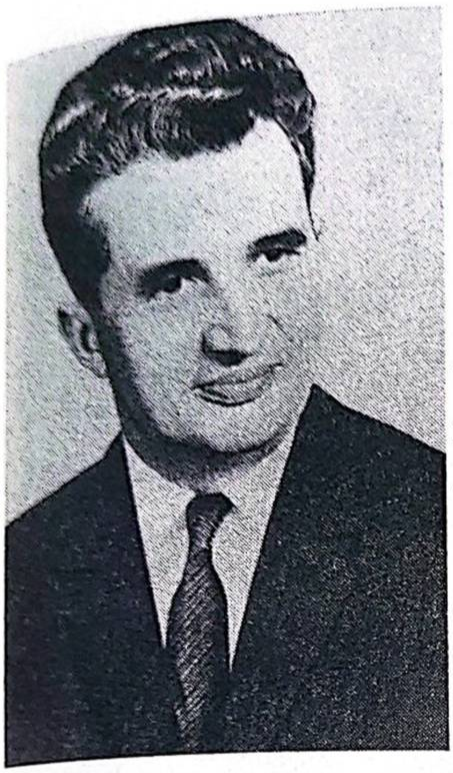

© Fototeca online a comunismului românesc

© Fototeca online a comunismului românesc

Portretele oficiale ale soților Ceaușescu

Revistele pe care Cristian le vede la Biblioteca Americană în noiembrie 1989

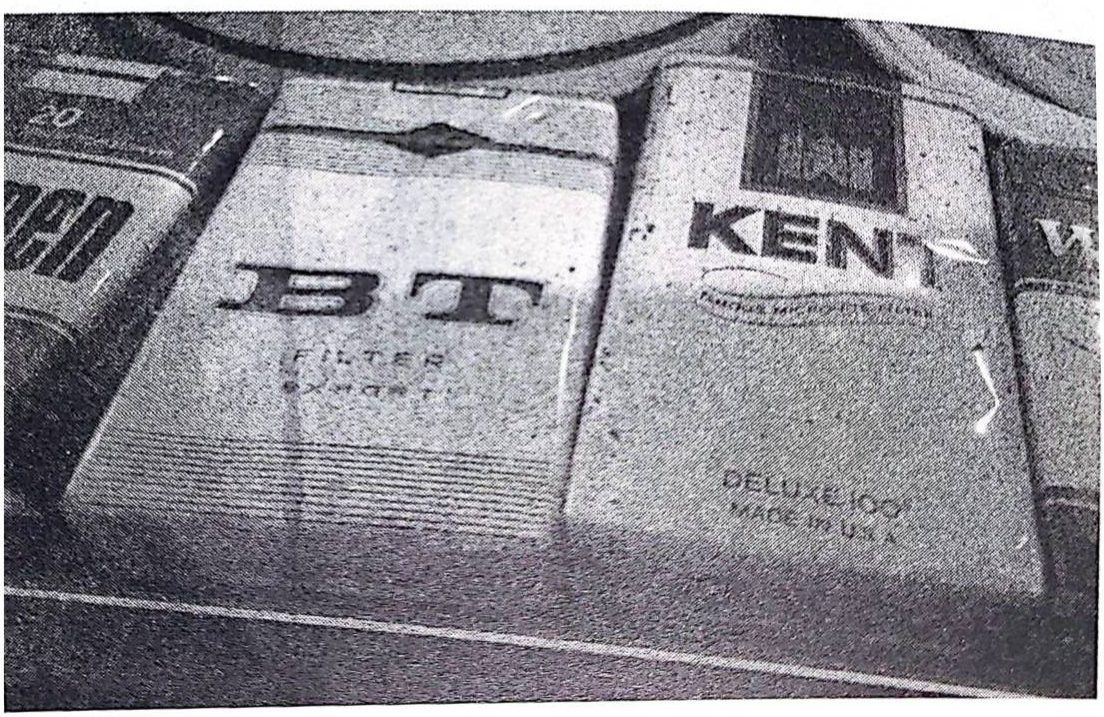

Pachete de țigări marca BT și Kent

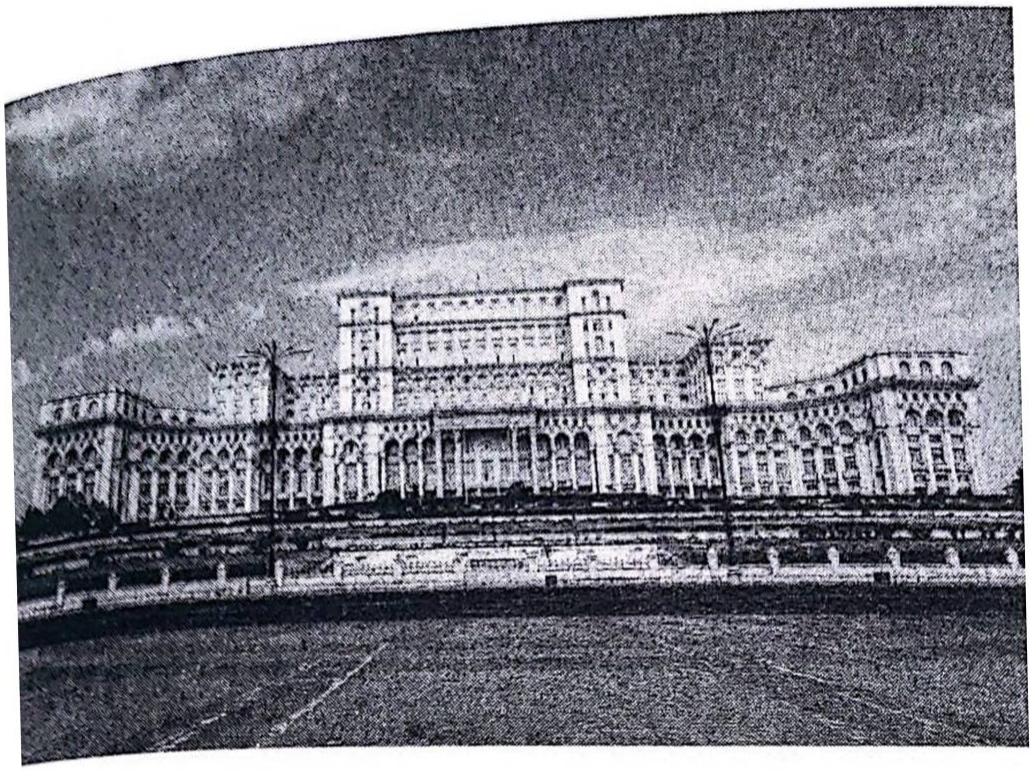

Palatul Parlamentului, construit din ordinul lui Ceaușescu

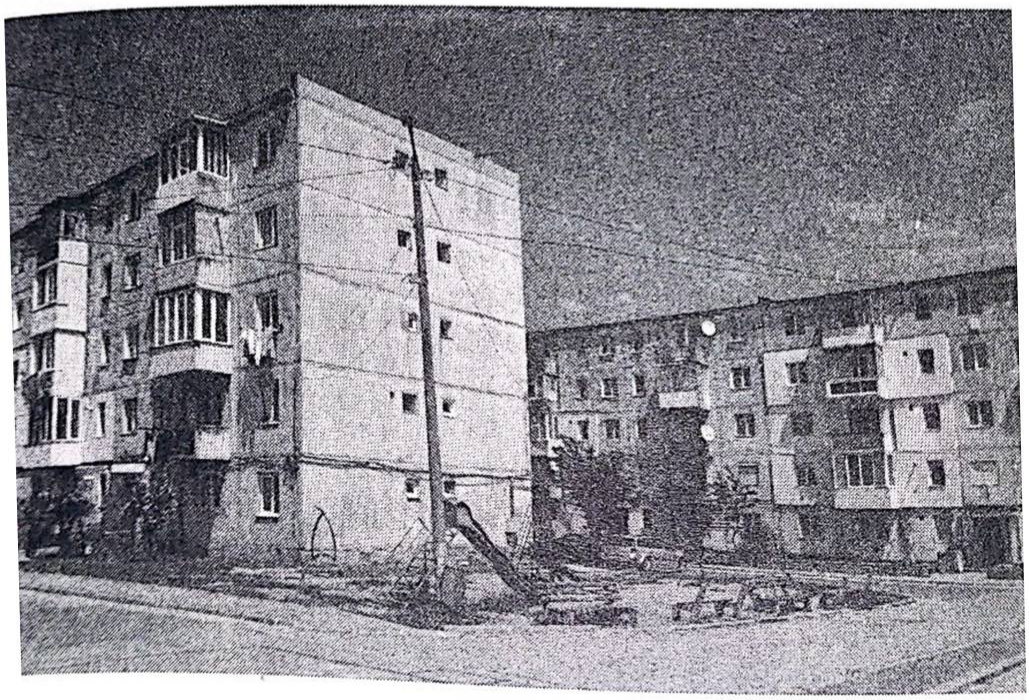

Blocuri de apartamente

© Scott Edelmen/Wikimedia Commons

Bucureșteni stând la coadă pentru ulei, 1986

© Scott Edelmen/Wikimedia Commons

Mașini Dacia și un afiș de propagandă pe străzile din București, 1986

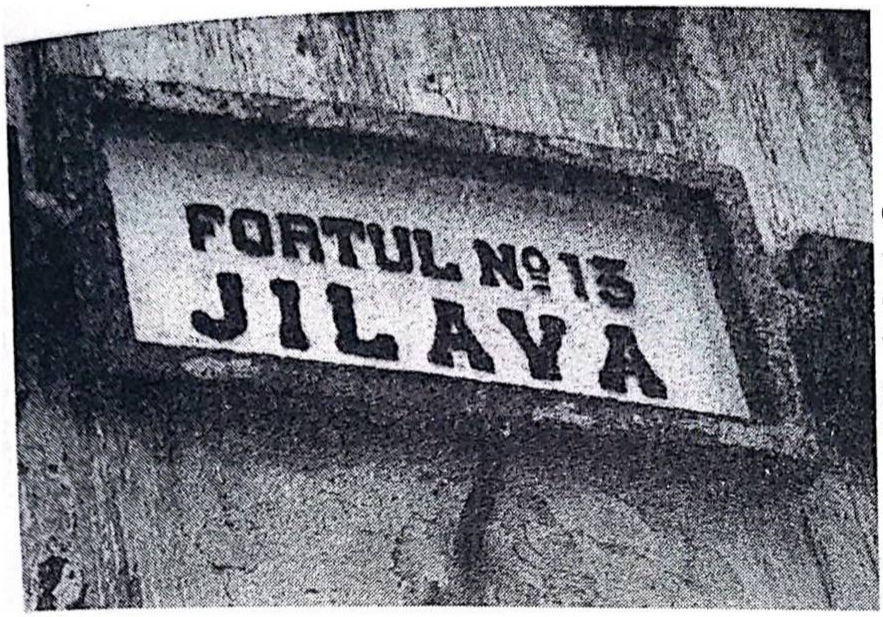

© Anca Munteanu/Wikimedia Creative Commons

Intrarea în închisoarea Jilava

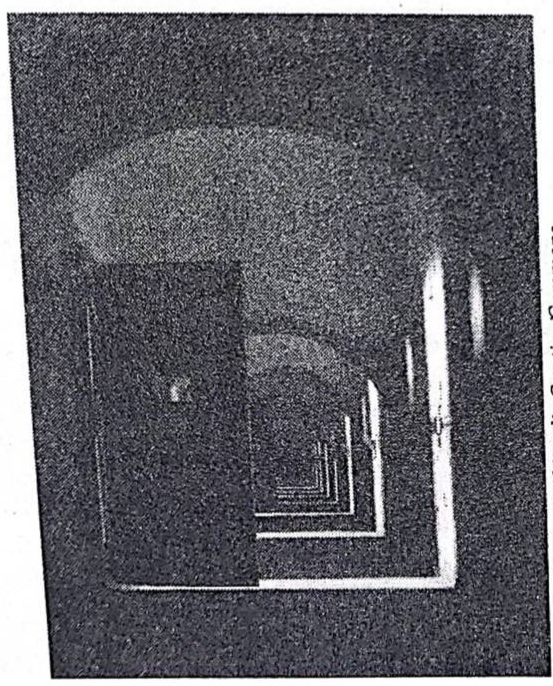

© Daria Raducanu / Wikimedia Creative Commons

Interiorul închisorii Jilava

Studenți români din Timișoara primind știri în timpul Revoluției

Studenți din Timișoara în timpul unei discuții cu militari români, 1989

© Forsgren / Urbán Tamás / Wikimedia Commons

O Dacie acoperită cu steagul Revoluției, 1989

NOTA AUTOAREI

„Atunci când justiția nu reușește să fie o formă de memorie, memoria singură poate fi o formă de justiție."[1]

—ANA BLANDIANA

Sfârșitul șoaptelor. Decembrie 1989 este o operă de ficțiune istorică. Cu toate acestea, dictatura lui Ceaușescu și suferința îndelungată a peste douăzeci de milioane de români nu sunt ficțiune. Au fost zguduitor de reale, și totuși multora nu le sunt cunoscute.

Le sunt profund îndatorată numeroșilor și incredibililor scriitori, poeți, istorici, cercetători, fotografi și ziariști care au relatat despre dictatura și perioada comunistă din România. De asemenea, le sunt recunoscătoare numeroaselor persoane menționate în secțiunea „Cercetare și surse", care mi-au împărtășit cunoștințele lor și propriile povești de viață. Dacă romanele istorice vă trezesc curiozitatea, vă încurajez să apelați la fapte, la nonficțiune, la memoriile scrise și la mărturiile disponibile. Acelea sunt adevăratele povești — umerii — pe care se sprijină ficțiunea istorică.

Când eram copil, crescând într-o familie americană de origine lituaniană, îi urmăream pe sportivii români concurând la Olimpiade.

---

[1] *Frază înscrisă pe peretele sălii mari a Memorialului Victimelor Comunismului și al Rezistenței, de la Sighet.* (N. trad.)

În perioada Uniunii Sovietice, numele Lituaniei a fost șters de pe hartă. În cadrul ceremoniei de deschidere a Olimpiadelor, românii defilau sub steagul propriei țări. Pe uniformele lor stătea scris numele ROMÂNIA, alături de culorile drapelului lor național. Îmi amintesc că mă minunam, spunându-mi cât de norocoși erau. Bineînțeles că pe vremea aceea nu aveam habar despre suferința pe care o îndurau românii. Nu știam nimic despre istoria lor. Oare câți alții nu cunoșteau calvarul prin care trecea România?

Prima dată am făcut cunoștință cu România cu ocazia turneului de promovare a romanului meu de debut, *Printre tonuri cenușii*. Pretutindeni, românii m-au tratat cu nespusă generozitate și amabilitate. Nu numai că m-au întâmpinat cu multă căldură, dar au și manifestat o empatie enormă față de istoria ascunsă pe care o descriu în cărțile mele, precum și față de cei care au trăit-o. Românii erau atenți mai degrabă la alții, decât la ei înșiși. După ce am fost rugată de mai multe ori să mă aplec asupra istoriei recente a României, relatările au început să curgă și abia atunci mi-am dat seama cât de puține lucruri știam.

După al Doilea Război Mondial, România a intrat forțat sub sfera de influență a Uniunii Sovietice. Din păcate, comunismul s-a instalat în România, iar Regele Mihai I al României a fost silit să abdice și să părăsească țara. Nicolae Ceaușescu a venit la putere în anii '60 și a rămas în funcție până când el și soția lui, Elena, au fost executați prin împușcare, la 25 decembrie 1989.

Deși Ceaușescu abia dacă absolvise clasele primare, unii l-au numit geniu. S-a menținut la putere alături de clanul său. Se estimează că, la un moment dat, peste treizeci de rude de-ale lui ocupau posturi-cheie și slujeau regimul comunist.

Criticile lui Ceaușescu la adresa Kremlinului i-au făcut pe mulți lideri ai altor țări să creadă că era un rebel, dar, în realitate, Ceaușescu s-a dovedit a fi un monstru. A înțeles că, dacă voia să

guverneze prin intermediul tiraniei, primul pas era să-i izoleze pe români. Prin urmare, a izolat România de restul lumii, iar apoi scopul lui a devenit să-i izoleze pe cetățeni între ei și să-i dezbine, făcându-i să se întoarcă unii împotriva altora.

Securitatea era folosită drept instrument de represiune. În interviurile pe care le-am făcut, am aflat despre episoade de cruzime, despre pedepse și de încălcări absolut inumane ale drepturilor omului. Pe lângă arestări, tortură, ucideri, Securitatea racola, intimida și controla o rețea enormă alcătuită din informatori civili. Pe unele persoane recrutate se punea presiune. Li se spunea că a fi informator este o datorie patriotică. Altora li se promitea că vor primi favoruri sau mâncare pentru familiile lor. Pentru a supraviețui, mulți nu aveau de ales. Nu se cunoaște nici astăzi cât de mare a fost rețeaua informativă, dar se estimează că unul din zece cetățeni români era informator al Securității.

Deși de multe ori securiștii puteau fi identificați, cu informatorii situația era alta. Puteau avea vârste variate, făceau parte din categorii demografice diferite. Ba chiar unii informatori erau copii. Rezultatul a fost crearea unei atmosfere de suspiciune și de teamă la nivel național. Securitatea controla populația prin intermediul fricii.

Teama, suspiciunea și amenințarea constantă de a fi ascultați și înregistrați cu diverse dispozitive i-au forțat pe români să-și creeze două identități: una publică și una privată. Spațiile pe care de obicei le considerăm private, personale — propria casă, chiar și baia — nu erau private cu adevărat. Sub apăsarea omniprezentei supravegheri, oamenii își modificau comportamentul, iar gândurile erau rareori rostite cu voce tare. În schimb, rămâneau întemnițate într-un peisaj lăuntric, înăbușind astfel psihicul și sufletul unui întreg popor.

Când am început munca de cercetare pentru romanul *Sfârșitul șoaptelor. Decembrie 1989*, m-am gândit imediat la copiii și elevii români care trăiau sub regimul lui Ceaușescu. Erau persoane

inocente, care dezvoltau emoții și sentimente puternice pe măsură ce se maturizau, dar nu aveau puterea de a controla cursul propriei vieți. Radio Europa Liberă și Vocea Americii reprezentau legături cruciale cu lumea liberă. Cărțile, filmele, revistele și muzica reprezentau ferestre către democrație. Unii cercetători au emis ipoteza că aparatele video și casetele cu filme din Vest le-au oferit tinerilor acces la conceptul de libertate și au „încărcat armele" care, în cele din urmă, l-au ucis pe Ceaușescu. Așa cum am procedat și în celelalte romane ale mele, am ales să mă concentrez asupra situației disperate a tinerilor.

Deși majoritatea regimurilor comuniste din Europa de Est au căzut fără violență, atunci când Revoluția s-a declanșat în România, cetățeni curajoși au fost nevoiți să țină piept ploii de gloanțe. S-a vărsat mult sânge atunci. Studenții din București, din Timișoara și din numeroase alte orașe au ieșit în stradă, înarmați doar cu propriul curaj. Plini de elan și dorind cu disperare să-și elibereze țara, tinerii au pășit cu bună-știință în calea distrugerii și au luptat cu piepturile goale. Curajul de care au dat dovadă a fost uluitor. Și-au dat viața pentru libertate și vor rămâne pentru totdeauna eroi-martiri ai Revoluției.

Însă, în România, comunismul nu s-a încheiat odată cu moartea soților Ceaușescu. După execuția lor, alți comuniști au venit la putere și, pentru mulți ani, o parte dintre vechile sisteme au supraviețuit. Unii au început să pună sub semnul întrebării legitimitatea Revoluției. Prin urmare, nu a existat un „sfârșit" bine definit sau satisfăcător al perioadei comuniste. Situația a rămas neclară. Anumite întrebări încă nu primiseră răspuns, și nici acum nu au primit răspunsuri. Am încercat să expun acest lucru în Epilog. Pentru cititori, întrebările rămase fără răspuns și tristețea pot fi frustrante, dar e dificil să ne închipuim cât de frustrante sunt pentru cei care chiar au trăit acele evenimente.

Spre deosebire de alte națiuni care au făcut publice dosarele polițiilor secrete care au activat în propriile țări, dosarele Securității românești au rămas inaccesibile pentru mai mult de cincisprezece ani. Se crede că în acea perioadă unele dosare au fost modificate sau distruse. În România, lustrația — procesul de clarificare a faptelor — se află încă în desfășurare.

Pentru a complica și mai mult lucrurile, deși cetățenii români nevinovați se confruntau cu consecințele Revoluției, tot ei au moștenit, în mod nedrept, responsabilitatea pentru disfuncțiile provocate de liderii comuniști. La începutul anilor '90, reportaje despre orfelinatele din România și despre sărăcia existentă în țară au țesut un tablou parțial, incomplet, al României și al acelei epoci. Însă, în absența informațiilor despre tiranica politică de fertilitate impusă de Ceaușescu femeilor române și despre lupta necontenită împotriva dictaturii, lumea din afară nu cunoștea cu adevărat povestea României.

La fel de puțin cunoscută este experiența prin care a trecut populația evreiască din România. La un moment dat, în România trăiau aproape 700 000 de evrei. În 1989 rămăseseră doar 23 000. Ceaușescu a cerut taxă pentru fiecare evreu care voia să părăsească țara. Astăzi, populația României numără aproape 20 000 000 de locuitori, dintre care doar aproximativ trei mii sunt evrei.

Ceaușescu și-a trădat țara, dar și numeroase alte țări. Comunismul pus în practică de el, precum și folosirea Securității au provocat traume și scindarea identității personale, încât uneori românii au fost siliți să se trădeze pe ei înșiși. Pe deasupra, izolând țara și pe locuitorii acesteia, Ceaușescu a împiedicat lumea din afara granițelor să aibă acces la cultura și istoria românească. Sondaje recente au evidențiat faptul că unele persoane consideră că Transilvania este un loc imaginar. În afară de asta, mulți nu știu că e o regiune minunată, încărcată de istorie, din România.

Sper că, datorită lecturii cărții *Sfârșitul șoaptelor. Decembrie 1989*, cititorii se vor simți îndemnați să facă cercetări despre istoria națiunilor captive, despre prăbușirea comunismului în Europa și — cel mai relevant pentru povestea de față — despre incredibila putere de reziliență și tenacitatea poporului român. România a aderat la Uniunea Europeană în anul 2007 și continuă să facă progrese. Cum să ajutăm la susținerea acestui progres?

Putem împărtăși altora povestea românilor.

Istoria este poarta de acces către povestea noastră colectivă, către povestea omenirii. Ficțiunea istorică ne permite să explorăm întâmplări prea puțin cunoscute și să scoatem în evidență istoria unor țări. Dar eu, ca autoare, nu pot să fac asta fără cititori. Vă mulțumesc că ați citit acest roman și vă rog să-l împărtășiți cu alții. Așa cum am menționat în secțiunea „Cercetare și surse", martorii intervievați mi-au fost de mare ajutor în privința muncii mele, însă, din varii motive, au cerut să-și păstreze anonimatul. Poate că, după ce va mai trece o perioadă, într-o zi vom fi capabili să privim acele evenimente dintr-o perspectivă mai amplă și să creăm un spațiu plin de compasiune, în care oamenii să-și poată relata deschis, public, propriile povești.

Nu în ultimul rând, doresc să le transmit un mesaj elevilor, cititorilor tineri: voi sunteți cei care vor purta către viitor vechile noastre pagini de istorie. Mă simt extrem de onorată să lucrez cu voi și să scriu pentru voi. Vă rog, țineți minte că, atunci când înlăturăm vălul obscurității și al tăcerii de pe greutățile îndurate de oameni, de fapt ne asigurăm că cei care au trăit — sau încă trăiesc — sub asuprire știu că nu sunt uitați.

Împreună, putem arunca o rază de lumină în colțurile întunecate ale istoriei.

Împreună, putem da voce istoriei.

—Ruta Sepetys

CERCETARE ȘI SURSE

Procesul de cercetare în vederea scrierii acestui roman a fost unul global, un efort de colaborare care s-a întins de-a lungul multor ani. Acestea fiind spuse, orice greșeli existente în romanul de față îmi aparțin exclusiv.

Editorul meu român, Editura Epica, m-a pus în legătură cu persoane, cu locuri și experiențe care m-au ajutat să aduc această poveste la viață. Le voi fi etern recunoscătoare Ancăi Eftime Penescu, lui Dan Penescu și Danei Popescu. Împreună cu Anca și cu Dan, am lucrat ani întregi la acest proiect. Alături de translatorul meu, Dana Popescu, de Anca și Dan am călătorit prin multe zone ale României, pentru cercetare. Au îndurat călătorii obositoare, care s-au întins pe zile întregi. Cu toții au citit ciorne ale romanului meu și mi-au răspuns la nenumărate întrebări. Fără ei trei, scrierea acestei cărți ar fi fost imposibilă!

Îi sunt nespus de îndatorată lui Stejărel N. Olaru. Stejărel este istoric român și specialist în științe politice. Autor de bestselleruri, Stejărel locuiește în București. De asemenea, este expert în istoria serviciilor de informații. Mi-a oferit cu multă generozitate numeroase informații despre Securitate, precum și despre comunismul din România.

Stejărel m-a îndrumat în căutările mele, mi-a înlesnit interviuri și mi-a făcut cunoștință cu Claudiu Secașiu, fost președinte

al CNSAS — Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității. Stejărel mi-a răspuns la întrebări, lămurindu-mă cu privire la structura Securității, la funcția pe care o îndeplinea aceasta, la efectele pe care le avea asupra populației și mi-a oferit acces la arhivele Securității.

La Revoluție, Nicoleta Giurcanu avea paisprezece ani. La 21 decembrie 1989, a fost arestată împreună cu tatăl și cu fratele ei mai mic și a îndurat ororile de la Circa 14 de Miliție, apoi de la Fortul 13 Jilava și de la Centrul de Detenție pentru Minori „Aron Florian". Nicoleta a dat dovadă de mult curaj și, cu generozitate, mi-a împărtășit povestea ei, fără să lase deoparte niciun detaliu. Nicoleta a devenit ambasadoarea eroilor-martiri anonimi de la 21 Decembrie. Povestea, caracterul ei, căutarea ei neabătută pentru adevăr și libertate mă inspiră nespus de mult și m-au ajutat să conturez scenele Revoluției, precum și spiritul tinerilor prezentați în roman.

Maggie Chitoran mi-a fost translator în timpul întâlnirii mele cu Nicoleta și mi-a înlesnit interviul, îndurând cu răbdare accesele mele de plâns.

Când s-a oferit voluntar pentru o misiune misterioasă organizată chiar în ziua de Crăciun, Ionel Boeru era căpitan într-o unitate militară de elită. Nu știa că avea să fie unul dintre cei trei soldați din plutonul de execuție a cărui misiune era uciderea soților Ceaușescu. Ionel a călătorit mult ca să stea de vorbă cu mine și să descrie situația complexă a Armatei române în anii '80, emoțiile intense care au însoțit execuția, precum și evoluția percepțiilor publicului în timpul Revoluției și după Revoluție. Mărturia personală a lui Ionel a fost incredibil de utilă și de sinceră. A servit ca aducere-aminte că de multe ori istoria este nuanțată, complicată și că nu se încadrează cu ușurință în categorii predefinite. Îi sunt datoare lui Ionel pentru generozitatea de care a dat dovadă și pentru perspectiva pe care mi-a oferit-o.

Paulina Huzau-Hill a fost o resursă și o susținătoare incredibilă. A făcut mari eforturi pentru a împărtăși povestea emoționantă a familiei sale și obiecte din arhiva personală a familiei. Perspectiva pe care a oferit-o a umanizat această poveste.

Irina Margareta Nistor este critic de film și, totodată, traducătoare română. De asemenea, ea reprezintă vocea legendară a libertății. În timpul regimului comunist, Irina a subtitrat în limba română, în secret, mai mult de trei mii de filme din Occident. Prin intermediul filmelor, Irina a adus lumea din afară în casele românilor și le-a făcut cunoscute conceptele democrației. Irina mi-a răspuns la multe întrebări și mi-a pus la dispoziție cunoștințe referitoare la folosirea aparatelor audio-video, aparate despre care scriu în această carte.

Radio Europa Liberă și Radio Vocea Americii merită un roman care să le fie dedicat exclusiv, iar eu sper că voi scrie unul. În țările unde libertatea presei nu există sau este restricționată de guvern, Radio Europa Liberă pune la dispoziția ascultătorilor știri necenzurate, discuții și dezbateri. Jurnalistul și scriitorul Emil Hurezeanu a lucrat în secția română a postului Radio Europa Liberă, la München, între anii 1983 și 1994. În timp ce scriam romanul, Emil Hurezeanu activa ca ambasador român în Germania și, în ciuda programului său incredibil de încărcat, și-a rezervat timp pentru a mă sprijini în munca mea de cercetare și a răspuns cu multă implicare la lunga mea listă de întrebări.

Nadia Comăneci nu este doar o legendă, ci și o persoană inimaginabil de generoasă. În cursul interviului nostru, Nadia a repetat cât de important este să avem în vedere ce au îndurat românii de rând, pentru atâția ani, și cât de eroice au fost eforturile lor. Afecțiunea și admirația ei sinceră față de concetățenii săi români este foarte emoționantă și a evidențiat legătura minunată care unește diaspora românească de pe tot globul.

Le sunt recunoscătoare rezidenților bucureșteni mai vârstnici care m-au primit în casele lor. Mi-au arătat multe detalii, multe obiecte vechi care m-au ajutat să conturez structura și împărțirea blocurilor de apartamente. După cum am mai scris aici, generozitatea românilor nu cunoaște limite.

Claus Pedersen îmi este vechi prieten și mi-a fost partener în munca de cercetare pentru mai multe romane. M-a ajutat și în vederea scrierii romanului de față. Se autodeclară adeptul „păcii, al dragostei și al tuturor lucrurilor vesele".

Multe persoane mi-au oferit informații amănunțite și mărturii înduioșătoare despre acea epocă în România, dar, din diverse motive, au cerut să-și păstreze anonimatul. Le recunosc eforturile aici și le trimit dragostea și recunoștința mea sinceră.

În timpul cercetărilor mele, am apelat în mod repetat la neprețuitele opere ale Anei Blandiana, ale lui Paul Goma, Dennis Deletant, Katherine Verdery, Herta Müller, Mihai Eminescu, Gail Kligman și ale multor altora. Sursele se pot consulta în următoarea secțiune.

În aceeași măsură, le mulțumesc celor de mai jos pentru sprijinul lor generos și pentru că m-au inspirat: Departamentului de Relații Internaționale și Integrare Europeană, din cadrul SNSPA, Muzeului ASTRA Sibiu, lui Andrei Bersan, lui Adrian Bulgaru, Dr. Murray Bessette, Muzeului de Istorie al Județului Brașov, Palatului Parlamentului din București, Bibliotecii Prezidențiale și Muzeului „Jimmy Carter", muzeografilor de la Casa Ceaușescu, Bibliotecii Prezidențiale „Gerald R. Ford", Laurei Gabrielaitytė-Kazulėnienė, lui Arnas Gužėnas, lui Octavian Haragos, Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc, Domnei Malcea Ioana, Ambasadorului Rolandas Krisciunas, Alexandrei Loewy, Liceului „Al. I. Cuza" („MF3"), Bibliotecii Prezidențiale și Muzeului „Richard Nixon", muzeografilor de la Castelul Peleș, Adinei Pintea, ambasadorului Arvydas

Pocius, Colecției Istorice a postului Radio Europa Liberă, Bibliotecii Institutului Hoover, Arhivelor Universității Stanford, Bibliotecii Prezidențiale „Ronald Reagan", Institutului Român pentru Drepturile Omului, Muzeului Sighet, Manuelei Tabac, Memorialului Victimelor Comunismului, orașului Victoria, din județul Brașov.

SURSE

Am clădit romanul *Sfârșitul șoaptelor. Decembrie 1989* din cărămizi puse la dispoziție de următoarele cărți, lucrări academice, articole, filme și alte surse:

CĂRŢI ȘI ARTICOLE

Bălănescu, Flori și Olaru, Stejărel, *Ziua care nu se uită. Revolta brașovenilor din 15 noiembrie 1987*, coord. Oprea, Marius, Editura Polirom, București, 2017

Behr, Edward, *Kiss the Hand You Cannot Bite: The Rise and Fall of the Ceausescus*, Villard Books, New York, 1991

Bellow, Saul, *Iarna decanului*, Editura Polirom, București, 2011

Blandiana, Ana, *Patria mea A4*, Editura Humanitas, București, 2010

Blandiana, Ana, *Ora de nisip*, Editura Eminescu, București, 1983

Brogan, Patrick, *The Captive Nations Eastern Europe: 1945–1990*, Avon Books, 1990

Bugan, Carmen, *Burying the Typewriter. A Memoir*, Graywolf Press, Minneapolis, 2012

Calmî, Daniela și Bulat, Olga, „Romania's 'Ungentle' Revolution 30 Years Later: 'Still No Prosecutions'", *Hromadske International*, 17 decembrie 2019; articol preluat din *Ziarul de Gardă* și tradus în limba engleză de Vladyslav Kudryk (articol în variantă digitală)

Cario, Tammy, „Thirtieth Anniversary of the Fall of Communism in Romania", DLIFLC, 20 decembrie 2019 (articol în variantă digitală)

Carson Young, Ginny, *Peregrina: Unexpected Adventures of an American Consul*, VELLUM, 2012

Church, George J., „Freedom! The Berlin Wall", *TIME*, 20 noiembrie 1989 (articol în variantă digitală)

Codrescu, Andrei, *The Hole in the Flag: A Romanian Exile's Story of Return and Revolution*, William Morrow & Co., New York, 1991

Comăneci, Nadia, *Letters to a Young Gymnast*, Basic Books, New York, 2011

Deletant, Dennis, *Ceausescu and the Securitate: Coercion and Dissent in Romania, 1965–89*, Routledge, New York, 2016

Dobbs, Michael, „Ruling Romania: A Family Job", *The Washington Post*, 8 aprilie 1980 (articol în variantă digitală)

Dobre, Claudia-Florentina; „Uses and Misuses of Memory: Dealing with the Communist Past in Postcommunist Bulgaria and Romania", în *European Memory: Eastern Perspectives* (editat de Małgorzata Pakier și Joanna Wawrzyniak), Berghan Books, 2015

Feinsilber, Mike, „Ex-Ambassador Says Washington Would Hear No Evil About Ceausescu", Associated Press, 21 ianuarie 1990 (articol în variantă digitală)

Ferguson, Ryan, „The Rise, Fall, and Rebirth(s) of Steaua Bucharest" (articol de blog)

Fodor's '89 Eastern Europe: Poland, Hungary, Czechoslovakia, Bulgaria, Romania, East Germany, Fodor's Travel, 1988

Frantz, Erica, *Authoritarianism: What Everyone Needs to Know*, Oxford University Press, 2018

Fritel, Jerôme, *1989 Libertate Roumanie* — album foto; texte de Jerôme Fritel, prefață de Guillaume Durand, Editura Denoël, Paris, 1990

Funderburk, David B., *Un ambasador american între Departamentul de Stat și dictatura comunistă din România, 1981–1985*, Editura Dacon, 1987

Gillet, Kit, „The Great Escape: How Bucharest Rolled Entire Churches to Safety", în *The Guardian*; 14 decembrie 2016 (articol în variantă digitală)

Goma, Paul, *Din calidor. O copilărie basarabeană*, ediția a III-a, Editura Albatros, București, 1993

Grover, Steven F. (editor), *Let's Go: The Budget Guide to Europe, 1989*, St. Martin's Press, New York, 1989;

Häberlen, Joachim C., Keck-Szajbel, Mark și Mahoney, Kate (editori), *The Politics of Authenticity: Countercultures and Radical Movements Across the Iron Curtain, 1968–1989*, Berghahn Books, 2018

Hall, Richard Andrew, *Bullets, Lies, and Videotape: The Amazing, Disappearing Romanian Counter-Revolution of December 1989*, 24 decembrie 2009

Harden, Blaine, „In Bucharest, Tears and Prayers for the Fallen", *The Washington Post* 25 decembrie 1989 (articolul poate fi consultat și în variantă digitală)

Hockenos, Paul, „The Enduring Legacy of Romania's Securitate", *GlobalPost*, 22 decembrie 2009 (articolul poate fi consultat și în variantă digitală)

Ignatius, Mary Ann, „After the Revolution: The American Library of Bucharest Enters a New Era", în *USIA World*, vol. 9, octombrie 1990, nr. 5

Isaacson, Walter, „Yes, He's For Real", în *American sketches : great leaders, creative thinkers, and heroes of a hurricane*, Simon & Schuster, New York, 2009

Ivănescu, Mircea, *Lines Poems Poetry* (antologie), traducere în limba engleză de Adam J. Sorkin și Lidia Vianu, University of Plymouth Press, 2009

Kengor, Paul; Edwards, Lee și McCaffery Griffin, Claire, *Communism: Its Ideology, Its History and Its Legacy*, curriculum publicat de Victims of Communism Memorial Foundation, Washington D.C., 2021

Kephart, Beth, *Handling the Truth: On the Writing of Memoir*, Avery Publishing, New York, 2013

Kifner, John, „In Romania, All Hail the Chief, and Dracula, Too", *The New York Times*, 24 decembrie 1983

Kligman, Gail, *The Politics of Duplicity: Controlling Reproduction in Ceausescu's Romania*, University of California Press, Berkeley, 1998

Konnikova, Maria, „The Power of Touch", *The New Yorker*, 4 martie 2015 (articolul poate fi consultat și în variantă digitală)

Lee, Gary, „In Romania, Kents as Currency", *The Washington Post*, 25 decembrie 1989 (articolul poate fi consultat și în variantă digitală)

Llewyn, Sophie van, *Sâmbăta în care totul s-a schimbat*, Editura Litera, București, 2021

Lungescu, Oana, „Romania's Revolution: The Day I Read My Secret Police File", *Independent*, 11 decembrie 2019 (articolul poate fi consultat și în variantă digitală)

MacKenzie, Andrew, *Romanian Journey*, Robert Hale Limited, Londra, 1983

McLaughlin, Daniel, „Ceausescu Regim Used Children as Police Spies", în *The Guardian*, 22 iulie 2006

McNeil, Donald G. Jr., „Romania's Revolution of 1989: An Enduring Enigma", *The New York Times*, 31 decembrie 2019 (articolul poate fi consultat și în variantă digitală)

Neag, Anamaria, *Radio Free Europe and the 1989 Fall of Communism in Romania*, teză de masterat, Lund University, Lund, 2010

Olaru, Stejărel și Herbstritt, Georg, *Contemporary History Romania: A Guide Through Archives, Research Institutions, Libraries,*

Societies, Museums and Memorial Places, publicat de Stiftung zur Aufarbeitung der SED-Diktatur, Berlin, în colaborare cu Institutul Român de Istorie Recentă, București, 2004

Oliver, Mary, *A Poetry Handbook*, Mariner Books, Boston, 1994

Pacepa, Ion Mihai, *Orizonturi roșii. Crimele, corupția și moștenirea ceaușeștilor*, traducere din limba engleză de Horia Gănescu și Aurel Ștefănescu, Editura Humanitas, București, 2010

Petrescu, Dragoș, *Explaining the Romanian Revolution of 1989: Culture, Structure, and Contingency*, Editura Enciclopedică, București, 2010

Petrescu, Dragoș, „The Spies Who Defended Us: Spy Stories and Legitimating Discourses in Ceausescu's Romania, 1965–77", *Romanian Intelligence Studies Review*, 2018

Petrinca, Ruxandra, „Radio Waves, Memories, and the Politics of Everyday Life in Socialist Romania: The Case of Radio Free Europe", *Centaurus* 61 (3):178-199, 2019

Powers, Charles T., „23 Years of Ceausescu: Romania — Tight Rule of a 'Deity'", în *The Los Angeles Times*, 9 martie 1988 (articolul poate fi consultat și în variantă digitală)

Puddington, Arch, *Broadcasting Freedom: The Cold War Triumph of Radio Free Europe and Radio Liberty*, University Press of Kentucky, 2003

Reaves, Joseph A., „Ceausescu Palace Rises as Monument to Greed", *Chicago Tribune*, 1 ianuarie 1990

Richardson, Dan și Denton, Jill, *The Rough Guide to Eastern Europe, Romania and Bulgaria, 1988*, Rough Guides Ltd., 1988

Romania, Human Rights Violations in the Eighties, studiu publicat de Amnesty International Publications, Londra, 1987 (poate fi consultat și în variantă digitală, tradus în română)

Ruckel, Izidor, *Abandoned for Life. The Incredible Story of One Romanian Orphan Hidden From the World, His Life, His Words*, Ruckel Intl, 2002

Sampson, Steven, „Rumours in Socialist Romania", în *Survey: A Journal of East & West Studies*, 1984, vol. 28, no. 4 (123)

Seneca, Lucius Annaeus, *Scrisori către Luciliu*, traducere de Gheorghe Guțu, Editura Humanitas, București, 2020

Siani-Davies, Peter, *The Romanian Revolution of December 1989*, Cornell University Press, Ithaca, NY, 2007

Stan, Lavinia, „Women as Anti-Communist Dissidents and Secret Police Collaborators", în *Genre and the (Post)Communist Woman. Analyzing Transformations of the Central and Eastern European Female Ideal* (editat de Florentina C. Andreescu și Michael J. Shapiro), Routledge, 2016

Starkie, Walter, *Raggle Taggle. Adventures With a Fiddle in Hungary and Romania*, ediția a XII-a, John Murray Press, Londra, 1964

Stelian Manea, Gabriel, „Alternative Images: The '50s in Romania Through Jokes Broadcasted by Radio Free Europe", în *The Image of the Other: Memory and Representation of the Neighbourhood and the World* (coord. Florin Anghel, Cristian Andrei Leonte, Andreea Pavel), Editura Cetatea de Scaun, 2018

Szabo, Veronica, „Youth and Politics in Communist Romania (1980–1989)", lucrare de doctorat, University of Pittsburgh, 2012

Tănase, Stelian, *Acasă se vorbește în șoaptă. Dosar și jurnal din anii târzii ai dictaturii*, Editura Compania, 2002

Thurow, Roger, „In Romania, Smoking a Kent Cigarette Is Like Burning Money", *The Wall Street Journal*, 3 ianuarie 1986

Tomiuc, Eugen, „Finally, We Called It Christmas Again: My Role in Romania's Revolution", Radio Free Europe-Radio Liberty, 20 decembrie 2009, (articolul poate fi consultat în variantă digitală)

Turnaturi, Gabriella, *Betrayals: The Unpredictability of Human Relations*, traducere în limba engleză de Lydia G. Cochrane; University of Chicago Press, 2007

Verdery, Katherine, *My Life as a Spy: Investigations in a Secret Police File*, Duke University Press Books, Durham, 2018

Verdery, Katherine, *National Ideology Under Socialism: Identity and Cultural Politics in Ceaușescu's Romania*, University of California Press, 1995

Virden, Dick, „Scenes from a Revolution: Romania After the Fall", American Diplomacy, octombrie 2013 (articolul poate fi consultat în variantă digitală)

Whitney, Craig R., „Bucharest Journal; To Romanians, It Just Feels Like the Third World", în *The New York Times*, 20 iulie 1989 (articolul poate fi consultat în variantă digitală)

FILME ȘI REPORTAJE

Checkmate: Strategy of a Revolution, film documentar în regia lui Susanne Brandstätter, 2003

Chuck Norris vs. Communism, film documentar — scenariul și regia de Ilinca Călugăreanu, 2015

Fall of Ceaușescu: When Romanians Stood Up to Tyranny, BBC News, 19 decembrie 2019 (videoreportaj)

Memorialul Durerii. O istorie care nu se învață la școală, serial documentar creat de Lucia Hossu Longin, „Humanitas Multimedia", Editura Humanitas, 2006

Nadia Comăneci: The Gymnast and the Dictator, film în regia lui Pola Rapaport, 2016

The Christmas Gift (Cadoul de Crăciun), film scurtmetraj — scenariul și regia de Bogdan Mureșanu, 2018

FOTOGRAFII

Petrescu, Cristina, „Doina Cornea's Doll", colecție de fotografii, cultural-opposition.eu

SĂ NU AI ÎNCREDERE ÎN NIMENI!
AI GRIJĂ CU CINE ȘI CE VORBEȘTI!
EȘTI URMĂRIT LA ORICE PAS.

Ruta Sepetys, o povestitoare de neegalat,
ale cărei cărți sunt publicate în peste șaizeci de țări,
se întoarce în forță cu un thriller care se apleacă
asupra istoriei recente a poporului român.
Romanul ilustrează impecabil suferința,
frica de a te exprima liber, totodată punând în valoare
puterea de reziliență a spiritului nostru.

„Puțini scriitori reușesc să îmbine, asemenea
Rutei Sepetys, o enormă muncă de cercetare,
talent, emoție autentică și o înțelegere profundă
a faptelor prezentate. [...] Deși povestea se sfârșește
fericit, epilogul cărții prezintă amploarea trădării
și suferința pe care aceasta o provoacă.
Ultimul rând al romanului îi va lăsa
pe cititori cu sufletul la gură.
O carte strălucită, pe care nu o veți putea
lăsa din mână." — ***Kirkus Reviews***

Ficțiune istorică pentru
adolescenți și tineri,
bazată pe fapte reale.
www.edituraepica.ro

ISBN: 978-606-9713-10-5